

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
—ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837—

Ακαδημαϊκό έτος 2018-2019

Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας

Μεταπτυχιακό πρόγραμμα Σπουδών
«Ελληνογαλλικές Σπουδές στη Λογοτεχνία, τον Πολιτισμό
και τη Μετάφραση»

**Ο αργαλειός της μετάφρασης:
Μεταφορές ελληνόφωνων μεταφραστριών
και μεταφραστών**

Φαίδρα Γαβουνέλη

Τριμελής επιτροπή:

Ελένη Τζιάφα, Επίκουρη Καθηγήτρια (Επιβλέπουσα)

Μαβίνα Πανταζάρα, Επίκουρη Καθηγήτρια

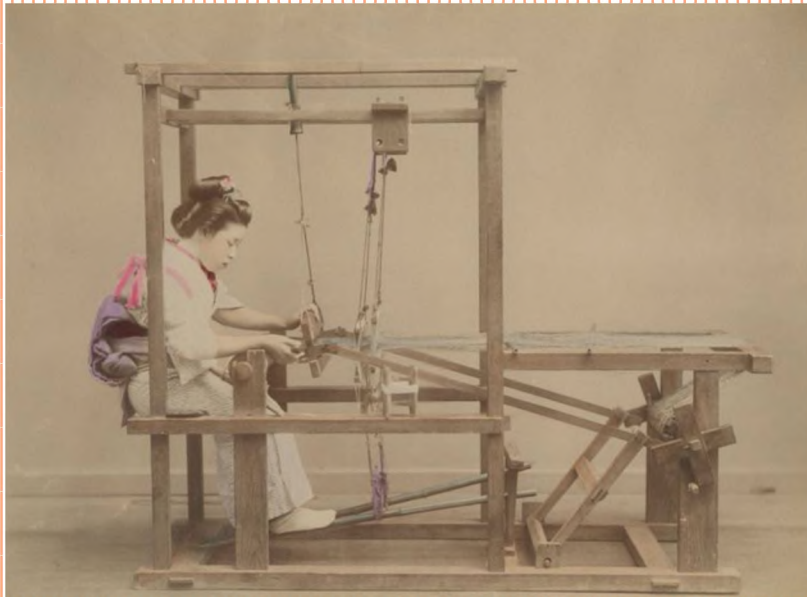
Μαρία Παπαδήμα, Καθηγήτρια

Αθήνα, Νοέμβριος 2019

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΜΣ ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ
ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ, ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ο αργαλειός της μετάφρασης:
Μεταφορές ελληνόφωνων μεταφραστριών
και μεταφραστών

Διπλωματική εργασία της
Φαίδρας Γαβουνέλη

Υπό την εποπτεία των
Ελένης Τζιάφα
Μαβίνας Πανταζάρα, Μαρίας Παπαδήμα

ΑΘΗΝΑ
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2019

Αφιερώνεται σε εκείνες που κρατούν
το αρχείο των φωνών των μεταφραστών ανοιχτό.

Ευχαριστώ τους καθηγητές και συμφοιτητές μου,
που κράτησαν ανοιχτά τα δικά τους αρχεία.

*Ο αργαλειός της γραφής παρηγορεί απ' τη ζωή,
αγαπημένε μου Φερνάντο: κι αυτό εσύ μου το έμαθες. Σ' ευχαριστώ.*

Μαρία Παπαδήμα προς Fernando Pessoa

*[Μεταφορά και μετάφραση] αμφότερες διαθέτουν διττή υπόσταση
και υποδηλώνουν την έννοια της διέλευσης από κάποιο όριο, σύνορο ή διάκενο [...]*

*Δεν μπορεί να ασχοληθεί κανείς με τη μια πλευρά του ζεύγους
χωρίς να λάβει αυτομάτως υπόψη του και την άλλη.*

*Η προσοχή του κυμαίνεται διαρκώς μεταξύ των δύο,
πηγαίνοντας από τη μια συνιστώσα στην άλλη και πάλι πίσω
σε μια κίνηση ύφανσης όμοια με του αργαλειού.*

Rainer Guldin, «Metaphor as a Metaphor for Translation»

Πίνακας περιεχομένων

Πίνακας περιεχομένων.....	4
Πίνακας κατάταξης εννοιολογικών μεταφορών για τη μετάφραση	5
Πίνακας συντομογραφιών.....	7
Σύνοψη.....	8
Εισαγωγή	9
1. Θεωρητικό πλαίσιο.....	11
1.1. Μεταφορά και μετάφραση	11
1.2. Μεταφορές για τη μετάφραση.....	14
2. Μεθοδολογία της έρευνας.....	21
2.1. Το υπό εξέταση corpus	21
2.2. Επιπρόσθετες μεθοδολογικές παράμετροι και παράλληλες πρωτογενείς πηγές.....	24
2.3. Ορολογικές επισημάνσεις.....	26
3. Ποιοτική και ποσοτική ανάλυση των εννοιολογικών μεταφορών για τη μετάφραση	29
3.1. Ποιοτική ανάλυση	29
I. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΗ	29
II. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΣΥΜΒΙΩΣΗ.....	34
III. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ	39
IV. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΠΑΛΗ	44
V. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΗ.....	50
VI. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑ.....	56
3.2. Ποσοτική ανάλυση	62
Επίλογος.....	67
Βιβλιογραφία	68
Παράρτημα	74
I. Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress: Οδηγός συνέντευξης.....	74
II. Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται: Πρόσκληση	75
III. Πορτρέτα Μεταφραστών 2019: 16 ^η ΔΕΒΘ.....	77
IV. Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται: Αφίσες εκπομπής.....	78
V. Πίνακας αποδελτίωσης (ΠΜ, CP) & VI. Παράλληλο κείμενο (EM, AM)....	79

Πίνακας κατάταξης εννοιολογικών μεταφορών για τη μετάφραση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ	ΕΝΟΤΗΤΑ
I. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΗ	1. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΗ
	2. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΜΕΣΑ
	3. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΒΑΘΙΑ
	4. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ
	5. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΒΙΩΜΑ
	6. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΖΩΗ
II. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΣΥΜΒΙΩΣΗ	7. ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ/Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΓΝΕΦΕΙ
	8. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΦΙΛΙΑ
	9. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΣΥΜΒΙΩΣΗ
	10. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΑΓΑΠΗ/ΕΡΩΤΑΣ
	11. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΓΑΜΟΣ
	12. Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ/ΟΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΕΣ/ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΕΙΝΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ
III. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ	13. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΤΑΞΙΔΙ
	14. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ/ΠΑΓΙΔΑ
	15. Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ ΕΙΝΑΙ ΝΤΕΝΤΕΚΤΙΒ
	16. Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ ΕΙΝΑΙ ΗΘΟΠΟΙΟΣ
	17. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΠΑΙΧΝΙΔΙ
	18. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΣΤΟΙΧΗΜΑ

IV. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΠΑΛΗ	19. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΠΑΛΗ
	20. Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ ΕΙΝΑΙ ΥΠΗΡΕΤΗΣ/ΠΟΡΝΗ/ΖΗΤΙΑΝΟΣ/ΑΦΕΝΤΗΣ
	21. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΔΟΣΙΑ
	22. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΒΑΡΟΣ/ΝΟΣΟΣ
	23. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΕΓΧΕΙΡΗΣΗ
	24. Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΕΙΝΑΙ ΝΕΚΡΟΣ/ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΕΙΝΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟ
	25. ΤΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ ΕΙΝΑΙ ΖΩΝΤΑΝΟ/ΠΕΘΑΙΝΕΙ
V. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	26. Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ/Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΕΙΝΑΙ ΔΙΑΦΑΝΗΣ/ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΕΙΝΑΙ ΑΔΙΑΦΑΝΕΣ
	27. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΟΙΚΕΙΟΠΟΙΗΣΗ
	28. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΤΕΧΝΗ
	29. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΚΕΝΤΗΜΑ
	30. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΗ
	31. ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΕΙΝΑΙ ΠΙΝΑΚΑΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ
	32. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΜΑΘΗΤΕΙΑ
VI. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑ	33. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑ
	34. Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ ΕΙΝΑΙ (ΔΙΑ)ΜΕΣΟΛΑΒΗΤΗΣ/ΓΕΦΥΡΑ
	35. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ
	36. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΟΡΑΜΑ/ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ/ΕΠΙΜΟΝΗ/ΔΙΑΣΩΣΗ
	37. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΜΕΤΑΘΑΝΑΤΙΑ ΖΩΗ
	38. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΚΑΝΙΒΑΛΙΣΜΟΣ
	39. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΖΥΜΩΜΑ/ΔΙΑΣΤΟΛΗ
	40. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗ

Πίνακας συντομογραφιών

CP	Carte Postale
ΠΜ	Πορτρέτα Μεταφραστών
ΕΜ	Ελληνόφωνοι Μεταφραστές/Μεταφρασεολόγοι
ΑΜ	Αλλόφωνοι Μεταφραστές/Μεταφρασεολόγοι ¹

¹ Οι συντομογραφίες CP και ΠΜ παραπέμπουν στον Πίνακα της αποδελτίωσης (Παράρτημα V), ενώ οι ΕΜ και ΑΜ στον αντίστοιχο πίνακα του Παραρτήματος VI. Ο αύξων αριθμός αντιστοιχεί στην αλφαβητική κατάταξη βάσει του επωνύμου του μεταφραστή ή της μεταφράστριας.

Σύνοψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας υπήρξε η ταξινόμηση και μελέτη μεταφορικών εκφράσεων γύρω από τη μετάφραση και συναφείς αυτής θεματικές που χρησιμοποίησαν μεταφραστές λογοτεχνίας οι οποίοι μεταφράζουν προς την ελληνική από διάφορες ξένες γλώσσες κατά τη χρονική περίοδο Μαΐου 2016-Αυγούστου 2019. Αποδελτιώθηκε πρωτογενές υλικό προερχόμενο από δύο κυρίως πηγές: αφενός από τις βιντεοσκοπημένες συνεντεύξεις του project *Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress* και αφετέρου από τα ηχογραφημένα επεισόδια της ραδιοφωνικής εκπομπής *Carte Postale – Ένας μεταφραστής εξομολογείται*. Αντλώντας θεωρητικό έρεισμα από την Εννοιολογική Θεωρία της Μεταφοράς των George Lakoff και Mark Johnson (1980), οι μεταφορές που ανιχνεύθηκαν ταξινομήθηκαν σε έξι κύριες θεματικές κατηγορίες και 40 επιμέρους ενότητες που ακολουθούν μια νοερή διαδρομή από την ΑΝΑΓΝΩΣΗ στη ΜΕΤΑΦΟΡΑ με ενδιάμεσους σταθμούς τη ΣΥΜΒΙΩΣΗ, την ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ, την ΠΑΛΗ και τη ΣΥΓΓΡΑΦΗ. Από την ποσοτική ανάλυση των δεδομένων (180 επιμέρους μεταφορικές εκφράσεις) προέκυψε ότι το ποσοστό χρήσης μεταφορών ανήλθε συνολικά στο 80% και ήταν υψηλότερο στην περίπτωση του απροσχεδίαστου προφορικού λόγου και στις γυναίκες. Η εννοιολογική μεταφορά που υπερίσχυσε σε γενικότερο επίπεδο ήταν Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΠΑΛΗ —ισοβαθμίζοντας ως προς τον αριθμό των μεταφραστών που έκαναν χρήση της με τη θεματική της ΣΥΜΒΙΩΣΗΣ— ενώ οι περισσότερες μεταφορικές εκφράσεις που εντοπίστηκαν αφορούσαν την ίδια τη μετάφραση και κατά δεύτερο λόγο το πρωτότυπο κείμενο.

Λέξεις-κλειδιά: μετάφραση, μεταφρασεολογία, μεταφορά, θεωρία της μεταφοράς, εννοιολογική μεταφορά, λογοτεχνική μετάφραση, διαγλωσσική μετάφραση, ελληνικά, συνεντεύξεις μεταφραστών, ραδιοφωνική εκπομπή.

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία στοχεύει στη συλλογή, καταγραφή, ταξινόμηση και ανάλυση μεταφορικών εκφράσεων γύρω από τη μετάφραση που χρησιμοποίησαν ελληνόφωνες μεταφράστριες και ελληνόφωνοι μεταφραστές κατά τη χρονική περίοδο Μαΐου 2016-Αυγούστου 2019. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για μεταφραστές λογοτεχνίας που μεταφράζουν προς την ελληνική από διάφορες ξένες γλώσσες, μεταξύ των οποίων τα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ισπανικά, πορτογαλικά, ιταλικά, ρωσικά, αραβικά, δανικά, νορβηγικά και σερβικά. Αποδελτιώθηκε υλικό από δύο κυρίως πηγές. Αφενός από το project *Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress*, και αφετέρου από τη ραδιοφωνική εκπομπή *Carte Postale – Ένας μεταφραστής εξομολογείται*.

Αντικείμενο της αποδελτίωσης αποτέλεσαν οι περιπτώσεις χρήσης του μεταφορικού λόγου γύρω από τη μετάφραση και συναφείς αυτής θεματικές: πρωτότυπο, μετάφρασμα, μεταφραστής, συγγραφέας, επαγγελματικές συνθήκες μετάφρασης, σχέση μεταφραστή-συγγραφέα κ.ο.κ. Αφού οι μεταφορές ανιχνεύτηκαν και καταγράφηκαν, στη συνέχεια ταξινομήθηκαν σε έξι κύριες κατηγορίες και 40 επιμέρους ενότητες που ακολουθούν μια νοερή εννοιολογική διαδρομή από την ΑΝΑΓΝΩΣΗ στη ΜΕΤΑΦΟΡΑ με ενδιάμεσους σταθμούς τη ΣΥΜΒΙΩΣΗ, την ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ, την ΠΑΛΗ και τη ΣΥΓΓΡΑΦΗ.

Στο πρώτο μέρος, αφενός θα εξεταστούν οι διάφοροι τρόποι με τους οποίους συνδέονται μεταφορά και μετάφραση (1.1) και αφετέρου θα εκτεθεί το θεωρητικό πλαίσιο γύρω από την ειδικότερη θεματική της χρήσης μεταφορών για τη μετάφραση (1.2). Στο δεύτερο μέρος θα παρουσιαστούν τα δύο σκέλη του *corpus* (2.1) και στη συνέχεια θα επισημανθούν ορισμένες επιπρόσθετες μεθοδολογικές παράμετροι που οδηγούν σε περαιτέρω οριοθέτηση του ερευνητικού πλαισίου (2.2). Παράλληλα, θα προσδιοριστούν οι επιπλέον πρωτογενείς πηγές που λειτουργούν ως παράλληλο κείμενο της ποιοτικής ανάλυσης και, τέλος, θα διατυπωθούν ορισμένες ορολογικές επισημάνσεις γύρω από την κομβικής σημασίας έννοια της μεταφοράς (2.3).

Στο τρίτο μέρος θα πραγματοποιηθεί η ποιοτική (3.1) και ακολούθως η ποσοτική (3.2) ανάλυση των δεδομένων που προέκυψαν σύμφωνα με την ταξινόμηση των μεταφορών. Διευκρινίζεται ότι η ταξινόμηση αντλεί θεωρητικό έρεισμα από την Εννοιολογική Θεωρία της Μεταφοράς των George Lakoff και Mark Johnson (1980), σύμφωνα με την οποία η μεταφορά δεν συνιστά απλώς εκφραστικό «στολίδι» ή

ρητορικό τέχνασμα, αλλά αντίθετα είναι αποκαλυπτική ενός ευρύτερου τρόπου σκέψης². Τέλος, στον επίλογο θα πραγματοποιηθεί μια σύντομη ανασκόπηση και θα διατυπωθούν προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

Η ιδέα της ενασχόλησης με το παρόν ερευνητικό ζήτημα προέκυψε αφενός από μια γενική παρατήρηση σχετικά με την αυξημένη συχνότητα χρήσης μεταφορών γύρω από τη μετάφραση και αφετέρου από την εκπόνηση μιας ενδιάμεσης εργασίας στο μάθημα «Μετάφραση και Νέες Τεχνολογίες» του τρίτου εξαμήνου του παρόντος ΠΜΣ. Διδάσκουσα υπήρξε η επίκουρη καθηγήτρια του Τομέα Μετάφρασης του Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΕΚΠΑ και νυν επιβλέπουσα της παρούσας διπλωματικής εργασίας, Ελένη Τζιάφα. Η εργασία αφορούσε στη δημιουργία ειδικού σώματος κειμένων για την ανίχνευση και ανάλυση των μεταφορών γύρω από τη μετάφραση των οποίων έκανε χρήση ο γάλλος μεταφραστής από τα ελληνικά και συγγραφέας Michel Volkovitch (2004-2018). Ορισμένα εκ των δεδομένων που αποδελτιώθηκαν τότε αντιπαραβάλλονται ως παράλληλο κείμενο στην ποιοτική ανάλυση του τρίτου μέρους (3.1). Με αντίστοιχο τρόπο αξιοποιούνται μεταφορές για τη μετάφραση προερχόμενες από άλλες πηγές (βλ. 2.2).

Η κυρίαρχη στόχευση της παρούσας μελέτης έγκειται στη συμβολή γύρω από την καταγραφή του περί μετάφρασης λόγου στον ελληνόφωνο χώρο, μέσω της εξερεύνησης των δυνατοτήτων που προσφέρει το εν πολλοίς αναξιοποίητο φαινόμενο της μεταφοράς. Σταθερή επιδίωξη υπήρξε τα ευρήματα που ανέκυψαν να εκτεθούν με έναν πολυφωνικό και κατά το δυνατόν πολυπρισματικό τρόπο, μέσω του οποίου φωτίζονται διαφορετικές κάθε φορά πτυχές του πολυσχιδούς και δύσκολα προσδιορίσιμου μεταφραστικού φαινομένου, με οδηγό τα λεγόμενα των μεταφραστών. Όπως επισημαίνει ο Γιάννης Βελούδης (2005: 178), «στις μεταφορές δεν αναλογιέται απλώς ένας πλουμιστός τρόπος έκφρασης, αλλά ένας τρόπος να σκεφτόμαστε για τα πράγματα και ιδιαίτερα για τα λιγότερο απτά πράγματα». Ένα τέτοιο «λιγότερο απτό πράγμα» συνιστά και η μετάφραση. Η ανά χείρας εργασία στοχεύει, αν όχι στο να καταστήσει —έστω και στο ελάχιστο— πιο απτή την ίδια, τότε να καταστήσει πιο ευκρινείς τις πολλαπλές —και συχνά απαρατήρητες— δυνατότητες προσέγγισής της.

² Διευκρινίζεται ότι τα έξι κεφάλαια παίρνουν κάθε φορά την ονομασία τους από μια κεντρική, κομβικής σημασίας μεταφορά που περιλαμβάνουν, γύρω από την οποία κατατάσσονται ως δορυφόροι οι υπόλοιπες, συγγενικές αυτής μεταφορικές έννοιες. Οι 40 συνολικά εννοιολογικές μεταφορές που ανιχνεύτηκαν αποτυπώνονται γλωσσικά μέσω 180 επιμέρους μεταφορικών εκφράσεων, οι οποίες συχνά ανήκουν παράλληλα σε περισσότερες της μίας ενότητες.

1. Θεωρητικό πλαίσιο

1.1. Μεταφορά και μετάφραση

Μεταφορά και μετάφραση διαπλέκονται με δεσμούς μακραίωνους και πολυεπίπεδους. Η ίδια η ετυμολογία των λέξεων είναι ενδεικτική. Στα αγγλικά, ο όρος που χρησιμοποιείται για να δηλωθεί η μετάφραση (*translation*) προέρχεται από το λατινικό απαρέμφατο *transfere* (σουπίνο: *translatum*) που θα πει «μεταφέρω». Υπό μια έννοια, λοιπόν, η ίδια η λέξη «μετάφραση» συνιστά ήδη μια μεταφορά για τη διαδικασία της μετάφρασης (Guldin 2014/2010: 178).

Αλλά και στα ελληνικά, έστω κι αν από ετυμολογικής σκοπιάς οι δύο λέξεις δεν μοιράζονται παρά μόνο το πρώτο συστατικό τους (μετα-), παρουσιάζουν ωστόσο σημαντική σημασιολογική συγγένεια. Σύμφωνα με το *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής* του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη (ΛΚΝ), ανάμεσα στις σημασίες της λέξης «μεταφορά» συγκαταλέγεται η «απόδοση σε άλλη γλώσσα προφορικού ή γραπτού λόγου: [μεταφορά] ενός κειμένου/ενός βιβλίου από τα αγγλικά στα ελληνικά». Επομένως στα αγγλικά, βάσει —λατινογενούς— ετυμολογίας, η μετάφραση «σημαίνει» μεταφορά, ενώ στα ελληνικά, βάσει σημασιολογίας, η μεταφορά σημαίνει —και— μετάφραση. Στην ελληνική γλώσσα, βέβαια, ισχύει ουσιαστικά και το αντίστροφο, αφού ως πρώτη σημασία της λέξης «μετάφραση» το ΛΚΝ ορίζει τη «μεταφορά προφορικού ή γραπτού λόγου σε άλλη γλώσσα».

Ως προς τις λατινογενείς γλώσσες, η ετυμολογία του όρου που δηλώνει τη μετάφραση (γαλλικά: *traduction*, ισπανικά: *traducción*, ιταλικά: *traduzione*) προέρχεται από το λατινικό απαρέμφατο *traducere* (*trans* = δια-, μετα- + *ducere* = οδηγώ) που στα αρχαία ελληνικά αντιστοιχεί, βάσει των ετυμολογικών συστατικών του, στο ρήμα «μετάγω» («μεταφέρω από ένα μέρος σε ένα άλλο», Liddell & Scott). Παρά το ότι η δυνατότητα άμεσης ετυμολογικής αναγωγής στη λέξη «μεταφορά» εντός του λατινικού πεδίου απουσιάζει («οδηγώ δια μέσου»), φαίνεται να διατηρείται και εδώ η έννοια της κίνησης μέσα ή πέρα από κάτι, καθώς και του ενδιάμεσου χώρου που παρεμβάλλεται (Guldin 2014: 179). Το ίδιο εμφανίζεται να ισχύει και για τους αντίστοιχους γερμανικούς ρηματικούς τύπους *Übersetzen* και *Übertragen*. Πέρα από την έννοια του «μεταφράζω» που είναι κοινή και στους δύο, παράλληλα διαθέτουν ο μὲν πρώτος τη σημασία του «διασχίζω έναν ποταμό», ο δε δεύτερος του «μεταδίδω»

και «μεταφέρω». Επιπροσθέτως, η παρουσία του δεύτερου όρου —ως επιθέτου αυτή τη φορά— στη γερμανική έκφραση *im übertragenen Sinne*, που μεταφράζεται ως: «με τη μεταφορική έννοια [του όρου]», αποτελεί κι αυτή με τη σειρά της μια έκφανση της συχνά λανθάνουσας σημασιολογικής σύνδεσης μεταφοράς και μετάφρασης (ibid).

Την ίδια στιγμή, οι δύο έννοιες παρουσιάζουν στενή συγγένεια στο πεδίο των δομικών τους χαρακτηριστικών. Σύμφωνα με τον αρχαιότερο σωζόμενο ορισμό της, που ανευρίσκεται στην *Ποιητική* του Αριστοτέλη, «μεταφορά είναι η απόδοση σε ένα πράγμα ενός ονόματος που ανήκει σε ένα άλλο πράγμα» (Λυπουρλής 2008: 21, 183)³. Παράλληλα, όπως αναφέρθηκε, το ΛΚΝ παρέχει ως πρώτο ορισμό της λέξης «μετάφραση» τη «μεταφορά προφορικού ή γραπτού λόγου σε άλλη γλώσσα». Αμφότερες οι έννοιες χαρακτηρίζονται, επομένως, από μια διπολική δομή, ενώ δύνανται μάλιστα να ερμηνευτούν υπό όρους χωρικότητας, μιας και οι αντίστοιχες ενέργειες που υποδηλώνουν αναπτύσσονται στον ενδιάμεσο «χώρο» μεταξύ των εκάστοτε πόλων τους (εκατέρωθεν «πραγμάτων» ή γλωσσών). Αποκαλυπτική είναι άλλωστε η κοινή —μεταφορική— ορολογία «πηγή»/«στόχος», που επικράτησε από μακρού στο πεδίο της μεταφρασεολογίας (Nida 1964, Catford 1965), αλλά και, συγκριτικά πιο πρόσφατα, στη θεωρία της μεταφοράς (Lakoff & Johnson 1987, 2002).

Η ορολογική αυτή ταύτιση δεν είναι, εντούτοις, δηλωτική μιας βαθύτερης σύμπνοιας στους οικείους θεωρητικούς κλάδους. Όπως επισημαίνει ο Rainer Guldin (2018: 22), στο πεδίο της παραδοσιακής μεταφρασεολογίας, οι σχετικοί όροι υποδηλώνουν μια κίνηση «μονής κατεύθυνσης», που εκκινεί απαρέγκλιτα από την «πηγή» για να καταλήξει στον «στόχο»⁴. Αντιθέτως, οι George Lakoff και Mark Johnson, επανανοηματοδοτώντας τα προγενέστερα μοντέλα της κλασικής θεωρίας της μεταφοράς, αναδεικνύουν την αμφίπλευρη σχέση «πηγής» και «στόχου» και απορρίπτουν την ιεραρχική ανισότητα, προτάσσοντας στη θέση της την έννοια της αμοιβαιότητας (*reciprocity*). Σύμφωνα με τον Guldin, η τελευταία θα μπορούσε να αξιοποιηθεί από τη μεταφρασεολογία, «προκειμένου η σχέση μεταξύ πρωτοτύπου και μεταφράσματος να επανακαθοριστεί υπό διαδραστικούς όρους» (ibid.: 23). Συναφής

³ «[Μ]εταφορά δέ ἐστὶν ὀνόματος ἀλλοτρίου ἐπιφορά». Η έμφαση ανήκει στην έκδοση.

⁴ Ο Umberto Eco (2003: 262) παρατηρεί ότι ο αγγλικός όρος *target [text]* «δίνει συχνά ή σχεδόν πάντα ανέφικτη εντύπωση νίκης, ενός αποτελέσματος με το καλύτερο δυνατό σκορ», προκρίνοντας έτσι την πρόταση του Montanari να μεταφράζεται στα ιταλικά ως *testo foce* («κείμενο εκβολής»). Ο Gregory Rabassa (1989: 5) πηγαίνει ένα βήμα παραπέρα, επισημαίνοντας τις στρατιωτικές συνδηλώσεις του όρου «στόχος», ως κάτι που σημαδεύεις, «πυροβολείς και, ιδανικά, σκοτώνεις».

είναι άλλωστε και η παρατήρησή του σχετικά με τις δομικές ομοιότητες μεταφοράς και μετάφρασης: AM 5 (Guldin 2014: 176)⁵.

Ως κρίσιμος ανακλύπει εν προκειμένω ένας ακόμη άξονας, αυτός του οικείου/ανοικείου. Αφενός, η λειτουργία της μεταφοράς στηρίζεται στον εντοπισμό των ομοιοτήτων μεταξύ των δύο όρων της. Με άλλα λόγια, ο χρήστης της μεταφοράς αντλεί εκφραστικό —ή αντιληπτικό— υλικό από ένα περισσότερο απτό και οικείο (εννοιακό) πεδίο-πηγή, ώστε να περιγράψει —ή να κατανοήσει— ένα λιγότερο οικείο πεδίο-στόχο (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2017: 81). Ο Αριστοτέλης θα επισημάνει: «“[Κ]άνω καλές μεταφορές” θα πει “μπορώ να διακρίνω τις υπάρχουσες ομοιότητες”» (Λυπουρλής 2008: 22, 195)⁶. Στο πεδίο της μετάφρασης, η έννοια της «ομοιότητας» βρίσκει το αντικαθρέφτισμά της στη θεμελιώδη έννοια της «ισοδυναμίας» (*equivalence*). Αφετέρου, ενώ ο Αριστοτέλης αρχικά διαφοροποιεί τις μεταφορές από τις λεγόμενες «γλώσσες» (ξενικές, ιδιοματικές, απαρχαιωμένες λέξεις), τελικά τις κατατάσσει στην ίδια κατηγορία με αυτές: «“Ξενότροπες λέξεις” ονομάζω τις γλώσσες, τις μεταφορές, τους επεκτεταμένους τύπους και καθετί που είναι έξω από τους συνηθισμένους τρόπους του λέγειν» (Λυπουρλής 2008: 22, 189)⁷. Υπό μια ορισμένη σκοπιά, η μεταφορά μοιάζει να είναι, λοιπόν, για την καθημερινή γλώσσα ό,τι μια ξένη γλώσσα για τη μητρική (Guldin 2014: 173). Στην ίδια επισήμανση προβαίνει και ο Nicholas Round (2005: 60) εκκινώντας από το πεδίο της μετάφρασης: AM 13.

⁵ Όπου δεν αναφέρεται διαφορετικά, η μετάφραση είναι της γράφουσας.

⁶ «[Τ]ὸ γὰρ εὖ μεταφέρειν τὸ τὸ ὅμοιον θεωρεῖν ἔστιν».

⁷ «[Ξ]ενικὸν δὲ λέγω γλῶτταν καὶ μεταφορὰν καὶ ἐπέκτασιν καὶ πᾶν τὸ παρὰ τὸ κύριον». Η ἔμφραση ἀνήκει στὴν ἔκδοσιν.

1.2. Μεταφορές για τη μετάφραση

Μεταφορά και μετάφραση παρουσιάζουν ομοιότητες σε επίπεδο ετυμολογίας, ορολογίας, δομής και σημασιολογίας, οι οποίες συχνά αποτυπώνεται στις παράλληλες διαδρομές των οικείων θεωρητικών κλάδων. Παράλληλα, ο Guldin επισημαίνει πως παραδοσιακά εντοπίζονται τρία κύρια σημεία τομής μεταξύ θεωρίας της μεταφοράς και μεταφρασεολογίας:

[i] η χρήση συγκεκριμένων μεταφορών για να περιγραφεί η λειτουργία της μετάφρασης, [ii] η χρήση της μετάφρασης ως μεταφοράς που υποδηλώνει την ανταλλαγή και τη μεταμόρφωση στο πλαίσιο διαφόρων ειδών λόγου, και [iii] το ζήτημα της μεταφρασιμότητας των μεταφορών και η ανάπτυξη μεταφραστικών στρατηγικών απαραίτητων για την επίτευξή της.

(Guldin 2014: 161-162)

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας εξετάζεται η πρώτη από τις κατηγορίες που αναφέρθηκαν, ήτοι «η χρήση συγκεκριμένων μεταφορών για να περιγραφεί η λειτουργία της μετάφρασης». Προς τον σκοπό αυτό, θεωρητικό έρεισμα αντλείται κατά μείζονα λόγο από την Εννοιολογική Θεωρία της Μεταφοράς των George Lakoff και Mark Johnson (*Conceptual Metaphor Theory*, 1980), σύμφωνα με την οποία το ανθρώπινο αντιληπτικό σύστημα είναι το ίδιο εν πολλοίς μεταφορικό, κάτι που συνεπάγεται ότι η μεταφορά δεν επενεργεί μόνο στη γλώσσα, αλλά και στη σκέψη — ενδεχομένως δε και στη δράση (2005/1980: 25)⁸.

Ο James St. André (2014/2010: 2) εντοπίζει τρεις κυρίαρχες φάσεις στη μακρά πορεία χρήσης μεταφορών γύρω από τη μετάφραση, που ακολουθούν το νοερό σχήμα «άνοδος-πτώση-επάνοδος». Πιο αναλυτικά, από τις απαρχές του μεταφραστικού φαινομένου έως και ολόκληρο τον 19ο αιώνα, η μετάφραση προσδιοριζόταν κατεξοχήν μέσω μεταφορών — οι οποίες μάλιστα συχνά κατέληγαν να συναγωνίζονται η μια την άλλη σε πρωτοτυπία και περιπαικτική διάθεση, όπως μαρτυρούν οι παγιωμένες πλέον εκφράσεις *traduttore, traditore* («μεταφραστής, προδότης») και *les belles infidèles* («οι ωραίες άπιστες»). Ωστόσο, μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, παράλληλα με τις προσπάθειες που καταβλήθηκαν προκειμένου η μεταφρασεολογία να θεμελιωθεί ως αυτόνομος επιστημονικός κλάδος, παρατηρήθηκε μια τάση απομάκρυνσης από τις

⁸ Όπως αναφέρει ο Steven Pinker (2009/2007: 293), πρόκειται για προσέγγιση που θα μπορούσε να συνοψιστεί στην ιδέα: ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΣΥΛΛΑΜΒΑΝΩ ΜΙΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑ.

μεταφορές και αντικατάστασής τους με έναν πιο αποστασιοποιημένο και ακριβή λόγο, επηρεασμένο από τη γλωσσολογία και με ευδιάκριτες αξιώσεις επιστημοσύνης. Ο Guldin (2018: 28) επισημαίνει ότι οι απώτερες ρίζες της καχυποψίας προς τις μεταφορές στους κόλπους της δυτικής παράδοσης έχουν διττό έρεισμα. Θα πρέπει να αναζητηθούν αφενός στην άρνηση των εικόνων στη Βίβλο και στην πλατωνική *Πολιτεία*, και αφετέρου στην πρώιμη σύνδεση της μεταφοράς με τη ρητορική. Σύμφωνα με τον Πλάτωνα, οι μεν εικόνες συνιστούν απλές οφθαλμαπάτες, η δε ρητορική την κατεξοχήν τέχνη της παραπλάνησης⁹.

Εντούτοις, από τη δεκαετία του 1980 άρχισε να επισημαίνεται ο καίριος ρόλος που διαδραματίζουν οι μεταφορές σε ποικίλους κλάδους της ανθρώπινης δραστηριότητας, ενώ οι πιο πρόσφατες εξελίξεις στον τομέα της μεταφρασεολογίας μαρτυρούν μια αναζωπύρωση του ενδιαφέροντος γύρω από τον μεταφορικό λόγο (St. André 2014: 4-6). Τα αίτια της νέας αυτής στροφής προς τις μεταφορές μπορούν να συνδεθούν με δύο καθοριστικές εξελίξεις γενικότερου ενδιαφέροντος στο πεδίο της θεωρίας της μεταφοράς. Αφενός, ήδη από τις τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα άρχισε να εκδηλώνεται μια ολοένα και αυξανόμενη αναγνώριση της χρησιμότητας των μεταφορών στους κόλπους των επιστημών, όχι μόνο για την επεξήγηση παλαιότερων, ήδη αποδεδειγμένων υποθέσεων, αλλά και για την παραγωγή πρωτογενούς στοχασμού, μέσω της ανάπτυξης νέων επιστημονικών μοντέλων και παραδειγμάτων. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις αποτελούν η συσχέτιση του μοντέλου με τις μπάλες του μπιλιάρδου προς την κινητική θεωρία των αερίων, και του κυματοειδούς μοντέλου προς το φως και τον ήχο (ibid.: 5). Καίριας σημασίας υπήρξε εν προκειμένω το συλλογικό έργο *Metaphor and Thought* που εκδόθηκε το 1979 υπό την επιμέλεια του Andrew Ortony και περιλάμβανε, μεταξύ άλλων, άρθρα των Max Black, Thomas Kuhn και Richard Boyd. Μια επιπλέον συμβολή του τελευταίου (Boyd) υπήρξε μάλιστα η επισήμανση ότι μια «θεμελιώδης μεταφορά» (*constitutive metaphor*) είναι δυνατόν να παραγάγει μια ολόκληρη υποκατηγορία συγγενικών μεταφορών ή ιδεών.

⁹ Ενδιαφέρον παρουσιάζει η παρατήρηση της Δήμητρας Σγουρούδη (2003: 128) ότι ο Πλάτων δεν καταφέρνει, ωστόσο, «να αποφύγει την “πραγματιστική ασυνέπεια” [...] την αξιολογική απόρριψη δηλαδή της μεταφοράς με την ταυτόχρονη χρήση της, πράγμα που προκύπτει από το γεγονός ότι και ο ίδιος χρησιμοποίησε πλήθος μεταφορών: για παράδειγμα την παρομοίωση της ψυχής με κέρνιο εκμαγείο, την κατοχή της γνώσης με το να έχουμε περιστέρια σε έναν περιστέρωνα, αλλά πολύ περισσότερο την παρομοίωση της φιλοσοφικής δραστηριότητας με τη μαιευτική μέθοδο».

Αφετέρου, την ίδια ακριβώς περίοδο, το καθοριστικό για τον κλάδο της θεωρίας της μεταφοράς έργο των Lakoff και Johnson *Metaphors We Live By* (*Ο μεταφορικός λόγος: Ο ρόλος της μεταφοράς στην καθημερινή μας ζωή*, 1980) ανέδειξε τη συμβολή των λεγόμενων «εννοιολογικών μεταφορών» (*conceptual metaphors*) στον τρόπο με τον οποίο προσλαμβάνουμε τον κόσμο που μας περιβάλλει. Αυτές οι άλλοτε αποκαλούμενες «νεκρές» μεταφορές επαναπροσδιορίστηκαν, έτσι, ως εργαλείο ζωτικής σημασίας για την ανθρώπινη αντιληπτικότητα (St. André 2014: 7). Σύμφωνα με τη θεωρία των Lakoff και Johnson, οι εννοιολογικές μεταφορές διακρίνονται από εξωτερική και εσωτερική συστηματικότητα. Με άλλα λόγια, ούτε οι αφηρημένες μεταφορικές έννοιες, αλλά ούτε και οι επιμέρους μεταφορικές εκφράσεις μέσω των οποίων αυτές αποκρυσταλλώνονται αποτελούν μεμονωμένες, τυχαίες περιπτώσεις. Αντιθέτως, οι μεν πρώτες ορίζουν ένα συνεκτικό σύστημα, οι δε δεύτερες εντάσσονται σε αυτό με συνέπεια και αρμονικότητα. Όπως επισημαίνουν οι αμερικανοί θεωρητικοί, το γεγονός ότι μια δεδομένη μεταφορική έννοια είναι συστηματική, καθιστά τη γλώσσα που χρησιμοποιούμε για να μιλήσουμε γι' αυτήν επίσης συστηματική (2005/1980 : 29, 47).

Παράλληλα, οι εννοιολογικές μεταφορές δύνανται να διακριθούν περαιτέρω σε δομικές μεταφορές (*structural metaphors*), όπου μια έννοια δομείται μεταφορικά σε σχέση με μιαν άλλη (παράδειγμα: Ο ΧΡΟΝΟΣ ΕΙΝΑΙ ΧΡΗΜΑ — «Σπαταλάς τον χρόνο μου») και σε προσανατολιστικές μεταφορές (*orientational metaphors*), όπου ένα ολόκληρο σύστημα εννοιών οργανώνεται σε σχέση με κάποιο άλλο. Η ονομασία των τελευταίων οφείλεται στο ότι αφορούν σε διαμετρικές αντιθέσεις προσανατολισμού στον χώρο: επάνω-κάτω, μέσα-έξω, μπροστά-πίσω, βαθύ-ρηχό κ.ο.κ. Όπως διευκρινίζουν οι Lakoff και Johnson, οι μεταφορικοί προσανατολισμοί βασίζονται καταρχήν στη σωματική ανθρώπινη εμπειρία. Για παράδειγμα, η σωματική βάση του εννοιολογικού διπόλου Η ΕΥΤΥΧΙΑ ΕΙΝΑΙ ΕΠΑΝΩ – Η ΛΥΠΗ ΕΙΝΑΙ ΚΑΤΩ — η οποία οδηγεί σε εκφράσεις όπως «Αισθάνομαι *ανεβασμένος*» ή «Η διάθεσή μου *ανέβηκε*» και «Αισθάνομαι *πесμένος*» ή «*Έπεσα* σε κατάθλιψη» — μπορεί να αναχθεί στο γεγονός ότι η όρθια στάση του σώματος αποδίδεται συνήθως σε μια θετική συναισθηματική κατάσταση, ενώ η κυρτή στάση στη λύπη ή στην κατάθλιψη. Παράλληλα, ωστόσο, με το σωματικό τους έρεισμα, οι προσανατολιστικές μεταφορές θεμελιώνονται εξίσου και στην πολιτισμική εμπειρία, και ως εκ τούτου μπορεί να διαφέρουν από πολιτισμό σε πολιτισμό. Έτσι, σε ορισμένους πολιτισμούς το μέλλον είναι *μπροστά* από τον άνθρωπο, ενώ σε άλλους *πίσω* του (*ibid.*: 30, 39-40).

Μια επιπρόσθετη κατηγορία εννοιολογικών μεταφορών συνιστούν οι λεγόμενες οντολογικές μεταφορές (*ontological metaphors*). Ως βάση για τις μεταφορές αυτές, οι οποίες καλύπτουν ένα ιδιαίτερος ευρύ φάσμα περιπτώσεων, λειτουργούν ως επί το πλείστον τα φυσικά αντικείμενα — ιδίως δε το ανθρώπινο σώμα. Ένα παράδειγμα αποτελεί η οντολογική μεταφορική έννοια ΤΟ ΜΥΑΛΟ ΕΙΝΑΙ ΜΗΧΑΝΗ, η οποία αποτυπώνεται γλωσσικά μέσω μιας σειράς επιμέρους μεταφορικών εκφράσεων, όπως: «Το μυαλό μου απλώς δεν λειτουργεί σήμερα» ή «Τώρα παίρνω στροφές!» (ibid.: 57-58, 61). Η επιρροή που άσκησε η Εννοιολογική Θεωρία της Μεταφοράς διάνυσε δεκαετίες και εξακολουθεί κραταιά ως τις μέρες μας, ενώ δύναται να ανιχνευτεί και στο έργο ελληνόφωνων θεωρητικών, όπως επί παραδείγματι του Γιάννη Βελούδη. Σύμφωνα με τον τελευταίο (2005: 72), η μεταφορά ανακλύπτει ως κομβικός παράγοντας της νόησης, μέσω του οποίου σχηματοποιείται το «άγνωστο», διαδραματίζοντας έτσι έναν καίριο ρόλο στη δόμηση της αφηρημένης σκέψης.

Όπως παρατηρεί ο St. André (2014: 1), «ανά τους αιώνες, άνθρωποι από διαφορετικούς πολιτισμούς χρησιμοποίησαν ένα ευρύ, έως και χαοτικό, φάσμα μεταφορών για να περιγράψουν τη μετάφραση». Η άφθονη και επίμονη χρήση τους, ιδίως κατά το παρελθόν, μοιάζει σχεδόν να υποδηλώνει ότι το μεταφραστικό φαινόμενο προσφέρεται ούτως ειπείν «εγγενώς» για τέτοιου είδους έμμεσες ή κατ' αναλογία προσεγγίσεις (ibid.: 2). Στο ίδιο μήκος κύματος, ο Yotam Benshalom (2014/2010: 49) αποφαίνεται: «Η μετάφραση ως έννοια είναι πολύ δεκτική στις μεταφορές». Στον ελληνόφωνο χώρο, ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος (2014: 14) αναφέρεται στην αυξημένη συχνότητα των μεταφορών για τους μεταφραστές (ιδίως της λογοτεχνικής μετάφρασης) και το έργο τους ως «κατάχρηση [...] [που] πραγματικά εκπλήσσει».

Ο St. André (2014: 7) διαπιστώνει πως, δεδομένης της διεπιστημονικής φύσης της, η μεταφρασεολογία «είναι αρμόζον να δανείζεται εικόνες και μεταφορές από άλλους επιστημονικούς κλάδους στην προσπάθειά της να στοχάζεται γύρω από τη μεταφραστική διαδικασία». Εντούτοις, επιστά την προσοχή στο γεγονός ότι, όπως όλοι οι πνευματικοί μηχανισμοί, οι μεταφορές ενδέχεται να χρησιμοποιηθούν με στρεβλό τρόπο. Διακρίνει δύο κυρίαρχες τάσεις. Από τη μια πλευρά, οι μεταφραστές που δεν είναι ταυτόχρονα και θεωρητικοί καταφεύγουν συχνότερα σε μεταφορές προκειμένου να διατυπώσουν τις σκέψεις τους γύρω από τη μετάφραση. Οι μεταφορές, όμως, που χρησιμοποιούν αναφέρονται συνήθως ακροθιγώς, με αποτέλεσμα να μην προάγουν επαρκώς την επιστημονική γνώση, αν και ενδέχεται να αποκαλύπτουν σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τη στάση του εκάστοτε μεταφραστή απέναντι στη μετάφραση.

Από την άλλη πλευρά, οι θεωρητικοί της μετάφρασης ενίοτε επιστρατεύουν μεταφορές προκειμένου να συγκαλύψουν την αδυναμία τους να καταστήσουν σαφές ένα ημιτελές ή σαθρό επιχείρημα (ibid.: 3-4)¹⁰.

Με κριτική ματιά προσεγγίζουν το ζήτημα και άλλοι θεωρητικοί της μετάφρασης. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Marc de Launay (2017/2006: 13), που παρατηρεί πως αν και «ενίοτε επιτυχημένες», οι μεταφορές στις οποίες συχνά «μπαίνουμε στον πειρασμό» να καταφύγουμε, «δεν κατορθώνουν ωστόσο να μας απαλλάξουν από την ασάφεια που υποσκάπτει τις όποιες απόπειρές μας να ορίσουμε τη μετάφραση, ή έστω να την οριοθετήσουμε.» Ο Nicholas Round (2005: 58) επισημαίνει την ανάγκη να συντελεστεί μια ταξινόμηση μεταξύ των πολυάριθμων διαθέσιμων μεταφορών γύρω από τη μετάφραση, με κριτήρια τη δυνατότητα ευρύτερης ή στενότερης εφαρμογής τους, την κεντρική ή περιφερειακή σημασία τους και το εύρος της γνωσιακής τους ισχύος. Την ίδια στιγμή, η Maria Tymoczko (2014/2010: 111, 137-138) επιμένει στη σημασία της αυτοαναστοχαστικότητας (*self-reflexivity*) κάθε ακαδημαϊκού κλάδου γύρω από τις μεταφορές του. Εστιάζοντας στον δυνάμει ηγεμονικό ρόλο των κυρίαρχων μεταφορών που διαιωνίζονται στους κόλπους ισχυρών δυτικοευρωπαϊκών παραδόσεων, υπογραμμίζει ότι, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, οι μεταφορές, πέραν της γνωσιακής τους διάστασης, ενέχουν και σημαντικές ηθικές προεκτάσεις¹¹.

Στην από κοινού ομιλία του με τον Ubaldo Stecconi υπό τον τίτλο «Translators as Hostages of History» (2002), ο Theo Hermans επιχειρεί μια συνοπτική ιστορική ανασκόπηση των εκάστοτε κυρίαρχων μεταφορών γύρω από τη μετάφραση στη Δύση, εκκινώντας από τη λατινική αρχαιότητα και φτάνοντας μέχρι τον 20ό αιώνα. Μέσω μιας τέτοιας διαχρονικής προσέγγισης, ο Hermans ευελπιστεί να αναδείξει τον πολύπλοκο και ετερόκλητο χαρακτήρα των πολυάριθμων τρόπων αναπαράστασης του

¹⁰ Ο Pinker (2009: 314) επισημαίνει ότι «οι χαλαρές και αλληλεπικαλυπτόμενες αναλογίες αποτελούν [...] ένδειξη κακής επιστημονικής γραφής και διδασκαλίας», ενώ ενδεικτικό μιας επιφυλακτικής στάσης προς τη μεταφορά είναι και το σχετικό απόσπασμα από το μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας της Ursula Le Guin *The Dispossessed (Ο αναρχικός των δύο κόσμων, 2017/1974: 77-78)*: «“Σε έναν άρρωστο οργανισμό, ακόμα κι ένα υγιές κύτταρο προσβάλλεται”, τόνισε ο Μπεντάπ. “Όταν χρησιμοποιείς την Αναλογία, μπορείς να αποδείξεις τα πάντα, ξέρεις.”»

¹¹ Ο Theo Hermans εφορμάται από την επίμονη μεταφορά της «διαφάνειας» (*transparency*) του μεταφραστή, η οποία δύναται να μας οδηγήσει στο να τον συλλάβουμε ως «διαυγή, υαλώδη, διάφανο, αόρατο, ασώματο» και ως εκ τούτου «αποστερημένο από τα δικαιώματά του», για να διαπιστώσει: «Οι μεταφορές αυτές έχουν ένα τίμημα: υποδεικνύουν συγκεκριμένους τρόπους σκέψης που έχουν πραγματικές και υλικές συνέπειες επηρεάζοντας άμεσα το κοινωνικό στάτους των μεταφραστών και το επαγγελματικό τους εκτόπισμα — ή την έλλειψη αυτού» (Hermans and Stecconi 2002: 12).

μεταφραστικού φαινομένου ανά τους αιώνες, συμβάλλοντας έτσι στην όξυνση της αυτογνωσίας των μεταφραστών. Οι τελευταίοι, πιο ευαισθητοποιημένοι απέναντι στις ενδεχόμενες επιπλοκές μιας δεδομένης μεταφορικής θεώρησης της μετάφρασης, είναι σε θέση να συνειδητοποιήσουν ότι «ο τρέχων τρόπος με τον οποίο σκεφτόμαστε και μιλάμε για τη μετάφραση δεν είναι ποτέ ο μοναδικός δυνατός» (ibid.: 14)¹².

Από την πλευρά τους, στο άρθρο τους «Polish Metaphorical Perceptions of the Translator and Translation» (2009), η Elzbieta Skibinska και ο Piotr Blumczynski αποπειρώνται να διερευνήσουν τη χρήση του μεταφορικού λόγου γύρω από τη μετάφραση στο εθνικό πλαίσιο της χώρας καταγωγής τους. Προς τον σκοπό αυτό, καταγράφουν μεταφορές που αντλούν από δύο διακριτές περιόδους στην ιστορική πορεία του μεταφραστικού στοχασμού: αφενός από τα γραπτά πολωνών συγγραφέων του Διαφωτισμού (προ-επιστημονική εποχή της μεταφραστικής σκέψης) και αφετέρου από τους σχολιασμούς μεταφραστών, κριτικών και θεωρητικών της μετάφρασης που δημοσιεύτηκαν από το δεύτερο μισό του 20ού αι. και ύστερα (φάση πλήρους ανάπτυξης της σύγχρονης μεταφρασεολογίας) (Skibinska & Blumczynski 2009: 31).

Η ανάλυση των ευρημάτων που συνέλεξαν τους οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ένα μέρος των μεταφορών γύρω από τη φύση της μετάφρασης και τον ρόλο του μεταφραστή ανήκουν στη λεγόμενη «κοινή ευρωπαϊκή [μας] κληρονομιά». Άλλες, πάλι, μεταφορές μοιάζουν να προσιδιάζουν στο περιβάλλον της χώρας που τις γέννησε. Εντούτοις, οι συγγραφείς του άρθρου παραμένουν επιφυλακτικοί ως προς το ενδεχόμενο ενός αυστηρά «πολωνικού» χαρακτήρα των μεταφορών, υπογραμμίζοντας το ενδιαφέρον που θα είχε η ένταξή τους σε ένα ευρύτερο πλαίσιο αναπαραστάσεων της μετάφρασης προερχόμενων από άλλες περιφερειακές γλώσσες. Επισημαίνουν ότι «μόνο μια τέτοιου είδους ενδεδειγμένη σύγκριση θα επέτρεπε να διαφανεί η ακριβής θέση που κατέχουν οι πολωνικές αντιλήψεις για τη μετάφραση στην ευρύτερη ευρωπαϊκή και παγκόσμια προοπτική» (ibid: 50-51).

¹² Στο ίδιο πνεύμα, ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει να επιδείξει η ολοένα εμπλουτιζόμενη ανοιχτή ψηφιακή βάση δεδομένων *Trésor des Métaphores de la Traduction* (TMT), κύριος εμπνευστής της οποίας υπήρξε ο François Géral, καθηγητής συγκριτικής λογοτεχνίας στο Université Lumière Lyon 2. Στο πλαίσιο του εν λόγω εγχειρήματος, που υλοποιήθηκε με την υποστήριξη της ερευνητικής ομάδας Passages XX-XXI, συγκεντρώνονται και κατηγοριοποιούνται μεταφορές γύρω από τη μετάφραση προερχόμενες από ένα εξαιρετικά ευρύ χρονικό, γεωγραφικό και γλωσσικό φάσμα. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για ένα σύνολο 284 μέχρι στιγμής μεταφορών, καταγεγραμμένων στην πλειονότητά τους —αλλά όχι κατ' αποκλειστικότητα— στη γαλλική γλώσσα, οι οποίες αναρτώνται σταδιακά στην ηλεκτρονική πλατφόρμα του TMT κατά το διάστημα των τελευταίων τεσσάρων ετών.

Σε μια κίνηση αποδοχής της «προτροπής» των πολωνών ερευνητών, η παρούσα εργασία στοχεύει στην καταγραφή των μεταφορών γύρω από τη μετάφραση που προέρχονται από μια άλλη περιφερειακή γλώσσα, η οποία έχει να επιδείξει μια εξίσου πλούσια μεταφραστική ιστορία με εκείνη των πολωνικών: τα ελληνικά. Με τον τρόπο αυτό επιχειρείται η προσθήκη μίας ακόμη ψηφίδας στην πληθώρα των απεικονίσεων που συναπαρτίζουν μια νοητή υπερεθνική μεταφρασεολογική ταυτότητα και στην οποία οι λεγόμενες «ελάσσονες» λογοτεχνίες δικαιούνται —ιδίως ενόψει της συνήθως μακράς μεταφραστικής τους παράδοσης— μια θέση. Σε πείσμα των κυρίαρχων προτύπων μιας δυνάμει εξισωτικής κεντρικής θεωρίας περί μετάφρασης, οι περιφερειακές παραδόσεις οφείλουν να αρθρώνουν τη δική τους φωνή διεκδικώντας να συμβάλουν κι αυτές στη διαμόρφωση του περί μετάφρασης λόγου.

Το πρώτο αυτό μέρος, στο οποίο εκτέθηκε το θεωρητικό πλαίσιο της ανά χείρας μελέτης, θα διαδεχτεί το δεύτερο μέρος, όπου θα εξεταστούν ζητήματα που άπτονται της μεθοδολογίας της έρευνας.

2. Μεθοδολογία της έρευνας

2.1. Το υπό εξέταση corpus

Η παρούσα εργασία αντλεί ερευνητικό υλικό από δύο κυρίως πηγές. Αφενός από το project *Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress (ΠΜ)* που πραγματοποιείται στο πλαίσιο της Διεθνούς Έκθεσης Βιβλίου Θεσσαλονίκης (ΔΕΒΘ) από τον Μάιο του 2016, και αφετέρου από τη ραδιοφωνική εκπομπή *Carte Postale – Ένας μεταφραστής εξομολογείται (CP)* που εκπέμπεται από το Τρίτο Πρόγραμμα της Ελληνικής Ραδιοφωνίας (ΕΡΑ) από τον Ιούλιο του 2017.

Το project *ΠΜ* εντάσσεται στις πρωτοβουλίες της ομάδας *Το Στέκι της Μετάφρασης*, που δραστηριοποιήθηκε για πρώτη φορά στο πλαίσιο της 13^{ης} ΔΕΒΘ, επιδιώκοντας να φέρει τον ρόλο των μεταφραστών στο προσκήνιο και να αναδείξει τη μετάφραση ως κεντρικό πυλώνα των δραστηριοτήτων της Έκθεσης. Κύρια εμπνεύστρια του project υπήρξε η Ανθή Βηδενμάιερ, μεταφράστρια και επίκουρη καθηγήτρια Θεωρίας και Πρακτικής της Λογοτεχνικής Μετάφρασης ΑΠΘ. Καθοριστική στάθηκε και η συμβολή της Δέσποινας Λάμπρου, μεταφράστριας και διδακτόρισσας Διδακτικής της Μετάφρασης ΑΠΘ, όπως και του Αναστάσιου Ιωαννίδη, διδάκτορα Διερμηνείας και επιστημονικού συνεργάτη ΑΠΘ. Ως προς τη σύσταση της ομάδας *Το Στέκι της Μετάφρασης*, κομβικός υπήρξε ο ρόλος της Κλεοπάτρας Ελαιοτριβιάρη, μεταφράστριας και ιδρυτικού μέλους της Πανελλήνιας Ένωσης Επαγγελματιών Μεταφραστών Πτυχιούχων του Ιονίου Πανεπιστημίου (ΠΕΕΜΠΠ).

Πιο συγκεκριμένα, η δράση του project *ΠΜ* συνίσταται στη διεξαγωγή συνεντεύξεων με μεταφράστριες και μεταφραστές λογοτεχνικής ή τεχνικής μετάφρασης με γλώσσα εργασίας τα ελληνικά — στην πλειονότητα των περιπτώσεων αποτελούν γλώσσα-στόχο, άλλοτε δε, σπανιότερα, και γλώσσα-πηγή. Οι συνεντεύξεις, διάρκειας 15 έως 30 λεπτών, βιντεοσκοποούνται με τη χρήση επαγγελματικού εξοπλισμού σε συνεργασία με το Τμήμα Κινηματογράφου της Σχολής Καλών Τεχνών ΑΠΘ. Οι ερωτήσεις τίθενται στους συνεντευξιαζόμενους από φοιτήτριες και φοιτητές του Τμήματος Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΑΠΘ, που λαμβάνουν εκ περιτροπής —συνήθως ανά δύο άτομα— τον ρόλο των συντονιστών της συνέντευξης. Οι ερωτήσεις, κυρίως ανοιχτού τύπου, αντλούνται από δεξαμενή ερωτήσεων (έναν

οδηγό συνέντευξης, βλ. Παράρτημα I) που διαμορφώθηκε από τους φοιτητές του προπτυχιακού μαθήματος των Βηδενμάιερ (2016) και Ιωαννίδη (2017) «Θεωρία και πρακτική της Μετάφρασης: Όψεις της Λογοτεχνικής Μετάφρασης». Ως ειδικότερος τύπος επελέγη η εις βάθος συνέντευξη (*in depth interview*) «κατά την οποία τίθενται μεν συγκεκριμένα θέματα προς συζήτηση, αλλά ο ερωτώμενος αναπτύσσει χωρίς περιορισμούς τις απόψεις του». Σε ό,τι έχει να κάνει με τον βαθμό δόμησης, προκρίθηκε ο τύπος της ημιδομημένης συνέντευξης (*semi structured interview*), ο οποίος «επιτρέπει ευελιξία, ώστε οι ερωτώμενοι να διατυπώσουν ελεύθερα τις θέσεις τους, ενώ ταυτόχρονα παρέχει τη δυνατότητα τροποποίησης του περιεχομένου και της σειράς των ερωτήσεων» (Πατεινάρη 2018: 24).

Μια διαφορετική λογική ακολουθεί ως προς τη συγκρότησή του το δεύτερο σκέλος του corpus, ήτοι η ραδιοφωνική εκπομπή *CP* σε επιμέλεια, παραγωγή, παρουσίαση Αφροδίτης Κοσμά και σε ηχοληψία Αλέξανδρου Κασσελάκη και Άγη Γυφτόπουλου. Εν προκειμένω, τα ραδιοφωνικά επεισόδια —διάρκειας 30 με 45 λεπτών— δεν θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως συνέντευξη παραδοσιακού τύπου. Αντίθετα, πρόκειται για μια *sui generis* διαδικασία, κατά την οποία οι προσκεκλημένοι καλούνται να συντάξουν μια νοερή καρτ ποστάλ σε έναν συγγραφέα ή λογοτεχνικό ήρωα της μεταφραστικής τους πορείας, που επιλέγουν οι ίδιοι.

Όπως αναφέρεται στην πρόσκληση που απευθύνεται στους μεταφραστές (βλ. Παράρτημα II), βασική επιδίωξη της Κοσμά αποτελεί το να μην ακολουθήσει η εκπομπή της «το μονοπάτι της δημοσιογραφικής παρουσίασης-ερωταπόκρισης». Σκοπός του προγράμματος είναι «να σχηματιστεί το πορτρέτο του μεταφραστή μέσω σκέψεων και εκμυστηρεύσεων αποκαλύπτοντας πλευρές της μεταφραστικής προσέγγισης και της σχέσης που αναπτύσσει με τη γλώσσα, τον συγγραφέα, την ιστορία, τον ήρωα και τον εαυτό του». Η επιλογή του τίτλου της εκπομπής και η συνακόλουθη ανάδειξη της καρτ ποστάλ σε κεντρικό σύμβολο της μεταφραστικής ενασχόλησης, εμπνέεται από το σκεπτικό ότι «η μετάφραση είναι μια *περιπλάνηση* σε ιστορίες, ανθρώπους, πολιτισμούς, γλώσσες, ένα *ταξίδι* και μια *συνάντηση*». Θα μπορούσε λοιπόν να λεχθεί ότι το πλαίσιο όπου ο μεταφραστής καλείται να αρθρώσει τον λόγο του είναι εκ προοιμίου μεταφορικό. Η Κοσμά, που έχει εργαστεί και η ίδια ως μεταφράστρια λογοτεχνίας και στη συνέχεια ως υποτιτλίστρια ντοκιμαντέρ στην Κρατική Τηλεόραση, σε συνέντευξή της στα *ΠΜ* αναφέρεται στην ελευθερία που παρέχει στους προσκεκλημένους της εκπομπής της, υπογραμμίζοντας παράλληλα τη λειτουργία της τελευταίας ως «αρχείου των φωνών των μεταφραστών» (Κοσμά 2019:

4:24-5:47). Το μότο της εκπομπής συνιστά και το ίδιο μια μεταφορά: «Μεταφραστές: Σαλπικτές των μυστικών που κρατούν λαοί εποχές και γλώσσες».

Σημειώνεται ότι ιδιαίτερος εποικοδομητική για την κατανόηση των πραγματικών συνθηκών παραγωγής του υπό εξέταση υλικού στάθηκε η μετάβαση της γράφουσας στη Θεσσαλονίκη κατά τις ημερομηνίες 10-12/05/2019, οπότε και βρισκόταν σε εξέλιξη η 16^η ΔΕΒΘ και η παράλληλη διεξαγωγή του project *ΠΜ* για τέταρτη συνεχή χρονιά. Η δυνατότητα ανέκυψε χάρη στην ευγενική πρόσκληση των Βηδενμάιερ και Λάμπρου κατά την εξέλιξη ημερίδας της Ελληνικής Εταιρείας Μεταφρασεολογίας («Αναζητώντας το νέο μέσα από τη μετάφραση: διαχρονικές και συγχρονικές προσεγγίσεις στον ελληνόφωνο χώρο», Αθήνα 12/04/2019). Κατέστη έτσι δυνατή η επιτόπια παρακολούθηση της διεξαγωγής 10 συνολικά συνεντεύξεων, ορισμένες εκ των οποίων εντάχθηκαν, μετά την τεχνική επεξεργασία και διαδικτυακή τους ανάρτηση, στην παρούσα μελέτη¹³.

Εξίσου σημαντική υπήρξε η μετάβαση, κατά τις ημερομηνίες 15/05 και 10/07/2019, στις εγκαταστάσεις του Τρίτου Προγράμματος στην Αθήνα. Οι επισκέψεις πραγματοποιήθηκαν μετά από ευγενική πρόσκληση της Κοσμά στο πλαίσιο παραχώρησης συνέντευξής της στα *ΠΜ* (Θεσσαλονίκη, 12/05/2019). Κατά την πρώτη επίσκεψη, κατέστη εφικτή η παρακολούθηση της ηχογράφησης του επεισοδίου «Εφη Φρυδά προς Ντύλαν Τόμας» (βλ. Παράρτημα IV, Αφίσα 1) και της συνακόλουθης τεχνικής επεξεργασίας του (ηχητικό μοντάζ). Κατά τη δεύτερη επίσκεψη, σειρά είχε η παρακολούθηση της ηχογράφησης του επεισοδίου «Marta Silvia Dios Sanz προς Νίκο Καζαντζάκη» καθώς και της τεχνικής επεξεργασίας του προγενέστερα ηχογραφημένου επεισοδίου «Βασίλης Παπαγεωργίου προς Μαξ Ζέμπαλντ» (βλ. Παράρτημα IV, Αφίσα 2).

¹³ Πρόκειται για τις συνεντεύξεις που παραχώρησαν οι μεταφράστριες και μεταφραστές: Γιάννης Καλιφατίδης, Βασίλης Παπαγεωργίου, Έφη Κορομηλά (10/05/2019), Pedro Olalla, Δημήτρης Δημητριάδης, Βίκυ Αλυσσανδράκη (11/05/2019), Πέτρος Μάρκαρης, Μανώλης Πιμπλής, Ευγενία Γραμματικοπούλου και Αφροδίτη Κοσμά (12/05/2019) — βλ. Παράρτημα III. Εξ αυτών, στην παρούσα έρευνα εντάχθηκαν οι συνεντεύξεις των Καλιφατίδη, Πιμπλή και Κοσμά.

2.2. Επιπρόσθετες μεθοδολογικές παράμετροι και παράλληλες πρωτογενείς πηγές

Παραπάνω παρουσιάστηκαν οι δύο κύριες πηγές από τις οποίες αντλήθηκε ερευνητικό υλικό. Θα πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι αντικείμενο της παρούσας εργασίας δεν αποτέλεσε ολόκληρο το διαθέσιμο φάσμα του corpus. Αντιθέτως, τέθηκαν ορισμένα επιπρόσθετα μεθοδολογικά κριτήρια, ώστε να θεσπιστεί ένα πιο ξεκάθαρα οριοθετημένο και συνεπές ερευνητικό πλαίσιο.

Ως πρώτο κριτήριο ορίστηκε ο περιορισμός της ανάλυσης στους μεταφραστές λογοτεχνίας, με παράλληλο αποκλεισμό της λεγόμενης τεχνικής ή επαγγελματικής μετάφρασης. Η εν λόγω επιλογή στηρίζεται στο ότι η ανά χείρας εργασία εκπονείται στο πλαίσιο μεταπτυχιακού προγράμματος που δεν περιλαμβάνει μαθήματα τεχνικής μετάφρασης, ενώ παράλληλα προσδίδει ιδιαίτερη έμφαση στο γνωστικό αντικείμενο της λογοτεχνίας. Ως λογοτεχνικά είδη νοήθηκαν το μυθιστόρημα, το διήγημα, η ποίηση και το θέατρο, με συμπερίληψη της λογοτεχνίας για παιδιά και για νέους¹⁴. Ως δεύτερο κριτήριο θεσπίστηκε ο περιορισμός στους μεταφραστές λογοτεχνίας προς, και όχι από την ελληνική γλώσσα. Με τον τρόπο αυτό καθίσταται δυνατή μια ενδεχόμενη μελλοντική αντιπαραβολή των ευρημάτων προς αντίστοιχα ευρήματα προερχόμενα από χώρες του εξωτερικού και ο συνακόλουθος εντοπισμός διαφορών ή ομοιοτήτων. Ως τρίτο και τελευταίο κριτήριο ορίστηκε ο περιορισμός της ανάλυσης στους μεταφραστές λογοτεχνίας προς την ελληνική γλώσσα που εμφανίζονται στο ενεργητικούς άνω των πέντε καταγεγραμμένων τίτλων στην ηλεκτρονική πλατφόρμα Βιβλιονet (www.biblionet.gr). Η επιλογή αυτή θεμελιώνεται στην ανάγκη οι μεταφορές που θα ανιχνευτούν να προέρχονται από μεταφραστές με ένα *minimum* επαγγελματικής εμπειρίας, ώστε να εξασφαλίζεται η κατά το δυνατόν εγκυρότητα και αντιπροσωπευτικότητα των συμπερασμάτων.

¹⁴ Σημειώνεται ότι το δεύτερο σκέλος του corpus (CP) παρουσίασε μια ιδιαιτερότητα. Συγκεκριμένα, παρά το ότι δεν απαντούν —πλην ελαχίστων εξαιρέσεων— εκπρόσωποι της τεχνικής μετάφρασης, λήφθηκε ωστόσο υπόψη το γεγονός ότι το κάθε επεισόδιο επικεντρώνεται σε έναν ορισμένο συγγραφέα και σε συνακόλουθο επιμέρους κειμενικό είδος. Δεδομένης της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας της εκπομπής, ο εκάστοτε μεταφραστής εκφράζεται υπό την αντίστοιχη εξειδικευμένη του ιδιότητα. Αποκλείστηκαν έτσι μεταφραστές οι οποίοι μπορεί μεν να είναι κατεξοχήν γνωστοί για τις λογοτεχνικές μεταφράσεις τους, αλλά εν προκειμένω εκφράζονται ως μεταφραστές δοκιμίου, επιστολογραφίας, ημερολογίου, αρθρογραφίας κ.ο.κ.

Μετά την εφαρμογή των τριών κριτηρίων, ο συνολικός αριθμός των μεταφραστών μειώθηκε από τους αρχικά 100 στους 55. Σημαντικό είναι, εντούτοις, να διευκρινιστεί ότι για την ακρίβεια πρόκειται για 55 συνεντεύξεις και ραδιοφωνικά επεισόδια. Ο λόγος έγκειται στο ότι δεν είναι λίγες (10) οι περιπτώσεις μεταφραστών που εμφανίζονται σε αμφότερα τα σκέλη του corpus. Λαμβανομένων υπόψη αυτών των επικαλύψεων, ο αριθμός των μεταφραστών προσωποπαγώς νοούμενων ανέρχεται στους 45¹⁵.

Όπως επισημάνθηκε στην Εισαγωγή, η παρούσα ερευνητική ενασχόληση ανάγεται εν πολλοίς στην εκπόνηση μιας ενδιάμεσης εργασίας που επικεντρωνόταν στις μεταφορές για τη μετάφραση του Michel Volkovitch (2004-2018). Ορισμένα εκ των δεδομένων της αποδελτίωσης που πραγματοποιήθηκε τότε, αντιπαραβάλλονται ως παράλληλο κείμενο στην ποιοτική ανάλυση της ανά χειράς εργασίας (3.1). Με αντίστοιχο τρόπο αξιοποιούνται παραθέματα από βιντεοσκοπημένες συνεντεύξεις γερμανόφωνων μεταφραστριών με γλώσσα-πηγή τα ελληνικά (Hildebrand, Prinzing και Wille στο Βηδενμάιερ 2018), καθώς και αποσπάσματα από συνεντεύξεις ελληνόφωνων μεταφραστών αποτυπωμένες σε διάφορα μέσα (Βλαβιανός 2006, Κυριακίδης 2007, Παπαδημητρίου 2011, Αγγελίδου 2012, Παλαβός, Πρατσίνης 2019). Επιπρόσθετο υλικό αντλείται από μεταφρασεολογικές ομιλίες (Stallings 2018), προλόγους ή μεταφραστικά σημειώματα ελληνικών εκδόσεων (Λιοντάκης 2004, Παναγιωτίδου, Μαρωνίτης 2009) καθώς και από άρθρα ελλήνων και ξένων μεταφραστών (Καραπάνου, Κυριακίδης, Χατζηνικολή 1986, Larbaud 1986, Berman 1998). Σημαντική θέση, τέλος, κατέχουν τα δημοσιευμένα σε αυτοτελείς εκδόσεις κείμενα των Pontalis (1988), Φραγκόπουλου (2003) και Παλαιολόγου (2014), οι παραπομπές στα οποία πλαισιώνονται από αντίστοιχες σε θεωρητικά έργα αναφοράς (βλ. ενδεικτικά Steiner 2004/1975, Venuti 2008/1995, Ricœur 2010/2008).

¹⁵ Μια ακόμη παράμετρος που θα πρέπει να επισημανθεί υπήρξε το ότι στη ραδιοφωνική εκπομπή *CP*, ως λεγόμενα των μεταφραστών νοήθηκαν μόνο τα εν στενή εννοία λεγόμενά τους. Δεν λήφθηκαν επομένως υπόψη τυχόν αναφορές της Κοσμά σε παραθέματα από περικειμενικό υλικό της εκάστοτε έκδοσης. Μοναδική εξαίρεση αποτέλεσε η περίπτωση του αφιερώματος στην Έφη Καλλιφατίδη, που αναμεταδόθηκε με αφορμή τον θάνατο της μεταφράστριάς την 01/01/2018, και όπου αναπαράγονται, διά στόματος Κοσμά, αποσπάσματα από παλαιότερες δηλώσεις και συνεντεύξεις της. Ευνόητο είναι ότι στην περίπτωση των βιντεοσκοπημένων συνεντεύξεων του project *ΠΜ* δεν ανέκυψε αντίστοιχο ζήτημα.

2.3. Ορολογικές επισημάνσεις

Εν συνεχεία, διατυπώνονται ορισμένες ορολογικές επισημάνσεις γύρω από την κομβικής σημασίας έννοια της μεταφοράς. Σημαντικό είναι να διευκρινιστεί ότι με τον όρο «μεταφορά» στο πλαίσιο της ανά χείρας μελέτης, νοείται εκείνο που ο Μ. Η. Abrams (2017/1941: 250) ονομάζει «μεταφορική χρήση του λόγου» (*figurative language*), με άλλα λόγια η «εμφανής απόκλιση από αυτό που οι ομιλητές μιας γλώσσας εκλαμβάνουν ως κανονικό νόημα των λέξεων, με σκοπό την επίτευξη ενός ειδικού νοήματος ή αποτελέσματος»¹⁶. Παρακάτω θα εκτεθούν συνοπτικά τα σημεία σύγκλισης και απομάκρυνσης της εν στενή έννοια μεταφοράς σε σχέση με συγγενικά της σχήματα λόγου και αφηγηματικά μέσα και θα θεμελιωθεί το σκεπτικό που οδήγησε στην κοινή τους αντιμετώπιση στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας.

Μέσω της παρομοίωσης (*simile*), πραγματοποιείται «μια σύγκριση μεταξύ δύο εμφανώς διαφορετικών πραγμάτων, που εισάγεται ρητά με τη λέξη “σαν” ή “όπως”». Αντίστοιχα, ο όρος μεταφορά (*metaphor*) —εν στενή έννοια νοούμενος— υποδηλώνει «μια λέξη ή έκφραση η οποία στην κυριολεκτική χρήση της δηλώνει κάτι συγκεκριμένο» και η οποία «χρησιμοποιείται τώρα για κάτι εντελώς διαφορετικό, χωρίς όμως να δηλώνεται η σύγκριση» (Abrams 2017: 251). Η Δήμητρα Σγουρούδη (2003: 109) επισημαίνει ότι η βασική διαφορά μεταξύ των δύο, και «κατά μια έννοια, το μυστήριο της μεταφοράς συνίσταται στο ότι η μεταφορά είναι περισσότερο υπαινικτική, ενώ στην παρομοίωση έχουμε μεγαλύτερη ανάγκη να καταστήσουμε σαφείς τις πλευρές της ομοιότητας». Μια δεύτερη διαφορά έγκειται στο ότι «μολονότι η παρομοίωση είναι μια ρητή σύγκριση, ωστόσο έχει ένα χαρακτήρα περισσότερο αβέβαιο, με την έννοια ότι προτείνει μια ομοιότητα, δεν την ισχυρίζεται ακόμη, ούτε την έχει υιοθετήσει» (*ibid.*: 110).

Επισημαίνεται, εντούτοις, ότι παρά τις επιμέρους διαφοροποιήσεις τους, που ανάγονται σε γλωσσολογικό επίπεδο και σε επίπεδο φιλοσοφίας της γλώσσας, και ενώ σε μια εργασία με αντικείμενο τη λογοτεχνική ανάλυση ο διαχωρισμός μεταξύ μεταφοράς και παρομοίωσης θα ήταν ευκατώς ή και κρίσιμος, στο πλαίσιο της ανά χείρας μελέτης έχει τηρηθεί ενιαία στάση απέναντί τους. Η επιλογή αυτή ανάγεται στο

¹⁶ Όπως επισημαίνει ο Abrams (2017/1941: 250), παρά το γεγονός ότι τα σχήματα λόγου ενίοτε ορίζονται ως κατεξοχήν ποιητικά, στην πραγματικότητα είναι «ενσωματωμένα στη λειτουργία της γλώσσας και αποτελούν αναπόσπαστο μέρος κάθε είδους λόγου».

ότι τόσο η μεταφορά όσο και η παρομοίωση, βασιζόμενες «σε μια ευρύτερη διαδικασία ανεύρεσης ομοιοτήτων και παράκαμψης διαφορών», αποτελούν «τρόπους εκφοράς της σχηματικής γλώσσας, και έρχονται έτσι και οι δύο σε αντίθεση με την κυριολεκτική γλώσσα» (Σγουρούδη 2003: 110-111). Σε μια εργασία με κυρίαρχο ζητούμενο τον εντοπισμό του νοήματος, όπως η παρούσα, μια αυστηρή διάκριση μεταξύ εκφραστικών μέσων θα κατέληγε δευτερεύουσας σημασίας, άσκοπη, κατά μείζονα όμως λόγο, ακόμη και επιβλαβής, καθώς θα απέκλειε ένα μεγάλο μέρος των ευρημάτων από το στάδιο της μελέτης και κριτικής ανάλυσής τους¹⁷.

Αντίστοιχα ισχύουν και ως προς την τήρηση ενιαίας στάσης απέναντι σε παρεμφερή γλωσσικά φαινόμενα, όπως η προσωποποίηση, η αλληγορία και η μετωνυμία. Πιο συγκεκριμένα, μέσω της προσωποποίησης (*personification*) γίνεται αναφορά σε «ένα άψυχο αντικείμενο ή μια αφηρημένη έννοια σαν να διέθετε ζωή ή ανθρώπινες ιδιότητες και συναισθήματα» (Abrams 2017: 254). Η αλληγορία (*allegory*) πρόκειται για αφηγηματικό είδος ως κρίσιμο γνώρισμα του οποίου εντοπίζεται η ύπαρξη ενός συνεκτικού νοήματος «στο “κυριολεκτικό” —ή πρώτο— επίπεδο σημασίας, παραπέμποντας συγχρόνως σε μια δεύτερη, συσχετιζόμενη τάξη σημασίας» (*ibid.*: 21).

Στη μετωνυμία (*metonymy*) «ο κυριολεκτικός όρος για ένα πράγμα αναφέρεται σε ένα άλλο πράγμα με το οποίο έχει συνδεθεί στενά, επειδή στην καθημερινή εμπειρία σχετίζεται συχνά με αυτό» (*ibid.*: 254). Μια χαρακτηριστική διαφορά ανάμεσα στη μεταφορά και τη μετωνυμία έγκειται στο ότι, ενώ η πρώτη «λειτουργεί στη βάση της ανεύρεσης κάποιων ομοιοτήτων ανάμεσα σε δύο πράγματα ή τομείς που δεν έχουν καμία σχέση μεταξύ τους», η δεύτερη στηρίζεται στη συνέχεια, προβάλλοντας «ένα χαρακτηριστικό έναντι κάποιου άλλου ή άλλων χαρακτηριστικών, στο πλαίσιο όμως είτε του ίδιου πράγματος είτε του ίδιου τομέα» (Σγουρούδη 2003: 111). Ωστόσο, η ομοιότητά τους συνίσταται στο ότι «και τα δύο γλωσσικά φαινόμενα συνδέουν δύο πράγματα, αντικαθιστώντας έναν όρο της πρότασης με έναν άλλο μη κυριολεκτικό όρο» (*ibid.*). Η Alice Deignan εντοπίζει μια «σημαντική επικάλυψη» μεταφοράς και

¹⁷ Όπως επισημαίνει η Deignan (2005: 122): «Οι προσεγγίσεις της ανάλυσης λόγου στην έρευνα γύρω από τη μεταφορά [...] τείνουν να χρησιμοποιούν τη Θεωρία της Εννοιολογικής Μεταφοράς ως θεωρητικό πλαίσιο, ως σημείο εκκίνησης για την ανάλυσή τους [...] [με] το κύριο ενδιαφέρον τους [να] επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο οι ομιλητές χρησιμοποιούν τη γλώσσα προκειμένου να παραγάγουν νόημα — εγχείρημα στο πλαίσιο του οποίου η μεταφορά συνιστά ένα εκ των διαθέσιμων εργαλείων».

μετωνυμίας, καθώς ένας σημαντικός αριθμός εκφράσεων δύναται να ενσαρκώνει γνωρίσματα αμφότερων των γλωσσικών φαινομένων σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό. Ειδικότερα αναφορικά με ζητήματα που άπτονται της έρευνας γύρω από τη μεταφορά, η Deignan επισημαίνει ότι η μετωνυμία φαίνεται να είναι τόσο «αξεδιάλυτα συνδεδεμένη» με τη μεταφορά «που είναι δύσκολο και πιθανότατα άσκοπο το να επιχειρεί κανείς να διαχωρίσει τη μια από την άλλη σε κάθε επιμέρους ανάλυση» (2005: 69-71). Χαρακτηριστική είναι εξάλλου η γενικότερη παρατήρησή της:

Για τους σκοπούς της έρευνας γύρω από τη μεταφορά, [ο ερευνητής] καλείται να αποφασίσει ποιες γλωσσικές εκφορές οφείλουν να γίνουν αντιληπτές ως μεταφορικές. Προς το παρόν δεν υπάρχει αυτόματη μέθοδος για να γίνει αυτό, και ο ερευνητής βασίζεται στη διαίσθηση και στις προσλαμβάνουσες παραστάσεις του (*informed intuition*) προκειμένου να αποφασίσει αν μια επιμέρους εκφορά είναι μεταφορική ή όχι, σύμφωνα με τον τρόπο που ο ίδιος ή η ίδια αντιλαμβάνεται τη «μεταφορά», ζήτημα και το ίδιο κάθε άλλο παρά αδιαφιλονίκητο¹⁸.

(Deignan 2005: 93)

Η ερευνητική υπόθεση της παρούσας εργασίας συνίσταται στην εκτίμηση ότι αναμένεται να ανευρεθεί ικανός αριθμός μεταφορικών εκφράσεων ώστε να καθίσταται δυνατή η εξαγωγή επιμέρους συμπερασμάτων. Μέσω της μελέτης και ανάλυσης των ευρημάτων, θα επιχειρηθεί να δοθεί απάντηση στο κυρίως ερευνητικό ερώτημα, που αφορά την υφή και το περιεχόμενο των μεμονωμένων μεταφορών. Παράλληλα, θα εξεταστούν οι τρόποι με τους οποίους αυτές διαπλέκονται και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους — όπως και με ένα πλέγμα περιφερειακών πηγών που θα παρεμβάλλονται, με σκοπό να αναδειχθούν οι ενδιάμεσες σχέσεις τους. Την κυρίως ποιοτική ανάλυση των δεδομένων (3.1) θα διαδεχτεί μια δευτερεύουσα ποσοτική επεξεργασία τους με στόχο την εξαγωγή επιπρόσθετων πορισμάτων και διαπιστώσεων (3.2).

¹⁸ Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η προσέγγιση της Σγουρούδη (2003: 114), σύμφωνα με την οποία η περιφημη «απροσδιοριστία» της μεταφοράς δεν περιορίζεται στο στάδιο της καθαυτής ταυτοποίησής της, αλλά ανάγεται σε γενικότερο γνώρισμα, το οποίο δύναται, κατά μη αναμενόμενο τρόπο, να προσφέρει εποικοδομητικές δυνατότητες σύνδεσης της μεταφοράς με την επιστήμη (βλ. Επίλογο).

3. Ποιοτική και ποσοτική ανάλυση των εννοιολογικών μεταφορών για τη μετάφραση

3.1. Ποιοτική ανάλυση

I. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Να βυθίζομαι στο σύμπαν ενός βιβλίου...

Χύλντα Παπαδημητρίου

Στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζονται έξι εννοιολογικές μεταφορές (1-6), μεταξύ των οποίων κεντρική θέση κατέχει η έννοια της ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ. Στην ομώνυμη πρώτη ενότητα, η ΑΝΑΓΝΩΣΗ —υπό το διττό, κυριολεκτικό και μεταφορικό της έρεισμα— ανακύπτει ως σταθερά που διατρέχει όλα τα στάδια της μεταφραστικής ενασχόλησης. Ταυτόχρονα, η αναγνωστική ιδιότητα εμφανίζεται ως ένας από τους κυριότερους τρόπους —μετωνυμικού— αυτοπροσδιορισμού του μεταφραστή. Ενδεικτική ενός εγγύτερου *αναγνωστικού*/μεταφραστικού δεσμού με το πρωτότυπο ή τον συγγραφέα είναι η προσανατολιστική μεταφορά Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΜΕΣΑ (2), όπως και η ποσοτική της επίταση Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΒΑΘΙΑ (3). Στην επόμενη ενότητα (4. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ), η επιμονή των μεταφραστριών στη λέξη «ψυχή» καταδεικνύει τη συναισθηματική εμπλοκή του ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ-μεταφραστή με το πρωτότυπο κείμενο, ΜΕΣΑ —ή ΒΑΘΙΑ— στο οποίο έχει εισχωρήσει. Ενίοτε, η ψυχική αυτή ταύτιση προσλαμβάνει έντονα βιωματικές διαστάσεις (5. ΒΙΩΜΑ), ενώ άλλοτε διευρύνεται ώστε να περιβληθεί το ένδυμα *ζωοποιού* δύναμης (6. ΖΩΗ).

1. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

«Τρία πράγματα είναι αλληλένδετα: η ανάγνωση, η γραφή και η μετάφραση. Στην ουσία είναι οι τρεις όψεις του ίδιου πράγματος», αναφέρει ο μεταφραστής και πεζογράφος Γιάννης Παλαβός (2019). Κατά παρόμοιο τρόπο, η ΑΝΑΓΝΩΣΗ, πολύ περισσότερο από ένα πρώτο ή προπαρασκευαστικό στάδιο της μετάφρασης, εμφανίζεται στο υπό εξέταση corpus ως σταθερά που διατρέχει ολόκληρη τη μεταφραστική διαδικασία. Η σημασία της δε είναι τόσο εξέχουσα, ώστε συχνά

υπερβαίνει τον —σταθερά παρόντα και αδιαμφισβήτητο— κυριολεκτικό της πυρήνα και χρησιμοποιείται —με διευρυμένο, μεταφορικό τρόπο— προκειμένου να κατονομαστεί η ίδια η μετάφραση¹⁹.

Ο Σπύρος Μοσκόβου δανείζεται τα λόγια του Peter Handke για να ορίσει τη μετάφραση ως μια «προσεκτική *ανάγνωση*» (ΠΜ 34β). Ο Τέο Βότσος, κινούμενος στο μεταίχμιο μεταξύ κυριολεξίας και μεταφοράς, χαρακτηρίζει τους μεταφραστές ως τους «πιο εντατικούς *αναγνώστες* ενός βιβλίου»: ΠΜ 11. Η Τόνια Κοβαλένκο αυτοσυστήνεται στον John Banville ως «η καλύτερή του *αναγνώστρια*» (CP 12α). Αντίστοιχα, «ως μια φανατική *αναγνώστρια*» παρουσιάζεται η Κλεοπάτρα Ελαιοτριβιάρη στον Eduardo Jàuregi (CP 4). Την ίδια στιγμή, η Αλεξάνδρα Ρασιδάκη ανάγει την αναγνωστική τέρψη σε κυρίαρχο μεταφραστικό κίνητρο (ΠΜ 57γ), ενώ, ως «φοβερό *αναγνώστη*» χαρακτηρίζει τον μεταφραστή η Μαρία Αγγελίδου (ΠΜ 10β). Ο Αχιλλέας Κυριακίδης, τέλος, εστιάζει στην ενεργητική πλευρά που ενυπάρχει σε κάθε ανάγνωση και στον συνακόλουθο ρόλο του μεταφραστή ως «δημιουργικού *αναγνώστη*»: ΠΜ 29.

2. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΜΕΣΑ

Εφαρμόζοντας τη θεωρία των Lakoff και Johnson για τις προσανατολιστικές μεταφορές (βλ. 1.2) στα στοιχεία του corpus, στη μετάφραση φαίνεται να αντιστοιχεί ο προσανατολισμός ΜΕΣΑ. Με τον χωρικό αυτό προσδιορισμό δηλώνεται μάλιστα όχι μόνο μια κατεύθυνση ή στιγμιαία κίνηση *εισόδου* του μεταφραστή στο περιβάλλον του προς μετάφραση έργου, αλλά και η συνακόλουθη παραμονή *εντός* του. Χαρακτηριστική είναι η διατύπωση της Αγγελίδου: «Εγώ ζω *μέσα* στο βιβλίο που μεταφράζω: όσους μήνες κρατάει η δουλειά, ζω *μέσα* σ' αυτό το βιβλίο» (ΠΜ 7β). Η Έφη Καλλιφατίδη (1954-2018) αναδεικνύει τον χαρακτήρα του προσφιούς πρωτοτύπου ως καταφυγίου ή μέσου διαφυγής: ΠΜ 27. Ως μια διέξοδο από τις έγνοιες της ρουτίνας αντιμετωπίζει τη μετάφραση και ο Μοσκόβου (ΠΜ 34α), αναβαθμίζοντάς την ακολούθως σε απόλαυση και ανταμοιβή: ΠΜ 35. Παράλληλα, στην ικανότητα του

¹⁹ Υπό την έννοια αυτή, η μεταφορά συγγενεύει εδώ στενά με τη μετωνυμία —ή, ακριβέστερα, με τη συνεκδοχή— αφού θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι ΤΟ ΜΕΡΟΣ (ανάγνωση) χρησιμοποιείται ΑΝΤΙ ΤΟΥ ΟΛΟΥ (μετάφραση). Όπως υποστηρίζουν οι Lakoff και Johnson (2005/1980: 75), η μετωνυμία δεν είναι απλώς μια «αναφορική μηχανή», αλλά αντίθετα ομοιάζει με τη μεταφορά κατά το ότι εξυπηρετεί και αυτή «τη λειτουργία της κατανόησης», μιας και «το μέρος που επιλέγουμε καθορίζει σε ποια πλευρά του όλου επικεντρωνόμαστε».

πρωτοτύπου να τον προσκαλεί απαρέγκλιτα στον κόσμο του αναφέρεται ο Σωτήρης Σουλιώτης: ΠΜ 59. Από την πλευρά του, ο Γιώργος-Ικαρος Μπαμπασάκης επικεντρώνει το ενδιαφέρον του στη φιγούρα του συγγραφέα: ΠΜ 38. Στην ίδια θεματική θα επανέλθει παρακάτω, αντλώντας υλικό από τον χώρο του κινηματογράφου: ΠΜ 39²⁰. Με τρόπο αντίστοιχο, ο Θοδωρής Τσαπακίδης περιγράφει μια φευγαλέα περίπτωση *διείσδυσης* στο απροσπέλαστο, συνήθως, λογοτεχνικό σύμπαν του Pascal Quignard: CP 32α.

3. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΒΑΘΙΑ

Τη διάσταση του *βάθους* εισάγει στον προσδιορισμό της μεταφραστικής εμπειρίας η Έφη Γιαννοπούλου, εντείνοντας την προσανατολιστική μεταφορά Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΜΕΣΑ, που θα μπορούσε να μετονομαστεί σε Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΒΑΘΙΑ: ΠΜ 15α. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η πρωτότυπη παρομοίωση που αντλεί από το πεδίο της οδοντιατρικής ο Γιάννης Παλαβός (2019): EM 10. Με τη σειρά της, η Χίλντα Παπαδημητρίου επιτείνει τη διάσταση του βάθους, συνδέοντας τη μετάφραση με την έννοια της *βύθισης*: ΠΜ 49α. Η Μελίνα Παναγιωτίδου εισάγει την παράμετρο του *ίλιγγου* ή του κινδύνου, που εμφανίζεται να αυξάνεται ανάλογα με τον βαθμό εποπτείας του πρωτοτύπου: CP 22α. Λίγο νωρίτερα, έχει ήδη καταφύγει στην έννοια του βάθους, και μάλιστα στον υπερθετικό βαθμό: CP 21δ (πρβλ. ΠΙ. 14. ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ). Τον χαρακτηρισμό του *απόθμενου* επιστρατεύει και η Καλλιφατίδη, προκειμένου να αναφερθεί στον πολυγραφότατο Umberto Eco, του οποίου υπήρξε η κατεξοχήν μεταφράστρια στα ελληνικά: CP 9.

4. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

Αφού ο ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ-μεταφραστής εισχωρήσει (ΒΑΘΙΑ) στον κόσμο του πρωτοτύπου, ακολουθεί η συναισθηματική εμπλοκή του με αυτό. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η επιμονή των μεταφραστριών στη λέξη «ψυχή». Η Ιωάννα Αβραμίδου μιλά για μια ευκταία περίπτωση «ψυχικής ταύτισης» μεταφραστή-συγγραφέα: ΠΜ 2. Στην ίδια

²⁰ Πρβλ. τη συγγενή διατύπωση του Pinker (2009: 337) γύρω από τη θεματική της μεταφοράς: «Και όμως, η μεταφορά μάς προσφέρει έναν τρόπο να πούμε το ανείπωτο. Τη μεγαλύτερη ίσως ηδονή, η γλώσσα μάς την προσφέρει όταν ενδίδουμε στις μεταφορές ενός επιδέξιου συγγραφέα, οπότε και κατοικούμε στη συνείδηση ενός άλλου ατόμου».

θεματική αναφέρεται η Αγγελίδου μέσω της προσωποποίησης της ψυχής του μεταφραστή, η οποία επωμίζεται το σύνολο μεταφραστικό έργο παραγκωνίζοντας, σε σχήμα υπερβολής, τα κατεξοχήν μεταφραστικά εργαλεία, ήτοι το μυαλό και το πνεύμα: ΠΜ 7α. Μέσω της κατάλληλης εκπαίδευσης, η ψυχή *εισχωρεί* στο πρωτότυπο (πρβλ. Ι. 2. ΜΕΣΑ) και φέρνει η ίδια εις πέρας τη μεταφραστική αποστολή, με τον μεταφραστή να περιορίζεται στον ρόλο του συντονιστή-προπονητή της²¹. Η Αγγελίδου προχωρά σε έναν ενδιαφέροντα, προσωπικό ορισμό του μεταφραστικού επαγγέλματος: ΠΜ 7γ.

Στενή συνάφεια παρουσιάζει η τοποθέτηση της Birgit Hildebrand (Βηδενμάιερ 2018). Όπως στην περίπτωση της εκπαίδευσής της (Αγγελίδου), η ψυχή θα πρέπει και εδώ να «δαμαστεί» προκειμένου η περίσσεια συγκίνηση να μην παραλύσει τον μεταφραστή, αλλά να διοχετευτεί κατάλληλα χρησιμεύοντας ως βασικό εργαλείο για τη δουλειά του: ΑΜ 7 (πρβλ. V. 28. ΤΕΧΝΗ). Σχετική είναι και η αναφορά της Άννας Παπασταύρου στη σημασία που έχει η κάθε επιμέρους λέξη στα περιεκτικά έργα του *Egri De Luca*. Μια ενδεχόμενη απαλοιφή της παραμικρής λέξης-«βελονιάς» θα γινόταν αμέσως αντιληπτή από τον μεταφραστή μέσω μιας ικανότητας συναισθηματικής πρόσληψης του κειμένου-πηγής, που υπαγορεύει μια ισοδυναμία σε επίπεδο ψυχικού αντικτύπου: CP 28β.

5. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΒΙΩΜΑ

Ενίοτε, η συναισθηματική εμπλοκή με το προς μετάφραση έργο αποκτά τέτοια ένταση και βαρύτητα, ώστε γίνεται αντιληπτή ως ΒΙΩΜΑ. Χαρακτηριστική είναι η διατύπωση της Αγγελίδου: ΠΜ 7β. Ρητή αναφορά στη βιωματική πτυχή της μετάφρασης κάνει και η Ρασιδάκη: ΠΜ 57β. Την ίδια στιγμή, ενδιαφέρον παρουσιάζει η αντίστιξη της Παναγιωτίδου ανάμεσα στη «σχεδόν *βιωματική*» σχέση της με τους ήρωες του *Miguel de Cervantes* αφενός, και στη «φασματική» σχέση της με τον ίδιο, αφετέρου: CP 23δ. Συναφής είναι και η σχέση της Ελένης Καπετανάκη με τον Ουχαγιάντ, λογοτεχνικό ήρωα του Ιμπραχίμ Αλ Κούνι: CP 10.

²¹ Υπό μια άλλη οπτική, η προσωποποίηση της ψυχής θα μπορούσε να νοηθεί ως μια ενδιαφέρουσα μετωνυμία για τον μεταφραστή, ο οποίος δεν εμφανίζεται να συμπίπτει με το ανθρώπινο ΜΥΑΛΟ ή το ΚΕΦΑΛΙ, όπως ίσως ανέμενε κάποιος, αλλά με την ΨΥΧΗ.

6. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΖΩΗ

Υπάρχουν και περιπτώσεις όπου η συναισθηματική/βιωματική εμπειρία του μεταφραστή διευρύνεται τόσο, ώστε να προσλάβει τις διαστάσεις ζωοποιού δύναμης, ικανής να σηματοδοτήσει το πέρασμα από την *ανυπαρξία* στην ύπαρξη. Χαρακτηριστική είναι η σχετική αναφορά της Μαρίας Παπαδήμα: CP 25β. Αντίστοιχα μεγάλης κλίμακας είναι η παρομοίωση που επιστρατεύει η Παναγιωτίδου, αναφερόμενη στη μετάφραση του καθοριστικού για την παγκόσμια λογοτεχνία μυθιστορήματος του Cervantes. Λόγος γίνεται πλέον όχι για ένα μεμονωμένο βίωμα, αλλά για τη ΖΩΗ σε όλο της το αχανές και αναντικατάστατο εύρος: CP 21β.

II. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΣΥΜΒΙΩΣΗ

Ανοίγω την πόρτα μου κάθε λίγο σ' έναν άνθρωπο...

Γιάννης Καλιφατίδης

Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζονται έξι εννοιολογικές μεταφορές (7-12), μεταξύ των οποίων κεντρική θέση κατέχει η έννοια της ΣΥΜΒΙΩΣΗΣ. Στην έβδομη ενότητα (ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ/Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΓΝΕΦΕΙ) το μεταφορικό *νεύμα* αναδεικνύεται σε σύμβολο εγκαινίασης της σχέσης του μεταφραστή με το πρωτότυπο ή τον συγγραφέα, που εκφράζεται με πολυάριθμους τρόπους. Άλλοτε εμφανίζεται ως ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ή *γνωριμία* με προοπτικές μετεξέλιξης σε ΦΙΛΙΑ (8) και άλλοτε περιβάλλεται τον χαρακτηρισμό της *φιλοξενίας* ή της ΣΥΜΒΙΩΣΗΣ (9). Η επόμενη ενότητα (10: ΑΓΑΠΗ/ΕΡΩΤΑΣ) σηματοδοτεί τη θέαση της μετάφρασης υπό το πρίσμα του *ερωτικού δεσμού* ή του *πάθους*, από όπου συντελείται το πέρασμα στο πεδίο του ΓΑΜΟΥ (11). Οι μεταφορές της τελευταίας ενότητας (12: Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ/ΟΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΕΣ/ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΕΙΝΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ) υποδηλώνουν έναν έτι εγγύτερο δεσμό που συχνά εκτείνεται σε βάθος χρόνου.

7. ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ/Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΓΝΕΦΕΙ

Την ατομική εμπειρία μιας ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ/μετάφρασης *εκ των έσω* και *εν τω βάθει*, που δεν αργεί να τραπεί σε ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ και ΒΙΩΜΑ, διαδέχεται η ύφανση μιας σχέσης με το πρωτότυπο και τον δημιουργό του, η οποία συχνά ξεκινά από ένα απλό *νεύμα*. Η αδρότητα του γαλλικού πρωτοτύπου ΓΝΕΦΕΙ στον Θανάση Χατζόπουλο ήδη «από μακριά», ωθώντας τον να ενεργοποιήσει τη λανθάνουσα μεταφραστική του ιδιότητα: CP 38. Την ίδια στιγμή, στην Παπαδήμα *γνέφει* ο ίδιος ο πορτογάλος δημιουργός, ενθαρρύνοντάς τη να συνεχίσει το *εν τη* γενέσει ακόμη μεταφραστικό της εγχείρημα: CP 24. Η παρουσία του νεύματος ως συμβόλου μιας βουβής συναναστροφής με συγγραφείς των οποίων ο θάνατος έχει καταστήσει αδύνατη τη λεκτική επικοινωνία, δεν περιορίζεται πάντως σε ένα πρώιμο στάδιο της μετάφρασης. Στη φάση της καθαυτής υλοποίησης βρίσκεται ο Κυριακίδης, όταν γίνεται αποδέκτης των χειρονομιών του Georges Perec, που αντιδρά στα παθήματα του μεταφραστή αναπτύσσοντας μαζί του μια συνωμοτική οικειότητα: CP 16α.

8. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΦΙΛΙΑ

Προτού μετεξελιχτεί σε οικεία χειρονομία, ένα νεύμα προαναγγέλλει ή επιτρέπει τη ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ των εμπλεκόμενων μερών. Αυτή τη λέξη χρησιμοποιεί μετωνυμικά ο Μοσκόβου για να υποδηλώσει τη μετάφραση: ΠΜ 33. Το σχήμα της μετωνυμίας επιστρατεύει και η Γεωργία Ζακοπούλου αναφερόμενη στην πρώτη επαφή της με τον Felisberto Hernandez, τον οποίο ταυτίζει απόλυτα με το έργο του, κατά την αναφορική δομή Ο ΠΑΡΑΓΩΓΟΣ ΑΝΤΙ ΤΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ (Lakoff & Johnson 2005: 77). Η ατομική μεταφραστική απόφαση δηλώνεται εδώ, μέσω της ταξιδιωτικής συνοδείας, στο πρώτο πληθυντικό πρόσωπο, ενισχύοντας τη συλλογικότητα μιας απρόσμενης συνάντησης που τρέπεται σε σταθερή συντροφιά: CP 6. Η συνάντηση οδηγεί με τη σειρά της στη *γνωριμία*, που ενίοτε καταλήγει πολυετής: Αντζη Σαλταμπάση, CP 31.

Άλλοτε, ένα καλοπροαίρετο βλέμμα του συγγραφέα, (παλιού) γνώριμου του μεταφραστή, υποδηλώνει ή προμηνύει μια λανθάνουσα ΦΙΛΙΑ. Η Παπασταύρου προς De Luca (CP 28α) δίνει τη σκυτάλη στον Νίκο Πρατσίνη, που απευθύνεται στον Mário de Andrade (1893-1954) ως καλό του φίλο. Στην αποφώνηση, η εξ ορισμού αμφίπλευρη σχέση της φιλίας —καταδικασμένη εδώ στην ανυπαρξία— θα παρουσιαστεί, μέσω ενός οξύμωρου σχήματος, όχι ως μονόπλευρη/μη-φιλία αλλά ως ακέραιη/αμφίπλευρη φιλία, πλην όμως εν αγνοία του ενός εκ των δύο μερών — του εκλιπόντος: CP 30. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η πρωτότυπη οπτική του Michel Volkonitch (2017) όπου η μεταφορά της φιλίας περιστρέφεται γύρω από τη θεματική της μετρικής: AM 25.

9. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΣΥΜΒΙΩΣΗ

Ο Antoine Berman διευκρινίζει ότι η ηθική στόχευση της μετάφρασης έγκειται «στο να αναγνωρίζεις και να *δεξιώνεσαι* το(ν) Άλλο ως Άλλο», προσδίδοντάς της τον χαρακτηρισμό *πανδοχείο του απόμακρου* (2005/1985: 71-72). Αντίστοιχα, ως αντίβαρο στις «αγωνιστικού τύπου θεωρήσεις που δραματοποιούν το μέλημα του μεταφραστή», ο Paul Ricœur προτείνει αυτό που ο ίδιος αποκαλεί *γλωσσική φιλοξενία*, κατά την οποία «η χαρά της παραμονής στη γλώσσα του ξένου εξισορροπείται από τη χαρά της υποδοχής αυτής της γλώσσας στα οικεία μας μέρη, *στο δικό μας φιλόξενο σπίτι*» (2010/2008: 32-33).

Στο υπό εξέταση corpus, η σχέση *φιλοξενίας* σε επίπεδο γλώσσας υποδοχής και γλώσσας προέλευσης των Berman και Ricœur βρίσκει το αντικαθρέφτισμά της στη

νοερή σχέση μεταφραστή-συγγραφέα. Χαρακτηριστική είναι η διατύπωση του Γιάννη Καλιφατίδη: «[Μεταφράζοντας] *φιλοξενείς έναν άνθρωπο στο σπίτι σου και γίνεσαι αυτός*» (ΠΜ 26α, πρβλ. V. 27. ΟΙΚΕΙΟΠΟΙΗΣΗ). Ενίοτε, μια παρατεταμένη φιλοξενία τρέπεται σε *συγκατοίκηση* (ΠΜ 23), η οποία, μεταβαλλόμενη σταδιακά σε ΣΥΜΒΙΩΣΗ, ωθεί τον μεταφραστή να αναπτύξει τάσεις φυγής: Κωνσταντίνος Παλαιολόγος, CP 20. Ασφυκτικές διαστάσεις προσλαμβάνει και η δεκαετής παράλληλη συμβίωση της Παναγιωτίδου με τον Cervantes και τον λογοτεχνικό ιδαλό του: CP 21α, CP 21γ. Από την πλευρά τους, οι Παπασταύρου και Κυριακίδης εστιάζουν στη συντροφική, και ενίοτε παιγνιώδη πτυχή της συνύπαρξής τους με τους De Luca και Peres, αντίστοιχα: CP 28α, CP 16α.

10. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΑΓΑΠΗ/ΕΡΩΤΑΣ

«Τη μετάφραση την κάνω από αγάπη. Δηλαδή για μένα είναι μια *κίνηση αγάπης*. Και μια ανάγκη να επικοινωνήσω με τον άλλον μέσω των μεταφράσεών μου», εξομολογείται η Αβραμίδου (ΠΜ 3), φέρνοντας στον νου τη διατύπωση του Χάρη Βλαβιανού (2006): «Η μετάφραση είναι *χειρονομία αγάπης*». Σε άλλο σημείο (ΠΜ 1), η Αβραμίδου σηματοδοτεί τη μετάβαση από την ΑΓΑΠΗ στον ΕΡΩΤΑ με ενδιάμεσο σταθμό το *πάθος*, θυμίζοντας τώρα τον αφορισμό του Κυριακίδη (2019: 44): «Η μετάφραση είναι σαν τον έρωτα ή το φόνο: χρειάζονται (τουλάχιστον) δύο». Η έννοια του πάθους απαντά και στα λεγόμενα της Παπαδήμα (ΠΜ 47γ), ενώ η Δήμητρα Δότση επανεισάγει το στοιχείο του έρωτα, και μάλιστα «κεραυνοβόλου», κατά την εξιστόρηση της πρώτης επαφής της με τη μετάφραση: ΠΜ 19. Σε μεταγενέστερο σημείο, θα διατυπώσει την ίδια μεταφορά με ακόμη εμφατικότερο τρόπο: ΠΜ 21. Από την πλευρά της, η Ελαιοτριβιάρη μιλά όχι για την πρώτη, αλλά για τη δεύτερη φορά που ερωτεύτηκε τη μετάφραση: ΠΜ 22.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι περιπτώσεις όπου ο μεταφραστής ταυτοποιεί ως αντικείμενο του έρωτά του ένα ορισμένο λογοτεχνικό έργο. Χαρακτηριστική είναι η διατύπωση του Χριστόφορου Λιοντάκη: EM 8 (2004: 126 στο Παπαδήμα 2012: 42). Παράλληλα, με τη μορφή ερωτικής εξομολόγησης αποκαλύπτει η Ελαιοτριβιάρη τις λογοτεχνικές αδυναμίες της στον Jauregi, συγγραφέα της σειράς παιδικών βιβλίων *Η Ωραιότερη ιστορία που γράφτηκε ποτέ*: CP 3. Άλλοτε, ως αποδέκτης των ρομαντικών αισθημάτων του μεταφραστή εμφανίζεται όχι το πρωτότυπο, αλλά ο δημιουργός του: Παπαδημητρίου (2011), EM 13. Τη μεταφορά του ερωτικού δεσμού επιστρατεύει και

ο Παλαιολόγος, για να αναφερθεί όμως στη γλώσσα-πηγή: ΠΜ 45. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η καυστική μεταφορά του Volkovitch (2004), όπου η μεταφραστική πράξη συνδέεται με την ερωτική, ενώ η μεταφρασεολογία με μια μη παρεμβατική νοσηλευτική πράξη ρουτίνας: ΑΜ 18.

11. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΓΑΜΟΣ

Στις περιπτώσεις όπου ένας μεταφραστής αναλαμβάνει τη μετάφραση του μεγαλύτερου μέρους ή του συνόλου της λογοτεχνικής παραγωγής ενός συγγραφέα, φυσικό είναι να γίνεται λόγος όχι για ΕΡΩΤΑ, αλλά για ΓΑΜΟ: Καλλιφατίδη, CP 8. Με ένα χωρίο της γαμήλιας τελετής της αγγλικανικής εκκλησίας, διατυπωμένο μάλιστα στη μητρική γλώσσα του συγγραφέα, κλείνει η Κοβαλένκο τη ραδιοφωνική καρτ ποστάλ της στον Banville: CP 14. Υπό μια διαφορετική θεώρηση, ο μεταφραστής δεν ενώνεται με τα δεσμά του γάμου με τον συγγραφέα, αλλά με τον εκδότη που αναλαμβάνει κάθε φορά την κυκλοφορία του προς μετάφραση έργου στην ελληνική αγορά: Καλλιφατίδης, ΠΜ 25.

12. Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ/ΟΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΕΣ/ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΕΙΝΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Στις περιπτώσεις μεταφραστών που «αφοσιώνονται» επί σειρά ετών σε έναν συγγραφέα, πέρα από τις γαμήλιες μεταφορές, απαντούν και αντίστοιχες προερχόμενες από το πεδίο της ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ. Αντιπροσωπευτικά είναι τα παραδείγματα των Παπαδήμα και Καλλιφατίδη, οι μεταφραστικές πορείες των οποίων έχουν συνδεθεί αξεδιάλυτα με τη λογοτεχνική παρακαταθήκη των Pessoa και Eco, αντίστοιχα. Η Παπαδήμα αποκαλύπτει την κεντρική θέση που κατέχουν τα κυριότερα χωρικά και χρονικά σημεία αναφοράς της ζωής του πορτογάλου δημιουργού στη δική της ζωή (CP 25α). Ως μια πατρική φιγούρα αναφέρεται, αντίστοιχα, στον Eco η Καλλιφατίδη: ΠΜ 28 (πρβλ. CP 8, Π. 11).

Άλλοτε, οι συγγενικοί δεσμοί δεν συνδέουν τον συγγραφέα με τον μεταφραστή, αλλά με τους μεταφραστές του, καθώς και τους τελευταίους μεταξύ τους, κατά τρόπο ώστε να συναπαρτίζουν μια πολυμελή οικογένεια: Βότσος, ΠΜ 13. Σημαντική ομοιότητα εμφανίζει η επισήμανση της Παπαδήμα (2012: 60-61) για τον ενεργητικό αναμεταφραστή, ο οποίος «γίνεται εκ των πραγμάτων μέλος μιας κοινότητας ή αδελφότητας [...] η οποία λειτουργεί [...] και πέραν εθνικών ή γλωσσικών συνόρων».

Με αφορμή το παράδειγμα των πορτογαλόφωνων μεταφράσεων του Καβάφη, μνημονεύει μάλιστα και την αντίστοιχη μεταφορά της Elżbieta Skibińska (2006: 398): AM 14²². Σε άλλο σημείο, ο Βότσος διατυπώνει μια ακόμη μεταφορά γύρω από τον *γονικό* ρόλο του μεταφραστή, αναφερόμενος στον δεσμό εξ αγχιστείας που ο τελευταίος αναπτύσσει ακόμη και με τα λιγότερο αγαπημένα του έργα: ΠΜ 11. Από τη σκοπιά της, για δεσμό αίματος κάνει λόγο η Αγγελίδου (2012), διαφοροποιούμενη από τον Βότσο και ως προς το στοιχείο της αδυναμίας που τρέφει μια μητέρα προς τα προσφιλέστερα τέκνα της: EM 1.

²² Η Παπαδήμα συμπληρώνει την αναλογία της Skibińska αναφέροντας ότι τα πολλαπλά αναμεταφράσματα/μέλη της οικογένειας που περιέγραψε ενδέχεται να μιλούν διαφορετικές γλώσσες.

III. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ

Μέσα σ' ένα πυκνό και σκιάφωτο λεκτικό δάσος, αχαρτογράφητο...

Ιωάννα Αβραμίδου

Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζονται έξι εννοιολογικές μεταφορές (13-18), μεταξύ των οποίων κεντρική θέση κατέχει η έννοια της ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗΣ. Κατ' αρχάς, η μετάφραση σκιαγραφείται υπό το γενικό πρίσμα του ΤΑΞΙΔΙΟΥ και των επιμέρους θεματικών της *περιπλάνησης* και της *διαδρομής* (13). Στη συνέχεια, ενεργοποιείται η λανθάνουσα περιπετειώδης του διάσταση και το μεταφραστικό ΤΑΞΙΔΙ μετατρέπεται σε ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ ενός ενίοτε *δαιδαλώδους* πεδίου, όπου σχεδόν πάντοτε ελλοχεύουν *λακκούβες* ή και ΠΑΓΙΔΕΣ (14). Συγγενής προς τη μεταφορική σύλληψη του μεταφραστή ως ΕΞΕΡΕΥΝΗΤΗ είναι και η άμεση ή έμμεση παρομοίωσή του με ΝΤΕΝΤΕΚΤΙΒ (15).

Στις επόμενες τρεις ενότητες, η έννοια της ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗΣ/διερεύνησης θα παραμείνει νοερά παρούσα ως επιμέρους πτυχή της θέασης της μετάφρασης υπό το πρίσμα του *παιχνιδιού*. Αρχικά, η μετάφραση θα συνδεθεί με το θεατρικό παιχνίδι και ο μεταφραστής με τον ΗΘΟΠΟΙΟ, που καλείται να «ενσαρκώνει» άλλοτε τον συγγραφέα του έργου, και άλλοτε ένα —ενίοτε ευρύ— φάσμα λογοτεχνικών ηρώων (16). Ακολούθως, στο επίκεντρο θα βρεθεί ο παραλληλισμός της μετάφρασης με την κατεξοχήν ενασχόληση της παιδικής ηλικίας και το ΠΑΙΧΝΙΔΙ θα αναδυθεί υπό την πλέον καθαρή του μορφή (17). Τέλος, η ανάληψη και διεκπεραίωση του μεταφραστικού εγχειρήματος θα προσλάβει τις πιο βαρύνουσες διαστάσεις ενός ΣΤΟΙΧΗΜΑΤΟΣ, ικανού να οδηγήσει στο *κέρδος/νίκη* ή στη *ζημία/ήττα* (18).

13. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΤΑΞΙΔΙ

Το πέρασμα από την ατομική ΑΝΑΓΝΩΣΗ στη συλλογική ΣΥΜΒΙΩΣΗ διαδέχεται η επιθυμία του μεταφραστή να *ταξιδέψει* και να εξερευνήσει το πρωτότυπο —χωρίς να αποκλείεται η παραμονή (ΒΑΘΙΑ) ΜΕΣΑ του— και να ανακαλύψει τους μηχανισμούς της σκέψης του συγγραφέα — χωρίς να απορρίπτεται το ενδεχόμενο να έχει τον ίδιο για *συντροφιά*. Ο Μπαμπασάκης αναφέρεται σε μια ευκαταία *περιπλάνηση* στο δυσχερές προσπελάσιμο εκείνο πεδίο που δεν είναι άλλο από μυαλό του συγγραφέα/*John Malkovich*: ΠΜ 39. Στην καθαυτή γλωσσική πτυχή της μετάφρασης εφαρμόζει η Σταυρούλα Αργυροπούλου την ίδια μεταφορά, που δεν αργεί να διευρυνθεί, τρεπόμενη

σε ΤΑΞΙΔΙ για το οποίο η μεταφράστρια παραμένει ευγνώμων στον συγγραφέα: CP 2. Παρόμοια είναι η ευγνωμοσύνη που εκφράζει η Ελαιοτριβιάρη στον Jàuregi (CP 5), ενώ συγγενής είναι και η περίπτωση της Καπετανάκη, *συνταξιδιώτισσας* του Ουχαγιάντ: CP 10.

Για την Ισμήνη Ραντούλοβιτς, η μετάφραση αποτελεί «προσωπικό θέμα» που παρομοιάζεται με «*ταξίδι αυτογνωσίας*» (ΠΜ 56). Η Παναγιωτίδου καθιστά εμφανή όχι μόνο τα γεωγραφικά —αυτά είναι ο κανόνας σε κάθε διαγλωσσική μετάφραση— αλλά και τα επιπρόσθετα χρονικά σύνορα που καλείται να διασχίσει ο μεταφραστής λογοτεχνίας παλαιότερων εποχών, τρεπόμενος σε *χρονοταξιδιώτη*: CP 23α. Σε άλλο σημείο, η Παναγιωτίδου παρουσιάζει το πρωτότυπο σαν έναν *δρόμο* από τον οποίο ο μεταφραστής ενδέχεται να ξεστρατίσει: CP 23γ. Ως *διαδρομή* ανάμεσα στη γλώσσα αφετηρίας και τη γλώσσα άφιξης αναφέρεται στη μετάφραση και ο Κυριακίδης, καταδεικνύοντας μάλιστα το ανώμαλο του εδάφους —που πρόκειται μάλλον για *χωματόδρομο*— και τους κινδύνους που ελλοχεύουν στην πορεία: CP 17α (πρβλ. III. 14. ΠΑΓΙΔΑ). Από την πλευρά του, ο Παλαιολόγος ανάγει τη μεταφορά της διαδρομής σε ευρύτερο επίπεδο, αναφερόμενος στη σύνολη επαγγελματική πορεία του μεταφραστή: ΠΜ 46. Τέλος, στον ρόλο του μεταφραστικού ταξιδιού ως διεξόδου από τα προβλήματα της καθημερινότητας εστιάζει η Καλλιφατίδη: ΠΜ 27.

14. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ/ΠΑΓΙΔΑ

Παρά την ανακουφιστική χροιά που του προσδίδει η Καλλιφατίδη, ωστόσο, το ταξίδι του μεταφραστή σπανίως ταυτίζεται με την έννοια της αναψυχής. Αντίθετα, φαίνεται να συγγενεύει μάλλον με μια αέναη και συχνά ατελέσφορη διερεύνηση, τον νόστο και την περιπέτεια: Jean-Bertrand Pontalis (1988: 255), AM 9. Η Κοβαλένκο, επιστρατεύοντας συνδηλώσεις από τον μύθο του Μινώταυρου, παρουσιάζει το πρωτότυπο ως *δαιδαλώδες τοπίο* από το οποίο ο μεταφραστής/Θησέας/αναγνώστης θα εξέλθει μόνον εφόσον ακολουθήσει *απαρέγκλιτα* τον μίτο της αφήγησης/Αριάδνης: CP 12α. Η Παναγιωτίδου επιχειρεί μια μεγάλης κλίμακας παρομοίωση, παραλληλίζοντας την τιάνια ανάληψη της μετάφρασης του *Δον Κιχότε* με την ίδια τη ζωή: CP 21β.

Παρεμφερής με τις εικόνες του λαβυρίνθου και της ζωής είναι και η μεταφορά του *αχανούς, σκιερού δάσους*, που βρίθει μάλιστα από ΠΑΓΙΔΕΣ, την οποία προτείνει η Αβραμίδου, διατηρώντας για την ίδια τον ρόλο του ΕΞΕΡΕΥΝΗΤΗ: ΠΜ 4α. Στην περίπτωση του Κυριακίδη, οι μεταφραστικές παγίδες προστίθενται στις υπάρχουσες,

και μάλλον αναμενόμενες, *λακκούβες* της διαδρομής (πρβλ. III. 13. ΤΑΞΙΔΙ): CP 17α²³. Εν συνεχεία, αποκαλύπτεται μια κλιμάκωση του βαθμού δυσκολίας/*επικινδυνότητας*, μιας και προστίθεται μια τρίτη περίπτωση, όπου το πρωτότυπο αποδίδεται με την εικόνα του δάσους: CP 17β²⁴. Ακολούθως, γίνεται φανερό ότι η μεταφορά προέρχεται από το παραμύθι της Κοκκινোসκουφίτσας. Θα μπορούσε, επομένως, να γίνει εδώ λόγος όχι μόνο για εκτενή μεταφορά, αλλά και για αλληγορία (βλ. 2.3). Τα απαιτούμενα δευτεροταγή νοήματα θα πρέπει εν προκειμένω να αναζητηθούν στο επίπεδο των γλωσσικών, αλλά και κάθε είδους δυσχερειών (*παγίδες/κακός λύκος/οφθαλμαπάτη*) ενός ιδιαζόντως απαιτητικού πρωτοτύπου (δάσος), με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπος ο μεταφραστής (*ναυαγός/Κοκκινোসκουφίτσα*): CP 17γ. Ως παγίδα χαρακτηρίζει και η Παναγιωτίδου το αφηγηματικό εύρημα του Cervantes να παρουσιάσει το μυθιστόρημά του ως μετάφραση ενός υποτιθέμενου αραβικού πρωτοτύπου: CP 22β. Τη γλαφυρότερη εικόνα της ολισθηρής *πεπονόφλουδας* επιλέγει, τέλος, η Παπαδήμα για να εκφράσει ένα αμφίρροπο καθεστώς ταυτόχρονης επισφάλειας και απόλαυσης: ΠΜ 47γ.

15. Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ ΕΙΝΑΙ ΝΤΕΝΤΕΚΤΙΒ

Συγγενής προς τη μεταφορική θέαση του μεταφραστή ως ΕΞΕΡΕΥΝΗΤΗ (Αβραμίδου, ΠΜ 4α) είναι η παρομοίωσή του με ΝΤΕΝΤΕΚΤΙΒ από τον Μπαμπασάκη. Ενώ όμως ο εξερευνητής δραστηριοποιείται στο αχαρτογράφητο πεδίο ενός σκιάφωτου πρωτοτύπου/λεκτικού δάσους, ο ντεντέκτιβ επικεντρώνει τις έρευνές του γύρω από την εξίσου αινιγματική φυσιογνωμία του συγγραφέα: ΠΜ 38. Την ίδια στιγμή, η Κοβαλένκο, αν και δεν παρομοιάζει ρητά τον μεταφραστή με ντεντέκτιβ, φαίνεται ωστόσο να υπονοεί την εν λόγω ιδιότητα με τη χρήση του κατεξοχήν συνυφασμένου με το πρόσωπό του ρήματος «εξιχνιάζω»: CP 12α, CP 12β.

²³ Πρβλ. Φραγκόπουλο (2003: 18-19): EM 15.

²⁴ Η μεταφορά του δάσους αποτελεί σταθερό σημείο αναφοράς στο περί μετάφρασης εκφραστικό οπλοστάσιο του Κυριακίδη (2007: 114): EM 7.

16. Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ ΕΙΝΑΙ ΗΘΟΠΟΙΟΣ

Η έρευνα του μεταφραστή/NTENTEKTIВ γύρω από το πρόσωπο του συγγραφέα μπορεί να εμφανίσει ομοιότητες με τη νοερή έρευνα του μεταφραστή/ΗΘΟΠΟΙΟΥ γύρω από τον λογοτεχνικό ήρωα που καλείται κάθε φορά να *υποδυθεί*. Σχετική αναφορά κάνει η Δότση (ΠΜ 20), ενώ μια παρόμοια αντίληψη εκφράζει και η Παναγιωτίδου, με τον εντυπωσιακό αριθμό των ρόλων να αντιστοιχεί εδώ στον πολυφωνικό χαρακτήρα του όχι λιγότερο πολυσέλιδου πρωτοτύπου: CP 23β. Στην αυξημένη συχνότητα εναλλαγής των ρόλων επιμένει και ο Καλιφατίδης, καταδεικνύοντας μια γειννίαση της αλληπάλληλης *μεταμπίεσης* του μεταφραστή με τη «σχιζοφρένεια»: ΠΜ 26β²⁵. Ένα βήμα παραπέρα πηγαίνει η Αγγελίδου, η οποία, μεταφερόμενη στο επίπεδο της γλώσσας-πηγής, κάνει λόγο για μια ευρύτερη *μεταμόρφωση*: ΠΜ 8. Μια διαφορετική πτυχή του ζητήματος αναδεικνύει η Michaela Prinzing (Βηδενμάιερ 2018) επανέρχόμενη στην καθαυτή μεταφορά του ηθοποιού και εστιάζοντας στις απελευθερωτικές και δυνάμει θεραπευτικές προεκτάσεις της ενσάρκωσης ενός αναπάντεχου μεταφραστικού ρόλου: AM 12.

17. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Με μια επιστροφή στην παιδική ηλικία παραλληλίζει τη μεταφραστική ενασχόληση ο Volkovitch (2012, AM 22), ενώ αλλού (2017), σκιαγραφεί τη μετάφραση ως ομαδικό παιχνίδι που δεν φαίνεται να τελειώνει ποτέ: AM 26. Η εννοιολογική μεταφορά Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΠΑΙΧΝΙΔΙ αντιπροσωπεύεται επαρκώς και στο υπό εξέταση corpus. Για την Αθηνά Ψυλλιά μπορεί να μην ήταν, όπως αναφέρει, όνειρο ζωής το να ασχοληθεί με τη μετάφραση, ήταν όμως «ένα παιδικό παιχνίδι» (ΠΜ 61α). Παρακάτω, επανέρχεται στην ίδια θεματική: ΠΜ 62²⁶. Σχετική αναφορά κάνει και ο Αντώνης Παπαθεοδούλου (ΠΜ 50), προτού επικεντρωθεί στις ιδιαίτερες προκλήσεις («γρίφους») και ανταμοιβές της μεταφραστικής εξειδίκευσής του: ΠΜ 51. Για πνευματικό παιχνίδι, και μάλιστα ιδιαίζόντως δυσεπίλυτο, κάνει λόγο και η Ιφιγένεια

²⁵ Πρβλ. Χατζηνικολή (1986: 767): EM 16.

²⁶ Ενδιαφέρον παρουσιάζει η σύνδεση της οικείας θεματικής με τη (μη) θεματοποίηση της μεταφοράς. Όπως επισημαίνει η Σγουρούδη, «το ότι δεν θεματοποιούμε τη μεταφορά προκύπτει από το γεγονός ότι σπανίως διευκρινίζουμε αν μιλάμε κυριολεκτικά ή μεταφορικά, από το γεγονός ότι συνήθως ξεχνάμε ότι μιλάμε μεταφορικά [...] και, τέλος, από το γεγονός ότι τα παιδιά χρησιμοποιούν εξίσου μεταφορές χωρίς κανείς να τους έχει διδάξει ή εξηγήσει ότι πρόκειται για ένα διαφορετικό φαινόμενο» (2003: 82).

Μποτουροπούλου, αποκαλύπτοντας στον Émile Zola τις ορολογικές δυσκολίες που συνάντησε κατά τη μετάφραση του μυθιστορήματός του *Στον παράδεισο των κυριών* (Αθήνα, Στερέωμα, 2016): CP 18. Τέλος, ο Κυριακίδης, αναφερόμενος στο δυσμετάφραστο μυθιστόρημα *Ζωή: Οδηγίες χρήσεως* —που λόγω της πολλαπλής του δόμησης φέρει τον χαρακτηρισμό «μυθιστορήμα(τα)»— υποστηρίζει ότι το ζητούμενο της περίφημης πιστότητας προς το πρωτότυπο θα εκπληρωνόταν εν προκειμένω καλύτερα, κατά παράδοξο τρόπο, μέσω της απομάκρυνσης από αυτό: CP 17δ²⁷.

18. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΣΤΟΙΧΗΜΑ

Πέρα από τις περιπτώσεις που παρουσιάζεται ως ΠΑΙΧΝΙΔΙ, πνευματικό ή μη, υπάρχουν και εκείνες όπου η μετάφραση προσλαμβάνει τις πιο βαρύνουσες διαστάσεις ενός ΣΤΟΙΧΗΜΑΤΟΣ, ταυτιζόμενη με την ανάληψη ενός ρίσκου που δύναται να οδηγήσει στο κέρδος/νίκη ή στη ζημία/ήττα. Η Μποτουροπούλου εστιάζει στον διττό χαρακτήρα των δυσκολιών που ελλοχεύουν στο εκάστοτε προς μετάφραση έργο: ΠΜ 42. Από την πλευρά του, ο Μανώλης Πιμπλής κάνει λόγο για δύο παράλληλα, αλλά διακριτά στοιχήματα που καλείται να κερδίσει κάθε φορά ο μεταφραστής. Το πρώτο συνδέεται με τη γλώσσα του πρωτοτύπου και το δεύτερο με τη γλώσσα του μεταφράσματος: ΠΜ 52β.

²⁷ Ο Κυριακίδης ανακαλεί εδώ το ζήτημα της εθελούσιας μη αποφυγής των παγίδων (CP 17γ, III. 14).

IV. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΠΑΛΗ

Μια επίθεση σαν αυτές που κάνουν οι γερμανοί αεροπόροι...

Αχιλλέας Κυριακίδης

Στο τέταρτο κεφάλαιο εξετάζονται επτά εννοιολογικές μεταφορές (19-25), μεταξύ των οποίων κεντρική θέση κατέχει η έννοια της ΠΑΛΗΣ. Στην ομώνυμη πρώτη ενότητα, ο κύριος κορμός της ΠΑΛΗΣ του μεταφραστή με το πρωτότυπο ή τον συγγραφέα εμπλουτίζεται με ένα ευρύ φάσμα επιμέρους εκφάνσεων (19). Στη συνέχεια, η ίδια μεταφορά γίνεται νοητή σε ένα δεύτερο επίπεδο σχέσεων ισχύος, και ο μεταφραστής παραλληλίζεται άλλοτε με ΥΠΗΡΕΤΗ του συγγραφέα, ΠΟΡΝΗ ή ΖΗΤΙΑΝΟ και άλλοτε με ΑΦΕΝΤΗ και *τύραννο* του εαυτού του (20). Ως συγγενής προς την έννοια της ΠΑΛΗΣ — ιδίως υπό τη δυναμική της, *επιθετική* εκδοχή— εμφανίζεται και η θέαση της μετάφρασης υπό το πρίσμα της ΠΡΟΔΟΣΙΑΣ, η οποία απαντά εδώ αποκλειστικά υπό την αρνητική της εκδοχή, ως παράπτωμα στο οποίο ο μεταφραστής φοβάται να μην υποπέσει (21).

Μια παθητικότερη πτυχή της μεταφραστικής ΠΑΛΗΣ εκφράζεται στην επόμενη ενότητα, όπου η μετάφραση συνδέεται με την έννοια του ΒΑΡΟΥΣ ή της ΝΟΣΟΥ (22). Σειρά έχουν αντιθετικές μεταξύ τους προσεγγίσεις γύρω από την εννοιολογική μεταφορά Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΕΓΧΕΙΡΗΣΗ (23), ενώ ακολούθως διατυπώνονται ποικίλες παραλλαγές γύρω από το κεντρικό θέμα της *αποκαθήλωσης* της φιγούρας του συγγραφέα (24. Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΕΙΝΑΙ ΝΕΚΡΟΣ/ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΕΙΝΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟ). Στην τελευταία ενότητα, οι μεταφορές που εκκινούν από την επιθυμία των μεταφραστών να παραγάγουν ένα *ζωντανό* μετάφρασμα συνυπάρχουν με αντίστοιχες οπτικές γύρω από το αναπόφευκτα *βραχύβιο* πεπρωμένο του (25. ΤΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ ΕΙΝΑΙ ΖΩΝΤΑΝΟ/ΠΕΘΑΙΝΕΙ).

19. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΠΑΛΗ

Στο έργο του *Μετά τη Βαβέλ* ο George Steiner προτείνει ένα ερμηνευτικό μοντέλο της μεταφραστικής πράξης, σύμφωνα με το οποίο η αρχική «εμπιστοσύνη» (*trust*) δίνει τη θέση της στην «επιθετικότητα» (*aggression*), που με τη σειρά της διαδέχεται η «ενσωμάτωση» (*incorporation*), για να απολήξει στην τελική «ανταπόδοση» ή «αποκατάσταση» (*restitution*) (Μπερλής, πρόλογος στο Steiner 2004/1975: 13). Στο

πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης, η κατηγοριοποίηση των ευρημάτων συμπίπτει κατά τόπους με τα αντίστοιχα στάδια της *ερμηνευτικής κίνησης* του αμερικανού θεωρητικού. Η μετάφραση ως ΑΝΑΓΝΩΣΗ ή ΣΥΜΒΙΩΣΗ εμφανίζει συγγενή χαρακτηριστικά με τη φάση της αρχικής *εμπιστοσύνης*, η οποία, ωστόσο, δεν μπορεί παρά να είναι προσωρινή. Το «*αντικρυστό*» κείμενο αποκαλύπτει την πραγματική του ταυτότητα ως «*ενάντιου*» κειμένου και ο μεταφραστής περνά στο στάδιο της επιθετικότητας (Steiner 2004: 493- 495). Οι σχετικές μεταφορικές εκφράσεις του *corpus* καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα, από την απλή *αναμέτρηση* μέχρι την *πολεμική αεροπορική επίθεση*, με κύριο ενδιάμεσο κορμό εκείνον της ΠΑΛΗΣ.

Ως συγγενής προς τη θέαση της μετάφρασης ως ΣΤΟΙΧΗΜΑΤΟΣ (III. 18) εμφανίζεται η μεταφορά της *αναμέτρησης*. Σε αυτήν αναφέρεται η Παπαδήμα, εστιάζοντας στα κίνητρα που την ωθούν να μεταφράσει: ΠΜ 47β. Τη ρηματική εκδοχή της ίδιας μεταφοράς επιστρατεύει η Κοβαλένκο, επεκτείνοντάς τη μετωνυμικά και στον συγγραφέα, πίσω από τον οποίο κρύβεται μάλιστα εν προκειμένω ένας επιπλέον, αφανής αντίπαλος: CP 13. Τη μετάβαση στην πιο χειροπιαστή εικόνα της *πάλης* σηματοδοτεί ο Κυριακίδης: ΠΜ 32. Σε άλλο σημείο, αναφέρεται στις εξαιρετικά σπάνιες περιπτώσεις όπου αισθάνεται δικαιωμένος απ' τον συνήθως *άγονο* αγώνα της μετάφρασης — που δεν παύει, ωστόσο, να πρόκειται για *αγώνα αγάπης*, μιας και η *πάλη* χαρακτηρίζεται ως «*ωραία*»: CP 16β²⁸. Στην περίπτωση του Παλαιολόγου, η μεταφραστική *πάλη* προσλαμβάνει ασφυκτικές διαστάσεις (CP 20), ενώ μια συγκεκριμένη πηγή επίτασης του βαθμού δυσκολίας της ταυτοποιεί η Παναγιωτίδου: CP 22β²⁹. Στο εν πολλοίς ακανθώδες ζήτημα των μεταφραστικών υποσημειώσεων αναφέρεται η Μαρία Φακίνου, περιγράφοντας το αίσθημα απώλειας ή *ήττας* που συνεπάγεται η προσθήκη τους στο σώμα του μεταφράσματος: CP 35. Από την πλευρά της, για μια οικειοθελή παραίτηση, η οποία όμως τελικά αποφεύγεται, κάνει λόγο η Κοβαλένκο: CP 12β.

Το πέρασμα από την αμφοτεροβαρή *πάλη*, τη λανθάνουσα άμυνα ή την ήττα στην κατεξοχήν *επιθετική*, κατά Steiner, κίνηση του μεταφραστή εγκαινιάζει ο Κυριακίδης, αποκαλύπτοντας τη μέθοδο με την οποία προσεγγίζει το προς μετάφραση κείμενο σε ένα πρώτο χρονικό στάδιο: ΠΜ 31α. Σε μια «*εχθρική ενέργεια*» του μεταφραστή

²⁸ Πρβλ. Κυριακίδη (2007: 111): EM 5.

²⁹ Η περίπτωση της Παναγιωτίδου καθίσταται έτσι συγγενής με την επίταση της αναμέτρησης της Κοβαλένκο (CP 13).

εναντίον του συγγραφέα, που συμπίπτει με την ανάληψη και διεκπεραίωση του σύνολου μεταφραστικού εγχειρήματος, αναφέρεται ο Γιάννης Κοιλής: CP 15. Από την πλευρά του, ο Τσαπακίδης αρθρώνει τη δική του επιθετική ενόρμηση εναντίον του γάλλου δημιουργού αντλώντας υλικό από το ίδιο το μυθιστόρημά του: CP 32β. Τέλος, ο Καλιφατίδης, με τη δυστοπική εικόνα μιας αέναης πάλης δίχως αρχή και τέλος, περιγράφει μια διαφορετική πτυχή του μεταφραστικού εγχειρήματος, ήτοι τις συχνά εξαιρετικά δυσχερείς επαγγελματικές συνθήκες υπό τις οποίες αυτό διεξάγεται: ΠΜ 24.

20. Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ ΕΙΝΑΙ ΥΠΗΡΕΤΗΣ/ΠΟΡΝΗ/ΖΗΤΙΑΝΟΣ/ΑΦΕΝΤΗΣ

Υπό μια ορισμένη θεώρηση, η έννοια της ΠΑΛΗΣ δύναται να γίνει νοητή σε ένα δεύτερο επίπεδο, σχέσεων ισχύος αυτή τη φορά. Παραδοσιακά, ο μεταφραστής έχει συνδεθεί με την εν πολλοίς στερεοτυπική ιδιότητα του ΥΠΗΡΕΤΗ ενός κατά τεκμήριο — ιεραρχικά, κοινωνικά ή καλλιτεχνικά— ανώτερου συγγραφέα-αφέντη. Η κλασική αυτή μεταφορά είναι παρούσα, στη ρηματική της εκδοχή, και στο υπό εξέταση corpus. Ο Κυριακίδης αποδίδει ανενδοίαστα στον μεταφραστή τον ρόλο του υπηρέτη, προτάσσοντας ως αδιαπραγμάτευτο ζητούμενο τη μη αλλοίωση του πρωτοτύπου, ιδιαίτερα στο επίπεδο της υφολογίας: ΠΜ 29³⁰. Μια παρόμοια ανησυχία εκφράζει η Μποτουροπούλου: CP 19. Από την πλευρά του, ο Πιμπλής μετριάζει την παραδοσιακή παντοκρατορία του συγγραφέα, παρουσιάζοντας τον μεταφραστή ως «υπηρέτη δύο αφεντάδων»: ΠΜ 52α.

Στην ίδια ευρύτερη θεματική θα μπορούσε να ενταχθεί και η πρωτότυπη μεταφορά της Καλιφατίδη, η οποία προσφέρεται, παράλληλα, για μια κριτική ανάλυση υπό το πρίσμα της μεταμοντερνιστικής φεμινιστικής θεώρησης της μετάφρασης: CP 7α. Η Παπαδήμα σηματοδοτεί τη μετάβαση στο πεδίο των επαγγελματικών συνθηκών, αναφερόμενη στην εν πολλοίς προβληματική —ή και ολοκληρωτικά απύσα— εφαρμογή του νόμου για τα πνευματικά δικαιώματα του μεταφραστή στην Ελλάδα: ΠΜ 48. Στο ίδιο πεδίο παραμένει ο Μπαμπασάκης,

³⁰ Αλλού (2007: 113), ο Κυριακίδης διατυπώνει μια πιο πρωτότυπη θέαση του μεταφραστή, ως μέλους ενός νοερού διοικητικού συμβουλίου. Αυτή η νέα οπτική φαίνεται να μεταβάλλει, έστω και ήπια, την τελική διαμόρφωση του συσχετισμού των δυνάμεων: ΕΜ 6.

ερχόμενος όμως να ανατρέψει την κλασική μεταφορά του μεταφραστή ως υπηρέτη του συγγραφέα, παρουσιάζοντάς τον ως ΑΦΕΝΤΗ και *τύραννο* του εαυτού του: ΠΜ 41.

21. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΔΟΣΙΑ

Ως συγγενής προς την έννοια της ΠΑΛΗΣ, ιδίως υπό τη δυναμική της, επιθετική εκδοχή, θα μπορούσε να νοηθεί και η θέαση της μετάφρασης υπό το πρίσμα της ΠΡΟΔΟΣΙΑΣ. Εκφράζοντας μια μακραιώνη καχυποψία προς το πρόσωπο του μεταφραστή, που αποκρυσταλλώνεται στην καθιερωμένη ρήση *traduttore, traditore* [μεταφραστής, προδότης], η εν λόγω μεταφορά τοποθετείται παραδοσιακά στον αντίποδα του ιδανικού της *πιστότητας*. Δεν προκαλεί επομένως έκπληξη ότι εν προκειμένω απαντά αποκλειστικά υπό την αρνητική της μορφή, ως παράπτωμα στο οποίο ο μεταφραστής φοβάται να μην υποπέσει.

Ο Μπαμπασάκης ανάγει τη *μη προδοσία* του συγγραφέα σε κυρίαρχη δυσκολία του μεταφραστικού εγχειρήματος. Υιοθετώντας μάλιστα μια άκρως διευρυμένη αντίληψη της συγγραφικής φιγούρας, διευρύνει αντίστοιχα και το πεδίο εντός του οποίου η προδοσία δύναται να διαπραχθεί: ΠΜ 38. Από τη δική του σκοπιά, ο Πιμπλής επικεντρώνεται στο γλωσσικό/υφολογικό επίπεδο (ΠΜ 52β), ενώ μια παρόμοια ανησυχία μοιράζεται η Παπαδήμα. Αντίθετα, πάντως, από την παραδοσιακή αντίληψη, κατά την οποία η ασφαλέστερη μέθοδος αποφυγής της προδοσίας είναι η εμμονή στο γράμμα του πρωτοτύπου, εδώ προτείνεται μια ενδεχόμενη απομάκρυνση — ή τουλάχιστον μια «τολμηρότερη» γλωσσική προσέγγιση, χωρίς να ορίζεται επακριβώς ο τρόπος με τον οποίο θα μπορούσε να υλοποιηθεί: CP 25α.

22. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΒΑΡΟΣ/ΝΟΣΟΣ

Υπάρχουν και περιπτώσεις όπου οι μεταφραστές επιστρατεύουν τη μεταφορική έννοια του ΒΑΡΟΥΣ, προκειμένου να εκφράσουν μια παθητικότερη πτυχή της μεταφραστικής ΠΑΛΗΣ. Χαρακτηριστική είναι η διατύπωση του Πιμπλή, που αντιπαραθέτει αυτήν την «παράξενη» έκφανση της μετάφρασης, προς την κατεξοχήν δυναμική της πλευρά: ΠΜ 53. Ο Παλαιολόγος εντοπίζει ως φορέα της έννοιας του βάρους το πρωτότυπο κείμενο, που δύναται να καταστήσει τον άλλοτε περιχαρή μεταφραστή βαρέως *νοσούντα*: CP 20. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η αναφορά του Volkovitch (2005) στις διαδοχικές αναμεταφράσεις ενός έργου, οι οποίες, λαμβανομένης υπόψη της εγγενώς ατελούς φύσης τους, γίνονται αντιληπτές όχι ως αντίπαλες, αλλά ως παραπληρωματικές και

συμμαχικές: AM 19α³¹. Η εικόνα ολοκληρώνεται με μια νοερή παραπομπή στο φιλοσοφικό έργο του Albert Camus: AM 19β.

23. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΕΓΧΕΙΡΗΣΗ

Παραμένοντας στο πεδίο της ιατρικής επιστήμης, χαρακτηριστική θέση κατέχει και η μεταφορά του Κυριακίδη αναφορικά με το στάδιο της μετάφρασης που έπεται της διαμόρφωσης του μεταφράσματος σε επίπεδο καθαυτού σημασιολογικού περιεχομένου: ΠΜ 31β. Στη μεγάλη ΕΓΧΕΙΡΗΣΗ του ρυθμού, ο Κυριακίδης θα αντιπαραβάλλει τη *λεπτοχειρουργική* τού —ενίοτε κυμαινόμενου ή εναλλασσόμενου— γλωσσικού ύφους του πρωτοτύπου: ΠΜ 31γ. Εντυπωσιακή συγγένεια εμφανίζει και η σχετική άποψη του Pontalis (1988: 256): AM 10. Μια εκ διαμέτρου αντίθετη θεώρηση διατυπώνεται, εντούτοις, από την Έφη Φρυδά — η οποία αφορά βεβαίως κατά μείζονα λόγο το *ερμηνευτικό* στάδιο, και προσιδιάζει στη διεπόμενη από τους δικούς της κανόνες λογοτεχνική επικράτεια της ποίησης. Εν προκειμένω, η Φρυδά διερωτάται για τη βαθύτερη ταυτότητα του αινιγματικού ποιητή Dylan Thomas, την οποία επιχειρεί να ορίσει βάσει στεγανών και διαζευκτικών κριτηρίων. Η «απάντηση» που λαμβάνει αποκαλύπτει μια αποστομωτική πολυπλοκότητα, που με τη σειρά της καταδεικνύει τον απύθμενο —και θεωρητικά ανέφικτο— χαρακτήρα του μεταφραστικού εγχειρήματος: CP 37.

24. Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΕΙΝΑΙ ΝΕΚΡΟΣ/ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΕΙΝΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟ

Απαντώντας σε ερώτηση για τη σχέση της με τους συγγραφείς που μεταφράζει, η Ρασιδάκη εκφράζει την «ανακούφισή» της για το γεγονός ότι οι περισσότεροι είναι νεκροί: ΠΜ 58. Συναφής είναι η αντίληψη που διατυπώνει ο Μοσκόβου, όταν αναφέρεται στο πρωτότυπο ως ένα *αυτόφωτο* κείμενο, αποσυνδεδεμένο από το

³¹ Μια σύνδεση είναι εδώ δυνατή όχι μόνο με την αναμετάφραση αλλά και τη μεταφορά. Ο Nicholas Round (2005), αναφερόμενος στην πληθώρα των μεταφορών που έχουν χρησιμοποιηθεί κατά καιρούς γύρω από τη μετάφραση, παραπέμπει στο διδακτικό ποίημα —βασισμένο σε μια ινδουιστική παραβολή— για τους έξι τυφλούς σοφούς που πήγαν να δουν τον ελέφαντα. Καθώς ο καθένας τους ψηλάφισε ένα διαφορετικό τμήμα του, κατέληξαν ότι το πλάσμα έμοιαζε με «τοίχο, δόρυ, φίδι, δέντρο, βεντάλια και σχοινί». Η εντύπωση που αποκόμισε ο καθένας τους φώτισε μια διαφορετική πτυχή του ελέφαντα, συσκοτίζοντας παράλληλα κάποια άλλη. Όλες μαζί οι —αναπόφευκτα μερικές— εντυπώσεις τους καταδεικνύουν τον πολυσχιδή χαρακτήρα του *πελώριου πλάσματος*: του πρωτοτύπου που αναμεταφράζεται ή του μεταφραστικού φαινομένου στο σύνολό του, που περιγράφεται μέσω πολλαπλών μεταφορών.

πρόσωπο του δημιουργού του: ΠΜ 36. Την ίδια στιγμή, η Αργυροπούλου κάνει λόγο για ένα έργο το οποίο, αρκετές δεκαετίες μετά τον θάνατο του συγγραφέα, εξακολουθεί, ανεξάρτητα πλέον, να εκπέμπει τον ίδιο *ηλεκτρισμό* που εξέπεμπε εκείνος όσο ζούσε: CP 1. Με γλαφυρότητα εκφράζει ο Τσαπακίδης τη δική του εκδοχή περί αποκαθήλωσης της φηγούρας του δημιουργού, αντλώντας υλικό από το ίδιο το μυθιστόρημα του Quignard *Ταράτσα στη Ρώμη*: CP 32β, CP 33α. Η καρτ ποστάλ κλείνει με την εικόνα ενός εξεγερμένου μεταφραστή-«τιμωρού»: CP 34.

25. ΤΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ ΕΙΝΑΙ ΖΩΝΤΑΝΟ/ΠΕΘΑΙΝΕΙ

«Κάποτε ρωτήθηκα αν προτιμώ να μεταφράζω ζώντες ή τεθνεώτες συγγραφείς, και απάντησα ότι προτιμώ να μεταφράζω ζώντα κείμενα», αναφέρει ο Κυριακίδης (2007: 104). Παράλληλα, πάντως, με την επιθυμία των μεταφραστών να καταπιάνονται με ζωντανά πρωτότυπα, σταθερή επιδίωξή τους αποτελεί το μετάφρασμα που θα παραγάγουν να σφύζει και το ίδιο από ζωή. Η Φακίνου διαβεβαιώνει την Meg Wolitzer ως προς τις αγαθές μεταφραστικές προθέσεις της, που δεν είναι όμως πάντοτε αρκετές: CP 36. Σχετική αναφορά κάνει και ο Pontalis (1988: 262), επιστρατεύοντας μια διαφορετική μεταφορά και προσεγγίζοντας το ζήτημα από την ανάποδη πλευρά: AM 11.

Αναπόδραστο, ωστόσο, παραμένει το ότι «το μεταφράζειν είναι δραστηριότητα που υποτάσσεται στο χρόνο, μάλιστα μια δραστηριότητα που έχει προσίδια χρονικότητα: τη χρονικότητα της *παλαιώσης* και του ατελούς» (Berman 1998: 148). Η Αγγελίδου αναφέρεται σε μια νοερή *ημερομηνία λήξης* από την οποία ο μεταφραστής αντλεί ένα μάθημα ταπεινότητας. Η Αβραμίδου αναδεικνύει τον ερωτικό, και συνεπώς αναπόφευκτα *θνησιγενή*, χαρακτήρα του μεταφραστικού εγχειρήματος. Αμφότερες, εντούτοις, ολοκληρώνουν τα λεγόμενά τους εκφράζοντας μια ρομαντική, όσο και απόλυτα συνειδητή επιμονή. Η Αγγελίδου διευκρινίζει: «Παρόλα αυτά —εγώ γράφω και βιβλία— παρόλα αυτά, θεωρώ τη μετάφραση καλύτερη δουλειά από τη συγγραφή. Και αν έπρεπε να διαλέξω [...] θα έκανα μόνο μετάφραση» (ΠΜ 9). Η Αβραμίδου επαυξάνει: «Και ενώ ξέρουμε ότι είναι *θνησιγενές* το αποτέλεσμα, παρόλα αυτά το κάνουμε. Όπως και στον έρωτα, *ενώ ξέρουμε ότι θα τελειώσει κάποια στιγμή*, παρόλα αυτά μπαίνουμε στη διαδικασία» (ΠΜ 1).

V. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΗ

Ο καμβάς πάνω στον οποίο κεντάω...

Μαρία Παπαδήμα

Στο πέμπτο κεφάλαιο εξετάζονται επτά εννοιολογικές μεταφορές (26-32), μεταξύ των οποίων κεντρική θέση κατέχει η έννοια της ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ. Οι μεταφορές της 26^{ης} ενότητας αποτυπώνουν ποικίλες διαβαθμίσεις γύρω από τον άξονα της ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ/ΑΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ. Στη συνέχεια, στο επίκεντρο τοποθετείται ο *οικειοποιητικός* δεσμός του μεταφραστή με το πρωτότυπο ή τον δημιουργό του (27. ΟΙΚΕΙΟΠΟΙΗΣΗ). Η επόμενη ενότητα εστιάζει στην εννοιολογική μεταφορά Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΤΕΧΝΗ (28), την οποία διαδέχεται —ως ειδικότερη αλλά και αυτόνομη έκφασή της— μια σύνδεση με τις θεματικές του ΚΕΝΤΗΜΑΤΟΣ και της *υφαντικής* (29). Σειρά έχει η κεντρική μεταφορά του παρόντος κεφαλαίου, Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΗ (30). Οι μεταφορές της ακόλουθης ενότητας (31: ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΕΙΝΑΙ ΠΙΝΑΚΑΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ) αποτυπώνουν την αποθαρρυντική αίσθηση αδυναμίας των μεταφραστών που διαθέτουν παράλληλα τη συγγραφική ιδιότητα, να συγκριθούν με τον συγγραφέα που μεταφράζουν. Από μεταφραστές με την παράλληλη ιδιότητα του συγγραφέα προέρχονται και οι μεταφορές της τελευταίας ενότητας, που προσεγγίζουν τη μετάφραση υπό το πρίσμα μιας ΜΑΘΗΤΕΙΑΣ στη συγγραφή (32).

26. Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ/Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΕΙΝΑΙ ΔΙΑΦΑΝΗΣ/ ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΕΙΝΑΙ ΑΔΙΑΦΑΝΕΣ

Στο έργο του *The Translator's Invisibility: A History of Translation* (1995), ο Lawrence Venuti εξετάζει τον μεταφορικό όρο «διαφάνεια» υπό δύο εκ διαμέτρου αντιθετικές θεωρήσεις. Αφενός, υπό το πρίσμα της οικειοποιητικής στρατηγικής, η μετάφραση πραγματοποιείται με ένα «διαυγές, ευχερές, διαφανές ύφος», κατά τρόπο ώστε να ελαχιστοποιείται η ξενικότητα του κειμένου-στόχου. Αφετέρου, υπό το πρίσμα της ξενοποιητικής στρατηγικής, η παρουσία του μεταφραστή καθίσταται «αδιαφανής», μέσω της υιοθέτησης ενός «μη εύγλωττου ή αλλοτροπικού μεταφραστικού ύφους». Ο ίδιος ο Venuti ασπάζεται την ξενοποιητική μεταφραστική προσέγγιση, την οποία χαρακτηρίζει και ως «αντίσταση» (Munday 2004/2001: 236-237 με παραπομπή στο Venuti 2008/1995: 19-20, 305-306). Υπέρ των «μη διαφανών» μεταφράσεων

συντάσσεται και ο André Lefevere, επισημαίνοντας ότι δύνανται να «εισάγουν νέα θέματα και, ιδίως, μορφικά στοιχεία στον πολιτισμό/λογοτεχνία-στόχο, διευρύνοντας τους ορίζοντές τους και διανοίγοντάς τους στην ανανέωση» (Lefevere 2001/1996: 279).

Στο υπό εξέταση corpus, η έννοια της ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ απαντά υπό ποικίλες εκφάνσεις. Ο Βότσος αναφέρεται στην *εξαφάνιση* του μεταφραστή, την οποία συσχετίζει άμεσα προς την ποιότητα του μεταφράσματος (ΠΜ 12), ενώ η Κρυστάλλη Γλυνιαδάκη μεταβαίνει από το οπτικό στο *ακουστικό* πεδίο: ΠΜ 18. Χαρακτηριστική είναι η διατύπωση περί *ανυπαρξίας* του μεταφραστή που ανήκει στην Παπαδήμα, η οποία εστιάζει πάντως εδώ στην *ιδιαζόντως* στενή σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα σε έναν συγγραφέα και τον επί σειρά ετών μεταφραστή του: CP 25β. Η Καλλιφατίδη εκφράζει το ανατρεπτικό σχήμα μιας εκτεταμένης εμπειρίας που αποτελεί όχι εμπόδιο, αλλά προϋπόθεση για την απροκατάληπτη εγκαινίαση της εκάστοτε μεταφραστικής σχέσης: CP 7β³². Παρεμφερής είναι η θεώρηση της Κατερίνας Φράγκου, που καταλήγει στο ευκαίο υβριδικό γνώρισμα της *ημιδιαφάνειας*: ΠΜ 60. Η Παναγιωτίδου παρομοιάζει τη *φασματική* σχέση της προς τον Cervantes με εκείνη του λογοτεχνικού *ιδαλγού* του προς την *απόκοσμη* Ντουλθινέα: CP 23δ. Στην περίπτωση της Γιαννοπούλου, τέλος, η (α)διαφάνεια αφορά το πρωτότυπο, που ενίοτε φαντάζει εντελώς απροσπέλαστο: ΠΜ 16.

27. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΟΙΚΕΙΟΠΟΙΗΣΗ

Σύμφωνα με το μοντέλο της ερμηνευτικής κίνησης του George Steiner, το στάδιο της επιθετικότητας διαδέχεται εκείνο της ενσωμάτωσης, κατά το οποίο συντελείται η εισαγωγή του ξένου στοιχείου, που ενδέχεται «να αποδιοργανώσει και να αναδιοργανώσει το σύνολο της αρχικής δομής». Ο Steiner εντοπίζει δύο συναφείς οικογένειες μεταφορών: οι μεταφορές της *τελετουργικής πρόσληψης* ή *ενσάρκωσης* και εκείνες της *μόλυνσης* (2004: 496-498). Σε ό,τι αφορά το υπό εξέταση corpus, το στάδιο της *ενσωμάτωσης* θα μπορούσε να συνδεθεί με το εννοιολογικό πεδίο της ΟΙΚΕΙΟΠΟΙΗΣΗΣ. Μια πρώτη κατηγορία αποτελούν οι μεταφορές που σχετίζονται με το πρωτότυπο, μεταξύ των οποίων χαρακτηριστική θέση κατέχει εκείνη της Αγγελίδου:

³² Η μεταφορική θέαση της Καλλιφατίδη συγγενεύει κατά περιεχόμενο με την αντίστοιχη διατύπωση του Παλαιολόγου: ΠΜ 46 (III. 13).

ΠΜ 10α³³. Παράλληλα, ο Βότσος αναδεικνύει τον αναπόφευκτο οικειοποιητικό δεσμό που προκύπτει με το προς μετάφραση έργο, και μάλιστα ανεξαρτήτως των υποκειμενικών προτιμήσεων του μεταφραστή: ΠΜ 11. Η Παπασταύρου παραλλάσσει τον τίτλο της νουβέλας του De Luca για να αντλήσει μια λιτή και εκφραστική εικόνα: CP 26. Όσο για τη *suī generis* μεταφορά της Ρασιδάκη (ΠΜ 57α), εξετάζεται αναλυτικότερα στην οικεία ενότητα (VI. 38 ΚΑΝΙΒΑΛΙΣΜΟΣ). Ως προς την καθαρά οικειοποιητική της διάσταση πάντως, φαίνεται να συγγενεύει με τις μεταφορές της *τελετουργικής πρόσληψης* ή *ενσάρκωσης* του Steiner.

Σε άλλες περιπτώσεις, η οικειοποιητική ροπή του μεταφραστή αφορά το πρόσωπο του συγγραφέα. Η Ζακοπούλου εκφράζει, μέσω του μετωνυμικού σχήματος Ο ΠΑΡΑΓΩΓΟΣ ΑΝΤΙ ΤΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ, την ανησυχία της για μια ενδεχόμενη μετάφραση του Hernandez από κάποιον τρίτο μεταφραστή: CP 6. Όσο για την Παπασταύρου, καταφεύγει ξανά σε έναν τίτλο του De Luca, αυτούσιο τώρα, προκειμένου να εκφράσει ένα δυσπρόστατο αίσθημα αξεδιάλυτης οικειότητας και οικειοποίησης: CP 27. Έντονα οικειοποιητικό χαρακτήρα παρουσιάζει και η συμβουλή του Καλιφατίδη σε έναν νέο μεταφραστή: ΠΜ 26³⁴. Τέλος, ο Τσαπακίδης καταδεικνύει τη δυνατότητα ενός σημείου τομής του ερμηνευτικού σταδίου της ενσωμάτωσης, κατά Steiner, με το αμέσως προηγούμενο στάδιο της επιθετικότητας: CP 32β.

28. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΤΕΧΝΗ

Τον συγκερασμό των μεταφορών του ΤΑΞΙΔΙΟΥ και της ΤΕΧΝΗΣ προτείνει ο Volkovitch στο άρθρο του «Le couteau du traducteur» (2016): AM 24. Εντός του εννοιολογικού πεδίου Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΤΕΧΝΗ βρίσκεται και ο Νίκος Πρατσίνης, όταν επιστρατεύει τη μεταφορά του χειρώνακτα *τεχνίτη/βαφέα* (ΠΜ 55α), που ακολούθως διευρύνεται για να συμπεριλάβει τους τομείς της *κηπουρικής* και της *ανθοκομίας*, και ως εκ τούτου το

³³ Πρβλ. την πρωτότυπη μεταφορά του Douglas Robinson (2001/1996: 201-202), ο οποίος αντλώντας υλικό από τη νευρολογία, συσχετίζει την οικειοποίηση με τη λεγόμενη ιδιοδεκτική αίσθηση, την αίσθηση που έχουμε δηλαδή ότι το σώμα μας μας ανήκει. Σύμφωνα με το περίφημο φαινόμενο του «μέλους-φαντάσματος», η ανάμνηση ενός ακρωτηριασμένου μέλους επιμένει για μεγάλο διάστημα μετά την απώλειά του και μάλιστα είναι ανάγκη να ενσωματωθεί στο τεχνητό μέλος προκειμένου το τελευταίο να λειτουργήσει ικανοποιητικά. Κατά τον Robinson, η μετάφραση δύναται να βοηθεί ως *μέλος-φάντασμα*: ως ο προσθετικός, με άλλα λόγια, μηχανισμός που αντικαθιστά «ένα κείμενο-άκρο που “χάθηκε”» εξαιτίας της αδυναμίας του αναγνώστη της γλώσσας-στόχου να διαβάσει το κείμενο στη γλώσσα του πρωτοτύπου.

³⁴ Πρβλ. Κυριακίδη (1986: 783): EM 3.

στοιχείο του έμβιου (φυτικού) οργανισμού: ΠΜ 55β. Η έτι πιο συγκεκριμένη αλληγορία του δέντρου *μπονσάι*, που ακολουθεί, διατηρώντας το κρίσιμο χαρακτηριστικό του έμβιου οργανισμού (το μετάφρασμα *αναπτύσσεται*, αλλά χωρίς φροντίδα κινδυνεύει να *μαραθεί* και να *πεθάνει*) εισάγει δύο επιπρόσθετες παραμέτρους. Αυτές είναι αφενός η ξενική—ή εξωτική—προέλευση του πρωτοτύπου/συγγραφέα/ιαπωνικού δέντρου και αφετέρου οι εξειδικευμένες γνώσεις που ο μεταφραστής/καλλιεργητής καλείται να αφομοιώσει και να εφαρμόσει πιστά προκειμένου να φέρει εις πέρας το εγχείρημά του: ΠΜ 55γ. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η συναφής, εκτενής μεταφορά/παρομοίωση της Doris Wille (Βηδενμάιερ 2018), που επικεντρώνεται στα διαδοχικά στάδια της μεταφραστικής διαδικασίας: ΑΜ 28. Την ίδια στιγμή, από τον χώρο του κινηματογράφου αντλεί το υλικό της παρομοίωσής του ο Κυριακίδης, παραλληλίζοντας τα πλάνα από τα γυρίσματα μιας ταινίας με το περιεχόμενο του πρωτοτύπου σε επίπεδο λεξικής μονάδας: ΠΜ 30³⁵. Παραμένοντας στο εννοιολογικό πεδίο της ΤΕΧΝΗΣ, ο Πρατσίνης επανέρχεται με μια πρωτότυπη αλληγορία γύρω από τις σχέσεις μετάφρασης και μεταφρασεολογίας: ΠΜ 54.

29. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ/ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΕΙΝΑΙ ΚΕΝΤΗΜΑ

Τη μεταφορά Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΤΕΧΝΗ διαδέχεται, ως ειδικότερη αλλά και αυτόνομη έκφασή της, η σύνδεση της μετάφρασης με τις θεματικές του ΚΕΝΤΗΜΑΤΟΣ και της *υφαντικής*. Η Παπασταύρου ταυτίζει τις επιμέρους λέξεις του De Luca με *αναπόσπαστες βελονιές* σε εργόχειρο: CP 28β. Την ίδια μεταφορά διευρύνει η Γιαννοπούλου, καλύπτοντας ολόκληρο το φάσμα της υφολογικής, σημασιολογικής, ρυθμικής—ή άλλης—δόμησης του προς μετάφραση έργου: ΠΜ 16. Στην αθέατη πλευρά του κειμένου εστιάζει και η Παναγιωτίδου, με διαφορετικό όμως τρόπο, καθώς, σύμφωνα με την κλασική μεταφορά του Cervantes, είναι το *τραχύ* μετάφρασμα εκείνο που ταυτίζεται με την πίσω όψη ενός *στιλπνού* πρωτοτύπου: CP 22γ. Ενδιαφέρον εμφανίζει εν προκειμένω η αντιπαραβολή μιας μη δυτικής θεώρησης της ίδιας μεταφοράς, που καταδεικνύει τη σημασία των πολιτιστικών παραμέτρων στη

³⁵ Αλλού (2007: 102), ο Κυριακίδης χρησιμοποιεί μια παραπλήσια αλληγορία, όπου εντοπίζεται μια αλυσιδωτή μετακύλιση των αρχικών ρόλων, καθώς ο μεταφραστής παίρνει τη θέση του συγγραφέα/σκηνοθέτη/συνθέτη και ο επιμελητής εκείνη του μεταφραστή/μοντέρ/μουσικού εκτελεστή. Την ίδια στιγμή, ο εκδότης καταλαμβάνει τον ρόλο του μάστρου, ο οποίος ενδεχομένως να αντιστοιχούσε στον παραγωγό της κινηματογραφικής ταινίας: ΕΜ 4.

διαμόρφωση του περιεχομένου των μεταφορικών όρων: AM 6 (Guldin 2018: 44 με παραπομπή στην Wakabayashi 2009), AM 16 (Tymoczko 2010: 118). Παράλληλα, η Παπαδήμα επικεντρώνεται στον διττό χαρακτήρα του κεντήματος/μετάφρασης ως δημιουργικής μεν δραστηριότητας, που συντελείται στο προκαθορισμένο πλαίσιο του εκάστοτε εργοχείρου/πρωτοτύπου: ΠΜ 47α. Ακολούθως, μεταβαίνει από τη μετάφραση αυτή καθαυτή στον συγκερασμό της με την ανθολόγηση, μεταπηδώντας παράλληλα από το πεδίο του κεντήματος σε αυτό της υφαντουργίας: CP 25γ^{36 37}.

30. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΗ

«Μια ανάγνωση ούτως ειπείν *συγγραφική*»: έτσι αναφέρεται στη μετάφραση ο Yves Bonnefoy (2000: 10 στο Roesler 2014/2010: 231)³⁸. Στην πρώτη ενότητα (I. 1) έγινε λόγος για την αναγνωστική πτυχή του —κατά βάση τρί πλευρου, υπό την εν λόγω θεώρηση— μεταφραστικού εγχειρήματος. Η παρούσα ενότητα εστιάζει στη μετάφραση ως ΣΥΓΓΡΑΦΗ. Χαρακτηριστική είναι η διατύπωση της Ελαιοτριβιάρη, η οποία κατονομάζει το *ξαναγράψιμο* ως μια από τις συναρπαστικότερες πτυχές της μετάφρασης: ΠΜ 22. Τον ίδιο χαρακτηρισμό υιοθετεί και η Γιαννοπούλου, παρομοιάζοντας μάλιστα με αποκαλυπτικά αντιφατικό τρόπο τον μεταφραστή με συγγραφέα «που ωστόσο δεν είναι»: ΠΜ 15β. Από την πλευρά του, ο Παλαιολόγος αναφέρεται με αρνητικό πρόσημο στην υποδόρια επιδίωξη του μεταφραστή να καταστεί συγγραφέας, συσχετίζοντάς τη με τη μεταφορά της νόσου: CP 20³⁹. Ένα βήμα παραπέρα από τη Γιαννοπούλου πηγαίνει, τέλος, ο Βότσος, αφού δεν διστάζει να αποδώσει στον μεταφραστή τη συγγραφική ιδιότητα χωρίς περαιτέρω περιστροφές: ΠΜ 14.

³⁶ Πρβλ. τη γαλλική ετυμολογία, όπως την επισημαίνει ο Ricœur (2000/1998: 85): «Μπαίνουν λοιπόν στο παιχνίδι τα κείμενα (textes), αυτές οι αλληλουχίες φράσεων που, όπως δηλώνει και η λέξη, αποτελούν υφάνσεις (textures) που υφαίνουν (tissent) τον λόγο σε λιγότερο ή περισσότερο μακρές ακολουθίες».

³⁷ Πρβλ. Guldin (2014: 176): AM 5.

³⁸ « Une lecture que je dirais *écrivante* ».

³⁹ Αλλού (2014: 22), ο Παλαιολόγος αναφέρει ότι η σχέση συγγραφέα-μεταφραστή δύναται να διαταραχτεί «εξαιτίας της διάθεσης του μεταφραστή να γίνει, ως άλλος Ιζνογκόντ, “χαλίφης στη θέση του χαλίφη”».

31. ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΕΙΝΑΙ ΠΙΝΑΚΑΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ

Σαν απάντηση στα λεγόμενα του Βότσου έρχεται η μεταφορά του Πρατσίνη (2019): EM 14⁴⁰. Οι σχετικές περιπτώσεις του *corpus*, παραμένοντας στο εννοιολογικό πεδίο ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΕΙΝΑΙ ΠΙΝΑΚΑΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ, αναδεικνύουν μια διαφορετική πτυχή του ζητήματος. Πρόκειται για την αποθαρρυντική αίσθηση αδυναμίας του μεταφραστή που διαθέτει παράλληλα και τη συγγραφική ιδιότητα, να συγκριθεί με τον συγγραφέα του πρωτοτύπου, που εμφανίζεται να υπερέχει σε λογοτεχνικές αρετές και ταλέντο. Ένα υποβόσκον αίσθημα ταραχώδους φθόνου ωθεί τον Τσαπακίδη να αντιγράψει τον αναγνωρισμένο Quignard, απόπειρα η οποία δεν φαίνεται να ευδοκιμεί: CP 33β. Από την πλευρά της, με αυτοαναφορική διάθεση απευθύνεται η Κοβαλένκο στον Banville, διατυπώνοντας αναδρομικά τον προβληματισμό της σχετικά με το περιεχόμενο της καρτ ποστάλ που του αποστέλλει: CP 11.

32. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΜΑΘΗΤΕΙΑ

«Μεταφράζοντας, [ο μεταφραστής] κάθεται ξανά στο *θρανίο* για να μάθει κάτι από ένα άλλο μυαλό, και εξασκείται με την άμεση καθοδήγηση ενός *δασκάλου*», αναφέρει ο Valéry Larbaud (1986/1946: 25). Η εικόνα της μετάφρασης ως ΜΑΘΗΤΕΙΑΣ απαντά και στο υπό εξέταση *corpus*, ενώ δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι διατυπώνεται από μεταφραστές που παράλληλα διαθέτουν και τη συγγραφική ιδιότητα. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Μπαμπασάκη, που συνδέει τη μετάφραση με μια ακαδημαϊκού επιπέδου φιλολογική μελέτη: ΠΜ 40β. Από την πλευρά της, ως μια ημερήσια γλωσσική *άσκηση* αναφέρεται στη μετάφραση η Γλυνιαδάκη: ΠΜ 17⁴¹.

⁴⁰ Εν προκειμένω, ο Πρατσίνης ταυτίζεται εν πολλοίς με την Παπαδήμα (ΠΜ 47α, V. 29).

⁴¹ Πρβλ. Volkovitch (2008): AM 20, Καραπάνου (1986: 777): EM 2.

VI. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑ

Όπως ο γεωσκώληκας, με τα ένζυμα που αφήνει...

Ιωάννα Αβραμίδου

Στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο εξετάζονται οκτώ εννοιολογικές μεταφορές (33-40), μεταξύ των οποίων κεντρική θέση κατέχει η έννοια της ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ. Στην 33^η ενότητα επισημαίνεται ότι η *μεταφορά* —υπό τη σημασία της μετακίνησης, μετατόπισης— ενδέχεται να αποτελέσει και η ίδια μεταφορά για τη μετάφραση. Στο υπό εξέταση corpus απαντά κυρίως υπό τη ρηματική της εκδοχή, με επιμέρους νοηματικές διαβαθμίσεις (33). Στη συνέχεια, εξετάζεται ο ρόλος του μεταφραστή ως (ΔΙΑ)ΜΕΣΟΛΑΒΗΤΗ ή ΓΕΦΥΡΑΣ ανάμεσα σε αλλόγλωσσες λογοτεχνίες και πολιτισμούς (34). Ακολούθως, η μετάφραση αναλύεται υπό το πρίσμα της ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ που επιφέρει σε γλωσσικό, συνειδησιακό ή διαπολιτισμικό επίπεδο (35). Έπεται μια σειρά συναφών μεταφορικών εκφράσεων που σκιαγραφούν τη μετάφραση αντίστοιχα ως ΟΡΑΜΑ, ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ, ΕΠΙΜΟΝΗ και ΔΙΑΣΩΣΗ (36).

Η 37^η ενότητα εστιάζει στη θέαση της μετάφρασης ως ΜΕΤΑΘΑΝΑΤΙΑΣ ΖΩΗΣ του πρωτοτύπου (Κοιλής), ενώ κατόπιν στο επίκεντρο τοποθετείται η μεταφορά Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΚΑΝΙΒΑΛΙΣΜΟΣ (38). Υπό μια ορισμένη θεώρηση (Vieira 1999), αυτή συνδέεται με την *απορρόφηση* του κειμένου-πηγής και την *αναζωογόνησή* του μέσω του κειμένου-στόχου, διευκολύνοντας έτσι τη μετάβαση στην επόμενη ενότητα (39: ΖΥΜΩΜΑ/ΔΙΑΣΤΟΛΗ). Η τελευταία, εκτός από το πρωτότυπο, ενδέχεται να αφορά και τη γλώσσα-στόχο στο σύνολό της. Το ίδιο ισχύει και για την εννοιολογική μεταφορά Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗ, με την οποία ολοκληρώνεται η παρούσα ανάλυση (40).

33. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑ

Όπως επισημάνθηκε στο θεωρητικό σκέλος (1.1), η έννοια της ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ —υπό τη σημασία της μετακίνησης, μετατόπισης— δύναται να αποτελέσει και η ίδια μεταφορά για τη μετάφραση. Στο υπό εξέταση corpus απαντά υπό τη ρηματική της, κυρίως, εκδοχή, με επιμέρους νοηματικές διαβαθμίσεις. Έτσι, ενώ ο Πιμπλής αναφέρεται στο κατεξοχήν γλωσσικό επίπεδο (ΠΜ 52α), η Παπαδημητρίου προσδιορίζει με αναλυτικότερο τρόπο το αντικείμενο της *μεταφοράς*: ΠΜ 49β. Από την πλευρά του,

στη σημασία της μεταφοράς των υφολογικών και ρυθμικών ιδιαιτεροτήτων εστιάζει ο Κυριακίδης (ΠΜ 30), ενώ η Αργυροπούλου υιοθετεί μια πιο γενική διατύπωση: CP 1.

Στην περίπτωση της Καλλιφατίδη, η έννοια της *μεταφοράς* αποδίδεται μέσω μιας εικόνας, που δύναται να νοηθεί και ως μικρής κλίμακας αλληγορία, όπου το πηγάδι αντιστοιχεί στο πρωτότυπο, η άντληση του νερού στη μεταφραστική διαδικασία, οι κουβάδες με το νερό στο μετάφρασμα, και τα απόνερα στο σκέλος του πρωτοτύπου που δεν στάθηκε δυνατόν να αποδοθεί επαρκώς ή επιτυχώς στη γλώσσα-στόχο: CP 9. Η εν λόγω θεώρηση γίνεται αντιληπτή ως προσδίδουσα μια νέα διάσταση στην αρχική εικόνα της *βύθισης* (I. 3), που περιλάμβανε μεν την κίνηση από την επιφάνεια στον βυθό, όχι όμως και την επάνοδο με παράλληλη διακομιδή *φορτίου*. Εντούτοις, η Joanna Bankier (2001/1996: 145) εμφανίζεται επιφυλακτική απέναντι σε μια τέτοια πρόσληψη του πρωτοτύπου ως *αντικειμένου* που κατά τη μεταφορά του υφίσταται αποκλειστικά ποσοτική και όχι ποιοτική αλλοίωση: AM 1. Μια παρόμοια άποψη εκφράζει και η Celia Martín de León (2014/2010), αντιπαραβάλλοντας στη λιγότερο παρεμβατική μεταφορά της *μεταφοράς* τις έννοιες της ΑΦΟΜΟΙΩΣΗΣ, της ΜΕΤΕΝΣΑΡΚΩΣΗΣ και της ΠΡΟΒΟΛΗΣ, που διακρίνονται από έναν περισσότερο δυναμικό, μετασηματιστικό χαρακτήρα.

Μια εναλλακτική θέαση είναι όμως και πάλι δυνατή. Ο Guldin (2018: 65-68) επισημαίνει ότι αντί να σπεύσει κανείς «να απορρίψει τη μεταφορά της μεταφοράς εξ ολοκλήρου, αντικαθιστώντας τη με μεταφορές δράσης και μεταμόρφωσης», θα μπορούσε, αντίθετα, να αφυπνίσει το υπάρχον, λανθάνον δυναμικό της ερμηνεύοντάς την υπό ένα νέο πρίσμα. Προτείνει έτσι μια απαγκίστρωση από το αυστηρό δίπολο της *αναχώρησης/άφιξης* και μια ανάδειξη της σημασίας της μεταφραστικής *διαδρομής*⁴².

34. Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ ΕΙΝΑΙ (ΔΙΑ)ΜΕΣΟΛΑΒΗΤΗΣ/ΓΕΦΥΡΑ

Στην ιδιότητα του μεταφραστή ως ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΗ αναφέρεται, μέσω μιας παρέκβασης στην ουρουγουάνικη λογοτεχνία, ο Παλαιολόγος (2014: 54-55): EM 11. Πρόκειται για μεταφορά που ανιχνεύεται και στο υπό εξέταση corpus, με επιμέρους σημασιολογικές διαβαθμίσεις. Η Παπασταύρου εστιάζει στην εικόνα του μεταφραστή

⁴² Προς την κλασική μεταφορά του ποταμού, ο Guldin αντιπαραβάλλει την πρωτότυπη εικόνα του *πορθμού*: της θαλάσσιας λωρίδας που χωρίζει δύο στεριές και ταυτόχρονα ενώνει δυο θάλασσες. Οι εμπλεκόμενες γλώσσες δεν εμφανίζονται πλέον ως στατικές αντίπερα όχθες, αλλά ως απρόβλεπτα *υδάτινα ρεύματα* που εισχωρούν το ένα στο άλλο, μεταβάλλοντας, αλλά μη απολύοντας ολοσχερώς την ταυτότητά τους. Ως υπόβαθρο της συνάντησης ανακύπτει ένα ενδιάμεσο πεδίο, που θυμίζει περισσότερο ρευστό *κατώφλι* ή *πόλη* διπλής διέλευσης, παρά αμετάβλητο γήινο σύνορο.

ως *αντιπροσώπου* του συγγραφέα, που εκφράζεται μάλιστα μέσω του προφορικού λόγου: CP 29. Ο Μπαμπασάκης εμπλουτίζει την εικόνα του μεταφραστή ως *διαμεσολαβητή* με μια θετική αξιολογική κρίση (ΠΜ 37), ενώ παρακάτω επιστρατεύει την παρομοίωση της ΓΕΦΥΡΑΣ: ΠΜ 40α. Στις δύο αυτές έννοιες θα στραφεί η Ψυλλιά, στην προσπάθειά της να ανιχνεύσει τα σημεία σύγκλισης των παράλληλων ιδιοτήτων της ως ψυχολόγου και μεταφράστριας: ΠΜ 61β. Στην περίπτωση του Volkovitch (2018) μεταφορά συνιστά η ίδια η επωνυμία του εκδοτικού οίκου του *Le miel des anges* (Το μέλι των αγγέλων), που δημοσιεύει αποκλειστικά έργα ελλήνων συγγραφέων: AM 27.

35. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ

Ως τελευταίο στάδιο της *ερμηνευτικής κίνησης*, ο Steiner ορίζει τη θέσπιση της αμοιβαιότητας με σκοπό την «αποκατάσταση της ισορροπίας», σημείο στο οποίο αποκρυσταλλώνεται «το καίριο πρόβλημα της τέχνης και της ηθικής της μετάφρασης» (2004: 498-499). Στο υπό εξέταση *corpus*, η κομβική έννοια της ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ ανακύπτει με ποικίλες εκφάνσεις. Η Αβραμίδου, εξαιρώντας τους συναδέλφους της Γιάννη Καλιφατίδη και Κώστα Κουτσοурέλη για την ικανότητά τους να ανευρίσκουν *τολμηρές γλωσσικές ισοδυναμίες*, παραπέμπει στη μεταφορά του Valéry Larbaud για τις *ζυγαριές* του μεταφραστή (ΠΜ 5). Η τελευταία εστιάζει στο κατεξοχόν γλωσσικό επίπεδο *ζυγιάσματος* των εκατέρωθεν λεξικών μονάδων πρωτοτύπου και μεταφράσματος (AM 8). Σε άλλες περιπτώσεις, η μεταφορά της ισορροπίας απαντά υπό μια ευρύτερη έννοια. Ο Μοσκόβου επικεντρώνεται στον κατευναστικό τρόπο με τον οποίο επενεργεί η μεταφραστική δραστηριότητα στον ψυχισμό του μεταφραστή (ΠΜ 34α), ενώ ο Παλαιολόγος ανάγει την έννοια της ισορροπίας σε μια ακόμη ευρύτερη, διαπολιτισμική και υπερατομική σφαίρα: ΠΜ 44.

36. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΟΡΑΜΑ/ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ/ΕΠΙΜΟΝΗ/ΔΙΑΣΩΣΗ

Στο άρθρο του «*Au-dessus du troupeau*» (2014), ο Volkovitch αναφέρεται στον μεταφραστή ως έναν σύγχρονο ιδεαλιστή που λειτουργεί ως «*καταφύγιο* απ' τη σκληρότητα του κόσμου»: AM 23. Η ευγενής αυτή εικόνα του μεταφραστικού επαγγέλματος απαντά και στο υπό εξέταση *corpus*, υπό το ένδυμα διαφορετικών μεταφορικών εκφράσεων. Η Μποτουροπούλου σκιαγραφεί τη μετάφραση ως ένα ΟΡΑΜΑ στο οποίο οφείλει κανείς, παρά τις δυσκολίες, να μένει πιστός: ΠΜ 43. Ο

Μπαμπασάκης συμπληρώνει την εικόνα του μεταφραστή ως καλοπροαίρετου μεσάζοντα (ΠΜ 37, VI. 34) με μια νύξη γύρω από τη θέαση της μετάφρασης υπό το πρίσμα της ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑΣ: ΠΜ 37. Η Αβραμίδου αντλεί υλικό από το λογοτεχνικό/κινηματογραφικό πεδίο για να αναφερθεί στους μεταφραστές ως τους ηρωικούς εκπροσώπους μιας παλιότερης τάξης πραγμάτων: ΠΜ 6. Στενή νοηματική συγγένεια εμφανίζει και η διατύπωση της Παναγιωτίδου (2009: 37 στο Παπαδήμα 2012), που αφιερώνει τη μετάφρασή της στους *δονκιχωτικούς* μεταφραστές: EM 12.

37. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΜΕΤΑΘΑΝΑΤΙΑ ΖΩΗ

Με αφορμή την έκδοση του πρώτου τόμου της ομηρικής *Ιλιάδας* σε δική του μετάφραση, ο Δημήτρης Μαρωνίτης (2009: 280 στο Παπαδήμα 2012) διατυπώνει ορισμένες παρατηρήσεις που δύνανται να ισχύσουν κατ' αναλογία προς τις διαγλωσσικές αναμεταφράσεις κλασικών έργων: EM 9. Η μεταφορική αυτή θεώρηση, που συνδέεται με την αντίστοιχη οπτική του Walter Benjamin (2014/1923: 25-27) σχετικά με τη μετάφραση ως ΜΕΤΑΘΑΝΑΤΙΑ ΖΩΗ του πρωτοτύπου (AM 2) ανακύπτει και στο υπό εξέταση corpus, με τον Κοιλή να προτείνει μια νέα, παιγνιώδη προσέγγιση: CP 15. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η διαφορετικού προσανατολισμού, πλην όμως όχι λιγότερο πρωτότυπη εκδοχή του Volkovitch (2008), που αντλεί υλικό από την αρχαιοελληνική μυθολογία: AM 21.

38. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΚΑΝΙΒΑΛΙΣΜΟΣ

Ως διέξοδος από το συχνά παραλυτικό αίσθημα δέους του μεταφραστή μπροστά στα ίλιγγιώδη ύψη και βάθη ενός πολυσήμαντου πρωτοτύπου, θα μπορούσε να εκληφθεί η γήινη προσέγγιση της βραζιλιάνικης κανιβαλιστικής σχολής, που αποτελεί επιμέρους ρεύμα της μετα-αποικιοκρατικής θεώρησης της μετάφρασης. Θεμελιώδης είναι εν

προκειμένου η μεταφορά της *ανθρωποφαγίας* ή του ΚΑΝΙΒΑΛΙΣΜΟΥ, η οποία, στο υπό εξέταση corpus απαντά, και μάλιστα ρητά, στα λεγόμενα της Ρασιδάκη: ΠΜ 57α⁴³.

Μια πρώτη διάστασή της συνδέεται με την εννοιολογική μεταφορά της ΠΑΛΗΣ και το κατά Steiner στάδιο της επιθετικότητας. Σύμφωνα με τον Serge Gavronsky (1977: 60 στο Chamberlain 2001/1988: 183), στον αντίποδα του ευσεβιστή μεταφραστή βρίσκεται ο «κανιβαλιστικός, επιθετικός» μεταφραστής, ο οποίος «καταβροχθίζει το [πρωτότυπο] κείμενο, με άλλα λόγια τρέφεται κυριολεκτικά⁴⁴ από τις λέξεις, τις χωνεύει και στη συνέχεια τις εκφράζει στη δική του γλώσσα, έχοντας έτσι απαλλαγεί σαφώς από το “γνήσιο” δημιουργό». Εντούτοις, η Else Ribeiro Pires Vieira (1999: 98 στο Munday 2004: 221) αναδεικνύει μια διαφορετική πτυχή της μεταφοράς του κανιβαλισμού, που ανάγεται στην αφομοιωτική διάσταση του: ΑΜ 17. Η εν λόγω προσέγγιση συνεπάγεται «την ύπαρξη ενός “μεταφραστικού σχεδίου” (Vieira: 106) που χαρακτηρίζεται από τη δημιουργία και την αναδημιουργία, από την απορρόφηση του κειμένου-πηγής και την αναζωογόνησή του μέσω του κειμένου-στόχου» (ibid). Ένα τρίτο επίπεδο ανάλυσης υποδεικνύει ο Yves Bonnefoy, αναφέροντας ότι η μετάφραση έγκειται στο «να τρέφεται με τα διδάγματα ενός ποιητή»⁴⁵ (2000: 14 στο Roesler 2014: 234). Η δυνατότητα μερικής επικάλυψης των μεταφορών του κανιβαλισμού και της μαθητείας γύρω από τον άξονα της μετάφρασης, καθίσταται ακόμη σαφέστερη μέσω της σχετικής διατύπωσης της Barbara Folkart (2007: 168 στο Roesler 2014: 234): ΑΜ 4.

⁴³ Από μια εργασία με θέμα τη μεταφορά δεν θα μπορούσε να απουσιάζει μια σύντομη, έστω, αναφορά στην ανορθόδοξη εξέλιξη της έννοιας της «κυριολεξίας» στην ελληνική γλώσσα. Με το ζήτημα έχει ασχοληθεί μεταξύ άλλων ο Νίκος Σαραντάκος (2011) —πρβλ. Λίγγρη (2008), όπου γίνεται λόγος για «κακοποίηση» του όρου— ο οποίος επισημαίνει ότι παρά την ερμηνεία του λήμματος «κυριολεκτικά» που παρέχει το ΛΚΝ («πραγματικά, αληθινά, χωρίς να υπερβάλλω· στην κυριολεξία»), το εν πολλοίς αναπάντεχο παράδειγμα που ακολουθεί (*Πεθαίνω κυριολεκτικά της πείνας*) φαίνεται να αποτυπώνει μια νέα πραγματικότητα της χρήσης της λέξης. Ο Σαραντάκος καταλήγει έτσι στο συμπέρασμα ότι το επίρρημα «κυριολεκτικά» τείνει, κατά παράδοξο τρόπο, να χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο από τον σύγχρονο χρήστη του μεταφορικού λόγου προκειμένου να προσδώσει ακόμη μεγαλύτερη έμφαση στα λεγόμενά του, «ιδίως όταν η μεταφορική ή παροιμιακή έκφραση που χρησιμοποιεί έχει κάπως φθαρεί από την πολλή χρήση». Ως παράδειγμα παραθέτει τη φράση «έγινα κυριολεκτικά παπί», η οποία, κατά τα παραπάνω, σημαίνει ότι «έγινα παπί σε όλη την έκταση της μεταφοράς, και δεν χρησιμοποιώ τη φράση ελαφρά, φθαρμένα». Το ίδιο φαινόμενο απαντά και στην αγγλική γλώσσα, με το *Oxford English Dictionary* να επισημαίνει τα μη ηθελημένα χιουμοριστικά αποτελέσματα στα οποία δύνανται να οδηγήσει (*κυριολεκτικά πεθάναμε από τα γέλια*), καθώς και το γεγονός ότι, αν και ευρέως διαδεδομένη, η χρήση του όρου κατ’ αυτόν τον τρόπο δεν είναι επίσημα αποδεκτή.

⁴⁴ Βλ. ακριβώς προηγούμενη υποσημείωση.

⁴⁵ « *Se nourrir de l’enseignement d’un poète.* »

39. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΖΥΜΩΜΑ/ΔΙΑΣΤΟΛΗ

Τα χαρακτηριστικά της οργανικότητας και της αναδημιουργίας, που συντελείται μέσω της αφομοίωσης, λειτουργούν ως νοεροί κρίκοι που συνδέουν τη μεταφορά του ΚΑΝΙΒΑΛΙΣΜΟΥ τόσο με την παρούσα ενότητα, όσο και με την αμέσως επόμενη, που είναι η καταληκτική της ποιοτικής ανάλυσης. Ως μια «οργανική διαδικασία», χαρακτηρίζει τη μετάφραση ο Βότσος, κατά την οποία ο μεταφραστής ζυμώνεται με το πρωτότυπο κείμενο: ΠΜ 11. Την ίδια μεταφορά χρησιμοποιεί η Γλυνιαδάκη, ανάγοντάς τη στη γλώσσα-στόχο στο σύνολό της: ΠΜ 17. Σε μια παρόμοια μεταμόρφωση της γλώσσας-στόχου που συντελείται μέσω της ΔΙΑΣΤΟΛΗΣ των ορίων της, αναφέρεται και η Παναγιωτίδου: CP 23β.

40. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗ

Στο πρώτο κεφάλαιο έγινε λόγος για τη βιωματική πτυχή της μετάφρασης, που ενίοτε διευρύνεται τόσο, ώστε να προσλάβει διαστάσεις ζωοποιού δύναμης (βλ. I. 5, I. 6). Υπό μια εναλλακτική θεώρηση, η σχετική αναφορά της Παπαδήμα (CP 25β) δύναται να γίνει αντιληπτή υπό το πρίσμα της ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η πρωτότυπη οπτική της Alicia Stallings (2018), που προσδίδει μια νέα διάσταση στη μεταφορά Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ/ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΕΙΝΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ: AM 15. Την ίδια στιγμή, η έννοια της ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ μπορεί να νοηθεί σε ένα ευρύτερο επίπεδο, αναγόμενη στη γλώσσα-στόχο στο σύνολό της και συγγενεύοντας έτσι στενά με την αμέσως προηγούμενη ενότητα (VI. 39): Αβραμίδου, ΠΜ 6.

Σε άλλο σημείο, η Αβραμίδου αναφέρεται πιο εκτεταμένα στην έννοια της γονιμοποίησης, παρομοιάζοντας τον μεταφραστή με γεωσκώληκα: ΠΜ 4β. Πρόκειται για μεταφορά που απαντά και στο έργο *Μετάφραση και παγκοσμιοποίηση* του Michael Cronin, ο οποίος χαρακτηρίζει τον «ταπεινό» γεωσκώληκα ως ένα «εκπληκτικά δραστήριο πλάσμα» (Cronin 2007/2003: 92). Ο μεταφραστής του στα ελληνικά Παναγιώτης Κελάνδριας (πρόλογος και σχόλια στο Cronin 2007: 20), παρέχει εξειδικευμένες πληροφορίες για τα πολλαπλά επίπεδα λειτουργίας της εν λόγω μεταφοράς. Η τριμερής κατά βάση ανάπτυξη, που καταφέρνει, στο πρόσωπο του «ταπεινού αλλά δραστήριου» γεωσκώληκα να συγκεράσει την αισιοδοξία για το μέλλον με τη διαφύλαξη του παρελθόντος, κλείνοντας με μια γλυκόπικρη νύξη για την ανάγκη ανάδειξης της σημασίας του έργου του μεταφραστή, δείχνει να προσφέρεται απολύτως για την ολοκλήρωση της παρούσας ανάλυσης: AM 3.

3.2. Ποσοτική ανάλυση

Στο προηγούμενο κεφάλαιο πραγματοποιήθηκε η ποιοτική ανάλυση των ευρημάτων που προέκυψαν από την αποδελτίωση του corpus. Στο παρόν σκέλος θα επιχειρηθεί η διατύπωση ορισμένων παρατηρήσεων γύρω από την ποσοτική φύση τους και η παράλληλη εξαγωγή επιμέρους συμπερασμάτων.

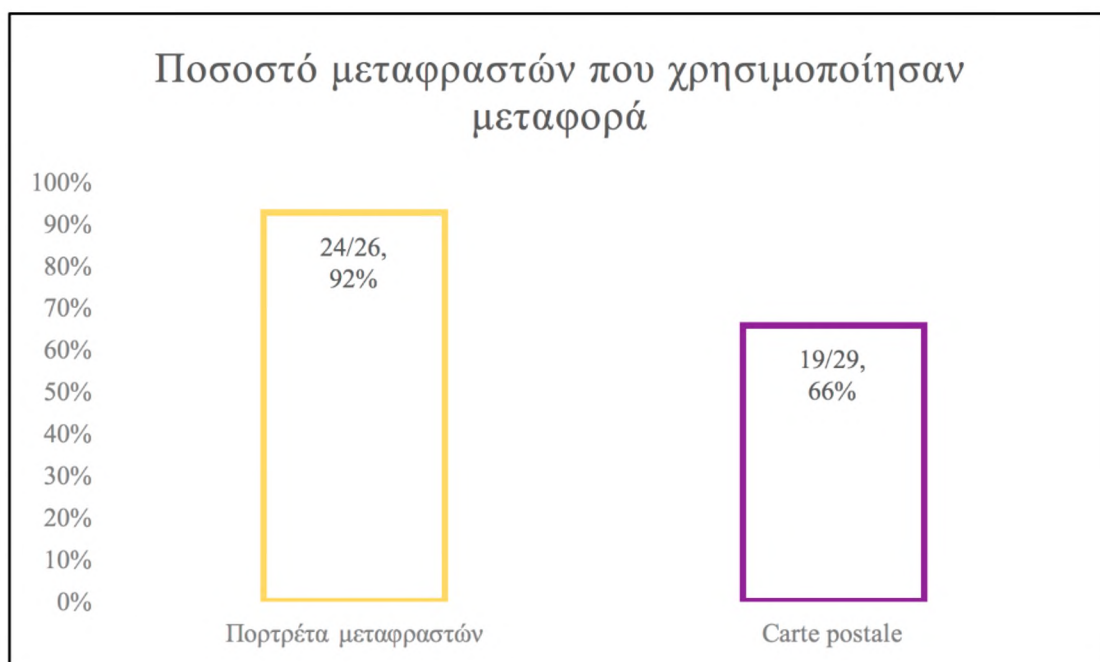
Η κεντρική ερευνητική υπόθεση της ανά χειράς μελέτης (βλ. 2.3) στηρίχτηκε στην εκτίμηση ότι από την αποδελτίωση του υπό εξέταση υλικού θα ανέκυπτε ικανός αριθμός χρήσεων του μεταφορικού λόγου γύρω από τη μετάφραση ώστε να καθίσταται εφικτή η συναγωγή επιμέρους διαπιστώσεων. Η υπόθεση αυτή δείχνει να επιβεβαιώνεται. Πιο συγκεκριμένα, από την ταξινόμηση και ανάλυση των ευρημάτων προκύπτει ότι από τις 55 συνολικά βιντεοσκοπημένες συνεντεύξεις και ραδιοφωνικές εκπομπές που μελετήθηκαν, στις 43 ανιχνεύτηκε έστω και μία περίπτωση χρήσης μεταφορικού λόγου. Αναλυτικότερα, από τις 26 συνεντεύξεις του project *Πορτρέτα Μεταφραστών (ΠΜ)* εντοπίστηκαν μεταφορές στις 24, ενώ αντίστοιχα από τα 29 ραδιοφωνικά επεισόδια της εκπομπής *Carte Postale (CP)* μεταφορές επισημάνθηκαν στα 19. Πρόκειται για ποσοστό αναμφίβολα υψηλό και συγκεκριμένα για το 78% των συνολικών περιπτώσεων. Αν ληφθεί δε υπόψη το γεγονός ότι 10 μεταφραστές συμμετείχαν σε αμφότερα τα σκέλη του corpus, ο αριθμός των μεταφραστών — προσωποπαγώς νοούμενων— ανέρχεται στους 45 και το ποσοστό χρήσης μεταφορών στο 80%. Συγκεκριμένα, από τους 45 μεταφραστές οι 36 χρησιμοποίησαν έστω και μία μεταφορά γύρω από τη μετάφραση, ενώ μόλις 9 από αυτούς (20%) δεν διαπιστώθηκε να κάνουν χρήση του μεταφορικού λόγου γύρω από την εν λόγω θεματική (βλ. Γράφημα 1).

Σημειώνεται ότι από τους 36 συνολικά μεταφραστές που χρησιμοποίησαν μεταφορά οι 23 ήταν γυναίκες και οι 13 ήταν άνδρες. Το αρχικό σύνολο των γυναικών που μελετήθηκαν ήταν 26 μεταφράστριες και των ανδρών 19 μεταφραστές. Επομένως παρατηρείται ότι οι γυναίκες έκαναν μεγαλύτερη χρήση του μεταφορικού λόγου (ποσοστό 88%) σε σύγκριση με τους άνδρες (68%).

Γράφημα 1

Πιο αναλυτικά, από τους 26 μεταφραστές που συμμετείχαν στο project *ΠΜ*, οι 24 έκαναν χρήση του μεταφορικού λόγου γύρω από τη μετάφραση έστω και σε μία περίπτωση (92%). Αντίστοιχα, από τους 29 μεταφραστές που έλαβαν μέρος στη ραδιοφωνική εκπομπή *CP*, οι 19 χρησιμοποίησαν έστω και μία μεταφορά, ήτοι το 66% (βλ. Γράφημα 2). Επισημαίνεται ότι στην περίπτωση του project *ΠΜ* οι συνεντευξιαζόμενοι δεν λαμβάνουν εκ των προτέρων γνώση των ερωτήσεων που τους τίθενται και έτσι οι απαντήσεις τους έχουν αυθόρμητο χαρακτήρα. Αντιθέτως, όσον αφορά τους προσκεκλημένους της ραδιοφωνικής εκπομπής *CP*, καλούνται να συντάξουν προκαταβολικά ένα γραπτό κείμενο, το οποίο και εκφωνούν στο στούντιο του Τρίτου Προγράμματος. Θα μπορούσε να συναχθεί, επομένως, το συμπέρασμα ότι το ποσοστό χρήσης μεταφορών ήταν υψηλότερο στην περίπτωση του απροσχεδίαστου προφορικού λόγου (*ΠΜ*) και χαμηλότερο στην περίπτωση του γραπτού λόγου — έστω και με επίφαση προφορικότητας (*CP*).

Γράφημα 2

Το κύριο ερευνητικό ερώτημα της παρούσας εργασίας (βλ. 2.3) αφορούσε την υφή και το περιεχόμενο των μεταφορών που αναμένονταν να ανευρεθούν. Εν προκειμένω, παρατηρείται ότι από τους 36 συνολικά μεταφραστές που έκαναν χρήση του μεταφορικού λόγου γύρω από τη μετάφραση, η πλειονότητα, και συγκεκριμένα 21 μεταφραστές (58%) χρησιμοποίησαν μεταφορές που εντάσσονται στο δεύτερο κεφάλαιο (II. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΣΥΜΒΙΩΣΗ). Στην πρώτη θέση εμφανίζεται από κοινού και το τέταρτο κεφάλαιο (IV. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΠΑΛΗ) (βλ. Γράφημα 3).

Γράφημα 3

Όσον αφορά το ζήτημα των επιμέρους μεταφορών που χρησιμοποιήθηκαν, διαπιστώνεται ότι από ένα σύνολο 180 μεταφορικών εκφράσεων, οι περισσότερες — 35 (19%)— προέρχονται από το τέταρτο κεφάλαιο, που αντλεί την ονομασία του από την κεντρική εννοιολογική μεταφορά Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΠΑΛΗ (βλ. Γράφημα 4). Παράλληλα, μεταξύ των 40 ενότητων, πρώτη έρχεται και εδώ η ομώνυμη επιμέρους ενότητα του τέταρτου κεφαλαίου (IV. 19. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΠΑΛΗ) με 12 μεταφορικές εκφράσεις — 7% επί του συνολικού αριθμού (βλ. Γράφημα 5).

Γράφημα 4

Γράφημα 5

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίπτωση τεσσάρων μεταφραστών (Παναγιωτίδου, Παπαδήμα, Κυριακίδης, Καλλιφατίδη) που χρησιμοποιούν μεταφορές προερχόμενες και από τις έξι κεντρικές εννοιολογικές μεταφορές βάσει των οποίων δομήθηκε η ποιοτική ανάλυση. Σημειώνεται, επίσης, ότι με 14, 13 και 12 μεταφορές αντιστοίχως, οι Κυριακίδης, Παναγιωτίδου και Παπαδήμα καταλαμβάνουν τις τρεις πρώτες θέσεις σε ό,τι έχει να κάνει με τον αριθμό των επιμέρους μεταφορικών εκφράσεων ανά μεταφραστή. Ακολουθούν οι Αβραμίδου με 11 μεταφορικές εκφράσεις και ο Μπαμπασάκης με 10.

Ολοκληρώνοντας το παρόν τελευταίο κεφάλαιο, ενδιαφέρον εμφανίζει η προσέγγιση των μεταφορών υπό το πρίσμα της δόμησής τους γύρω από τους άξονες «πηγή» και «στόχος» (βλ. 1.1). Η έως τώρα ανάλυση επικεντρώθηκε στην ταξινόμηση των εκάστοτε πηγών των διάφορων μεταφορικών εκφράσεων. Ως προς τους στόχους, διαπιστώνεται ότι στην πλειονότητά τους αναφέρονται στη μετάφραση, καθώς 32 από τους συνολικά 36 μεταφραστές (89%) έκαναν χρήση έστω και μίας μεταφοράς γύρω από την εν λόγω θεματική. Παρατηρείται ακόμη ότι 22 μεταφραστές αναφέρθηκαν στο πρωτότυπο (61%) 16 εστίασαν στον μεταφραστή (44%) και 14 μίλησαν μέσω μεταφοράς για τη σχέση μεταφραστή-συγγραφέα (39%). Στη φιγούρα, τέλος, του συγγραφέα επικεντρώθηκαν εννέα μεταφραστές (25%), ενώ οκτώ ήταν εκείνοι που εστίασαν την προσοχή τους γύρω από το μετάφρασμα (22%) — βλ. Γράφημα 6.

Γράφημα 6

Επίλογος

Με την ολοκλήρωση της ποσοτικής ανάλυσης (3.2) συμπίπτει η ολοκλήρωση της ανά χείρας εργασίας στο σύνολό της. Προηγήθηκαν η ανάπτυξη του θεωρητικού πλαισίου (1) η μεθοδολογία της έρευνας (2) και η ποιοτική ανάλυση των αποτελεσμάτων (3.1). Η τελευταία δομήθηκε επί τη βάση της ταξινόμησης των επιμέρους μεταφορών που αποδελτιώθηκαν σε 40 εννοιολογικές ενότητες και έξι κύριες θεματικές που ακολουθούν μια νοερή διαδρομή από την ΑΝΑΓΝΩΣΗ στη ΜΕΤΑΦΟΡΑ με ενδιάμεσους σταθμούς τη ΣΥΜΒΙΩΣΗ, την ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ, την ΠΑΛΗ και τη ΣΥΓΓΡΑΦΗ.

Μεταξύ των προτάσεων για περαιτέρω έρευνα συγκαταλέγονται η διεύρυνση του υπό εξέταση corpus ώστε να συμπεριληφθεί υλικό από έντυπες πηγές, καθώς και η σύγκριση των ευρημάτων με αντίστοιχα αποτελέσματα ερευνών από χώρες του εξωτερικού. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον θα παρουσίαζε μια απόπειρα συγκεντρωτικής καταγραφής μεταφορικών εκφράσεων που ανήκουν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες με περιφερειακές γλώσσες, σε μια προσπάθεια να καταρτιστεί ένα πεδίο αποτύπωσης του μη ηγεμονικού περί μετάφρασης στοχασμού. Μια επιπρόσθετη ερευνητική δυνατότητα θα μπορούσε να κατατείνει στον συσχετισμό των μεταφορικών εκφράσεων που εντοπίστηκαν με μη δυτικές —μεταφορικές— θεωρήσεις περί μετάφρασης, με σκοπό την ανάδειξη σημείων σύγκλισης και απομάκρυνσης.

Η εργασία κλείνει με μια άποψη της Δήμητρας Σγουρούδη γύρω από τον «αινιγματικό» χαρακτήρα της μεταφοράς ως κινητήριας δύναμης επιστημονικών αναζητήσεων και αναστοχασμών:

Νομίζω ότι ο περιορισμός της μεταφοράς μόνο στο πεδίο της λογοτεχνίας και η εξαίρεσή της από αυτό της επιστήμης είναι λανθασμένος για το λόγο ότι η γονιμότητά της συνίσταται ακριβώς στην αρχική απροσδιοριστία, την οποία η επιστήμη έχει ως στόχο να αποσαφηνίσει, εξετάζοντας όλες τις δυνατές προεκτάσεις μιας μεταφοράς και συνιστώντας μεγάλα προγράμματα έρευνας. Κατά συνέπεια, το μη πραγματικό στοιχείο, στο οποίο βασίζεται η μεταφορά, εντασσόμενο στο πλαίσιο της επιστήμης, παίρνει ένα διαφορετικό χαρακτήρα, ένα χαρακτήρα αινίγματος, το οποίο επιζητεί λύση, και μάλιστα το να του δοθεί κάποια λύση αποτελεί έναν από τους βασικούς λόγους διατύπωσης μεταφορών στην επιστήμη.

(Σγουρούδη 2003: 114)

Βιβλιογραφία

Corpus

ΚΟΣΜΑ, Αφροδίτη (Επιμέλεια, παραγωγή, παρουσίαση) (2017-2019). *Carte Postale – Ένας μεταφραστής εξομολογείται* [Ραδιοφωνική εκπομπή]. Αθήνα: Τρίτο πρόγραμμα της Ελληνικής Ραδιοφωνίας.

<https://webradio.ert.gr/category/trito-programma/ekpobes/carte-postale-enas-metafrastis-exomologite/>

ΣΤΕΚΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ, Το (2016-2019). *Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress*.

https://stekimetafrasis.wordpress.com/https://www.youtube.com/channel/UCgsHkUoGRo_GZrcCY4C49tQ/featured

Πρωτογενείς πηγές

ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ, Μαρία (2012). «Στο αίθριο του πανδοχείου, 108»: Συνέντευξη στον Λάμπρο Σκουζάκη. Διαθέσιμο στο: <https://pandoxeio.com/2012/10/30/aithrio108aggelidou/> (Πρόσβαση: Αύγουστος 2019).

ΒΗΔΕΝΜΑΙΕΡ, Ανθή (2018). «Συνέντευξη με την Birgit Hildebrand». «Συνέντευξη με την Michaela Prinzing». «Συνέντευξη με την Doris Wille». Στο *Πορτρέτα μεταφραστών*. Βερολίνο: Freie Universität Berlin/CeMoG. Διαθέσιμο στο: <http://www.cemog.fu-berlin.de/el/ue-portraits> (Πρόσβαση: Αύγουστος 2019).

ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ, Χάρης (2006). «Η μετάφραση είναι χειρονομία αγάπης»: Συνέντευξη στον Μισέλ Φάις. *Ελευθεροτυπία*, Βιβλιοθήκη, 03/03/2006. Διαθέσιμο στο: <https://www.translatum.gr/forum/index.php?topic=2527.0> (Πρόσβαση: Αύγουστος 2019).

ΚΑΡΑΠΙΑΝΟΥ, Μαργαρίτα (1986). «Η μετάφραση — Ένας βιασμός». *Η Λέξη*, 56, 776-777.

ΚΟΣΜΑ, Αφροδίτη (2019). «Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress»: Συνέντευξη στο *Στέκι της Μετάφρασης* (Φωτεινή Πατεινάρη) [Αρχείο βίντεο]. Διαθέσιμο στο: <https://youtu.be/wZSMIYxinWM?t=242> (Πρόσβαση: Αύγουστος 2019).

ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ, Αχιλλέας (1986). «Η γενναιοψυχία της Λέξης». *Η Λέξη*, 56, 779-789.

ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ, Αχιλλέας (2007). «Μια συζήτηση με τον Αχιλλέα Κυριακίδη»: Συνέντευξη στη Γεωργία Ζακοπούλου. *ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ '06-'07*, 11, 97-115.

ΛΙΟΝΤΑΚΗΣ, Χριστόφορος (2004). «Τα όρια του μεταφραστή». Στο Arthur Rimbaud. *Μια εποχή στην κόλαση*. Αθήνα: Γαβριηλίδης.

- ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ, Δημήτρης (2009). «Από την Οδύσσεια στην Ιλιάδα». Στο *Ομήρου Ιλιάς, Τόμος Πρώτος: Ραψωδίες Α-Μ*. Αθήνα: Άγρα, 277-292.
- ΠΑΛΛΑΒΟΣ, Γιάννης (2019, 28 Ιουλίου). Συνέντευξη στον Δημήτρη Φύσσα. *Τα λόγια της αγάπης* [Ραδιοφωνική εκπομπή]. Αθήνα: Αθήνα 9.84. Διαθέσιμο στο: <https://www.mixcloud.com/AΘΗΝΑ984/τα-λόγια-της-αγάπης-28-07-2019/> (Πρόσβαση: Αύγουστος 2019).
- ΠΑΝΑΓΙΩΠΙΔΟΥ, Μελίνα (2009). «Μιγκέλ ντε Θερβάντες και Δον Κιχότε ντε λα Μάντσα: Η θέαση του ανθρώπου διά της αποθεώσεως του λόγου και η νυν μετάφρασή τους». Στο *Μιγκέλ ντε Θερβάντες. Δον Κιχότε ντε λα Μάντσα, Μέρος Ι Ο ευφάνταστος ιδαλγός δον Κιχότε ντε λα Μάντσα*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 23-37.
- ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Χίλντα (2011). «Στο αίθριο του πανδοχείου, 65»: Συνέντευξη στον Λάμπρο Σκουζάκη. Διαθέσιμο στο: <https://pandoxeio.com/2011/11/11/aithrio65papadimitriou/> (Πρόσβαση: Αύγουστος 2019).
- ΠΡΑΤΣΙΝΗΣ, Νίκος (2019, 4 Αυγούστου). Συνέντευξη στον Δημήτρη Φύσσα. *Τα λόγια της αγάπης* [Ραδιοφωνική εκπομπή]. Αθήνα: Αθήνα 9.84. Διαθέσιμο στο: <https://www.mixcloud.com/AΘΗΝΑ984/τα-λόγια-της-αγάπης-04-08-2019/> (Πρόσβαση: Αύγουστος 2019).
- STALLINGS, Alicia (2018). «Translation as sexual reproduction». Στο «ΓΛΩΣΣΑ & ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ», Διεθνές Συμπόσιο της Εταιρείας Συγγραφέων: «Γιατί διαβάζουμε; Ο ρόλος του συγγραφέα & του βιβλίου τον 21ο αιώνα». Αθήνα, 18 Οκτωβρίου 2018 [Αρχείο βίντεο], 45:38-47:34. Διαθέσιμο στο: <https://youtu.be/IN-l4NJJBy8?t=2734> (Πρόσβαση: Αύγουστος 2019).
- VOLKOVITCH, Michel (2004). «BERMAN ET LES SIENS». Στο *Carnet du traducteur 03-07*. Διαθέσιμο στο: <http://volkovitch.com/> (Πρόσβαση: Αύγουστος 2019).
- VOLKOVITCH, Michel (2005). «PHOTOS D'UNE STATUE». Στο *Carnet du traducteur 03-07*. Διαθέσιμο στο: <http://volkovitch.com/> (Πρόσβαση: Αύγουστος 2019).
- VOLKOVITCH, Michel (2008). «ÉCRIRE/TRADUIRE». Στο *Carnet du traducteur 07-08*. Διαθέσιμο στο: <http://volkovitch.com/> (Πρόσβαση: Αύγουστος 2019).
- VOLKOVITCH, Michel (2012). «ÉLOGE DE LA FICELLE». Στο *Carnet du traducteur 11-12*. Διαθέσιμο στο: <http://volkovitch.com/> (Πρόσβαση: Αύγουστος 2019).
- VOLKOVITCH, Michel (2014). «AU-DESSUS DU TROUPEAU». Στο *Carnet du traducteur 14-15*. Διαθέσιμο στο: <http://volkovitch.com/> (Πρόσβαση: Αύγουστος 2019).
- VOLKOVITCH, Michel (2016). «LE COUTEAU DU TRADUCTEUR». Στο *Carnet du traducteur 15-16*. Διαθέσιμο στο: <http://volkovitch.com/> (Πρόσβαση: Αύγουστος 2019).
- VOLKOVITCH, Michel (2017). «DES VOIX DANS LE CHŒUR - Bande-annonce» [Αρχείο βίντεο]. Saraband Films (παραγωγός), Henry Colomer (σκηνοθέτης). *Des voix dans le chœur*–

- Éloge des traducteurs* [Κινηματογραφικό ντοκιμαντέρ]. Διαθέσιμο στο: <https://youtu.be/co8JCaDEbrQ?t=103> (Πρόσβαση: Αύγουστος 2019).
- VOLKOVITCH, Michel (2018). «Ο Michel Volkovitch και το Μέλι των Αγγέλων στο Λεξικοπωλείο»: Μια συζήτηση με την Ελένη Ζέρβα [Αρχείο βίντεο]. Διαθέσιμο στο: <https://youtu.be/x7UTqplQQ6c?t=722> (Πρόσβαση: Αύγουστος 2019).
- ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΗ, Ιωάννα (1986). «Πώς λειτουργεί και τι αποκομίζει ένας επαγγελματίας μεταφραστής». *Η Λέξη*, 56, 766-769.

Δευτερογενείς πηγές

- ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗ-ΣΥΜΕΩΝΙΔΗ, Άννα (2017). «Το σχήμα της μεταφοράς στον επιστημονικό λόγο: εφαρμογή στο λεξιλόγιο της ανατομίας». Πρακτικά συνεδρίου ΕΛΕΤΟ – 11ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία». Αθήνα: 9–11 Νοεμβρίου 2017, 76-87.
- BANKIER, Joanna (2001 [1996]). «Η μετάφραση υπό τον αστερισμό του μεταμοντερνισμού». Στο Διονύσης Γούτσος (επιμέλεια-μετάφραση). *Ο λόγος της μετάφρασης: Ανθολόγιο σύγχρονων μεταφραστικών θεωριών*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα, 144-152.
- ΒΕΛΟΥΔΗΣ, Γιάννης (2005). *Η σημασία πριν, κατά και μετά τη γλώσσα*, Αθήνα: Κριτική.
- BENJAMIN, Walter (2014 [1923]). *Η αποστολή του μεταφραστή και άλλα κείμενα για τη γλώσσα*. Μετάφραση: Γιώργος Σαγκριώτης. Αθήνα: Πατάκης.
- BENSHALOM, Yotam (2014 [2010]). «Performing Translation». Στο James St. André (επιμ.). *Thinking Through Translation with Metaphors*. Όξον & Νέα Υόρκη: Routledge, 47-74.
- BERMAN, Antoine (2005 [1985]). *Η μετάφραση και το γράμμα ή το πανδοχείο του απόμακρου*. Μετάφραση: Σεσίλ Ιγγλέση Μαργέλλου. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- BERMAN, Antoine (1998). «Η αναμετάφραση ως χώρος της μετάφρασης». Μετάφραση: Βαγγέλης Μπιτσώρης. *METAFRASEH* '98, 4, 147-154.
- BONNEFOY, Yves (2000). *La communauté des traducteurs*. Στρασβούργο: Presses Universitaires de Strasbourg.
- CHAMBERLAIN, Lori (2001 [1988]). «Το φύλο και η μεταφορική της μετάφρασης». Μετάφραση: Διονύσης Γούτσος & Ελένη Παπαδοπούλου. Στο Διονύσης Γούτσος (επιμέλεια-μετάφραση). *Ο λόγος της μετάφρασης: Ανθολόγιο σύγχρονων μεταφραστικών θεωριών*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα, 174-195.
- COOPER, James Fenimore (1986 [1826]). *The Last of the Mohicans*. Νέα Υόρκη: Penguin Books.
- CRONIN, Michael (2007 [2003]). *Μετάφραση και παγκοσμιοποίηση*. Μετάφραση: Παναγιώτης Ι. Κελάνδριας. Αθήνα: Διάλογος.

- DE LAUNAY, Marc (2017 [2006]). *Qu'est-ce que traduire ?* Παρίσι: Librairie Philosophique J. VRIN.
- DEIGNAN, Alice (2005). *Metaphor and Corpus Linguistics*. Άμστερνταμ & Φιλαδέλφεια: John Benjamins.
- ECO, Umberto (2003). *Εμπειρίες μετάφρασης. Λέγοντας σχεδόν το ίδιο*. Μετάφραση: Έφη Καλλιφατίδη. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- FOLKART, Barbara (2007). *Second Finding. A Poetics of Translation*. Οτάβα: University of Ottawa Press.
- GAVRONSKI, Serge (1977). «The Translator: From Piety to Cannibalism». *SubStance*, 6 (16), 53-62.
- GÉAL, François (2015-2019). *Trésor des Métaphores de la Traduction*. [Ανοιχτή ψηφιακή βάση δεδομένων]. Université Lyon 2. Διαθέσιμο στο: <http://recherche.univ-lyon2.fr/tmt/index.php> (Πρόσβαση: Οκτώβριος 2019).
- GULDIN, Rainer (2014 [2010]). «Metaphor as a Metaphor for Translation». Στο James St. André (επιμ.). *Thinking Through Translation with Metaphors*. Όξον & Νέα Υόρκη: Routledge, 161-191.
- GULDIN, Rainer (2018 [2016]). *Translation as Metaphor*. Όξον & Νέα Υόρκη: Routledge.
- HERMANS, Theo & STECCONI, Ubaldo (2002). «Translators as Hostages of History». Διαθέσιμο στο: <http://web.letras.up.pt/mtt/tt/hermans.pdf> (Πρόσβαση: Αύγουστος 2019).
- ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ, Αχιλλέας (2019). *Ο Χόρχε Λουίς Μπόρχες και η αγωνία της μετάφρασης*. Αθήνα: Πατάκης.
- LAKOFF, George & JOHNSON, Mark (2005 [1980]). *Ο μεταφορικός λόγος: Ο ρόλος της μεταφοράς στην καθημερινή μας ζωή*. Μετάφραση: Όλγα Καλομενίδου. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- LARBAUD, Valéry (1986 [1946]). «Μεταφράζοντας» (Αποσπάσματα από την *Επίκληση στον Άγιο Ιερώνυμο*). Μετάφραση: Πέτρος Παπαδόπουλος. *Διαβάζω*, 156, 24-26.
- LE GUIN, Ursula (2017 [1974]). *Ο αναρχικός των δύο κόσμων*. Μετάφραση: Χρήστος Γεωργίου. Αθήνα: PARSEC.
- LEFEVERE, André (2001 [1996]). «Μετάφραση: Ποιος κάνει τι υπέρ/εναντίον ποιου και γιατί;» Στο Διονύσης Γούτσος (επιμέλεια-μετάφραση). *Ο λόγος της μετάφρασης: Ανθολόγιο σύγχρονων μεταφραστικών θεωριών*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα, 273-284.
- ΛΙΓΓΡΗΣ, Νίκος (2010, 3 Ιανουαρίου). «Κυριολεκτικά» [Ανάρτηση σε διαδικτυακό φόρουμ]. Διαθέσιμο στο: <https://lexilogia.gr/forum/showthread.php?5305-κυριολεκτικά> (Πρόσβαση: Αύγουστος 2019).
- ΛΥΠΟΥΡΑΗΣ, Δημήτρης (2008). Πρόλογος, εισαγωγή, κείμενο, μετάφραση, σχόλια. *Αριστοτέλους Ποιητική*. Θεσσαλονίκη & Αθήνα: Ζήτρος.

- MARTÍN DE LÉON, Celia (2014 [2010]). «Metaphorical Models of Translation: Transfer vs. Imitation and Action». Στο James St. André (επιμ.). *Thinking Through Translation with Metaphors*. Όξον & Νέα Υόρκη: Routledge, 75-108.
- MUNDAY, Jeremy (2004 [2001]). *Μεταφραστικές Σπουδές: θεωρίες και εφαρμογές*. Μετάφραση: Άγγελος Φίλιππάτος. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ, Κωνσταντίνος (2014). *Η (α)πειθαρχία των λέξεων*. Αθήνα: Γαβριηλίδης.
- ΠΑΠΑΔΗΜΑ, Μαρία (2012). *Τα πολλαπλά κάτοπτρα της μετάφρασης*. Αθήνα: Νεφέλη.
- ΠΑΤΕΙΝΑΡΗ, Φωτεινή (2018). *Πορτρέτα Μεταφραστών: Μία κοινωνιολογική προσέγγιση*. Αδημοσίευτη πτυχιακή εργασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (64 σελ.).
- PINKER, Steven (2009 [2007]). *Το υλικό της σκέψης — Η γλώσσα ως παράθυρο στην ανθρώπινη φύση*. Μετάφραση: Νίκος Ηλιάδης. Αθήνα: Κάτοπτρο.
- RABASSA, Gregory (1989). «No Two Snowflakes are Alike: Translation as Metaphor». Στο John Biguenet & Rainer Schulte (επιμ.). *The Craft of Translation*. Σικάγο & Λονδίνο: The University of Chicago Press, 1-12.
- RICŒUR, Paul (2000 [1998]). «Το παράδειγμα της μετάφρασης». Μετάφραση-Παρουσίαση: Άρης Στυλιανού. *ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ '00*, 6, 74-86.
- RICŒUR, Paul (2010 [2008]). *Για τη μετάφραση (Sur la traduction)*. Μετάφραση: Γιώργος Αυγούστης. Αθήνα: Πατάκης.
- ROBINSON, Douglas (2001 [1996]). «Η μετάφραση ως μέλος-φάντασμα». Στο Διονύσης Γούτσος (επιμέλεια-μετάφραση). *Ο λόγος της μετάφρασης: Ανθολόγιο σύγχρονων μεταφραστικών θεωριών*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα, 196-217.
- ROESLER, Stéphanie (2014 [2010]). «Yves Bonnefoy's Metaphors on Translation». Στο James St. André (επιμ.). *Thinking Through Translation with Metaphors*. Όξον & Νέα Υόρκη: Routledge, 211-240.
- ROUND, Nicholas (2005). «Translation and Its Metaphors: The (N+1) Wise Men and the Elephant». *Skase Journal of Translation and Interpretation*, 1(1): 47-69 [Štefan Franko (επιμ.)]. Διαθέσιμο στο: <http://www.skase.sk/> (Πρόσβαση: Αύγουστος 2019).
- ΣΑΡΑΝΤΑΚΟΣ, Νίκος (2011, 14 Οκτωβρίου). «Κυριολεκτικά... που λέει ο λόγος» [Άρθρο σε ιστολόγιο]. Διαθέσιμο στο: <https://sarantakos.wordpress.com/2011/10/14/literally-so-to-speak/> (Πρόσβαση: Αύγουστος 2019).
- ΣΓΟΥΡΟΥΔΗ, Δήμητρα (2003). *Η μεταφορά και η συμβολή της στη γλώσσα*. Αθήνα: Κριτική.
- SKIBINSKA, Elżbieta (2006). « Autour de la retraduction. Sur l'exemple des traductions françaises de Pan Tadeusz ». Στο *Verbum Analecta Neolatina* VIII/2, 391-406.
- SKIBINSKA, Elżbieta & BLUMCZYNSKI, Piotr (2009). «Polish Metaphorical Perceptions of the Translator and Translation». *Target: International Journal of Translation Studies*, 21(1): 30-57. Διαθέσιμο στο: <https://doi.org/10.1075/target.21.1.02ski> (Πρόσβαση: Αύγουστος 2019).

- ST. ANDRÉ, James (2014 [2010]). «Translation and Metaphor: Setting the Terms». Στο James St. André (επιμ.). *Thinking Through Translation with Metaphors*. Όξον & Νέα Υόρκη: Routledge, 1-16.
- STEINER, George (2004 [1975]). *Μετά τη Βαβέλ: Όψεις της γλώσσας και της μετάφρασης*. Μετάφραση: Γρηγόρης Κονδύλης. Αθήνα: SCRIPTA.
- STIPE, Michael *et al.* (Παραγωγοί), JONZE Spike (Σκηνοθέτης). (1999). *Being John Malkovich* [Κινηματογραφική ταινία]. ΗΠΑ: Astralwerks *et al.*
- ΤΥΜΟΤΣΚΟ, Maria (2014 [2010]). «Western Metaphorical Discourses Implicit in Translation Studies». Στο James St. André (επιμ.). *Thinking Through Translation with Metaphors*. Όξον & Νέα Υόρκη: Routledge, 109-143.
- ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ, Μίλτος (2003). *Το εργαστήρι του μεταφραστή*. Αθήνα: Πόλις.
- VENUTI, Lawrence (2008 [1995]). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. Λονδίνο & Νέα Υόρκη: Routledge.
- VIEIRA, Else Ribeiro Pires (1999). Liberating Calibans. Readings of Antropofagia and Haroldo de Campos' Poetics of Transcreation. Στο Susan Bassnett and Harish Trivedi (επιμ.). *Post-colonial Translation. Theory and Practice*. Λονδίνο & Νέα Υόρκη: Routledge, 95-113.
- WAKABAYASHI, Judy (2009). «An Etymological Exploration of “Translation” in Japan». Στο Judy Wakabayashi και Rita Kothari (επιμ.). *Decentering Translation Studies: India and Beyond*. Άμστερνταμ & Φιλαδέλφεια: John Benjamins, 175-194.

Λεξικά

- ABRAMS, M.H. (2017 [1941]). *Λεξικό λογοτεχνικών όρων (A Glossary of Literary Terms)*. Μετάφραση: Γιάννα Δεληβοριά & Σοφία Χατζηιωαννίδου. Αθήνα: Πατάκης.
- LIDDELL, Henry & SCOTT Robert (2007 [1989]). *Επιτομή του Μεγάλου Λεξικού της Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Πελεκάνος.
- ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ, Ίδρυμα (1998). *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Παράρτημα

I. Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress: Οδηγός συνέντευξης⁴⁶

1. Προσωπική σχέση με τη μετάφραση

- i. Ήταν όνειρο ζωής να ασχοληθείτε με τη μετάφραση;
- ii. Ποια η σχέση σας με τη γλώσσα από την οποία μεταφράζετε;
- iii. Πώς νιώθετε όταν μεταφράζετε κάποιο έργο;
- iv. Για ποιον λόγο είναι σημαντική για εσάς η μετάφραση και ποια είναι τα κίνητρό σας;

2. Η μετάφραση ως επάγγελμα

- v. Έχετε κάποια άλλη απασχόληση πλην της μετάφρασης;
- vi. Είστε ικανοποιημένοι με τις απολαβές σας από τη μετάφραση;
- vii. Ποιες οι δυσκολίες της μετάφρασης;
- viii. Πώς πιστεύετε ότι μπορεί να βελτιωθεί η ποιότητα της μετάφρασης;

3. Αλληλεπίδραση με παράγοντες του πεδίου

- ix. Ποια η σχέση σας με τους συγγραφείς τους οποίους μεταφράζετε;
- x. Επηρεάζεστε από κάποιον κατά την επιλογή του τίτλου; Ποιος αποφασίζει για τον τίτλο;
- xi. Θεωρείτε ότι εφαρμόζεται ο νόμος περί πνευματικών δικαιωμάτων;
- xii. Θεωρείτε ότι είναι απαραίτητη η επιμέλεια;
- xiii. Πώς αντιμετωπίζετε την κριτική απέναντι στο έργο σας;

4. Το μέλλον της μετάφρασης

- xiv. Είστε αισιόδοξος/η για το μέλλον της μετάφρασης στην Ελλάδα;

⁴⁶ Πηγή: Πατεινάρη 2018.

II. Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται: Πρόσκληση

...Η **καρτ ποστάλ** ή το **καρτ ποστάλ** είναι εικονογραφημένη κάρτα από χοντρό χαρτί ή λεπτό χαρτόνι, κυρίως ορθογώνιου παραλληλόγραμμου σχήματος, η οποία στην μπροστινή της όψη έχει φωτογραφία ή ζωγραφική απεικόνιση... Στην πίσω όψη υπάρχει χώρος για να γράψει ο αποστολέας σύντομο κείμενο, τα στοιχεία και τη διεύθυνση του παραλήπτη. Αποστέλλεται χωρίς να απαιτείται φάκελος.

Αγαπητή

Έφη Φρυδά,

Θα θέλαμε να σας προσκαλέσουμε στην εκπομπή του Τρίτου Προγράμματος της Ελληνικής Ραδιοφωνίας με τίτλο...

ΚΑΡΤ ΠΟΣΤΑΛ

ένας μεταφραστής εξομολογείται...

Σκοπός μας είναι να σχηματιστεί το πορτρέτο του μεταφραστή μέσω σκέψεων και εκμυστηρεύσεων αποκαλύπτοντας πλευρές της μεταφραστικής προσέγγισης και της σχέσης που αναπτύσσει με τη γλώσσα, τον συγγραφέα, την ιστορία, τον ήρωα και τον εαυτό του.

Επιδιώκουμε ο τρόπος μας να μην ακολουθήσει το μονοπάτι της δημοσιογραφικής παρουσίας- ερωταπόκρισης.

Με βάση την παραπάνω επιθυμία και με το σκεπτικό ότι η μετάφραση είναι μια περιπλάνηση σε ιστορίες, ανθρώπους, πολιτισμούς, γλώσσες...

ένα ταξίδι και μια συνάντηση

σας προσκαλούμε να γράψετε καρτ ποστάλ

(μία ενιαία ή μικρότερες μεμονωμένες)

προς έναν συγγραφέα ή λογοτεχνικό ήρωα της μεταφραστικής σας ζωής.

(έως 900 - 1.000 λέξεις)

A. Χαρακτηριστικά των καρτ-ποστάλ

Περιεχόμενο

Είστε ελεύθερος/η να γράψετε σκέψεις, παράπονα, συναισθήματα, εντυπώσεις, ερωτήσεις, εκμυστηρεύσεις, γενικολογίες, αστεία, μεταφραστικές δυσκολίες που συναντήσατε, οτιδήποτε θα θέλατε να πείτε στον παραλήπτη σας για την Τέχνη, την κοινωνία, τη ζωή. Μπορείτε να ενσωματώσετε στοιχεία της καθημερινότητας και του χαρακτήρα σας. Θα μας ενδιέφερε να σκιαγραφηθεί η συνάντηση και η σχέση σας με τον παραλήπτη.

Χωροχρόνος

Μπορείτε να επιλέξετε να είστε οπουδήποτε, π.χ. έχετε μπει στο βιβλίο και του γράφετε από εκεί, του γράφετε από την Ελλάδα σήμερα το πρωί που σηκωθήκατε, φτιάξατε τον καφέ σας και ανοίξατε τον υπολογιστή για να μεταφράσετε το βιβλίο του, έχετε πάει ταξίδι στο χρόνο, του γράφετε από ένα νησί διακοπών σας, από ένα παγκάκι, κλπ. Δε μας ενοχλούν οι αυθαιρεσίες, μας ενδιαφέρει η φαντασία και η «συνωμοσία» απέναντι στην πραγματικότητα.

Μπροστινή όψη καρτ ποστάλ (προαιρετικά)

Συνήθως, οι καρτ ποστάλ έχουν μια φωτογραφία, έναν πίνακα, μια εικόνα στην μπροστινή όψη τους. Αν θέλετε μπορείτε να περιγράψετε σε 2-3 σειρές τη μπροστινή όψη των καρτ ποστάλ σας.

B. Αποσπάσματα βιβλίου

Θα επιλέξετε...

- α.** απόσπασμα του βιβλίου (2 σελίδες που θα διαβαστούν από εμένα).
- β.** ένα μικρό απόσπασμα, μία παράγραφος ολοκληρωμένου νοήματος που θα διαβαστεί από εσάς στην *αρχική γλώσσα* καθώς και στη *μετάφρασή* σας.

Γ. Μουσική

- α.** Τραγούδια που αφιερώνετε στον συγγραφέα, που επιθυμείτε να ακουστούν (5-6 τραγούδια).
- β.** Επίσης «μουσικά χαλιά» που θα παίζουν «κάτω» από τις αφηγήσεις (η εκπομπή είναι 45λεπτη, οπότε καλό είναι να έχουμε χαλιά έως και 30 λεπτών).
 - Η εκπομπή θα είναι ηχογραφημένη.
 - Σας περιμένουμε!

III. Πορτρέτα Μεταφραστών 2019: 16^η Διεθνής Έκθεση Βιβλίου Θεσσαλονίκης

Συνεντεύξεις μεταφραστών στο πλαίσιο του project *Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress*, 16^η Διεθνής Έκθεση Βιβλίου Θεσσαλονίκης. Από πάνω αριστερά προς τα δεξιά εμφανίζονται — κατά χρονολογική σειρά — οι: Γιάννης Καλιφατίδης, Βασίλης Παπαγεωργίου, Έφη Κορομηλά (10/05/2019). Pedro Olalla, Δημήτρης Δημητριάδης, Βίκυ Αλυσσανδράκη (11/05/2019). Πέτρος Μάρκαρης, Μανώλης Πιμπλής, Ευγενία Γραμματικοπούλου, Αφροδίτη Κοσμά (12/05/2019).

IV. Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται: Αφίσες εκπομπής⁴⁷

Αφίσα 1

Αφίσα 2

⁴⁷ Οι αφίσες της εκπομπής αποτελούν ευγενική προσφορά του Γιώργου Αρχοντάκη.

V. Πίνακας αποδελτίωσης (PM, CP) & VI. Παράλληλο κείμενο (EM, AM)

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 1	Αβραμίδου Ιωάννα (1)	Μεταφράστρια (γερμανικά, γαλλικά, αγγλικά)	Η μετάφραση είναι ένα πάθος· και, όπως κάθε πάθος, εμπεριέχει και το ερωτικό στοιχείο· και κάθε ερωτικό στοιχείο είναι και θνησιγενές. Είναι μια ενόρμηση ζωής και θανάτου η μετάφραση — για μένα, έτσι. Γιατί αναρωτήθηκα πολλές φορές γιατί δουλεύω έτσι, με τέτοιο πάθος, ας πούμε... Γιατί ξέρουμε ότι το μετάφρασμα μετά από κάποια χρόνια, είκοσι-τριάντα, δεν θα ανταποκρίνεται στο γλωσσικό αισθητήριο των ανθρώπων που θα ζήσουν τριάντα χρόνια μετά· γιατί η γλώσσα μεταβάλλεται συνεχώς και μεταβάλλεται και η αντίληψή μας για τη λογοτεχνία κτλ. — επομένως και η μετάφραση ακολουθεί όλες αυτές τις μεταβολές. Και ενώ ξέρουμε ότι είναι θνησιγενές το αποτέλεσμα, παρόλα αυτά το κάνουμε. Όπως και στον έρωτα, ενώ ξέρουμε ότι θα τελειώσει κάποια στιγμή, παρόλα αυτά μπαίνουμε στη διαδικασία.	II. 10. ΕΡΩΤΑΣ, IV. 25. ΠΕΘΑΙΝΕΙ	Μετάφραση, Μετάφρασμα	09/11/2017	4:49-5:44	https://youtu.be/lq66Wgwwnac?t=82
ΠΜ 2	Αβραμίδου Ιωάννα (2)	Μεταφράστρια (γερμανικά, γαλλικά, αγγλικά)	Οι συγγραφείς που εγώ προτείνω είναι συγγραφείς τους οποίους αγαπώ πάρα πολύ και με τους οποίους αισθάνομαι μια ψυχική ταύτιση. Αυτό είναι το ιδανικό μέρος της μετάφρασης. Δηλαδή να μεταφράζουμε συγγραφείς που αγαπάμε. Εκεί, ας πούμε, δίνεις όλα τα αποθέματα, τα ψυχικά, που έχει κανείς, τα επενδύει στη μετάφραση.	I. 4. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ	Μετάφραση	09/11/2017	7:30-7:55	https://youtu.be/lq66Wgwwnac?t=450
ΠΜ 3	Αβραμίδου Ιωάννα (3)	Μεταφράστρια (γερμανικά, γαλλικά, αγγλικά)	Τη μετάφραση την κάνω από αγάπη. Δηλαδή για μένα είναι μια κίνηση αγάπης. Και μια ανάγκη να επικοινωνήσω με τον άλλον μέσω των μεταφράσεών μου.	II. 10. ΑΓΑΠΗ	Μετάφραση	09/11/2017	9:35-9:45	https://youtu.be/lq66Wgwwnac?t=75
ΠΜ 4α	Αβραμίδου Ιωάννα (4α)	Μεταφράστρια (γερμανικά, γαλλικά, αγγλικά)	[Απαντώντας σε ερώτηση σχετικά με το ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζει στη μετάφραση:] Πάρα πολλές! Οι παγίδες είναι πάρα πολλές. Δηλαδή εγώ, όταν μεταφράζω, έχω την εικόνα του εαυτού μου ως ενός εξερευνητή που μπαίνει μέσα σ' ένα πυκνό και σκιόφωτο λεκτικό δάσος, αχαρτογράφητο, και πάει ψηλαφώντας. Οι παγίδες είναι πάρα πολλές...	III. 14. ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ/ ΠΑΓΙΔΑ	Μετάφραση, Μεταφραστής, Πρωτότυπο	09/11/2017	11:17-12:50	https://youtu.be/lq66Wgwwnac?t=677
ΠΜ 4β	Αβραμίδου Ιωάννα (4β)	Μεταφράστρια (γερμανικά, γαλλικά, αγγλικά)	Γιατί οι λέξεις δεν έχουνε μόνο τη σημασία που βλέπουμε στην επιφάνεια: ακολουθούνε και υπόγειες διαδρομές [...] Ο μεταφραστής πρέπει να είναι ένας γεωσκόληκας, ο οποίος σκάβει κιόλας βαθιά να βρει αυτές τις υπόγειες διαδρομές — τις σημασιολογικές — των λέξεων και να γονιμοποιήσει ταυτόχρονα — όπως ο γεωσκόληκας, με τα ένζυμα που αφήνει — το έδαφος της δικής του γλώσσας: να εμπλουτίσει τη δική του γλώσσα.	VI. 40. ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗ	Μετάφραση, Μεταφραστής, Γλώσσα-πηγή, Γλώσσα-στόχος	09/11/2017		https://youtu.be/lq66Wgwwnac?t=677

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress								
Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 5	Αβραμίδου Ιωάννα (5)	Μεταφράστρια (γερμανικά, γαλλικά, αγγλικά)	Ο μεταφραστής πρέπει να έχει, όπως είπε ο Valéry Larbaud, ο θεωρητικός της μετάφρασης, <i>ζυγαριές νοητικές δίπλα του: δηλαδή να βάζει απ' τη μια τις ξένες λέξεις και από την άλλη να βάζει τα ισοδύναμά τους στη γλώσσα-στόχο και όταν ισορροπήσει η ζυγαριά, να ξέρει ότι εκεί είναι η μετάφραση πετυχημένη.</i>	VI. 35. ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ	Μετάφραση, Πρωτότυπο, Γλώσσα-στόχος	09/11/2017	16:29-16:53	https://youtu.be/lq66Wgwwnac?t=989
ΠΜ 6	Αβραμίδου Ιωάννα (6)	Μεταφράστρια (γερμανικά, γαλλικά, αγγλικά)	Θεωρώ ότι είναι τεράστιο το έργο του μεταφραστή και πρέπει να επιμένουν οι μεταφραστές: είναι «Οι τελευταίοι των Μοϊκανών. Αυτοί που πραγματικά διασώζουν τη γλώσσα τους, γονιμοποιούν τη γλώσσα τους και οι οποίοι συντελούν και στο διάλογο μεταξύ των λαών και στη συμφιλίωση. Δηλαδή κατανοώντας τον άλλον μέσα από τη λογοτεχνία του δεν θα μπει σε μια απόπειρα διαμάχης μαζί του — θα κοιτάξεις να βρεις τα κοινά σημεία και να συμφιλιωθείς μαζί του — να κάνεις έναν διάλογο... [Σημ.: The Last of the Mohicans: A Narrative of 1757 (1826): ιστορικό μυθιστόρημα του James Fenimore Cooper. Η πλοκή εκτυλίσσεται κατά το δεύτερο έτος του επταετούς πολέμου (1757) με υπόβαθρο τη διαμάχη Γαλλίας και Μεγάλης Βρετανίας για τον έλεγχο των αποικιών της Βορείου Αμερικής. Ο κεντρικός ήρωας Hawk-eye, ένας εκ των τριών τελευταίων εκπροσώπων της φυλής των Μοϊκανών, πασχίζει να διασώσει την ετοιμοθάνατη φυλή, τις πολιτισμικές αξίες και τα έθιμα της, σε πείσμα των λευκών που επιχειρούν να την εξαλείψουν. Το μυθιστόρημα έχει γνωρίσει πολυάριθμες τηλεοπτικές και κινηματογραφικές μεταφορές, με γνωστότερη την ομώνυμη κινηματογραφική ταινία του Michael Mann (1992) με πρωταγωνιστή τον Daniel Day-Lewis.]	VI. 36. ΕΠΙΜΟΝΗ/ ΔΙΑΣΩΣΗ, VI. 40. ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗ	Μεταφραστής, Γλώσσα-στόχος	09/11/2017	18:43-19:27	https://youtu.be/lq66Wgwwnac?t=1123
ΠΜ 7α	Αγγελίδου Μαρία (1α)	Μεταφράστρια (γερμανικά, αγγλικά, γαλλικά), συγγραφέας παιδικών βιβλίων	[Η μετάφραση] δεν είναι μια εγκεφαλική δουλειά, ούτε μια πνευματική εργασία — κατά τη γνώμη μου βέβαια, πάντα. Είναι μια ψυχική δουλειά. Δηλαδή είναι μια δουλειά που σιγά-σιγά εκπαιδεύεις την ψυχή σου — την εξασκείς, μάλλον — να μπαίνει και να δουλεύει για να πετύχει το αποτέλεσμα που θέλεις. Μπορεί σε άλλα είδη κειμένων — σε άλλες κατηγορίες γραπτού λόγου — να μην χρειάζεται αυτό. Αλλά στη λογοτεχνία νομίζω ότι είναι το κυριότερο πράγμα που χρειάζεται ο μεταφραστής. Όλα τα άλλα, δηλαδή καλή γνώση της ξένης γλώσσας — από την οποία μεταφράζεις — εξαιρετική γνώση της δικής μας γλώσσας — της γλώσσας προς την οποία μεταφράζεις — όλα αυτά, ακόμα κι αν έχει κάποιος ελλείψεις ή αδυναμίες, μπορεί να τις διορθώσει. Αλλά το να μην νιώθεις τι μεταφράζεις και πώς το μεταφράζεις, αυτό δεν γίνεται. Αυτό είναι το πρώτο που πρέπει να έχει. Αυτό, λοιπόν, όταν το κάνεις — όταν γίνεται — είναι πάρα πολύ ωραίο. Πάρα πολύ ωραίο!	I. 2. ΜΕΣΑ, I. 4. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ	Μετάφραση	12/01/2018		https://youtu.be/SFYWdC3fKPA?t=231

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress								
Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 7β	Αγγελίδου Μαρία (1β)	Μεταφράστρια (γερμανικά, αγγλικά, γαλλικά), συγγραφέας παιδικών βιβλίων	Εγώ ζω μέσα στο βιβλίο που μεταφράζω: όσους μήνες κρατάει η δουλειά, ζω μέσα σ' αυτό το βιβλίο.	I. 2. ΜΕΣΑ, I. 5. ΒΙΩΜΑ	Μετάφραση, Πρωτότυπο	12/01/2018	3:50-6:04	https://youtu.be/SFYWdC3fKPA?t=231
ΠΜ 7γ	Αγγελίδου Μαρία (1γ)	Μεταφράστρια (γερμανικά, αγγλικά, γαλλικά), συγγραφέας παιδικών βιβλίων	Μου έχει τύχει να είμαι ευχαριστημένη —να είμαι ευτοχισμένη— επειδή τα πράγματα μέσα στο βιβλίο είναι ευτυχή. Ή να είμαι στεναχωρημένη —να είμαι κλαμένη— επειδή τα πράγματα μέσα στο βιβλίο είναι τέτοια. Ε, αυτή όμως είναι η δουλειά, για μένα. Αυτή είναι η δουλειά! <i>Το να νιώθεις έτσι.</i>	I. 4. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ	Μετάφραση	12/01/2018		https://youtu.be/SFYWdC3fKPA?t=231
ΠΜ 8	Αγγελίδου Μαρία (2)	Μεταφράστρια (γερμανικά, αγγλικά, γαλλικά), συγγραφέας παιδικών βιβλίων	Δεν μιλάω όλες τις γλώσσες [από τις οποίες μεταφράζω] στον ίδιο βαθμό. Δεν είναι όλες οι γλώσσες μου το ίδιο καλές. Ας πούμε, στα γερμανικά έχω υπάρξει παντρεμένη. Δεν μπορούν να συγκριθούν οι άλλες γλώσσες — που μπορεί να τις ξέρω περισσότερο χρόνια... Ας πούμε, αγγλικά και γαλλικά ξέρω πολύ περισσότερα χρόνια, μετράω στη ζωή μου πολύ περισσότερα χρόνια — ακόμα και περισσότερα βιβλία από ό,τι γερμανικά. Αλλά στα γερμανικά έχω υπάρξει παντρεμένη... Και δεν είναι όλες οι γλώσσες ίδιες — δεν είναι όλα τα ζευγάρια ίδια. Και ακόμα κι ένας μεταφραστής περνάει φάσεις στη ζωή του που θέλει μια γλώσσα περισσότερο απ' τις άλλες. Εγώ το νιώθω αυτό έντονα. Δηλαδή υπάρχουνε φάσεις που λέω: «Θε μου, αυτή τη στιγμή θα ήθελα αγγλικά». Διαβάζω μόνο αγγλικά, θέλω να μιλάω μόνο αγγλικά... Ή: «Θέλω μόνο γαλλικά»... Είμαι άλλος άνθρωπος όταν μιλάω γαλλικά, άλλος άνθρωπος όταν μιλάω γερμανικά, άλλος άνθρωπος σε οποιαδήποτε άλλη γλώσσα [...] Αλλιώς αισθάνεσαι και αλλιώς σκέφτεσαι σε κάθε γλώσσα...	III. 16. ΗΘΟΠΟΙΟΣ	Γλώσσα-πηγή	12/01/2018	6:04-7:15	https://youtu.be/SFYWdC3fKPA?t=364

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 9	Αγγελίδου Μαρία (3)	Μεταφράστρια (γερμανικά, αγγλικά, γαλλικά), συγγραφέας παιδικών βιβλίων	[Η μετάφραση] είναι μια δημιουργία που σε ασκεί και στην ταπεινότητα. Ξέρεις ότι όσο καλό κι αν είναι αυτό που θα δημιουργήσεις, έχει μια ημερομηνία λήξεως. Είκοσι χρόνια αργότερα, εάν είσαι τυχερός, άντε τριάντα, παραπάνω αποκλείεται, κάποιος άλλος θα το μεταφράσει, που μπορεί να μην είναι τόσο καλή όσο είναι η δικιά σου η μετάφραση, αλλά αυτή θα αρέσει περισσότερο εκείνη την εποχή, και θα είναι απαραίτητη, και θα χρειάζεται, θα είναι αναγκαία. Άρα, μαθαίνεις... Δεν έχεις ελπίδες αθανασίας με τη μετάφραση... Παρόλα αυτά —εγώ γράφω και βιβλία—παρόλα αυτά, θεωρώ τη μετάφραση καλύτερη δουλειά από τη συγγραφή. Και αν έπρεπε να διαλέξω [...] θα έκανα μόνο μετάφραση.	IV. 25. ΠΕΘΑΙΝΕΙ	Μετάφρασμα	12/01/2018	9:44-10:38	https://youtu.be/SFYWdC3fKPA?t=584
ΠΜ 10α	Αγγελίδου Μαρία (4α)	Μεταφράστρια (γερμανικά, αγγλικά, γαλλικά), συγγραφέας παιδικών βιβλίων	Από τη στιγμή που το κείμενο έχει εκδοθεί, να είμαστε ειλικρινείς, παύει να ανήκει μόνο στον συγγραφέα. Ανήκει το ίδιο και στον αναγνώστη· ανήκει το ίδιο και στον μεταφραστή· ανήκει το ίδιο σε όλους — όσοι το αγαπούν. Μπορεί ένας —το πιστεύω αυτό— μπορεί ένας αναγνώστης να ευχαριστηθεί το δικό μου βιβλίο περισσότερο από ό,τι το έχω ευχαριστηθεί εγώ. Να το ζήσει περισσότερο από ό,τι το ζω εγώ. Ε, δεν του ανήκει; Του ανήκει. Και εκείνου. Δεν παύω να έχω κι εγώ [ως συγγραφέας] μια αξίωση ή μια σχέση με αυτό το κείμενο. Αλλά και ο αναγνώστης έχει τεράστια σχέση.	V. 27. ΟΙΚΕΙΟΠΟΙΗΣΗ	Μεταφραστής, Συγγραφέας	12/01/2018	19:51-20:42	https://youtu.be/SFYWdC3fKPA?t=1191
ΠΜ 10β	Αγγελίδου Μαρία (4β)	Μεταφράστρια (γερμανικά, αγγλικά, γαλλικά), συγγραφέας παιδικών βιβλίων	Και ο μεταφραστής είναι ένας φοβερός αναγνώστης! Δηλαδή δεν υπάρχει καλύτερος αναγνώστης από τον μεταφραστή. Αυτό θα έπρεπε να είναι ο μεταφραστής: φοβερός αναγνώστης.	I. 1. ΑΝΑΓΝΩΣΗ	Μεταφραστής	12/01/2018		https://youtu.be/SFYWdC3fKPA?t=1191

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 11	Βότσος Τέο (1)	Μεταφραστής (γερμανικά)	[Τα βιβλία] που μου αναθέτουν δεν είναι δικές μου επιλογές, αλλά το συναίσθημα [που βιώνω όταν μεταφράζω] πάντα είναι μια ικανοποίηση στην αρχή, και μετά ανάλογα με το βιβλίο, αν μου αρέσει ή όχι... Αλλά πάντα ταυτίζομαι μέχρι κάποιο μέρος, δηλαδή η αντιμετώπισή μου είναι υποκειμενική. Αυτό που μεταφράζω, επειδή είναι μια τόσο οργανική διαδικασία — είμαστε οι πιο εντατικοί αναγνώστες ενός βιβλίου, ως μεταφραστές: επειδή κάνουμε μία μέρα να διαβάσουμε μία σελίδα, κάποιες φορές... Οπότε ζυμώνεσαι μ' αυτό το κείμενο και ταυτίζεσαι και κατά κάποιο μέρος. Δηλαδή, ενώ μπορεί να μην σου αρέσει το βιβλίο, παρόλα αυτά, κατά κάποιον τρόπο το υιοθετείς, το κάνεις κάτι δικό σου, δηλαδή όταν τελειώσεις, το υπερασπίζεσαι μετά.	I. 1. ΑΝΑΓΝΩΣΗ, II. 12. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ, V. 27. ΟΙΚΕΙΟΠΟΙΗΣΗ, VI. 39. ΖΥΜΩΜΑ	Μετάφραση, Μεταφραστής, Πρωτότυπο, Μετάφρασμα	23/09/2017	8:00-8:57	https://youtu.be/nD98pZa10rM?t=480
ΠΜ 12	Βότσος Τέο (2)	Μεταφραστής (γερμανικά)	Όσο καλύτερα μεταφράζεις, τόσο πιο πολύ εξαφανίζεσαι ταυτόχρονα. Γιατί μετά διαβάζει κάποιος ένα βιβλίο του τάδε συγγραφέα, του Sebald ή του Ντοστογιέφσκι, και νομίζει ότι διαβάζει Ντοστογιέφσκι, αλλά στην ουσία διαβάζει τον μεταφραστή.	V. 26. ΔΙΑΦΑΝΗΣ	Μεταφραστής	23/09/2017	13:06-13:29	https://youtu.be/nD98pZa10rM?t=786
ΠΜ 13	Βότσος Τέο (3)	Μεταφραστής (γερμανικά)	Στη Γερμανία [...] όταν κάποιο βιβλίο έχει πουληθεί σε διάφορες χώρες και προβλέπεται να μεταφραστεί σε περισσότερες γλώσσες, τότε υπάρχουν υποδομές που οργανώνουνε συναντήσεις του συγγραφέα με τους δέκα, δώδεκα, δεκαπέντε μεταφραστές του για μία εβδομάδα... Παραδείγματος χάριν, στο Ευρωπαϊκό Κολλέγιο Μετάφρασης στο Straelen, όπου κι εγώ βρέθηκα δυο φορές με δύο συγγραφείς και με τους συναδέλφους και τις συναδέλφισσές μου από άλλες χώρες, και είχαμε την ευκαιρία να μελετήσουμε το βιβλίο που θα μεταφράζαμε στις γλώσσες μας [...] Και μέσα απ' αυτή τη διαδικασία δενόμαστε κιόλας, έχουμε την αίσθηση ότι είμαστε μια οικογένεια. Το παιδί μας είναι το βιβλίο που θα μεταφράσουμε, και ενδιαφερόμαστε και για την πορεία του βιβλίου που θα εκδοθεί στην Ιταλία, στη Σουηδία...	II. 12. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	Συγγραφέας, Μεταφραστές, Πρωτότυπο	23/09/2017	13:56-15:21	https://youtu.be/nD98pZa10rM?t=836
ΠΜ 14	Βότσος Τέο (4)	Μεταφραστής (γερμανικά)	(Απαντώντας σε ερώτηση σχετικά με το πώς πιστεύει ότι μπορεί να βελτιωθεί η ποιότητα της μετάφρασης) Πιστεύω ότι πρέπει να υπάρχουν [ορισμένα] standards... Δηλαδή πρέπει να γίνεται μετάφραση από την πρωτότυπη γλώσσα και [...] εξαρτάται από τον μεταφραστή τον ίδιο: πόσο καλός συγγραφέας είναι!	V. 30. ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Μεταφραστής	23/09/2017	16:50-17:14	https://youtu.be/nD98pZa10rM?t=1010

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 15α	Γιαννοπούλου Έφη (1α)	Μεταφράστρια (ισπανικά, γαλλικά, αγγλικά), δημοσιογράφος	Νομίζω ότι κανείς απολαμβάνει πολλά πράγματα μεταφράζοντας. Ένα, ότι διαβάζει ένα βιβλίο από όσο πιο κοντά και πιο βαθιά [γίνεται]... Δηλαδή ότι ανακαλύπτει πάρα πολλά πράγματα γι' αυτό το ίδιο το πράγμα που διαβάζει, με έναν τρόπο που δεν θα τα ανακάλυπτε απλώς με μια ανάγνωση αναγνώστη, άρα έχει αυτό το κέρδος, ας πούμε, που είναι πολύ απολαυστικό...	I. 3. ΒΑΘΙΑ	Μετάφραση	23/07/2017	2:08-2:56	https://youtu.be/tLj7Gyx4tRY?t=128
ΠΜ 15β	Γιαννοπούλου Έφη (1β)	Μεταφράστρια (ισπανικά, γαλλικά, αγγλικά), δημοσιογράφος	Το ότι ξαναγράφει το βιβλίο. Αυτό έχει επίσης κάποιες στιγμές που αισθάνεσαι πολύ μεγάλες απολαύσεις, είτε λύνοντας ένα δύσκολο πρόβλημα, είτε πετυχαίνοντας έναν δύσκολο ρυθμό, μια δύσκολη στροφή φράσης... Άρα το ξαναγράψιμο είναι μια μεγάλη [απόλαυση]. Είναι, ξέρω γω, λιγάκι σαν να είσαι συγγραφέας που δεν είσαι, τέλος πάντων...	V. 30. ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Μετάφραση, Μεταφραστής	23/07/2017		https://youtu.be/tLj7Gyx4tRY?t=128
ΠΜ 16	Γιαννοπούλου Έφη (2)	Μεταφράστρια (ισπανικά, γαλλικά, αγγλικά), δημοσιογράφος	Τα δύο πιο δύσκολα βιβλία που έχω, νομίζω, μεταφράσει είναι ένα μυθιστόρημα και μια συλλογή διηγημάτων του Juan Rulfo, που είναι δύο αριστουργηματικά βιβλία — στο πρωτότυπο τουλάχιστον! [...] Ήταν λοιπόν τα μόνα κείμενα απ' όσα έχω μεταφράσει που δεν [...] μπορούσε να δει κανείς καθόλου τις ραφές του κειμένου, κάτι που ένας μεταφραστής συνήθως βλέπει... Δηλαδή ήταν κείμενα τέλεια και αδιαφανή. Οπότε αυτό ήταν η μεγαλύτερη δυσκολία [...] Δεν αισθανόσουν ότι βλέπεις την πίσω μεριά, οπότε έπρεπε απλώς να ξαναφτιάξεις την όψη χωρίς να ξέρεις τις κρυφές βελονιές του...	V. 26. ΑΔΙΑΦΑΝΕΣ, V. 29. ΚΕΝΤΗΜΑ	Μετάφραση, Πρωτότυπο	23/07/2017	7:32-8:36	https://www.youtube.com/watch?v=tLj7Gyx4tRY
ΠΜ 17	Γλυνιαδάκη Κρυστάλλη (1)	Μεταφράστρια (νορβηγικά, αγγλικά), ποιήτρια	Μου αρέσει πάρα πολύ το γεγονός ότι, επειδή είμαι ποιήτρια, δουλεύω με τη γλώσσα την ελληνική συνεχώς μεταμορφώνοντάς τη και ζυμώνοντάς τη ... Είναι σαν να κάνω καθημερινές ασκήσεις στη γλώσσα και με βοηθάει πάρα πολύ αυτό στη γραφή μου.	V. 32. ΜΑΘΗΤΕΙΑ, VI. 39. ΖΥΜΩΜΑ	Μετάφραση, Γλώσσα-στόχος	28/03/2018	4:58-5:16	https://www.youtube.com/watch?v=6EM-8aDbRkk

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 18	Γλυνιαδάκη Κρυστάλλη (2)	Μεταφράστρια (νορβηγικά, αγγλικά), ποιήτρια	Δεν μου έχει τύχει ποτέ να ακούσω αρνητική κριτική [για το μεταφραστικό έργο μου]. Αλλά αυτό σημαίνει δύο πράγματα: ή είναι τόσο αδιάφορο το έργο μου, ή είναι τόσο <i>αθόρυβο</i> —όπως πρέπει να είναι μια μετάφραση— ώστε να ασχολούνται μόνο με τον συγγραφέα και όχι μαζί μου.	V. 26. ΔΙΑΦΑΝΗΣ	Μετάφρασμα	28/03/2018	11:08-11:29	https://youtu.be/68aDbRkk?t=668
ΠΜ 19	Δότση Δήμητρα (1)	Μεταφράστρια (ιταλικά), επαγγελματίας αναγνώστρια	Ουσιαστικά η πρώτη μου επαφή [με τη μετάφραση] ήταν στα δεκαοκτώ-δεκαεννιά, όταν πέρασα στο πανεπιστήμιο, στην Ιταλική Φιλολογία, στο Αριστοτέλειο, όπου είχα την πρώτη μου επαφή ουσιαστικά με τη λογοτεχνική μετάφραση, αλλά εν είδει μαθήματος. Δεν μου είχε περάσει ποτέ απ' το μυαλό ότι θα γινόμουν μεταφράστρια: είχα ασχοληθεί με τη διδασκαλία... Κάποια στιγμή ήθελα να συνεχίσω, να κάνω διδακτορικό, και θεώρησα ότι το εφάλτήριο για το διδακτορικό θα ήταν ένα μεταπτυχιακό. Κι έτσι έδωσα εξετάσεις για να κάνω το τμήμα της Μετάφρασης-Μεταφρασεολογίας στην Αθήνα, κι εκεί <i>ερωτεύτηκα</i> τη μετάφραση. Εκεί <i>άλλαξαν</i> τα πάντα και αποφάσισα ότι αυτό είναι το <i>επάγγελμα</i> που θέλω να ακολουθήσω...	II. 10. ΕΡΩΤΑΣ	Μετάφραση	08/01/2018	0:32-1:15	https://youtu.be/9c02xEfnaOs?t=32
ΠΜ 20	Δότση Δήμητρα (2)	Μεταφράστρια (ιταλικά), επαγγελματίας αναγνώστρια	[Όταν ξεκινώ μια μετάφραση] προσπαθώ —κάτι που γίνεται βέβαια αμέσως, σχεδόν— να ταυτιστώ με ήρωες, με τον χώρο, με το περιβάλλον... Και ουσιαστικά, όσο διαρκεί η μετάφραση, νιώθω ότι είμαι λίγο και <i>σαν ηθοποιός: μπαίνω στο περσί κάθε ρόλου</i> . <i>Σαν να υποδόμοι έναν ρόλο σε ένα θεατρικό έργο</i> , ας πούμε: κάπως έτσι νιώθω εκείνη τη στιγμή.	III. 16. ΗΘΟΠΟΙΟΣ	Μεταφραστής	08/01/2018	2:00-2:25	https://youtu.be/9c02xEfnaOs?t=120
ΠΜ 21	Δότση Δήμητρα (3)	Μεταφράστρια (ιταλικά), επαγγελματίας αναγνώστρια	Όνειρο ζωής δεν ήταν [το να ασχοληθώ με τη μετάφραση]. Είχα <i>άλλα όνειρα ζωής</i> , τα οποία τα εγκατέλειψα χάριν της μετάφρασης, ακριβώς επειδή ήτανε <i>έρατος</i> .	II. 10. ΕΡΩΤΑΣ	Μετάφραση	08/01/2018	2:35-2:44	https://youtu.be/9c02xEfnaOs?t=153

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 22	Ελαιοτριβιάρη Κλεοπάτρα	Μεταφράστρια (ισπανικά, αγγλικά)	Τελευταία ένιωσα μια πολύ μεγάλη κόυραση, γιατί για πολλά χρόνια μεταφράζω και τεχνικά κείμενα και λογοτεχνία παράλληλα και έφτασα σ' ένα σημείο πολύ οριακό και ένιωσα πάρα πολύ κουρασμένη. Και είχα αρχίσει να σκέφτομαι ότι δεν γίνεται πια να τα κάνω όλα, πρέπει να διαλέξω: ή τις τεχνικές [μεταφράσεις] ή τις λογοτεχνικές. Και ήμουνα προσανατολισμένη στο να «πουλήσω» τη λογοτεχνία για να μπορέσω να ζήσω... Όμως! Είχα ένα βιβλίο στα χέρια μου, λοιπόν, το οποίο καθυστερούσα πολύ να το δουλέψω, είχα μια άρνηση. Όταν τελικά κατάφερα και πήρα μπρος και άρχισα να μεταφράζω, <i>ξαναρρωτέτηκα</i> τη δουλειά μου τόσο πολύ που λέω εντάξει, δεν γίνεται, πρέπει να βρω μια άλλη λύση, γιατί αυτό είναι συναρπαστικό! Το να διαβάζεις και να <i>ξαναγράφεις</i> ένα λογοτεχνικό έργο σε μια άλλη γλώσσα που θα το διαβάσουν κάποιοι άλλοι που αλλιώς δεν θα 'χαν τη δυνατότητα να το διαβάσουν, αν εσύ δεν ήσουν εδώ να κάνεις αυτή τη δουλειά...	Π. 10. ΕΡΩΤΑΣ, V. 30. ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Μετάφραση	30/01/2017	16:28-17:36	https://www.youtube.com/watch?v=undv53LOKSY&t=828s
ΠΜ 23	Καλιφατιδής Γιάννης (1)	Μεταφραστής (γερμανικά)	Μεταφράζω σημαίνει <i>ανοίγω την πόρτα μου κάθε λίγο σ' έναν άνθρωπο να μπει στο σπίτι μου, να κάτσει, να συγκατοικήσει μερικούς μήνες μαζί μου και να φύγει κάποιες φορές ναρτίτερα απ' ό,τι θα ήθελα, αλλά και κάποιες φορές μένοντας περισσότερο απ' ό,τι θέλω.</i>	Π. 9. ΣΥΜΒΙΩΣΗ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	04/07/2019	0:44-1:00	https://www.youtube.com/watch?v=KGvGpltokaA
ΠΜ 24	Καλιφατιδής Γιάννης (2)	Μεταφραστής (γερμανικά)	Ο μεταφραστής δυστυχώς είναι ένας, δεν μπορεί να κλωνοποιηθεί και να πολλαπλασιαστεί, οπότε έχει συγκεκριμένο χρόνο κατά τον οποίο μπορεί να εργαστεί. Αναγκάζεται όμως —τουλάχιστον δηλαδή από προσωπική πείρα ομιλώντας— να κοιμάται και να ξεκουράζεται ολοένα λιγότερο και λιγότερο για να μπορεί να βγάλει περισσότερη δουλειά και να αντεπεξέλθει σ' αυτόν τον φαύλο κύκλο που είναι να <i>βουλώνει τρύπες</i> . Δηλαδή, στην πραγματικότητα, η κατάσταση η φορολογική και η ασφαλιστική όπως έχει αυτή τη στιγμή είναι <i>σαν να προσπαθείς να κλείσεις τον πάτο ενός κουβά που δεν υπάρχει</i> ή και να τον βουλώσεις, θα ανοίξει δίπλα μια άλλη τρύπα. Είναι σαν τους <i>τυφλοπόντικες, βγαίνουν από παντού</i> . Αυτό είναι τεράστιο πρόβλημα, θεωρώ...	IV. 19. ΠΑΛΗ	Επαγγελματικές συνθήκες μετάφρασης	04/07/2019	4:13-5:01	https://www.youtube.com/watch?v=KGvGpltokaA

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 25	Καλιφατιδής Γιάννης (3)	Μεταφραστής (γερμανικά)	Θεωρώ πολύ σημαντικό ο μεταφραστής να διαβάξει προσεκτικά το συμφωνητικό που υπογράφει και να έχει πάντα υπόψη του ότι, όπως λέει και η λέξη, συμφωνητικό σημαίνει ένα συναινετικό σχέδιο — είναι όπως ο γάμος, δηλαδή δεν γίνεται ο ένας να θέλει κι ο άλλος να μη θέλει. Αν και γίνονται και οι γάμοι με το ζόρι, φυσικά... Οπότε πρέπει να κοιτάζει το συμφωνητικό να μην καλύπτει μόνο την άλλη πλευρά, δηλαδή την πλευρά του εκδότη, αλλά και τον εαυτό του, να τον προστατεύει.	II. 11. ΓΑΜΟΣ	Σχέση Μεταφραστή- Εκδότη	04/07/2019	8:37-9:09	https://www.youtube.com/watch?v=KGVgpltokaA
ΠΜ 26α	Καλιφατιδής Γιάννης (4α)	Μεταφραστής (γερμανικά)	Τι συμβουλή θα έδινα σε κάποιον [νέο] που θέλει να ασχοληθεί με τη λογοτεχνική μετάφραση; Κυρίως [...] όταν ασχολείται μ' ένα κείμενο να είναι τολμηρός και να νιώσει το κείμενο αυτό σαν να είναι δικό του και ν' αναλαμβάνει μόνο κείμενα τα οποία θα έγραφε και ο ίδιος, ή η ίδια. Πιστεύω ότι είναι πολύ σημαντικό για τη μετάφραση να γίνεις ένα με τον συγγραφέα [...] Στην πραγματικότητα φιλοξενείς έναν άνθρωπο στο σπίτι σου και γίνεσαι αυτός.	II. 9. ΣΥΜΒΙΩΣΗ, V. 27. ΟΙΚΕΙΟΠΟΙΗΣΗ	Πρωτότυπο, Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	04/07/2019	14:39-15:47	https://youtu.be/KGVgpltokaA?t=872
ΠΜ 26β	Καλιφατιδής Γιάννης (4β)	Μεταφραστής (γερμανικά)	Υπό μια έννοια δηλαδή γίνεσαι ηθοποιός. Αυτό δηλαδή είναι και μια σχιζοφρενική σχέση, διότι κάθε λίγο και λιγάκι πρέπει να μπαίνεις στο πετσί του ρόλου, δηλαδή ενός άλλου ρόλου, γιατί ο μεταφραστής πρέπει να έχει συνεχώς δουλειά. Στο βαθμό που ζει από τη μετάφραση, με το που θα τελειώσει ένα βιβλίο πρέπει ν' αρχίσει ένα άλλο [...] Είναι πάντα πάνω από τα κείμενα.	III. 16. ΗΘΟΠΟΙΟΣ	Μεταφραστής	04/07/2019		https://youtu.be/KGVgpltokaA?t=872
ΠΜ 27	Καλλιφατιδή Έφη (1)	Μεταφράστρια (ιταλικά, αγγλικά)	[Απαντώντας σε ερώτηση για το τι νιώθει ότι της προσφέρει η μετάφραση:] Ησυχία! Διαφυγή, επίσης. Κάνεις ένα κλικ και πας σε άλλο κόσμο. Κι αν σ' αρέσει κιόλας το βιβλίο που κάνεις, δεν χρειάζεται να σκέφτεσαι αυτά που μπορεί να σε απασχολούν εκείνη τη στιγμή, είσαι μέσα στο βιβλίο και σκέφτεσαι το βιβλίο, τίποτα άλλο.	I. 2. ΜΕΣΑ, III. 13. ΤΑΞΙΔΙ	Μετάφραση, Πρωτότυπο	17/02/2017	2:20-2:44	https://www.youtube.com/watch?v=Zx-W3n1DqO8&t=1s
ΠΜ 28	Καλλιφατιδή Έφη (2)	Μεταφράστρια (ιταλικά, αγγλικά)	Επειδή έχω μεταφράσει τον μεγαλύτερο όγκο του έργου του, είχα μια αίσθηση ότι ήτανε κατά κάποιον τρόπο πατέρας μου. Και νομίζω ότι ο Eco διαμόρφωσε και τη σκέψη μου.	II. 12. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	17/02/2017	5:14-5:28	https://www.youtube.com/watch?v=Zx-W3n1DqO8&t=1s

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 29	Κυριακίδης Αχιλλέας (1)	Μεταφραστής (ισπανικά, γαλλικά, αγγλικά), συγγραφέας, κινηματογραφιστής, επίτιμος διδάκτορας Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας Ιονίου Πανεπιστημίου	Μεταφράζω σημαίνει [...] <i>διαβάζω</i> δημιουργικά. Ο μεταφραστής είναι ένας δημιουργικός <i>αναγνώστης</i> . Κι αν μπορέσει αυτό το οποίο διαβάζει και το κατανοεί να το μεταπλάσει στη δική του γλώσσα... Χωρίς να το αλλοιώσει, χωρίς να προσπαθεί να το βελτιώσει ή να το φέρει στο δικό του ύφος — αυτό είναι έγκλημα, μεταφραστικό έγκλημα: να κοιτάξεις να βελτιώσεις ή να ωραιοποιήσεις κατά το δικό σου δοκούν ένα πρωτότυπο κείμενο [...] Ο μεταφραστής <i>υπηρετεί</i> τον συγγραφέα — απολύτως.	I. 1. ΑΝΑΓΝΩΣΗ, IV. 20. ΥΠΗΡΕΤΗΣ	Μετάφραση, Μεταφραστής, Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	29/11/2018	2:59-3:38	https://youtu.be/oGQ8iZgjMmk?t=179
ΠΜ 30	Κυριακίδης Αχιλλέας (2)	Μεταφραστής (ισπανικά, γαλλικά, αγγλικά), συγγραφέας, κινηματογραφιστής, επίτιμος διδάκτορας Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας Ιονίου Πανεπιστημίου	Αυτό που δυσκολεύει περισσότερο σε μια μετάφραση δεν είναι η αντικατάσταση των λέξεων [...] Το πρόβλημα είναι ο ρυθμός και το ύφος. Δηλαδή να μπορέσει ο μεταφραστής στη γλώσσα να μεταφράσει — <i>να μεταφέρει</i> — το ύφος και τον ρυθμό του πρωτοτύπου. Είναι έγκλημα, όταν ο άλλος γράφει με μακροπερίοδες παραγράφους κτλ., εσύ να το κόψεις και να βάλεις [ένα σημείο στίξης]. Είναι <i>σαν να μοντάρεις αλλιώς μια ταινία, ενώ αυτός την έχει συλλάβει διαφορετικά — ο σκηνοθέτης</i> .	V. 28. ΤΕΧΝΗ, VI. 33. ΜΕΤΑΦΟΡΑ	Μετάφραση, Πρωτότυπο, Συγγραφέας	29/11/2018	5:12-6:05	https://youtu.be/oGQ8iZgjMmk?t=312

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 31α	Κυριακίδης Αχιλλέας (3α)	Μεταφραστής (ισπανικά, γαλλικά, αγγλικά), συγγραφέας, κινηματογραφιστής, επίτιμος διδάκτορας, Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Δερμηνείας Ιονίου Πανεπιστημίου	[Για τη διαδικασία της μετάφρασης:] Καταρχήν διαβάζω το έργο μία, οπωσδήποτε —ενδεχομένως και μια δεύτερη— φορά και μετά αρχίζω και κάνω μια επίθεση σαν αυτές που κάνουν οι γερμανοί αεροπόροι, τα <i>Blitzkrieg</i> : ένας πολύ γρήγορος, αστραπιαίος πόλεμος δηλαδή. Αρχίζω και μεταφράζω ό,τι θέλω — αν διαβάσει κανείς το πρώτο draft μιας μετάφρασής μου, θα χτυπηθεί κάτω απ' τα γέλια! Δεν κάθομαι να ασχοληθώ αν πρέπει να το πω αυτό «τασάκι» ή «βάζο» ή «καρέκλα». Γράφω «τασάκι», για να περνάει... Λέξεις που δεν καταλαβαίνω, τις αφήνω, τις μεταφέρω στα ισπανικά κτλ. Μετά αρχίζει το δεύτερο χέρι, το τρίτο χέρι, το τέταρτο χέρι...	IV. 19. ΠΑΛΗ	Μετάφραση, Πρωτότυπο	29/11/2018		https://youtu.be/GO8iZejMmk?t=563
ΠΜ 31β	Κυριακίδης Αχιλλέας (3β)	Μεταφραστής (ισπανικά, γαλλικά, αγγλικά), συγγραφέας, κινηματογραφιστής, επίτιμος διδάκτορας, Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Δερμηνείας Ιονίου Πανεπιστημίου	Κι όταν πια έχει ολοκληρωθεί το ελληνικό κείμενο, εκεί πια αρχίζει η μεγάλη <i>εγχείρηση</i> , που είναι ο ρυθμός, η μουσική, το τέμπο της μετάφρασης. Έχει πάρα πολύ μεγάλη σημασία αυτό...	IV. 23. ΕΓΧΕΙΡΗΣΗ	Μετάφραση, Πρωτότυπο	29/11/2018	9:23-11:34	https://youtu.be/GO8iZejMmk?t=563

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 31γ	Κυριακίδης Αχιλλέας (3γ)	Μεταφραστής (ισπανικά, γαλλικά, αγγλικά), συγγραφέας, κινηματογραφιστής, επίτιμος διδάκτορας Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας Ιονίου Πανεπιστημίου	Κι ένα άλλο, σε ό,τι αφορά τη γλώσσα [...] έχει να κάνει με τη γλώσσα που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας. Να σας πω ένα παράδειγμα: υπάρχει μια συλλογή διηγημάτων του [Carlos] Fuentes, που λέγεται <i>Neró καμένο (Aguia quemada)</i> —το μετέφρασα για τις εκδόσεις Άγρα— κι είναι τρία ομόκεντρα διηγήματα, τα οποία διαδραματίζονται στην Πόλη του Μεξικού την ίδια περίπου εποχή και σχεδόν στο τέλος κάπως συνδέονται μεταξύ τους, αλλά το καθένα είναι γραμμένο με μια διαφορετική διάλεκτο, με ένα διαφορετικό ιδίωμα. Στο πρώτο, επειδή αφορά έναν ξεπεσμένο αριστοκράτη κτλ., υπάρχει μια ευγένεια στη γλώσσα, στο δεύτερο είναι ένας τραμπούκος, ένας αλήτης, υπάρχει μια μαγκιά δηλαδή στη διατύπωση, άρα έπρεπε κι εγώ να τη [μεταφέρω]. Είναι πάρα πολύ δύσκολα αυτά τα πράγματα... Δεν μπορείς να τα μεταφράσεις έτσι και να τα ισοπεδώσεις όλα και να τα κάνεις με μία γλώσσα όλα. Είναι <i>λεπτοχειρουργική</i> η μετάφραση.	IV. 23. ΕΓΧΕΙΡΗΣΗ	Μετάφραση, Πρωτότυπο	29/11/2018		https://youtu.be/0GO8iZgiMmk?t=563
ΠΜ 32	Κυριακίδης Αχιλλέας (4)	Μεταφραστής (ισπανικά, γαλλικά, αγγλικά), συγγραφέας, κινηματογραφιστής, επίτιμος διδάκτορας Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας Ιονίου Πανεπιστημίου	Έχω την ευχέρεια και την ευλογία να μπορώ να αρνηθώ την επιμέλεια από άλλον. Έχω τουλάχιστον καταφέρει, μετά από τόσα χρόνια που <i>παλεύω σ' αυτήν την παλαίστρα</i> της μετάφρασης και της συγγραφής, τουλάχιστον να απαιτώ να σέβονται τον δικό μου τρόπο γραφής, τη δική μου στίξη.	IV. 19. ΠΑΛΗ	Μετάφραση	29/11/2018	16:25-16:49	https://youtu.be/0GO8iZgiMmk?t=985

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 33	Μοσκόβου Σπύρος (1)	Μεταφραστής (γερμανικά), διευθυντής τιμήματος Ελληνικής Σύνταξης της Deutsche Welle	Σε καμία περίπτωση [δεν ήταν όνειρο ζωής μου να ασχοληθώ με τη μετάφραση]. Αυτό προέκυψε τυχαία. Το όνειρο της ζωής μου ήταν να ασχολούμαι με τη γλώσσα. Και η ενασχόληση με τη γλώσσα —την ελληνική κατ' αρχήν, γιατί έκανα σπουδές κλασικής φιλολογίας— σε συνδυασμό με την παραμονή μου στη Γερμανία και τη μελέτη της λογοτεχνίας, που μ' ενδιαφέρει γενικότερα, οδήγησε κάποια στιγμή στη <i>συνάντηση</i> που λέγεται μετάφραση.	II. 8. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ	Μετάφραση	28/10/2017	0:08-0:31	https://youtu.be/Rt8ln_Bgnzk?t=8
ΠΜ 34α	Μοσκόβου Σπύρος (2α)	Μεταφραστής (γερμανικά), διευθυντής τιμήματος Ελληνικής Σύνταξης της Deutsche Welle	[Απαντώντας σε ερώτηση για το τι του προσφέρει η μετάφραση:] Μια απίθανη συνειδησιακή <i>ισορροπία</i> . Ακόμα κι όταν είμαι εκνευρισμένος από την καθημερινότητα και αργότερα, προς το βράδυ, <i>ξαναμπώ</i> στο κείμενο για να μεταφράσω δύο σελίδες — <i>παραπάνω</i> δεν γίνεται την ημέρα, απ' τη δική μου σκοπιά τουλάχιστον— μετά από τα πρώτα δέκα λεπτά έχω μια απόλυτη εσωτερική ηρεμία. Νομίζω [ότι] είναι το πεδίο δράσης το δικό μου αυτή η μετάβαση από τη μια γλώσσα στην άλλη...	I. 2. ΜΕΣΑ, VI. 35. ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ	Μετάφραση	28/10/2017		https://youtu.be/Rt8ln_Bgnzk?t=8
ΠΜ 34β	Μοσκόβου Σπύρος (2β)	Μεταφραστής (γερμανικά), διευθυντής τιμήματος Ελληνικής Σύνταξης της Deutsche Welle	Ήθελα να θυμίσω: είχε πει ο Peter Handke, ο αυστριακός συγγραφέας, ο οποίος μεταφράζει και ο ίδιος από διάφορες γλώσσες: «Τι είναι η μετάφραση; Είναι μια προσεκτική <i>ανάγνωση</i> ». Αυτό είναι. Χαίρομαι πολύ αυτήν την εξαιρετικά προσεκτική <i>ανάγνωση</i> . Είναι μια <i>ανάγνωση</i> , προσεκτική, η οποία από ένα σημείο και πέρα γίνεται διατύπωση και σε μια άλλη γλώσσα, στη δική σου, στη μητρική.	I. 1. ΑΝΑΓΝΩΣΗ	Μετάφραση	28/10/2017	3:12-4:13	https://youtu.be/Rt8ln_Bgnzk?t=192
ΠΜ 35	Μοσκόβου Σπύρος (3)	Μεταφραστής (γερμανικά), διευθυντής τιμήματος Ελληνικής Σύνταξης της Deutsche Welle	[Απαντώντας σε ερώτηση σχετικά με το γιατί είναι σημαντική για αυτόν η μετάφραση:] Έχω την εντύπωση ότι <i>μπαινώ</i> σε μια ευγενή σφαίρα, μετά από τα καθημερινά και τα τετριμμένα, [και] είναι σαν να ανταμείβω τον εαυτό μου με μια υψηλή συνειδησιακή απόλαυση.	I. 2. ΜΕΣΑ	Μετάφραση	28/10/2017	5:15-5:39	https://youtu.be/Rt8ln_Bgnzk?t=315

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 36	Μοσκόβου Σπύρος (4)	Μεταφραστής (γερμανικά), διευθυντής τμήματος Ελληνικής Σύνταξης της Deutsche Welle	Νομίζω [ότι] η γνώριμία με τον συγγραφέα τον οποίο μεταφράζεις είναι χρήσιμη, αλλά όχι απολύτως απαραίτητη για να μεταφράσεις. Με την έννοια ότι το κείμενο το εκδεδωμένο έχει <i>ξεφύγει</i> πια από αυτόν που το έγραψε, έχει τη δική του ακτινοβολία, την οποία πρέπει να αποδώσεις ανεξάρτητα από ποια συμβουλή θα σου έδινε ο ίδιος ο συγγραφέας.	IV. 24. ΝΕΚΡΟΣ	Πρωτότυπο, Συγγραφέας	28/10/2017	8:06-8:31	https://youtu.be/Rt8ln_Benzk?t=486
ΠΜ 37	Μπαμπασάκης Γιώργος-Ίκαρος (1)	Μεταφραστής (αγγλικά, γαλλικά), συγγραφέας	[Μεταφράζω σημαίνει] κυρίως το ότι δίνεις σε ένα κοινό να διαβάσει κάτι το οποίο σε έχει γοητεύσει και το οποίο δεν μπορεί να το διαβάσει γιατί δεν ξέρει αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ιαπωνικά και πάει λέγοντας... Οπότε ο μεταφραστής, σαν ένας γλυκίτατος μεσολαβητής, βοηθάει ανθρώπους να κοινωνήσουνε μια κουλτούρα, ας πούμε, έναν πολιτισμό, μια λογοτεχνία, μια φιλοσοφία από μια άλλη χώρα, μια άλλη γλώσσα... Το οποίο είναι σχεδόν <i>φιλανθρωπικό</i> , ας πούμε, έτσι;	VI. 34. (ΔΙΑ) ΜΕΣΟΛΑΒΗΤΗΣ, VI. 36. ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ	Μετάφραση, Μεταφραστής	20/05/2019	2:09-2:41	https://www.youtube.com/watch?v=cBO5c4dLii0
ΠΜ 38	Μπαμπασάκης Γιώργος-Ίκαρος (2)	Μεταφραστής (αγγλικά, γαλλικά), συγγραφέας	Η βασική δυσκολία είναι το να <i>μπεις στο σύμπαν</i> του συγγραφέα να μην προδώσεις τον τρόπο με τον οποίο σκέφτηκε, έζησε, κι όλα αυτά. Οπότε εγώ τι κάνω; Κάνω μια προεργασία <i>σαν να είμαι</i> <i>ντεντέκτιβ</i> , δηλαδή <i>ανιχνεύω</i> — και τώρα είναι εύκολο με τα Google και μ' όλα αυτά, παλιότερα ήταν πιο δύσκολο, έτρεχα σε βιβλιοθήκες, και ίσως πιο ενδιαφέρον να ήταν πιο παλιά... Αλλά εν πάση περιπτώσει, <i>έψαχνα σαν ντεντέκτιβ</i> να δω τι ήταν αυτός ο άνθρωπος, τι σχέσεις είχε, τον βίο του, την πολιτεία του, τα ερωτικά του, όλα αυτά... Έμπεινα στον κόσμο του και μετά μου ήταν εύκολο να αποδώσω κυρίως την ατμόσφαιρα, τη μελωδία και τον ρυθμό του γρανίματός του.	I. 2. ΜΕΣΑ, III. 15. ΝΤΕΝΤΕΚΤΙΒ, IV. 21. ΠΡΟΔΟΣΙΑ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	20/05/2019	5:08-5:49	https://www.youtube.com/watch?v=cBO5c4dLii0
ΠΜ 39	Μπαμπασάκης Γιώργος-Ίκαρος (3)	Μεταφραστής (αγγλικά, γαλλικά), συγγραφέας	Η μεγαλύτερη δυσκολία — και το μεγαλύτερο ενδιαφέρον, όμως — είναι το να <i>μπεις ακριβώς στον</i> <i>τρόπο με τον οποίο σκέφτεται</i> [ο συγγραφέας], να <i>μπεις «Στο μυαλό του John Malkovich»</i> , ας πούμε, και να κάνεις εκεί πέρα μια <i>περιπλάνηση</i> στο πώς εκινείτο ο ίδιος — ή κινείται ακόμη, γιατί είναι και ζωντανοί μερικοί — και να <i>βρεις τα κουμπιά τους</i> . [Σημ.: πρόκειται για αναφορά στην ομώνυμη κινηματογραφική ταινία του Spike Jonze <i>Being John Malkovich</i> (1999), όπου ένας μαριονετίστας (John Cusack) ανακαλύπτει μια πύλη που οδηγεί κυριολεκτικά στο μυαλό του ηθοποιού John Malkovich].	I. 2. ΜΕΣΑ, III. 13. ΤΑΞΙΔΙ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	20/05/2019	7:01-7:20	https://www.youtube.com/watch?v=cBO5c4dLii0

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 40α	Μπαμπασάκης Γιώργος-Ικαρος (4α)	Μεταφραστής (αγγλικά, γαλλικά), συγγραφέας	[Η μετάφραση] είναι κι ένα είδος λειτουργήματος, όπως και να το κάνει κανείς, δηλαδή το ότι και φίλοι αλλά και άγνωστοι άνθρωποι ευγνωμονούν τους μεταφραστές [...] για το ότι λειτουργήσαμε <i>σαν γέφυρες</i> , ε αυτό σου παρέχει μια ψυχική ικανοποίηση, η οποία [σε κάνει και] τα ξεχνάς τα χρήματα, ας πούμε, και τις απολαβές και λες «ΟΚ, κάνω αυτό που θέλω τουλάχιστον, με όλες τις δυσκολίες, και δεν κάνω μια δουλειά η οποία θα με αλλοτρίωνε, θα με κούραζε, ας πούμε, κοινωνικά».	VI. 34. ΓΕΦΥΡΑ	Μετάφραση, Μεταφραστής	20/05/2019	7:50-8:36	https://www.youtube.com/watch?v=cBO5c4dLji0
ΠΜ 40β	Μπαμπασάκης Γιώργος-Ικαρος (4β)	Μεταφραστής (αγγλικά, γαλλικά), συγγραφέας	Και επίσης έχει ένα πολύ καλό για έναν συγγραφέα η μετάφραση, το ότι είναι <i>σαν να κάνεις μίνι διδακτορικά σε κάποιους συγγραφείς</i> , δηλαδή μαθαίνεις τα κόλπα.	V. 32. ΜΑΘΗΤΕΙΑ	Μετάφραση, Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	20/05/2019		https://www.youtube.com/watch?v=cBO5c4dLji0
ΠΜ 41	Μπαμπασάκης Γιώργος-Ικαρος (5)	Μεταφραστής (αγγλικά, γαλλικά), συγγραφέας	Κι επίσης υπάρχει μια δυσκολία στα επαγγελματικά, το ότι είσαι <i>αφεντικό</i> του εαυτού σου. Δηλαδή ρυθμίζεις εσύ το ωράριό σου και δεν μπορείς να λουφάρεις. Δηλαδή δεν μπορείς να πεις: «Θα πάω στην τουαλέτα», κτλ... Γιατί χάνεις εσύ ο ίδιος. Οπότε οι ρυθμοί είναι οι ρυθμοί που επιβάλλεις εσύ ο ίδιος στον εαυτό σου. Ο μεγαλύτερος <i>τύραννος</i> δηλαδή είναι ο ίδιος ο εαυτός σου.	IV. 20. ΑΦΕΝΤΗΣ	Μεταφραστής, Επαγγελματικές συνθήκες μετάφρασης	20/05/2019	10:10-10:34	https://www.youtube.com/watch?v=cBO5c4dLji0
ΠΜ 42	Μποτουροπούλου Ιφιγένεια (1)	Μεταφράστρια (γαλλικά), ομότιμη καθηγήτρια Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΕΚΠΑ	Οι δυσκολίες της μετάφρασης, που είναι απίστευτες σε πολλές περιπτώσεις, είναι ένα <i>στοίχημα</i> με τον εαυτό μας και με όλο το <i>background</i> των γνώσεων που έχουμε, και επιπλέον μαθαίνεις και πράγματα. Αναγκάζεσαι πολλές φορές να μάθεις πράγματα που δεν τα ξέρεις. Ακόμα και σε μια μεγάλη ηλικία, όπως είμαι εγώ... Μαθαίνω ακόμα πράγματα μεταφράζοντας ένα βιβλίο.	III. 18. ΣΤΟΙΧΗΜΑ	Μετάφραση, Μεταφραστής	29/10/2017	2:38-3:07	https://www.youtube.com/watch?v=3yvoAR7-m8c

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 43	Μποτουροπούλου Ιφιγένεια (2)	Μεταφράστρια (γαλλικά), ομότιμη καθηγήτρια Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΕΚΠΑ	Είναι ένα αβέβαιο μέλλον η μετάφραση για τον μεταφραστή, όταν το έχει αποκλειστικά σαν επάγγελμα. Γι' αυτό και οι περισσότεροι έχουνε δύο και τρεις δουλειές. Αλλά νομίζω ότι κανείς πρέπει να ακολουθεί το όραμά του... Είναι <i>όραμα</i> το να είσαι μεταφραστής. Και νομίζω ότι πρέπει να το ακολουθούμε όλοι το όραμά μας.	VI. 36. ΟΡΑΜΑ	Μετάφραση	29/10/2017	11:51-12:12	https://www.youtube.com/watch?v=3vpoAR7-m8c
ΠΜ 44	Παλαιολόγος Κωνσταντίνος (1)	Μεταφραστής (ισπανικά, καταλανικά), αναπληρωτής καθηγητής Τμήματος Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΑΠΘ	[Απαντώντας σε ερώτηση σχετικά με το τι του προσφέρει η μετάφραση:] <i>Ισορροπία. Ισορροπία.</i> Μου αρέσει πάρα πολύ... Αυτή η σχέση που 'χω με την Ισπανία και με την ισπανική γλώσσα είναι μια σχέση ζωής. Θέλω να πω ότι πια θεωρώ την Ισπανία δεύτερη πατρίδα μου. Οπότε η μετάφραση είναι αυτό που ενώνει αυτούς τους δύο πολιτισμούς... Και αυτό που έλεγα παλιά ότι κάποιος φίλος μου θέλω κάτι να διαβάσουν που να το μοιραστούμε, ε, αυτό πια έχει γίνει πολύ γενικότερο... Δηλαδή κάποιος Έλληνας να διαβάσουν κάτι, ή και αντίστροφα, όταν μεταφράζω, κάποιος Ισπανός να διαβάσουν κάτι που εμένα μ' αρέσει στα ελληνικά.	VI. 35. ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ	Μετάφραση	27/01/2017	3:09-3:57	https://www.youtube.com/watch?v=G74b4-9px0k&t=867s
ΠΜ 45	Παλαιολόγος Κωνσταντίνος (2)	Μεταφραστής (ισπανικά, καταλανικά), αναπληρωτής καθηγητής Τμήματος Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΑΠΘ	[Απαντώντας σε ερώτηση σχετικά με το ποια είναι η σχέση του με τη γλώσσα-πηγή, κυρίως τα ισπανικά:] Ήταν ένας <i>έρωτας</i> , ήταν μια επιλογή να πάω να ζήσω εκεί, είναι μια χώρα που μ' αρέσει, που είναι η δεύτερη πατρίδα μου και που διαβάζω πάρα πολύ τη λογοτεχνία της — όχι μόνο τη δικιά της, αλλά και ό,τι έχει γραφτεί στην ισπανική γλώσσα, από τη Λατινική Αμερική... Οπότε είναι μια πολύ έντονη σχέση και έχω επενδύσει πολύ στο να μελετήσω και να γράψω περί ισπανικής και λατινοαμερικάνικης λογοτεχνίας, είναι δηλαδή το κύριο επάγγελμά μου αυτό.	II. 10. ΕΡΩΤΑΣ	Γλώσσα-πηγή	27/01/2017	7:52-8:35	https://www.youtube.com/watch?v=G74b4-9px0k&t=867s

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress								
Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 46	Παλαιολόγος Κωνσταντίνος (3)	Μεταφραστής (ισπανικά, καταλανικά), αναπληρωτής καθηγητής Τμήματος Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΑΠΘ	[Απαντώντας σε ερώτηση σχετικά με το ποιες είναι οι δυσκολίες μιας μετάφρασης:] Ποιες είναι οι <i>ενκολίες</i> μιας μετάφρασης! Δεν ξέρω, οι δυσκολίες μιας μετάφρασης είναι πάρα πολλές... Δηλαδή, κάθε βιβλίο, κάθε καινούργιο κείμενο που μεταφράζεις έχει τις δικές του. Άρα αυτό είναι μια πρώτη δυσκολία —και η πρώτη πρόκληση— ότι κάθε φορά αρχίζεις σχεδόν απ' το μηδέν. Γιατί, εντάξει, έχεις μια εμπειρία, <i>γράφεις χιλιόμετρα</i> , αλλά κάθε καινούργιο βιβλίο είναι μια καινούργια σχέση και έχει τις δικές της δυσκολίες. Οπότε... Δεν θα μπορούσα να απαντήσω σ' αυτήν την ερώτηση παρά μόνο λέγοντας αυτό, ότι δεν βλέπω πολλές <i>ενκολίες</i> σε μια μετάφραση!	III. 13. ΤΑΞΙΔΙ	Μετάφραση	27/01/2017	12:25-13:11	https://www.youtube.com/watch?v=G74b4-9px0k&t=867s
ΠΜ 47α	Παπαδήμα Μαρία (1α)	Μεταφράστρια (πορτογαλικά, γαλλικά), καθηγήτρια Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΕΚΠΑ	[Απαντώντας σε ερώτηση για το τι της προσφέρει η μετάφραση:] Το κύριο είναι η δημιουργία, έτσι! Δηλαδή έχω πει επανειλημμένως ότι για μένα η μετάφραση είναι γραφή εκ του ασφαλούς. Στα νεανικά μου χρόνια είχα εκδώσει μια συλλογή με ποιήματα. Στη συνέχεια αποφάσισα ότι δεν θα ξαναεκδώσω τίποτα — έγραφα πού και πού... Οπότε η μετάφραση ήρθε, νομίζω —σε μένα τουλάχιστον— να καλύψει αυτό το κομμάτι της δημιουργίας — βέβαια «με ξένα κόλλυβα»... Θέλω να πω ότι ο συγγραφέας είναι αυτός που έχει κάνει το έργο, είναι αυτός ο οποίος είχε την έμπνευση να γράψει το βιβλίο —το μυθιστόρημα ή το ποίημα— και ο μεταφραστής έρχεται μετά να ξαναδημιουργήσει κάτι, που όμως ήδη υπάρχει... Δηλαδή μου προσφέρεται <i>ο καμβάς πάνω στον οποίο κεντάω</i> [...]	V. 29. ΚΕΝΤΗΜΑ	Μετάφραση, Μεταφραστής, Πρωτότυπο	08/01/2018		https://youtu.be/YE_Hd9-WNiU?&t=217
ΠΜ 47β	Παπαδήμα Μαρία (1β)	Μεταφράστρια (πορτογαλικά, γαλλικά), καθηγήτρια Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΕΚΠΑ	[Τα κίνητρά μου όταν μεταφράζω] νομίζω ότι είναι περισσότερο προσωπικά, παρά συλλογικά. Δηλαδή σίγουρα κάπου σκέφτομαι και τον αναγνώστη —ότι τι ωραία δηλαδή που θα διαβάσει τον [Fernando] Pessoa στα ελληνικά, ή τον Machado de Assis στα ελληνικά— αλλά κυρίως είναι η δική μου <i>αναμέτρηση</i> με το κείμενο, με τις δυσκολίες του κειμένου. Είναι <i>σαν να ξεπερνάς συνεχώς τον εαυτό σου</i> μέσα απ' τις δυσκολίες που βρίσκεις, που είναι κάθε είδους.	IV. 19. ΠΑΛΗ	Μετάφραση, Μεταφραστής, Πρωτότυπο	08/01/2018	3:37-5:40	https://youtu.be/YE_Hd9-WNiU?&t=217

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 47γ	Παπαδήμα Μαρία (1γ)	Μεταφράστρια (πορτογαλικά, γαλλικά), καθηγήτρια Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΕΚΠΑ	Επίσης πρέπει να είσαι σε διαρκή εγρήγορση, δηλαδή πάντα μπορείς να πατήσεις την πεπονόφλουδα, πάντα μπορείς να κάνεις βλακεία, ακόμα και μετά από τριάντα χρόνια δουλειάς. Οπότε είναι μια κατάσταση ευχαρίστησης, πάθους και ταυτόχρονα πνευματικής εγρήγορσης, ετοιμότητας — πρέπει να είσαι έτοιμος για όλα διαρκώς. Δηλαδή είναι, έτσι, μια κατάσταση, λίγο, αδρεναλίνης.	II. 10. ΕΡΩΤΑΣ, III. 14. ΠΑΓΙΔΑ	Μετάφραση	08/01/2018		https://youtu.be/YE_Hd9-WNiU?t=217
ΠΜ 48	Παπαδήμα Μαρία (2)	Μεταφράστρια (πορτογαλικά, γαλλικά), καθηγήτρια Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΕΚΠΑ	(Απαντώντας σε ερώτηση για το αν θεωρεί ότι εφαρμόζεται ο νόμος σχετικά με τα πνευματικά δικαιώματα των μεταφράσεων) Όχι, θεωρώ ότι δεν εφαρμόζεται... [...] Μπορεί να υπάρχουν ένας ή δύο εκδότες που όντως το κάνουν [αποδίδουν στον μεταφραστή το νόμιμο ποσοστό από τις πωλήσεις του έργου]. Όλοι οι άλλοι το ξεχνάνε. Και [ο μεταφραστής] αναγκάζεται [...] να γίνεται ζητιάνος κάθε φορά που πρέπει να ζητήσει την αμοιβή του... Γιατί αυτό είναι μέρος της αμοιβής του...	IV. 20. ΖΗΤΙΑΝΟΣ	Μεταφραστής, Επαγγελματικές συνθήκες μετάφρασης	08/01/2018	19:20-20:40	https://youtu.be/YE_Hd9-WNiU?t=1160
ΠΜ 49α	Παπαδημητρίου Χίλντα (1α)	Μεταφράστρια (αγγλικά), συγγραφέας αστυνομικής λογοτεχνίας	Νομίζω ότι ένας από τους λόγους που ασχολήθηκα με τη μετάφραση είναι ότι μ' αρέσει πάρα πολύ το διάβασμα και μ' αρέσει πάρα πολύ να βυθίζομαι στο σύμπαν ενός βιβλίου. Και [...] πιστεύω ότι ο μεταφραστής είναι ο κατ' εξοχήν άνθρωπος ο οποίος βυθίζεται μέσα στα βιβλία. Μετάφραση είναι να βυθιστείς στον κόσμο ενός άλλου ανθρώπου, στο μυαλό του, στις σκέψεις του, στην ιστορία του, και να προσπαθήσεις να την αποδώσεις όπως τη νιώθεις εσύ και όπως ενδεχομένως τη νιώθει αυτός — [όπως] την ένιωθε όταν την έγραφε.	I. 3. ΒΑΘΙΑ	Μετάφραση, Πρωτότυπο, Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	14/05/2019	1:17-2:10	https://www.youtube.com/watch?v=qQjE2tVbhNM
ΠΜ 49β	Παπαδημητρίου Χίλντα (2β)	Μεταφράστρια (αγγλικά), συγγραφέας αστυνομικής λογοτεχνίας	Και για μένα μετάφραση είναι αυτό το πράγμα, δηλαδή το να μεταφέρω τις σκέψεις, τις ιδέες και το ύφος ενός συγγραφέα στη γλώσσα μου και, όπως το χαίρομαι εγώ και το απολαμβάνω, να το απολαύσουν κι άλλοι.	VI. 33. ΜΕΤΑΦΟΡΑ	Μετάφραση	14/05/2019		https://www.youtube.com/watch?v=qQjE2tVbhNM

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 50	Παπαθεοδούλου Αντώνης (1)	Μεταφραστής παιδικής λογοτεχνίας (αγγλικά, ισπανικά), συγγραφέας παιδικών βιβλίων	Αν μου δώσει κάποιος ένα «τούβλο» λογοτεχνικό βιβλίο, δεν νομίζω ότι αντέχω τη δουλειά που χρειάζεται... Αντιθέτως, όταν κάτι είναι πάρα πολύ μικρό, αλλά είναι πρόκληση το πώς θα καταφέρεις να το μεταφράσεις, αυτό μου αρέσει πάρα πολύ. Το βρίσκω σαν παιχνίδι.	III. 17. ΠΑΙΧΝΙΑΙ	Μετάφραση	27/01/2018	4:47-5:05	https://www.youtube.com/watch?v=j5mCR_jUV9U
ΠΜ 51	Παπαθεοδούλου Αντώνης (2)	Μεταφραστής παιδικής λογοτεχνίας (αγγλικά, ισπανικά), συγγραφέας παιδικών βιβλίων	[Το κομμάτι που απολαμβάνω περισσότερο στη μετάφραση είναι] αυτό που ψάχνω πώς θα απαντήσω μια δύσκολη ερώτηση μεταφραστική — που συνήθως, επειδή το βιβλίο είναι παιδικό, έχει πλάκα, χιούμορ και ομοιοκαταληξία. Οπότε αυτά είναι... Είναι σαν να λύνεις γρίφους πολύ διασκεδαστικούς, ας πούμε.	III. 17. ΠΑΙΧΝΙΑΙ	Μετάφραση	27/01/2018	8:41-9:08	https://www.youtube.com/watch?v=j5mCR_jUV9U
ΠΜ 52α	Πιμπλής Μανώλης (1α)	Μεταφραστής (γαλλικά), δημοσιογράφος, διευθυντής ΔΕΒΘ	Μεταφράζω σημαίνει <i>μεταφέρω</i> τον λόγο ενός άλλου στη δική μου γλώσσα, το οποίο είναι σύνθετο· δηλαδή πρέπει ταυτόχρονα να κάνεις μια δουλειά η οποία είναι δημιουργική, αλλά πρέπει να μην το παρακάνεις, να μην είσαι δηλαδή ένας δημιουργός σε μεγαλύτερο βαθμό από αυτόν που πρέπει να είσαι, πρέπει να <i>υπηρετείς</i> τον λόγο του άλλου και ταυτόχρονα το βλέμμα του έλληνα αναγνώστη.	IV. 20. ΥΠΗΡΕΤΗΣ, VI. 33. ΜΕΤΑΦΟΡΑ	Μετάφραση, Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	23/05/2019		https://www.youtube.com/watch?v=-kIJTD_0ljA
ΠΜ 52β	Πιμπλής Μανώλης (1β)	Μεταφραστής (γαλλικά), δημοσιογράφος, διευθυντής ΔΕΒΘ	Δηλαδή έχεις δύο <i>στοιχήματα</i> ταυτόχρονα να κερδίσεις. Αυτά είναι να μην <i>προδώσεις</i> το ύφος του συγγραφέα τον οποίο μεταφράζεις και το άλλο είναι να φτιάξεις ένα κείμενο το οποίο να μπορεί να διαβάσει άνετα ένας έλληνας αναγνώστης· ιδανικά, να φτιάξεις ένα κείμενο το οποίο θα μπορούσε να είναι γραμμένο κατευθείαν στα ελληνικά.	III. 18. ΣΤΟΙΧΗΜΑ, IV. 21. ΠΡΟΔΟΣΙΑ	Μετάφραση, Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	23/05/2019	1:04-2:10	https://www.youtube.com/watch?v=-kIJTD_0ljA

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 53	Πιμπλής Μανώλης (2)	Μεταφραστής (γαλλικά), δημοσιογράφος, διευθυντής ΔΕΒΘ	Θα 'θελα επίσης να πω ότι, γι' αυτό που λέμε ότι [η μετάφραση] είναι δημιουργική δουλειά, θα έλεγα ότι αυτό έχει δύο όψεις: είναι μεν δημιουργική δουλειά, αλλά εγώ αισθάνομαι ότι έχει και μια πλευρά παράξενη· δηλαδή, ενώ ο συγγραφέας γράφοντας εκτονώνει όσα αισθάνεται —τους δίνει μορφή με τις λέξεις και μ' αυτόν τον τρόπο εκτονώνεται— στη μετάφραση ενσωματώνεις τον λόγο, την εκτόνωση ενός άλλου, δηλαδή εσύ απορροφάς την εκτόνωση ενός άλλου, με αποτέλεσμα πολλές φορές να νιώθεις να βαραίνεις εσύ, δηλαδή να παίρνεις εσύ την ενέργεια του αλλοτινού και να μπαίνει μέσα σου αντί να βγαίνει... Κάπως έτσι το αισθάνομαι, και έχει αυτή τη διπλή πλευρά που είναι και δημιουργία και βάρος.	IV. 22. ΒΑΡΟΣ	Μετάφραση, Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	23/05/2019	10:22-11:20	https://www.youtube.com/watch?v=kJITD_0ljA
ΠΜ 54	Πρατσίνης Νίκος (1)	Μεταφραστής (πορτογαλικά, ισπανικά, αγγλικά)	Πιστεύω ότι [η μεταφρασεολογία] είναι πάρα πολύ ενδιαφέρουσα, αλλά αν δεν ξέρεις να κάνεις μετάφραση, δεν σε βοηθάει... Δηλαδή, θέλω να πω, μπορείς να είσαι μηχανικός — αν είσαι ένας καλός μηχανικός μηχανουργείου, μπορείς να επισκευάσεις ένα αυτοκίνητο. Αν γνωρίζεις καλά φυσική —στη φυσική βασίζεται ο κινητήρας εσωτερικής καύσης, στο δεύτερο θερμοδυναμικό αξίωμα— δεν μπορείς να κάνεις τίποτα με τη μηχανή: μπορείς απλώς να είσαι οδηγός, όπως κι ένας φιλόλογος. Δηλαδή πρώτα είναι μια τέχνη η μετάφραση· η επιστήμη βοηθάει πάρα πολύ. Μπορείς να είσαι κάποιος μηχανουργός που σιγά-σιγά να σπουδάσεις και φυσική και να κάνεις κάποια άλλα πράγματα και να βελτιώσεις τον κινητήρα και να προτείνεις και κάτι στην εταιρεία — αυτό είναι ένα άλλο επίπεδο. Εξακολουθώ να πιστεύω ότι η μετάφραση τελικά είναι μια τέχνη, που κάπως μαθαίνεται: αυτό που λένε οι Γάλλοι <i>métier</i> — ή <i>craft</i> , που λένε οι Άγγλοι...	V. 28. ΤΕΧΝΗ	Μετάφραση, Μεταφρασεο-λογία, Μεταφραστής	19/08/2018	6:07-7:07	https://youtu.be/Co0LN1avRIY?t=367
ΠΜ 55α	Πρατσίνης Νίκος (2α)	Μεταφραστής (πορτογαλικά, ισπανικά, αγγλικά)	[Απαντώντας σε ερώτηση για το τι του προσφέρει η μετάφραση/τι απολαμβάνει σε αυτήν:] Ότι φτιάχνεις κάτι, δεν σου απαιτεί κανείς να είσαι πρωτότυπος, να είσαι δημιουργός· δεν κρίνεται — δεν κρίνεται ως καλλιτέχνης. Κρίνεται πολύ απλά ως τεχνίτης: έχεις την ικανοποίηση ενός ανθρώπου που έβαψε πολύ καλά ένα σπίτι και τον λες: «ΟΚ, πάρα πολύ ωραία».	V. 28. ΤΕΧΝΗ	Μετάφραση, Μεταφραστής	19/08/2018		https://youtu.be/Co0LN1avRIY?t=641
ΠΜ 55β	Πρατσίνης Νίκος (2β)	Μεταφραστής (πορτογαλικά, ισπανικά, αγγλικά)	Έχεις την ικανοποίηση που μπορείς να έχεις όταν μεγαλώσεις πολύ σωστά ένα φυτό ή όταν φτιάχνεις έναν ωραίο κήπο: μια τέτοια ικανοποίηση, μιας απλής, σχεδόν καθημερινής δημιουργίας, που είναι μέσα στη ζωή μας, δηλαδή — χωρίς να σου απαιτούνε την πρωτοτυπία, το μεγάλο. Δεν υπάρχει καμία πρωτοτυπία: μπορεί να υπάρχει μια πρωτότυπη λύση, αλλά το έργο είναι το έργο· εσύ, το φτιάχνεις σιγά-σιγά...	V. 28. ΤΕΧΝΗ	Μετάφραση, Μεταφραστής	19/08/2018	10:41-12:16	https://youtu.be/Co0LN1avRIY?t=641

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 55γ	Πρατσίνης Νίκος (2γ)	Μεταφραστής (πορτογαλικά, ισπανικά, αγγλικά)	<i>Όπως, ας πούμε, κάποτε είχα ένα μπονσάι: δεν ξέρω εγώ να μεγαλώσω ένα μπονσάι: διάβασα, το 'κανα σωστά και χάρηκα — δεν μου πέθανε... Ε, περίπου το ίδιο είναι: παίρνεις ένα καλό έργο ενός συγγραφέα και το βγάζεις στη γλώσσα σου —ενός που θεωρείται σημαντικός— και ο άλλος το διαβάζει και λέει: «Ρε ναι, αυτός είναι καλός συγγραφέας!» Ε, κι εσύ έκανες αυτή τη δουλειά. [Όπως εσύ μεγάλωσες το μπονσάι: δεν ξέρεις να φτιάχνεις μπονσάι, αλλά διάβασες: το ανακάλυψαν οι Γιαπωνέζοι πώς γίνεται — ε, και το έργο το 'φτιαξε ο Μάρquez, δεν ξέρω γω ποιος. Εσύ κατάφερες και στα ελληνικά κάτι να βγάλει. Είναι μια απλή ικανοποίηση — ίσως και αρκετά καθημερινή.</i>	V. 28. ΤΕΧΝΗ	Μετάφραση, Μεταφραστής, Συγγραφέας, Πρωτότυπο, Μετάφρασμα	19/08/2018		https://youtu.be/Cx0LN1avRiY?t=641
ΠΜ 56	Ραντούλοβιτς Ισμήνη	Μεταφράστρια (σερβικά)	(Απαντώντας σε ερώτηση για το τι της προσφέρει η μετάφραση) Θα έλεγα ότι είναι προσωπικό θέμα: είναι κάπως σαν να καλλιεργείς τον εαυτό σου, σαν ένα ταξίδι αυτογνωσίας — όπως και η ανάγνωση εξάλλου.	III. 13. ΤΑΞΙΔΙ	Μετάφραση	24/03/2018	2:11-2:31	https://youtu.be/WGMmoyiCw?t=131
ΠΜ 57α	Ρασιδάκη Αλεξάνδρα (1α)	Μεταφράστρια (γερμανικά), αναπληρώτρια καθηγήτρια Γερμανικής και Συγκριτικής Γραμματολογίας ΑΠΘ	[Η μετάφραση] είναι ένας τρόπος κανιβαλιστικής προσέγγισης του κειμένου. Δηλαδή κάνω ένα κείμενο, [από] το οποίο σαν αναγνώστης έχω πάντα μια απόσταση, ουσιαστικά να περνάει μέσα μου: μέσα από μένα περνάει για να βγει το ελληνικό κείμενο. Οπότε το οικειοποιούμαι, κατά κάποιον τρόπο: το τρώω, το μασάω και το ξαναφτύνω, κυριολεκτικά.	V. 27. ΟΙΚΕΙΟΠΟΙΗΣΗ, VI. 38. ΚΑΝΙΒΑΛΙΣΜΟΣ	Μετάφραση, Πρωτότυπο	31/01/2017		https://youtu.be/kxO9If_c17Y?t=256
ΠΜ 57β	Ρασιδάκη Αλεξάνδρα (1β)	Μεταφράστρια (γερμανικά), αναπληρώτρια καθηγήτρια Γερμανικής και Συγκριτικής Γραμματολογίας ΑΠΘ	Οπότε είναι ένας πολύ έντονος τρόπος βίωσης αυτού του κειμένου, κι αυτό είναι αυτό που μ' αρέσει τόσο πολύ.	I. 5. ΒΙΩΜΑ	Μετάφραση	31/01/2017	4:16-5:13	https://youtu.be/kxO9If_c17Y?t=256

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 57γ	Ρασιδάκη Αλεξάνδρα (1γ)	Μεταφράστρια (γερμανικά), αναπληρώτρια καθηγήτρια Γερμανικής και Συγκριτικής Γραμματολογίας ΑΠΘ	Δηλαδή αν ένα κείμενο μ' αρέσει πάρα πολύ, θα προσπαθήσω να το μεταφράσω —ακόμα κι αν δεν υπάρχει θέμα να βγει ή δεν ξέρω τι— αλλά γιατί είναι ένας πολύ έντονος τρόπος <i>ανάγνωσης</i> .	I. 1. ΑΝΑΓΝΩΣΗ	Μετάφραση	31/01/2017		https://youtu.be/kxO9If_cI7Y?t=256
ΠΜ 58	Ρασιδάκη Αλεξάνδρα (2)	Μεταφράστρια (γερμανικά), αναπληρώτρια καθηγήτρια Γερμανικής και Συγκριτικής Γραμματολογίας ΑΠΘ	[Απαντώντας σε ερώτηση για το ποια είναι η σχέση της με τους συγγραφείς που μεταφράζει:] Ευτυχώς οι περισσότεροι είναι νεκροί! Και όταν ζούνε — ας πούμε, έχω μεταφράσει ποιήματα του [Νάσου] Βαγενά στα γερμανικά [...] Η πρώτη μου δήλωση όταν γνωριστήκαμε και του είπα ότι ανέλαβα να κάνω αυτή τη δουλειά κτλ., του είπα: «Όμως εγώ είμαι οπαδός του Barthes και θεωρώ ότι ο <i>συγγραφέας είναι νεκρός</i> · ακόμα και ότι ζείτε δηλαδή, δεν με επηρεάζει...» Εντάξει, ευτυχώς ήξερε τον Barthes ο άνθρωπος, είναι θεωρητικός, και έτσι δεν παρεξηγήθηκε. Αλλά η <i>συνομιλία</i> μου είναι με το κείμενο, δεν είναι με τον οποιονδήποτε συγγραφέα.	IV. 24. ΝΕΚΡΟΣ	[Σχέση Μεταφραστή] Συγγραφέα, Πρωτότυπο	31/01/2017	10:38-11:22	https://youtu.be/kxO9If_cI7Y?t=638
ΠΜ 59	Σουλιώτης Σωτήρης	Μεταφραστής (δανικά, νορβηγικά, σουηδικά, λιθουανικά)	Όταν μεταφράζω ένα έργο, στην αρχή, μέχρι να εγκλιματιστώ, περνάει ένα στάδιο προσαρμογής... Μετά όμως, ανάλογα με το πόσο ενδιαφέρον είναι το έργο, άλλοτε στη μέση του έργου, άλλοτε πριν τη μέση, άλλοτε ακόμα και προς το τέλος, το έργο αυτό με συναρπάζει, όσο καλής ή κακής ποιότητας και να είναι, και <i>μπάινω μέσα</i> στην ατμόσφαιρα των ηρώων του έργου, <i>σαν να συμμετέχω εκεί...</i>	I. 2. ΜΕΣΑ	Μετάφραση, Λογοτεχνικοί ήρωες	27/03/2017	2:12-2:46	https://www.youtube.com/watch?v=d4nuR1jIHK8&t=166s
ΠΜ 60	Φράγκου Κατερίνα	Μεταφράστρια (γαλλικά), λογοτεχνική ατζέντισσα	Ο γλωσσικός πλούτος και η γλωσσική ποιότητα του μεταφραστή σίγουρα φαίνονται στο έργο. Βεβαίως, ένας πολύ καλός μεταφραστής θα πρέπει να έχει τον πλούτο, αλλά να τον χρησιμοποιεί με τρόπο που να μην είναι ίδιες όλες οι μεταφράσεις του, γιατί πρέπει να αποδίδει το ύφος του συγγραφέα. Οπότε είναι <i>ημιδιαφανής</i> . Είναι <i>διαφανής</i> από τον πλούτο του και <i>καθόλου διαφανής</i> στο στυλ, που πρέπει κάθε φορά να αποδίδει τον συγγραφέα.	V. 26. (Α)ΔΙΑΦΑΝΗΣ	Μεταφραστής	23/04/2018	7:25-8:15	https://www.youtube.com/watch?v=HwUXhbbLfE

Παράρτημα V: Πορτρέτα Μεταφραστών: a Work in Progress

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία δημοσίευσης	Χρονικό σημείο συνέντευξης	Υπερσύνδεσμος
ΠΜ 61α	Ψυλλιά Αθηνά (1α)	Μεταφράστρια (πορτογαλικά), ψυχολόγος	Δεν ήταν όνειρο ζωής [το να ασχοληθώ με τη μετάφραση], αλλά ήταν ένα παιδικό παιχνίδι, δηλαδή ήταν κάτι με το οποίο έχω ασχοληθεί σαν παιχνίδι από πολύ μικρή. Και δεν το επέλεξα ακριβώς ως επάγγελμα... <i>Με επέλεξε</i> . Γιατί ήταν άλλη η κατεύθυνση των σπουδών μου και έχω κι άλλη ιδιότητα επαγγελματική [...]	III. 17. ΠΑΙΧΝΙΑΙ	Μετάφραση	15/02/2017		https://www.youtube.com/watch?v=Shf11RMYwj0
ΠΜ 61β	Ψυλλιά Αθηνά (1β)	Μεταφράστρια (πορτογαλικά), ψυχολόγος	Τώρα, μετά από είκοσι χρόνια, βρίσκω ακριβώς τις συνδέσεις [μεταξύ ψυχολογίας και μετάφρασης]. Διαισθανόμουν ότι υπάρχει κάτι εκεί... Νομίζω [ότι] έχει να κάνει λίγο με τη λειτουργία της διαμεσολάβησης και της γέφυρας. Και στη θεραπεία υπάρχει η έννοια της μετάφρασης, δηλαδή παλιά πράγματα ή παλιά νοήματα τα ξαναμεταφράζουμε και τα καταλαβαίνουμε αλλιώς.	VI. 34. (ΔΙΑ) ΜΕΣΟΛΑΒΗΤΗΣ/ ΓΕΦΥΡΑ	Μετάφραση	15/02/2017	0:27-1:30	https://www.youtube.com/watch?v=Shf11RMYwj0
ΠΜ 62	Ψυλλιά Αθηνά (2)	Μεταφράστρια (πορτογαλικά), ψυχολόγος	Το κίνητρό μου [στη μετάφραση] είναι ότι περνάω καλά, ότι είναι ένα παιχνίδι, εξακολουθεί να είναι ένα παιχνίδι για μένα. Είναι κάτι το οποίο με ενθουσιάζει, με κινητοποιεί πάρα πολύ. Είναι ένα πράγμα που το 'χω ανακαλύψει από επτά-οκτώ χρονών, δεν ξέρω γιατί, είναι εκεί όμως...	III. 17. ΠΑΙΧΝΙΑΙ	Μετάφραση	15/02/2017	4:57-5:15	https://www.youtube.com/watch?v=Shf11RMYwj0

Παράρτημα V: Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία α' ραδιοφωνικής μετάδοσης	Χρονικό σημείο εκπομπής	Υπερσύνδεσμος
CP 1	Αργυροπούλου Σταυρούλα προς Αντρέι Μπέλυ (1)	Μεταφράστρια (ρωσικά, γαλλικά, αγγλικά)	Αγαπητέ Αντρέι, κοιτώντας κάποτε μια φωτογραφία σου αναρωτήθηκα τι ήταν αυτό που έκανε τη Ναντέζντα Μαντελστάμ να πει για εσένα: «Έδινε την εντύπωση ότι τον διαπερνούσε το φως. Τέτοιο λαμπερό άνθρωπο δεν ξανα συνάντησα. Δεν μπορώ να πω αν αυτό οφειλόταν στην εντύπωση που προκαλούσαν τα μάτια του από την αδιάκοπη ροή των σκέψεών του, αλλά ο Μπέλυ <i>φόρτιζε</i> όποιον τον πλησίαζε μ' ένα είδος πνευματικού ηλεκτρισμού. Η παρουσία του, το βλέμμα του, η φωνή του, γονιμοποιούσαν τη σκέψη, επιτάχυναν τους σφυγμούς. Μου έδινε την εντύπωση ότι δεν είχε σώμα, ότι ήταν ένα ηλεκτρικό φορτίο. Η υλοποίηση της <i>θέλλας</i> , του <i>θαύματος</i> ». Έφυγες πριν από αρκετές δεκαετίες, αφήνοντας ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον συγγραφικό και ποιητικό έργο. Μετά από χρόνια, με την ιδιότητα της μεταφράστριάς, αντιμετώπισα την πρόκληση να <i>μεταφέρω</i> ένα κομμάτι του έργου αυτού, το μυθιστόρημα <i>Πετρούπολη</i> , στη γλώσσα μου. Και τότε βρέθηκα απέναντι σ' ένα κείμενο που <i>εξέπεμπε</i> αυτόν ακριβώς τον <i>ηλεκτρισμό</i> για τον οποίο μιλούσε η Ναντέζντα Μαντελστάμ όταν αναφερόταν σε σένα.	IV. 24. ΕΛΕΥΘΕΡΟ, VI. 33. ΜΕΤΑΦΟΡΑ	Μετάφραση, Συγγραφέας, Πρωτότυπο	27/11/2018	11:52-13:20	https://webradio.ert.gr/trito-programma/11ion2018-carte-postale-enas-metaphrastis-exomologite-stavroula-argyropoulou-pros-andrei-bely/
CP 2	Αργυροπούλου Σταυρούλα προς Αντρέι Μπέλυ (2)	Μεταφράστρια (ρωσικά, γαλλικά, αγγλικά)	[Αγαπητέ Αντρέι], η μετάφραση της <i>Πετρούπολης</i> στάθηκε για μένα μια άκρως ενδιαφέρουσα <i>περιπλάνηση</i> ανάμεσα σε δυο γλώσσες με πλούσια εκφραστικά μέσα, που ούτε για μια στιγμή δεν σκέφτηκα να εγκαταλείψω. Σ' ευχαριστώ για το ωραίο ταξίδι.	III. 13. ΤΑΞΙΔΙ	Μετάφραση	27/11/2018	24:45-25:05	https://webradio.ert.gr/trito-programma/11ion2018-carte-postale-enas-metaphrastis-exomologite-stavroula-argyropoulou-pros-andrei-bely/
CP 3	Ελαιτριβιάρη Κλεοπάτρα προς Eduardo Jáuregi (1)	Μεταφράστρια (ισπανικά, αγγλικά)	Αγαπητέ Eduardo, είμαι η μεταφράστρια της <i>Ωραιότερης ιστορίας που γράφτηκε ποτέ</i> [...] Το πρώτο βιβλίο της σειράς, <i>Το χαμένο βιβλίο</i> , μου άρεσε πολύ, αλλά η αλήθεια είναι ότι <i>ερωτεύτηκα</i> τους <i>Τέσσερις σωματοφύλακες και μισός</i> . Την πρώτη φορά που οι σωματοφύλακες φωνάζουν πάνω στη μάχη «Ένας για όλους και όλοι για έναν!», βούρκωσα...	II. 10. ΕΡΩΤΑΣ	Πρωτότυπο	10/12/2018	11:40-12:34	https://webradio.ert.gr/trito-programma/trito-mousiki/10dek2018-carte-postale-enas-metaphrastis-exomologite-kleopatra-eleotriviaris-pros-eduardo-chaouregki/

Παράρτημα V: Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία α' ραδιοφωνικής μετάδοσης	Χρονικό σημείο εκπομπής	Υπερσύνδεσμος
CP 4	Ελαιοτριβιάρη Κλεοπάτρα προς Eduardo Jáuregi (2)	Μεταφράστρια (ισπανικά, αγγλικά)	Σε ζάλισα με μερικές ερωτήσεις ακόμα, σου ζήτησα συγγνώμη για το παραλήρημα του σαραντάχρονου παιδιού και υπέγραψα εκείνο το πρώτο mail ως μια φανατική αναγνώστρια. Ο ενθουσιασμός μου το επόμενο πρωί ήταν ακόμα μεγαλύτερος, όταν έλαβα την απάντησή σου. Ήσουν εξίσου ενθουσιασμένος με το γεγονός ότι τα βιβλία σου εκδίδονταν στα ελληνικά, αλλά και με τις ερωτήσεις της τρελής ελληνίδας μεταφράστριας...	I. 1. ΑΝΑΓΝΩΣΗ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	10/12/2018	20:57-21:20	https://webradio.ert.gr/trito-programma/trito-mousiki/10dek2018-carte-postale-enas-metafrastis-exomologite-kleopatra-eleotriviari-pros-edouardo-chaouregki/
CP 5	Ελαιοτριβιάρη Κλεοπάτρα προς Eduardo Jáuregi (3)	Μεταφράστρια (ισπανικά, αγγλικά)	Eduardo σ' ευχαριστώ για τα όμορφα ταξίδια μαζί με την Άλμα και τον Ντιέγκο στη Χώρα του Ποτέ, στο Παρίσι του Δουμά, στην Καστίλλη του Κιχότη και στη Χώρα των Θουμάτων.	III. 13. ΤΑΞΙΔΙ	Σχέση Μεταφραστή- Λογοτεχνικού ήρωα	10/12/2018	23:03-23:13	https://webradio.ert.gr/trito-programma/trito-mousiki/10dek2018-carte-postale-enas-metafrastis-exomologite-kleopatra-eleotriviari-pros-edouardo-chaouregki/
CP 6	Ζακοπούλου Γεωργία προς Felisberto Hernandez	Μεταφράστρια (ισπανικά, γαλλικά)	Τυχαία άκουσα να μιλούν για σένα σε ένα συνέδριο μεταφραστών στη Γαλλία, που συνήθιζα να πηγαίνω, αφού εκείνη την εποχή οι εκδόσεις Seuil είχαν κυκλοφορήσει μια ιδιαίτερος φροντισμένη έκδοση των Απάντων σου και θυμάμαι ότι αμέσως έψαξα να βρω κάποιο βιβλίο σου. Άλλες εποχές τότε: ούτε Internet, ούτε PDF, ούτε εύκολες και φτηνές μετακινήσεις. Σε βρήκα όμως, και από τότε κόλλησα. Σε διάβασα για πρώτη φορά στα γαλλικά, κι αμέσως μετά στα ισπανικά. Ένωσα πως έπρεπε να έρθουμε μαζί στην Ελλάδα. Μου φαινόταν παράξενο που δεν σε είχαν ανακαλύψει, και φοβόμουν μήπως τώρα που σε βρήκα εγώ ερχόταν κάποιος άλλος να σε κλέψει. Απευθύνθηκα σε αρκετούς εκδότες, αλλά η απάντηση ήταν πάντα η ίδια: «Εξαιρετικός συγγραφέας, αλλά... Θα πουλήσει!» Δύο χρόνια αργότερα, μια τυχαία, και πάλι, συνάντηση μάς έδωσε τη δυνατότητα να εκδοθούμε. Και κάπως έτσι, φτάσαμε στις προθήκες των βιβλιοπωλείων...	II. 8. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ, V. 27. ΟΙΚΕΙΟΠΟΙΗΣΗ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	18/03/2019	20:28-21:32	https://webradio.ert.gr/trito-programma/18mar-2019-carte-postale-enas-metafrastis-exomologite-georgia-zakopoulou-pros-felisberto-ernantes/

Παράρτημα V: Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία α' ραδιοφωνικής μετάδοσης	Χρονικό σημείο εκπομπής	Υπερσύνδεσμος
CP 7α	Καλλιφατιδής Έφη (αφιέρωμα) (1α)	Μεταφράστρια (ιταλικά, αγγλικά)	Η Έφη Καλλιφατιδής ανήκει στη σπουδαία ελληνική μεταφραστική οικογένεια. Η ίδια έχει πει για το σινάφι της: «Ο μεταφραστής είναι μια πόρνη που πουλάει μυαλό αντί για σώμα και πρέπει να κάνει τα γούστα του πελάτη, δηλαδή του συγγραφέα».	IV. 20. ΠΟΡΝΗ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	08/01/2018	01:29-02:10	https://webradio.ert.gr/ataxinomita/08ian2018-carte-postale-enas-metafrastris-exomologite-efi-kallifatidi/
CP 7β	Καλλιφατιδής Έφη (αφιέρωμα) (1β)	Μεταφράστρια (ιταλικά, αγγλικά)	«Ο μεταφραστής είναι μια <i>tabula rasa</i> , αλλά με μπόλικη υποδομή από κάτω, έτσι ώστε να μπορεί να γίνεται κάθε φορά, με κάθε νέο βιβλίο, <i>rasa</i> . Τα τρία στοιχεία — ύφος, εμμονές, προθέσεις — πρέπει να τα ξέρει, ή, εφόσον πρόκειται για συγγραφέα που τον πρωτοπιάνει να τα ξεκαθαρίζει όσο πιο σύντομα γίνεται».	V. 26. ΔΙΑΦΑΝΗΣ	Μεταφραστής	08/01/2018		https://webradio.ert.gr/ataxinomita/08ian2018-carte-postale-enas-metafrastris-exomologite-efi-kallifatidi/
CP 8	Καλλιφατιδής Έφη (αφιέρωμα) (2)	Μεταφράστρια (ιταλικά, αγγλικά)	Το δεύτερο βιβλίο που μετέφρασα ήταν <i>Το όνομα του Ρόδου</i> , κι εκεί πια κρίθηκε το μέλλον μου... Τα βιβλία που έχω μεταφράσει είναι περισσότερα από εκατόν είκοσι. Τον Εκο τον ξεχωρίζω, γιατί δεν γίνεται αλλιώς: είμαστε πια σαν παντρεμένοι, κοντά τριάντα πέντε χρόνια...	II. 11. ΓΑΜΟΣ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	08/01/2018	07:09-07:26	https://webradio.ert.gr/ataxinomita/08ian2018-carte-postale-enas-metafrastris-exomologite-efi-kallifatidi/
CP 9	Καλλιφατιδής Έφη (αφιέρωμα) (3)	Μεταφράστρια (ιταλικά, αγγλικά)	Από τύχη ή σύμπτωση ξέρω πώς λειτουργεί η σκέψη του και, πιθανόν, έχω κι εγώ έναν αντίστοιχο τρόπο σκέψης. Όταν ξεκινάει μια φράση, πολλές φορές ξέρω πώς θα την τελειώσει, πριν ακόμα τη διαβάσω. Λέω καμιά φορά για τον εαυτό μου ότι είμαι ένας σκουπιδιοτενεκές γνώσεων. Ο Εκο ήταν η παγκόσμια χωματερή των γνώσεων. Συμβούλευε: «Αν δεν σας αρέσουν κάποιες φράσεις, παράγραφοι ή σελίδες, μπορείτε να τις πηδάτε». Εγώ, δυστυχώς, δεν μπορούσα να τις πηδήξω, professore, έπρεπε να τις αντέξω... Το μόνο που μπορώ να πω είναι ότι έριξα μια ματιά στο πηγάδι, δεν διέκρινα πυθμένα και απλώς τράβηξα μερικούς κουβάδες επάνω· μπορεί και να μου γόθηκαν μερικά νερά έξω...	I. 3. ΒΑΘΙΑ, VI. 33. ΜΕΤΑΦΟΡΑ	Μετάφραση, Πρωτότυπο	08/01/2018	10:02-11:08	https://webradio.ert.gr/ataxinomita/08ian2018-carte-postale-enas-metafrastris-exomologite-efi-kallifatidi/

Παράρτημα V: Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία α' ραδιοφωνικής μετάδοσης	Χρονικό σημείο εκπομπής	Υπερσύνδεσμος
CP 10	Καπετανάκη Ελένη προς Ουχαγιάντ (Ιμπραχίμ Αλ Κούνι)	Μεταφράστρια (αραβικά)	Δεν είχα ξαναμεταφράσει συγγραφέα από τη Λιβύη, ξέρεις. Πόσο μάλλον έναν Τουαρέγκ, πόσο μάλλον έναν ποιητή της ερήμου. <i>Βούτηξα στους αμμόλοφους της λιβυκής Σαχάρας, χόθηκα στις σκηνές σας, μελέτησα τη ζωή σας. Μήνες σε παρακολουθούσα [...] Περιπάτησα στην έρημο μαζί σου, Ουχαγιάντ. [σημ.: απευθύνεται στον Ουχαγιάντ, κεντρικό ήρωα του μυθιστορήματος του Ιμπραχίμ Αλ Κούνι <i>Το χρυσάφι και η κατάρα της ερήμου</i>, Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτη, 2017].</i>	I. 5. ΒΙΩΜΑ, III. 13. ΤΑΞΙΔΙ	Σχέση Μεταφραστή- Λογοτεχνικού ήρωα	09/10/2017	09:50-13:22	https://webradio.ert.gr/rito-programma/09okt2017-carte-postale-enas-metastastis-exomologite-eleni-kapetanaki-pros-ukhavy/
CP 11	Κοβαλένκο Τόνια προς John Banville (1)	Μεταφράστρια (αγγλικά), ποιήτρια	Αγαπητέ μου John, μ' έχουν καλέσει σ' αυτή τη λογοτεχνική εκπομπή να μιλήσω για σένα — ή μάλλον για μας. Δυσκολεύομαι, δειλιάζω... Μακάρι να μου έγραφεσ εσύ αυτά που πρέπει να πω, κι εγώ απλώς να τα μετέφραζα. Πόσο γλαφυρές θα ήταν τότε οι καρτ ποστάλ που θα σου έστελνα: με την κάθε περίτεχνη «αλά Banville» φράση θα γοητεύαμε τους ακροατές μας και θα έπαιρνα κι εγώ λίγη από την αίγλη σου. Μπορώ, βεβαίως, σαν τον βασικό σου ήρωα — αυτόν που επανεμφανίζεται σε όλα σου σχεδόν τα βιβλία, κι ως αλλάζει ιδιότητες και ονόματα — να επιστρατεύσω την τέχνη της κλοπής και να αντιγράψω το στυλ σου. Μα πόσο επιδέξια θα το έκανα; Το αποτέλεσμα θα ήταν μάλλον μια φτωχή απομίμηση που αμέσως θα με πρόδιδε. Ας περιοριστώ λοιπόν στη δική μου φωνή, έστω κι αν σκατσάρω μερικά μοντά σκεδιάσματα μόνο, σε σύγκριση με τους υποβλητικούς πίνακες που ζωγραφίζεις με τις λέξεις σου εσύ.	V. 31. ΠΙΝΑΚΑΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	27/05/2019	17:51-18:49	https://webradio.ert.gr/rito-programma/27maï2019-carte-postale-enas-metastastis-exomologite-tonia-kovalenko-pros-tzon-banvil/
CP 12α	Κοβαλένκο Τόνια προς John Banville (2α)	Μεταφράστρια (αγγλικά), ποιήτρια	Στο πρώτο γράμμα που αποφάσισα ποτέ να σου γράψω — γιατί αλληλογραφούμε και στην αληθινή ζωή, πέρα από το φανταστικό πλαίσιο αυτής εδώ της εκπομπής — είχα αυτοσυστηθεί ως η καλύτερή σου αναγνώστρια. Αφού τι άλλο είναι ο μεταφραστής ενός συγγραφέα, αν όχι ο πιο σχολαστικός αναγνώστης τού έργου του; Αυτός που διαβάζει πίσω από τις γραμμές, που ακολουθεί σθεναρά τον μίτο της αφήγησης σε όλους τους λαβυρίνθους της· που εξιχνιάζει τα κρυμμένα νοήματα, ή έστω προσπαθεί, μέχρι εσχάτων.	I. 1. ΑΝΑΓΝΩΣΗ, III. 14. ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ, III. 15. ΝΤΕΝΤΕΚΤΙΒ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα, Μετάφραση, Πρωτότυπο	27/05/2019	30:58-32:20	https://webradio.ert.gr/rito-programma/27maï%ce%902019-carte-postale-enas-metastastis-exomologite-tonia-kovalenko-pros-tzon-banvil/

Παράρτημα V: Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία α' ραδιοφωνικής μετάδοσης	Χρονικό σημείο εκπομπής	Υπερσύνδεσμος
CP 12β	Κοβαλένκο Τόνια προς John Banville (2β)	Μεταφράστρια (αγγλικά), ποιήτρια	Φυσικά και με αυτήν μου ακόμα την ιδιότητα δεν διατηρώ την παγκόσμια αποκλειστικότητα. Υπάρχει κάποια ή κάποιος σαν εμένα στη Γαλλία, την Ιταλία, την Ισπανία, την Ιαπωνία και σε όλες τις άλλες χώρες που έχεις μεταφραστεί. Κι όμως, παρόλο που το ξέρω αυτό, εγώ θέλω να πιστεύω ότι σε <i>εξιχνιάζω</i> και σε αποδίδω στη δική μου γλώσσα όπως κανένας άλλος στη δική του. Αν δεν διατηρούσα αυτή τη μεγαλομανή ψευδαίσθηση, <i>θα παρέδίδα προημένη τα όπλα</i> μπροστά σε κάθε αριστοτεχνική σου φράση.	III. 15. NTENTEKTIB, IV. 19. ΠΑΛΗ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα, Μετάφραση, Πρωτότυπο	27/05/2019		https://webradio.ert.gr/rito-programma/27ma%ce%902019-carte-postale-enas-metafrastris-exomologite-tonia-kovalenko-pros-tzon-banvil/
CP 13	Κοβαλένκο Τόνια προς John Banville (3)	Μεταφράστρια (αγγλικά), ποιήτρια	Ποια είναι η κυρία Οσμοντ σου; [σημ.: <i>Κυρία Οσμοντ</i> , Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 2019] Μα η Isabel Archer, από το <i>Πορτραίτο μιας κυρίας</i> του Henry James, στον οποίο αποφάσισες να αποτίσεις έναν ιδιότυπο φόρο τιμής, πιάνοντας το νήμα της ιστορίας από εκεί που το άφησε μετέωρο εκείνος και γράφοντας το σίκουελ. Όσο για μένα, δεν είχα ξαφνικά να αναμετρηθώ μόνο με την απαιτητική πρόξα του Banville, αλλά και με τον κατά γενική ομολογία δυσμετάφραστο αμερικανό συγγραφέα. Μίας και μιμείσαι εδώ με τη δική σου <i>απαράμυλλη</i> μαστοριά το στυλ γραφής του James. Βέβαια, παρά τον αρχικό μου πανικό, στην πορεία συνειδητοποίησα ότι πίσω από τον James βρίσκουν πάντοτε εσύ, ο Ιρλανδός που γνωρίζω πια καλά.	IV. 19. ΠΑΛΗ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	27/05/2019	33:05-33:48	https://webradio.ert.gr/rito-programma/27ma%ce%902019-carte-postale-enas-metafrastris-exomologite-tonia-kovalenko-pros-tzon-banvil/
CP 14	Κοβαλένκο Τόνια προς John Banville (4)	Μεταφράστρια (αγγλικά), ποιήτρια	Παντοτινά δική σου, ή « <i>Till death do us part</i> », Τόνια Κοβαλένκο.	II. 11. ΓΑΜΟΣ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	27/05/2019	36:34-36:41	https://webradio.ert.gr/rito-programma/27ma%ce%902019-carte-postale-enas-metafrastris-exomologite-tonia-kovalenko-pros-tzon-banvil/

Παράρτημα V: Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία α' ραδιοφωνικής μετάδοσης	Χρονικό σημείο εκπομπής	Υπερσύνδεσμος
CP 15	Κοιλής Γιάννης προς Hans Jacob Christoffel Von Grimmelshausen	Μεταφραστής (γερμανικά 17ου αι.)	Και να λοιπόν που με οδηγούν τα Ηλύσια Πεδία σε έναν απ' τους αγαπημένους μου συγγραφείς: τον ομοεθνή σας Arnold Schmidt και το βιβλίο του <i>Τίνα ή Περί αθανασίας</i> . Εκεί αναπτύσσεται μια φαντασία σύμφωνα με την οποία οι συγγραφείς, μετά τον θάνατό τους, δεν περνούν, όπως όλος ο υπόλοιπος πληθυσμός της γης, στην ανυπαρξία. Μόνο, είναι αναγκασμένοι να μείνουν στα Ηλύσια Πεδία — ορίστε ο συνειρμός μας. Ωσπου να πάψει να αναφέρεται πια το όνομά τους στον επάνω κόσμο· οπότε, επιτέλους, εξαυλώνονται... Ο ύπνος μου μετά ήταν ανήσυχος. Εσείς τον <i>στοιχειώσατε</i> . Η μετάφρασή μου του βιβλίου σας στα ελληνικά, του <i>Σιμπλικίου Σιμπλικισμού</i> , ήταν η αιτία. Θυμώσατε, που με αυτή μου την «εχθρική ενέργεια», όπως την αποκαλέσατε, ως <i>έξαλλος ενόπλιος επισκέπτης</i> , θα αργήσετε ακόμη περισσότερο να βρείτε την ησυχία σας.	IV. 19. ΠΑΛΗ, VI. 37. ΜΕΤΑΘΑΝΑΤΙΑ ΖΩΗ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	30/04/2018	12:54-13:47	https://webradio.ert.gr/rito-programma/30apr2018-carte-postale-enas-metastastis-exomologite/
CP 16α	Κυριακίδης Αχιλλέας προς Georges Perec (1α)	Μεταφραστής (ισπανικά, γαλλικά, αγγλικά), συγγραφέας, κινηματογραφιστής, επίτιμος διδάκτορας Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας Ιονίου Πανεπιστημίου	<i>Ζήσαμε μαζί έναν χρόνο: όσο χρειάστηκε να μεταφράσω τη Ζωή [σημ.: Ζωή: Οδηγίες χρήσεως, Αθήνα, Ύψιλον, 1991], συχνά ακούγοντάς σε να γελάς και βλέποντάς σε να μου κλείνεις το μάτι ή να σηκώνεις τα χέρια σ' αυτή τη χαμογελαστή χειρονομία που λέει: «Τι να σου κάνω; Δε φταίω εγώ. Εσύ τα 'θελες!»</i>	II. 9. ΣΥΜΒΙΩΣΗ, IV. 7. ΓΝΕΦΕΙ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	17/07/2017	08:41-09:50	https://webradio.ert.gr/rito-programma/17ioul2017-carte-postale-enas-metastastis-exomologite-achilleas-kyriakidis-pros-george-perec/

Παράρτημα V: Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία α' ραδιοφωνικής μετάδοσης	Χρονικό σημείο εκπομπής	Υπερσύνδεσμος
CP 16β	Κυριακίδης Αχιλλέας προς Georges Perec (1β)	Μεταφραστής (ισπανικά, γαλλικά, αγγλικά), συγγραφέας, κινηματογραφιστής, επίτιμος διδάκτορας Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας Ιονίου Πανεπιστημίου	Αργότερα μετέφρασα κι άλλα βιβλία σου [...] αλλά κανένα απ' αυτά, όπως και κανένα από όλα τα σχεδόν ενενήντα βιβλία διαφόρων συγγραφέων που μετέφρασα μετά τη Ζωή, δεν μ' έκανε να νιώσω αυτό το ρίγος της δικαίωσης του αγώνα της μετάφρασης: αυτής της ωραίας πάλης με δύο γλώσσες και δύο κόσμους. Χρειάστηκε να περάσουν είκοσι επτά χρόνια για να το ξανανιώσω, δεν στο κρύβω, τώρα· τώρα που —τύχη αγαθή!— και επιτέλους, αξιόθηκα να μεταφράσω το άλλο μείζον μοντερνιστικό «υπερ-μυθιστόρημα», κατά τον Calvino, του 20ού αιώνα, <i>Το κουτσό</i> του Cortázar.	IV. 19. ΠΑΛΗ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	17/07/2017		https://webradio.ert.gr/rito-programma/17ioul2017-carte-postale-enas-metafrastris-exomologite-achilleas-kyriakidis-pros-george-perec/
CP 17α	Κυριακίδης Αχιλλέας προς Georges Perec (2α)	Μεταφραστής (ισπανικά, γαλλικά, αγγλικά), συγγραφέας, κινηματογραφιστής, επίτιμος διδάκτορας Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας Ιονίου Πανεπιστημίου	Georges, δεν υπάρχει, και το ξέρεις, <i>ασφαλτοστρωμένη διαδρομή</i> από μια γλώσσα σε μian άλλη. Άσε που, εκτός από <i>λακκούβες</i> , ενδέχεται να υπάρχουν και <i>παγίδες</i> , και καλό είναι ο μεταφραστής να έχει τον νου του.	III. 13. ΤΑΞΙΔΙ, III. 14. ΠΑΓΙΔΑ	Μετάφραση, Μεταφραστής, Πρωτότοπο	17/07/2017		https://webradio.ert.gr/rito-programma/17ioul2017-carte-postale-enas-metafrastris-exomologite-achilleas-kyriakidis-pros-george-perec/

Παράρτημα V: Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία α' ραδιοφωνικής μετάδοσης	Χρονικό σημείο εκπομπής	Υπερσύνδεσμος
CP 17β	Κυριακίδης Αχιλλέας προς Georges Perec (2β)	Μεταφραστής (ισπανικά, γαλλικά, αγγλικά), συγγραφέας, κινηματογραφιστής, επίτιμος διδάκτορας Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας Ιονίου Πανεπιστημίου	Υπάρχουν και περιπτώσεις όπου όλη η <i>διαδρομή</i> είναι <i>παγίδα</i> , και μάλιστα εξ ορισμού. Γι' αυτό και ο μεταφραστής πρέπει να 'χει κάνει ήδη μερικές βασικές επιλογές, πρώτη και καλύτερη από τις οποίες είναι το <i>αν θα μπει τελικά στο δάσος ή όχι</i> .	III. 13. ΤΑΞΙΔΙ, III. 14. ΠΑΓΙΔΑ	Μετάφραση, Μεταφραστής, Πρωτότυπο	17/07/2017	22:10-23:19	https://webradio.ert.gr/rito-programma/17ioul2017-carte-postale-enas-metafrastis-exomologite-achilleas-kyriakidis-pros-georges-perec/
CP 17γ	Κυριακίδης Αχιλλέας προς Georges Perec (2γ)	Μεταφραστής (ισπανικά, γαλλικά, αγγλικά), συγγραφέας, κινηματογραφιστής, επίτιμος διδάκτορας Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας Ιονίου Πανεπιστημίου	Υπάρχει όμως και μια τέταρτη περίπτωση, όπως είναι η μετάφραση βιβλίων σαν το <i>Ζωή: Οδηγίες χρήσεως</i> , όπου σε μια τρομερή κλίμακα ισχύουν ταυτόχρονα και τα τρία. Όπου δεν ξέρεις <i>αν πρέπει να προφυλαχτείς απ' τις παγίδες, ή αν οφείλεις να πέσεις σε μια-δυο απ' αυτές</i> , γιατί έτσι το ήθελε ο συγγραφέας και το ζητάει η λογική του βιβλίου. Όπου δεν ξέρεις <i>αν πρέπει να φοβάσαι τον λύκο όταν εμφανίζεται ή όταν δεν εμφανίζεται</i> , κι όπου βρίσκεσαι <i>στην αντικειμενική αδυναμία του ναυαγού να κρίνεις αν το σπιτάκι της γιαγιάς που βλέπεις στο βάθος είναι οφθαλμαπάτη ή όχι</i> .	III. 14. ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ	Μετάφραση, Μεταφραστής, Πρωτότυπο	17/07/2017		https://webradio.ert.gr/rito-programma/17ioul2017-carte-postale-enas-metafrastis-exomologite-achilleas-kyriakidis-pros-georges-perec/

Παράρτημα V: Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία α' ραδιοφωνικής μετάδοσης	Χρονικό σημείο εκπομπής	Υπερσύνδεσμος
CP 17δ	Κυριακίδης Αχιλλέας προς Georges Perec (2δ)	Μεταφραστής (ισπανικά, γαλλικά, αγγλικά), συγγραφέας, κινηματογραφιστής, επίτιμος διδάκτορας Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας Ιονίου Πανεπιστημίου	<i>Παίζουμε εν παικτοίς</i> , δηλαδή [σημ.: «παιζώ εν ου παικτοίς»: μεσαιωνική έκφραση, αστειεύομαι για πράγματα σοβαρά, σημαντικά (ΛΚΝ)]. Αν κρίνω μάλιστα κι από τις άλλες μεταφράσεις του έργου, την αγγλική λόγου χάριν, υπήρξαμε υπέρμετρα <i>ευλαβικοί</i> απέναντι σ' ένα μυθιστόρημα που επιζητούσε την ενεχόμενη <i>ασυδοσία</i> μας.	III. 17. ΠΑΙΧΝΙΑΙ	Μετάφραση, Μεταφραστής, Πρωτότυπο	17/07/2017		https://webradio.ert.gr/rito-programma/17ioul2017-carte-postale-enas-metafrastis-exomologite-achilleas-kyriakidis-pros-georges-perec/
CP 18	Μποτουροπούλου Ιφιγένεια προς Émile Zola (1)	Μεταφράστρια (γαλλικά), ομότιμη καθηγήτρια Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΕΚΠΑ	Θα ήθελα, καλέ μου Émile, να γινόταν να μου εξηγούσες πώς είναι δυνατόν ένας άνδρας και μάλιστα συγγραφέας, να ξέρει τόσο πολλά πράγματα για τα υφάσματα, τα χρώματα, τις ονομασίες, τις ποιότητες, αλλά και τα ρούχα. Δεν σου κρύβω ότι αυτό με δυσκόλεψε πολύ στη μετάφραση. Όλα εκείνα τα διαφορετικά είδη βαμβακερών, μάλλινων, μεταξωτών, ταφτάδων, βελουδών, σεβιότ, ντρα, μουαρέ, σατέν, δαντέλας, ασπρόρουχων, γαντιών, ομπρελίνων, ήταν σωστή <i>σπαζοκεφαλιά</i> για να τα μεταφράσει κανείς! Για να μη μιλήσω για τα άπειρα είδη κορσέδων και εσφουράχων που συνήθιζαν οι κυρίες της εποχής σου...	III. 17. ΠΑΙΧΝΙΑΙ	Μετάφραση	26/03/2018	21:06-21:53	https://webradio.ert.gr/rito-programma/26mar2018-carte-postale-enas-metafrastis-exomologite-ifigenia-botouropoulou-pros-emile-zola-ora-17-30-18-00/
CP 19	Μποτουροπούλου Ιφιγένεια προς Émile Zola (2)	Μεταφράστρια (γαλλικά), ομότιμη καθηγήτρια του Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΕΚΠΑ	Φοβόμουν μήπως δεν κατορθώσω να αποδώσω τη <i>δύναμη της πένας σου</i> [...] Εκείνο που μένει στον αναγνώστη είναι ο θαυμασμός αφενός για τη μεγάλη θεματολογία που θίγεις και αφετέρου η στιβαρότητα του λόγου σου. Θέλω να ελπίζω, Émile, πως σε <i>υπηρετήσα</i> με τον καλύτερο τρόπο, γιατί, ειλικρινά, έβαλα τα δυνατά μου. Η μεταφράστριά σου, Ιφιγένεια Μποτουροπούλου.	IV. 20. ΥΠΗΡΕΤΗΣ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	26/03/2018	22:32-24:05	https://webradio.ert.gr/rito-programma/26mar2018-carte-postale-enas-metafrastis-exomologite-ifigenia-botouropoulou-pros-emile-zola-ora-17-30-18-00/

Παράρτημα V: Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία α' ραδιοφωνικής μετάδοσης	Χρονικό σημείο εκπομπής	Υπερσύνδεσμος
CP 20	Παλαιολόγος Κωνσταντίνος προς Alberto Méndez	Μεταφραστής (ισπανικά, καταλανικά), αναπληρωτής καθηγητής Τμήματος Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΑΠΘ	<p>Δεύτερη καρτ ποστάλ: καλοκαίρι του 2007. Ο Βαγγέλης Δασκάλου μου αναθέτει για λογαριασμό των εκδόσεων Πάπυρος τη μετάφραση των <i>Τυφλών ηλιστροπίων</i>. Είναι μια απ' τις μεγαλύτερες χαρές των μεταφραστών: η ανάθεση της μετάφρασης ενός βιβλίου που τους αρέσει, ή —ακόμα καλύτερα— που εκείνοι έχουν προτείνει. Βέβαια, πολλές φορές, η εκπλήρωση μιας τέτοιας επιθυμίας γίνεται βραχνάς — εμένα, τουλάχιστον, αυτό μου έχει συμβεί πολλάκις. Το προς μετάφραση κείμενο, με την πάροδο του χρόνου και των αναγνώσεων, αρχίζει να βαραίνει, να ξεχειλώνει, να χάνει το ενδιαφέρον του... Πρέπει κάποτε κάποιος να μιλήσει για τη νόσο των μεταφραστών. Δεν γνωρίζω αν οφείλεται στην παρατεταμένη συμβίωση με τον συγγραφέα, στην κόπωση απ' το συνεχές πόλεμα με τις λέξεις του άλλου, πάντως σχεδόν πάντοτε συμβαίνει. Αρχίζεις να θες να βελτιώσεις το πρωτότυπο, αποπειράσαι να γίνεις συγγραφέας στη θέση του συγγραφέα, επιθυμείς διακαώς να ολοκληρώσεις τη μετάφραση για να πετάξεις για άλλα κείμενα, που φαντάζουν —αλίμονο!— πιο ζουμερά, πιο προκλητικά... Δεν θυμάμαι να έγινε κάτι τέτοιο με <i>Τα τυφλά ηλιστρόπια</i>, Alberto, αλλά μπορεί να φταίει και ο χρόνος που έχει περάσει από τότε που τα μετέφρασα.</p>	Π. 9. ΣΥΜΒΙΩΣΗ, IV, 19. ΠΑΛΗ, IV, 22. ΒΑΡΟΣ/ΝΟΣΟΣ, V, 30. ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Πρωτότυπο, Μετάφραση, Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	05/11/2018	15:55-17:14	https://webradio.ert.gr/rito-programma/5nos2018-carte-postale-enas-metafrastis-exomologite-konnos-paleologos-pros-alberto-menteth/
CP 21α	Παναγιωτίδου Μελίνα προς Miguel de Cervantes (1α)	Μεταφράστρια (ισπανικά)	<p>Ακριβέ μου Miguel de Cervantes Saavedra, ας μου επιτρέψεις να σου απευθυνθώ στον ενικό. Έχουμε πλέον συμβιώσει περιπετειωδώς εσύ, εγώ κι ο δον Κιχότε για πάνω από δέκα χρόνια, περνώντας μαζί οκτώ έως και δεκαέξι ώρες την ημέρα, χωρίς σαββατοκύριακα, χωρίς ανάπαυλα, συχνά χωρίς φωνή κι ανάσα...</p>	Π. 9. ΣΥΜΒΙΩΣΗ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα, Σχέση Μεταφραστή- Λογοτεχνικού ήρωα, Μετάφραση	18/02/2019		https://webradio.ert.gr/rito-programma/18fev2019-carte-postale-enas-metafrastis-exomologite-melina-panagiotidou-pros-miguel-nte-cervantes-audio/

Παράρτημα V: Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία α' ραδιοφωνικής μετάδοσης	Χρονικό σημείο εκπομπής	Υπερσύνδεσμος
CP 21β	Παναγιωτίδου Μελίνα προς Miguel de Cervantes (1β)	Μεταφράστρια (ισπανικά)	Αναθυμάμαι τη μακρινή εποχή που ξεκίνησα τη μετάφραση του <i>Don Quijote</i> με την ορμή και τον ενθουσιασμό της αθωότητας — της άγνοιας, εν τέλει. Γιατί καμία προετοιμασία δεν είναι επαρκής όταν έρχεται η ώρα αυτής της μετάφρασης, που μοιάζει με την ίδια τη ζωή: <i>μία φορά μόνο σου λαχαίνει και ελάχιστα μπορείς να προβλέψεις</i> . Ποιος να μου το έλεγε τότε, ότι θα χρειαζόμουν για αυτήν τόσα χρόνια όσα και εσύ για τη συγγραφή τού μυθιστορήματος που <i>άλλαξε</i> μια για πάντα την πορεία του πεζού λόγου;	I. 6. ΖΩΗ, III. 14. ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ	Μετάφραση	18/02/2019	12:27-15:28	https://webradio.ert.gr/trito-programma/18fev2019-carte-postale-enas-metaphrastis-exomologite-melina-panagiotidou-pros-migkel-nte-thervantes-audio/
CP 21γ	Παναγιωτίδου Μελίνα προς Miguel de Cervantes (1γ)	Μεταφράστρια (ισπανικά)	Δέκα χρόνια που ακόμη δεν μου είναι εύκολο να τα αποτιμήσω. Πώς να περιγράψω, αλήθεια, τη <i>σymbίωση</i> ενός τέτοιου συγγραφέα και του εμβληματικότερου ήρωα της μοντέρνας εποχής με μια μεταφράστρια;	II. 9. ΣΥΜΒΙΩΣΗ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα, Σχέση Μεταφραστή- Λογοτεχνικού ήρωα, Μετάφραση	18/02/2019		https://webradio.ert.gr/trito-programma/18fev2019-carte-postale-enas-metaphrastis-exomologite-melina-panagiotidou-pros-migkel-nte-thervantes-audio/
CP 21δ	Παναγιωτίδου Μελίνα προς Miguel de Cervantes (1δ)	Μεταφράστρια (ισπανικά)	Τι να ξεχωρίσω από αυτόν τον <i>απύθμενο ωκεανό</i> φαντασίας και πραγματικότητας, ερμηνειών και σημειώσεων, απολειών και οφειλών;	I. 3. ΒΑΘΙΑ, III. 14. ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ	Μετάφραση	18/02/2019		https://webradio.ert.gr/trito-programma/18fev2019-carte-postale-enas-metaphrastis-exomologite-melina-panagiotidou-pros-migkel-nte-thervantes-audio/

Παράρτημα V: Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία α' ραδιοφωνικής μετάδοσης	Χρονικό σημείο εκπομπής	Υπερσύνδεσμος
CP 22α	Παναγιωτίδου Μελίνα προς Miguel de Cervantes (2α)	Μεταφράστρια (ισπανικά)	Αυτή η καρτ ποστάλ δεν έχει παρά ένα προσωπείο — ξέρεις εσύ γιατί. Είπα ότι σε ξέρω καλά. Όμως, να διευκρινίσω πως όσο σε πλησίαζα, τόσο απομακρυνόσουν· όσο βαθύτερα κοιτάζα μέσα σου, τόσο μεγάλωνε ο κίνδυνος να βυθιστώ — να παρασυρθώ στη δίνη του λόγου σου. Δεν ξέρω κατά πόσο αληθεύει πως οι μεταφραστές ζηλεύουμε τους συγγραφείς μας. Πάντως, όπως λες κι εσύ, «από τα δύο είδη ζήλειας που υπάρχουν, εγώ μόνο την ιερή γνωρίζω — την ευγενή και καλόβουλη». Ήταν στη μέση κι αυτός ο θαυμασμός μου, που όσο προχωρούσε η μετάφραση, αντί να υποχωρεί, μετατρέποταν σε δέος.	I. 3. ΒΑΘΙΑ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα, Μετάφραση, Πρωτότυπο	18/02/2019		https://webradio.ert.gr/rito-programma/18fev2019-carte-postale-enas-metafrastis-exomologite-melina-panagiotidou-pros-migkel-nte-thervantes-audio/
CP 22β	Παναγιωτίδου Μελίνα προς Miguel de Cervantes (2β)	Μεταφράστρια (ισπανικά)	Και σαν να μην έφταναν όλα, το κείμενό σου ήταν ήδη, υποτίθεται, μια μετάφραση από τα αραβικά στα ισπανικά. Ωραία παγίδα είχες στήσει εξαρχής: να φαίνεται ότι παλεύω όχι με ένα πρωτότυπο, αλλά με αυτό που το σινάφι μου αποκαλεί «έμμεση μετάφραση». Με την απόδοση ενός ανώνυμου αραβόφωνου μεταφραστή, ο οποίος είχε μάλιστα και άποψη, αφού στο δεύτερο μέρος κάπου-κάπου σχολιάζει το δήθεν αραβικό πρωτότυπο και αποφαίνεται για το μη γνήσιο κάποιων αποσπασμάτων, ή και αποφασίζει να παραλείψει μερικά από αυτά.	III. 14. ΠΑΓΙΑΔΑ, IV. 19. ΠΑΛΗ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα, Μετάφραση, Πρωτότυπο	18/02/2019	19:12-21:30	https://webradio.ert.gr/rito-programma/18fev2019-carte-postale-enas-metafrastis-exomologite-melina-panagiotidou-pros-migkel-nte-thervantes-audio/
CP 22γ	Παναγιωτίδου Μελίνα προς Miguel de Cervantes (2γ)	Μεταφράστρια (ισπανικά)	Ας είναι. Έχε χάρη που και σένα σε απασχολούσαν τα δικά μου προβλήματα. Γράφεις: «Έχω την εντύπωση πως η μετάφραση από μια γλώσσα σε μιαν άλλη είναι σαν να κοιτάζει κανείς φλαμανδικά χαλιά τοίχων από την πίσω όψη: όπον, αν και διακρίνονται οι μορφές, είναι γεμάτες κλώσματα που τις επισκοτίζουν και δεν αναφαίνονται με τη λεία υφή και σιλιπνότητα της καλής μεριάς». Ίδού τι μου άφησες ως οδηγία και παράδειγμα προς αποφυγήν.	V. 29. ΚΕΝΤΗΜΑ	Μετάφραση, Πρωτότυπο, Μετάφρασμα	18/02/2019		https://webradio.ert.gr/rito-programma/18fev2019-carte-postale-enas-metafrastis-exomologite-melina-panagiotidou-pros-migkel-nte-thervantes-audio/

Παράρτημα V: Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία α' ραδιοφωνικής μετάδοσης	Χρονικό σημείο εκπομπής	Υπερσύνδεσμος
CP 23α	Παναγιωτίδου Μελίνα προς Miguel de Cervantes (3α)	Μεταφράστρια (ισπανικά)	Για να σε μεταφράσω, για να μπορέσω με άλλα λόγια να κάνω αυτό το ταξίδι στο χώρο και το χρόνο και να παραδώσω το έργο σου στο σήμερα, χρειάστηκε να μάθω εξαρχής μιαν άλλη γλώσσα. Τα ισπανικά της εποχής σου, παραπλανητικός παρεμφερή με τα σύγχρονα, είχαν άλλο σημασιολογικό φορτίο, κι άλλον κόσμο αποτύπωναν... Και να 'ταν μόνο αυτό! Το ίδιο σου το κείμενο, δομημένο σαν κυκλοτερές συνειρμός, όπου η κάθε λέξη, η κάθε φράση, συναρτάται και συνυφαίνεται με όλες τις προηγούμενες της, μετέβαλλε ό,τι ήξερα μέχρι τότε για τον τρόπο του μεταφράζειν.	III. 13. ΤΑΞΙΔΙ	Μετάφραση	18/02/2019		https://webradio.ert.gr/rito-programma/18fsy2019-2-carte-postale-enas-metafrastris-exomologite-melina-panagiotidou-pros-migkel-nte-thervantes-audio/
CP 23β	Παναγιωτίδου Μελίνα προς Miguel de Cervantes (3β)	Μεταφράστρια (ισπανικά)	Επιπλέον με ώθησες να διαστείλω στο έπακρον τα όρια της δικής μου γλώσσας. Όπως και να γίνω ηθοποιός, για να υποδυθώ και να δώσω πνοή όχι μόνο στον don Κιχότε και τον Σάντσο, αλλά και στα περίπου τετρακόσια πρόσωπα που παρελαύνουν από τις σελίδες σου.	III. 16. ΗΘΟΠΟΙΟΣ, VI. 39. ΔΙΑΣΤΟΛΗ	Γλώσσα-στόχος, Μεταφραστής	18/02/2019		https://webradio.ert.gr/rito-programma/18fev2019-2-carte-postale-enas-metafrastris-exomologite-melina-panagiotidou-pros-migkel-nte-thervantes-audio/
CP 23γ	Παναγιωτίδου Μελίνα προς Miguel de Cervantes (3γ)	Μεταφράστρια (ισπανικά)	Μ' έκανες να γελάσω πολύ, ομολογώ. Και να θλιβώ επίσης. Όμως πόσες φορές δεν με παρέσυρε ο εαυτός μου και με ξεγέλασαν τα μάτια μου; <i>Επέστρεφα</i> στο κείμενό σου και έπιανα να συμμαζεθώ ό,τι είχα μόλις μεταφράσει. Το απαρέγκλιτο μέτρο σου, η οικονομία λόγου, ο αυτοέλεγχός σου με επανέφεραν πάντοτε στον δικό σου δρόμο.	III. 13. ΤΑΞΙΔΙ	Μετάφραση, Συγγραφέας	18/02/2019	21:48-23:55	https://webradio.ert.gr/rito-programma/18fev2019-2-carte-postale-enas-metafrastris-exomologite-melina-panagiotidou-pros-migkel-nte-thervantes-audio/

Παράρτημα V: Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία α' ραδιοφωνικής μετάδοσης	Χρονικό σημείο εκπομπής	Υπερσύνδεσμος
CP 23δ	Παναγιωτίδου Μελίνα προς Miguel de Cervantes (3δ)	Μεταφράστρια (ισπανικά)	Ωστόσο, αν μη τι άλλο, το κείμενο το έβλεπα. Εσένα, σε φανταζόμουν. Αν η σχέση μου με τον don Κιχότε και τον Σάντσο κατέληγε <i>σχεδόν βιωματική, σχεδόν ένυλη και ενυπόστατη</i> , η σχέση μου μαζί σου ήταν <i>σαν αυτή του ήρωά σου με τη Ντουλθινέα: άωλη, φασματική</i> , απροσδιόριστη, <i>αλλά πανταχού παρούσα</i> . Κι αυτό που όλο και συχνότερα αναρωτιόμουν ήταν <i>πώς, από πού άντλησες τόση δύναμη;</i>	Π. 5. ΒΙΩΜΑ, V. 26. ΔΙΑΦΑΝΗΣ	Σχέση Μεταφραστή- Λογοτεχνικού ήρωα, Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	18/02/2019		https://webradio.ert.gr/trito-programma/18fev2019-carte-postale-enas-metafrastris-exomologite-melina-panagiotidou-pros-migkel-nte-thervantes-audio/
CP 24	Παπαδήμα Μαρία προς Fernando Pessoa (1)	Μεταφράστρια (πορτογαλικά, γαλλικά), καθηγήτρια Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΕΚΠΑ	Η μορφή σου στους δρόμους του Παρισιού ήταν διαφορετική απ' ό,τι γνώριζα μέχρι τότε. Διάβασα μονορούφι τις μεταφράσεις των βιβλίων σου. Θέλησα να σε γνωρίσω καλύτερα. Να γνωρίσω την πόλη σου, να μάθω τη γλώσσα σου, να δω τα μέρη που έζησες και που περπάτησες. Ν' ακολουθήσω τα βήματά σου, να σε βρω στη φωτεινή πόλη της Λισαβόνας, μαύρη σκιά στο πλακόστρωτο της Βαίκα κι όχι γκριζό ίσκιο στο βροχερό Παρίσι. Ένα σου ποίημα μου έδωσε την κατεύθυνση. <i>Sud Express</i> : «Το τρένο βοηθάει να φτάνεις στον προορισμό σου μαζί με την ψυχή σου. Στο αεροπλάνο η ψυχή μένει ξοπίσω. Έρχεται μετά». Η Λισαβόνα ξυπνούσε φωτεινή και πολύχρωμη όταν έφτασα. Όπως μου είχες πει. <i>Ήσουν εκεί και μου έγνεφες να συνεχίσω.</i>	Π. 7. ΓΝΕΦΕΙ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	13/11/2017	11:10-12:00	https://webradio.ert.gr/trito-programma/13noe2017-carte-postale-enas-metafrastris-exomologite-maria-papadima-pros-fernando-pessoa/
CP 25α	Παπαδήμα Μαρία προς Fernando Pessoa (2α)	Μεταφράστρια (πορτογαλικά, γαλλικά), καθηγήτρια Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΕΚΠΑ	Όσο για μένα, είκοσι χρόνια τώρα, σε μεταφράζω και σε ξαναμεταφράζω. Γίνομαι ολοένα πιο τολμηρή, για να ταιριάξω τη γλώσσα σου στη γλώσσα μου, <i>για να μην σε προδώσω</i> , να πω όλες σου τις παραξενιές, πηγαίνω συχνά στην πόλη σου και τ' αγαπημένα σου μέρη, σε γιορτάζω στα γενέθλιά σου και πάντα θλίβομαι τη μέρα του θανάτου σου, <i>σαν να ήσουν κάποιος απ' την οικογένειά μου</i> . Έφτιαξα απ' το έργο σου έναν λογοτεχνικό οδηγό για σένα και την πόλη σου, που τον ονόμασα — <i>πάλι δανεισμένο από σένα— Ω Λισαβόνα, σπίτι μου!</i>	Π. 12. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ, IV. 21. ΠΡΟΔΟΣΙΑ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	13/11/2017		https://webradio.ert.gr/trito-programma/13noe2017-carte-postale-enas-metafrastris-exomologite-maria-papadima-pros-fernando-pessoa/

Παράρτημα V: Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία α' ραδιοφωνικής μετάδοσης	Χρονικό σημείο εκπομπής	Υπερσύνδεσμος
CP 25β	Παπαδήμα Μαρία προς Fernando Pessoa (2β)	Μεταφράστρια (πορτογαλικά, γαλλικά), καθηγήτρια Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΕΚΠΑ	Ο μεταφραστής <i>δεν υπάρχει</i> , Fernando. Η μάλλον είναι κι αυτός ένα <i>ετερόνυμο</i> . Είναι ο <i>συγγραφέας που τον δίνει ζωή</i> . Νιώθω <i>λίγακι αίμα απ' το αίμα σου και σάρκα απ' τη σάρκα σου</i> . Κι αυτό είναι για μένα η ύψιστη τιμή. Σ' ευχαριστώ που με έμαθες να ονειρεύομαι στη ζωή και να ζω στο όνειρο...	Π. 6. ΖΩΗ, V. 26. ΔΙΑΦΑΝΗΣ, VI. 40. ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	13/11/2017	20:08-21:55	https://webradio.ert.gr/rito-programma/13noe2017-carte-postale-enas-metafraستis-exomologite-maria-papadima-pros-fernando-pessoa/
CP 25γ	Παπαδήμα Μαρία προς Fernando Pessoa (2γ)	Μεταφράστρια (πορτογαλικά, γαλλικά), καθηγήτρια Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΕΚΠΑ	Αθήνα, 30 Αυγούστου 2017: Αγαπημένε μου Fernando, ήθελα να το ξέρεις, ότι εσύ με <i>παρηγορείς απ' την απώλεια, την απουσία, τον αποχωρισμό</i> . Σκύβοντας σήμερα πάνω απ' την άβυσσο, όπως τόσες φορές σε βλέπω να κάνεις ενώ σε μεταφράζω, είδα το μαύρο κενό να χρυσίζει απ' το δειλινό που εσύ μου έμαθες ότι υπάρχει: αυτό το ηλιοβασίλεμα, που είναι, <i>λες, οποιοδήποτε ηλιοβασίλεμα</i> . Έσκυψα στα χειρόγραφα και στα βιβλία σου κι άρχισα, χωρίς να το πάρω είδηση, να φτιάχνω στα ελληνικά ένα καινούργιο δικό σου βιβλίο. <i>Ο αργαλειός της γραφής παρηγορεί απ' τη ζωή, αγαπημένε μου Fernando: κι αυτό εσύ μου το έμαθες</i> . Σ' ευχαριστώ.	V. 29. KENTHMA	Μετάφραση	13/11/2017		https://webradio.ert.gr/rito-programma/13noe2017-carte-postale-enas-metafraستis-exomologite-maria-papadima-pros-fernando-pessoa/
CP 26	Παπασταύρου Άννα προς Erri De Luca (1)	Μεταφράστρια (ιταλικά), συγγραφέας	Σου είχα υποσχεθεί πως θα στο πω: το γιατί λάτρεψα τη γραφή σου. Πρώτα απ' όλα ποτέ μου δεν χώνεμα τις πολυλογίες — ειδικά τις λογοτεχνικές. Ξέρεις, κάτι βιβλία τεράστια, με εκατοντάδες σελίδες, που έτσι και κάνεις πως τα συνοψίζεις χωρούν σ' ένα κομμάτι χαρτί. Και δεν εννοώ την περίληψη — λέω να μαζέψεις τα σημαντικά στοιχεία από μέσα τους. Εσύ είσαι διαφορετικός: λιτός, περιεκτικός... Προσπάθησα να <i>σου αφαιρέσω λέξεις</i> , να βρω μία περιττή, που θα μπορούσε να λείπει. Δεν βρήκα. Την <i>Πεταλούδα</i> σου [σημ.: <i>Το βάρος της πεταλούδας</i> , Αθήνα, Κέλευθος, 2015] ήθελα πολύ να την είχα γράψει εγώ. Τη μετέφρασα: <i>πήρα λίγο απ' το χνούδι των πτεράων της...</i>	V. 27. ΟΙΚΕΙΟΠΟΙΗΣΗ	Μετάφραση, Πρωτότυπο	28/08/2017	11:35-12:12	https://webradio.ert.gr/rito-programma/28avg2017-carte-postale-enas-metafraستis-exomologite-anna-papastavrou-pros-erri-de-luca/

Παράρτημα V: Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία α' ραδιοφωνικής μετάδοσης	Χρονικό σημείο εκπομπής	Υπερσύνδεσμος
CP 27	Παπασταύρου Άννα προς Erri De Luca (2)	Μεταφράστρια (ιταλικά), συγγραφέας	Είσαι διαφορετικός, πράγματι... Αλλά «Είσαι δικός μου, εσύ»! Νομίζω πως ο τίτλος αυτού του βιβλίου σου είναι ό,τι πρέπει [σημ.: Erri De Luca, <i>Είσαι δικός μου, εσύ</i> , Αθήνα: Κέλευθος, 2016].	V. 27. ΟΙΚΕΙΟΠΟΙΗΣΗ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	28/08/2017	17:40-17:46	https://webradio.ert.gr/rito-programma/28avg2017-carte-postale-enas-metaphrastis-exomologite-anna-papastavrou-pros-erri-de-luca/
CP 28α	Παπασταύρου Άννα προς Erri De Luca (3α)	Μεταφράστρια (ιταλικά), συγγραφέας	Μ' άφησες να σε πλησιάσω. Το κατάλαβα και σ' ευχαριστώ. Τόσο καιρό σ' ένιωθα δίπλα μου την ώρα που μετέφραζα. Με κοιτάζεις φιλικά, λίγο συγκαταβατικά, με κατανόηση.	II. 8. ΦΙΛΙΑ, II. 9. ΣΥΜΒΙΩΣΗ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	28/08/2017	19:03-19:41	https://webradio.ert.gr/rito-programma/28avg2017-carte-postale-enas-metaphrastis-exomologite-anna-papastavrou-pros-erri-de-luca/
CP 28β	Παπασταύρου Άννα προς Erri De Luca (3β)	Μεταφράστρια (ιταλικά), συγγραφέας	Επειδή γράφεις δύσκολα, πυκνά. Πάω να φάω δυο λέξεις, μία: δεν γίνεται. Όλες οι λέξεις είναι βελονιές σε κέντημα. Αν λείπει μία, το μάτι το βλέπει. Έτσι κι εδώ: το αυτί τ' ακούει, η ψυχή το νιώθει. Όλα σωστά, όλα μετρημένα. Πάνω το βιβλίο στα χέρια μου: ανάλαφρο, ολιγοσέλιδο. Κάθε σελίδα σαν δέκα, σαν εκατό. Γεμάτη. Σφύζει από ζώη και νοήματα. Ανεκτίμητη η χαρά της συγκίνησης.	I. 4. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ, V. 29. ΚΕΝΤΗΜΑ	Μετάφραση, Πρωτότυπο, Μετάφρασμα	28/08/2017		https://webradio.ert.gr/rito-programma/28avg2017-carte-postale-enas-metaphrastis-exomologite-anna-papastavrou-pros-erri-de-luca/

Παράρτημα V: Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία α' ραδιοφωνικής μετάδοσης	Χρονικό σημείο εκπομπής	Υπερσύνδεσμος
CP 29	Παπασταύρου Άννα προς Erri De Luca (4)	Μεταφράστρια (ιταλικά), συγγραφέας	Σε σκέφτομαι όπως σκέφτομαι πάντα όλους τους συγγραφείς που μεταφράζω: πώς να εμπιστευτούν κάποιον να μιλήσει για λογαριασμό τους; Ελπίζω να μιλάω σωστά.	VI. 34. (ΔΙΑ)ΜΕΣΟΛΑΒΗΤ ΗΣ	Μετάφραση, Μεταφραστής, Συγγραφέας	28/08/2017	20:28-20:37	https://webradio.ert.gr/rito-programma/28avg2017-carte-postale-enas-metaphrastis-exomologite-anna-papastavrou-pros-erri-de-luca/
CP 30	Πρατσίνης Νίκος προς Mário de Andrade	Μεταφραστής (πορτογαλικά, ισπανικά, αγγλικά)	Καλέ μου φίλε Mário, μπορώ να σε λέω φίλο. Έχω έρθει και στο σπίτι σου, στο έγγραφο αυτό στην προηγούμενη καρτ ποστάλ. [...] Σε φιλά ένας φίλος σου που ποτέ δεν θα γνωρίσεις, Νίκος Πρατσίνης.	II. 8. ΦΙΛΙΑ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	25/02/2019	24:25-24:34 & 28:27- 28:32	https://webradio.ert.gr/rito-programma/25fev2019-cart-postale-enas-metaphrastis-exomologite-nikos-pratsinis-pros-mario-ante-antrante-audio/
CP 31	Σαλταμπάση Άντζη προς Hans Fallada	Μεταφράστρια (γερμανικά)	Αγαπητέ Hans, μου επιτρέπεις τον ενικό; Είμαστε στο 2011. Το βιβλίο σου κυκλοφορεί εδώ και τρία χρόνια στα ελληνικά βιβλιοπωλεία. Κυκλοφορεί επίσης στην Αμερική, στη Μεγάλη Βρετανία, στο Ισραήλ και σε πολλές άλλες χώρες. Δεν είσαι πια ένας ξεχασμένος συγγραφέας. Το Μόνος στο Βερολίνο έχει μπει σε δεκάδες χιλιάδες σπίτια. Οι αναγνώστες που δεν σε γνώριζαν είχαν την ευκαιρία να σ' αγαπήσουν και όσοι σε είχαν λησμονήσει σε ανακαλύπτουν από την αρχή. Ακόμα κι εγώ νιώθω πια σαν να γνωριζόμαστε χρόνια.	II. 8. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	16/04/2018	12:12-12:45	https://webradio.ert.gr/rito-programma/16apr2018-carte-postale-enas-metaphrastis-exomologite-antzi-saltabasi-pros-hans-fallada/

Παράρτημα V: Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία α' ραδιοφωνικής μετάδοσης	Χρονικό σημείο εκπομπής	Υπερσύνδεσμος
CP 32α	Τσαπακίδης Θοδωρής προς Pascal Quignard (1α)	Μεταφραστής (γαλλικά, αγγλικά), ποιητής, συγγραφέας	Ήταν από τις λίγες φορές που ένιωσα ότι μπορώ να διεισδύσω στον κόσμο σου, θρασύς, Έλληνας, σκληρός σαν άγαλμα, εκεί που η γλώσσα μου δεν φτάνει, κι ας λένε οι θλιβεροί νομπελίστες κι οι θλιβερότεροι πολιτικοί, μακάριοι ψευδίζοντες... Εκεί μπήκα για λίγο, εκεί που το αεράκι αναστάτωνε τις σκιές μας.	I. 2. ΜΕΣΑ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα, Γλώσσα-στόχος	25/06/2018	10:28-11:35	https://webradio.ert.gr/rito-programma/25ioun2018-carte-postale-enas-metaphrastis-exomologitethodoris-tsapakidis-pros-pascal-kiniar/
CP 32β	Τσαπακίδης Θοδωρής προς Pascal Quignard (1β)	Μεταφραστής (γαλλικά, αγγλικά), ποιητής, συγγραφέας	Ήθελα να σε χαλάσω, Pascal. Να πάρω εγώ εκείνο το οξύ και να το ρίξω στο πρόσωπό σου [σημ.: αναφορά στο μυθιστόρημα του Pascal Quignard <i>Ταράτσα στη Ρώμη</i> , Αθήνα, Άγρα, 2002, όπου ο κεντρικός ήρωας στιγματίζεται στο πρόσωπο με οξύ] [...] Σ' έκανα δικό μου, Pascal, όσο μόρεσα, σ' έκανα δικό μου. Ένα εξάισιο πτόμα.	IV. 19. ΠΑΛΗ, IV. 24. ΝΕΚΡΟΣ, V. 27. ΟΙΚΕΙΟΠΟΙΗΣΗ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	25/06/2018		https://webradio.ert.gr/rito-programma/25ioun2018-carte-postale-enas-metaphrastis-exomologitethodoris-tsapakidis-pros-pascal-kiniar/
CP 33α	Τσαπακίδης Θοδωρής προς Pascal Quignard (2α)	Μεταφραστής (γαλλικά, αγγλικά), ποιητής, συγγραφέας	Προσπάθησα να σε αντιγράψω, Pascal. Σίγουρα ήταν λάθος. Λάθος τρόπος. Οι καλλιτέχνες, λες, είναι δύο ειδών: αυτοί που επινοούν μια τεχνική κι εκείνοι που μ' αυτήν κάνουν αριστουργήματα. Σ' αυτήν την <i>Ταράτσα</i> [σημ.: Pascal Quignard, <i>Ταράτσα στη Ρώμη</i> , Αθήνα, Άγρα, 2002] ήσουν και τα δύο. Πόσο θα 'θελα να σε ρίξω από κάτω, να σε γκρεμίσω.	IV. 24. ΝΕΚΡΟΣ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	25/06/2018	19:50-20:41	https://webradio.ert.gr/rito-programma/25ioun2018-carte-postale-enas-metaphrastis-exomologitethodoris-tsapakidis-pros-pascal-kiniar/

Παράρτημα V: Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία α' ραδιοφωνικής μετάδοσης	Χρονικό σημείο εκπομπής	Υπερσύνδεσμος
CP 33β	Τσαπακίδης Θοδωρής προς Pascal Quignard (2β)	Μεταφραστής (γαλλικά, αγγλικά), ποιητής, συγγραφέας	Προσπάθησα να πάρω απόσταση, όχι από σένα, από μένα. Και να γράψω, έτσι όπως νόμιζα ότι το κάνεις. Όμως ο θυμός δεν μ' άφηνε σε ησυχία. Πήγα να γράψω σαν να βλέπω έναν πίνακα. Ωσπου άρχισα να ζωγραφίζω. Μοντζορώσα σελίδες, έφτιαξα βοννά, καλύβες, ντουφέκια. Δεν είμαι καλός αντιγραφέας, Pascal, και τώρα πια δεν είμαι σίγουρος ότι είμαι και τίποτα άλλο πέρα από ένα μπλοκ ιχνογραφίας που θα πεταχτεί στα σκουπίδια, για να 'χει κάτι να δικαιώνεται η μνήμη.	V. 31. ΠΙΝΑΚΑΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	25/06/2018		https://webradio.ert.gr/rito-programma/25iou2018-carte-postale-enas-metafrastis-exomologitethodoris-tsapakidis-pros-pascal-kiniar/
CP 34	Τσαπακίδης Θοδωρής προς Pascal Quignard (3)	Μεταφραστής (γαλλικά, αγγλικά), ποιητής, συγγραφέας	Υστερόγραφο: Σκέφτομαι ένα αστυνομικό μυθιστόρημα όπου θα δολοφονούνται μια σειρά διάσημοι γάλλοι συγγραφείς χωρίς καμία προφανή σχέση μεταξύ τους. Η λύση θα είναι πολύ δύσκολη. Το μόνο που θα ενώνει αυτά τα πρόσωπα θα είναι πως τους μετέφρασε στα ελληνικά ο ίδιος μεταφραστής. Λέω ν' αρχίσω από σένα, Pascal. Σου επιφυλάσσω έναν φριχτό θάνατο...	IV. 24. ΝΕΚΡΟΣ	Σχέση Μεταφραστή- Συγγραφέα	25/06/2018	24:19-24:48	https://webradio.ert.gr/rito-programma/25iou2018-carte-postale-enas-metafrastis-exomologitethodoris-tsapakidis-pros-pascal-kiniar/
CP 35	Φακίνου Μαρία προς Meg Wolitzer (1)	Μεταφράστρια (αγγλικά), συγγραφέας	[H] Jules, κεντρικός χαρακτήρας του βιβλίου σου, είναι εβραϊκής καταγωγής και συχνά τη χρησιμοποιεί για να κάνει λογοπαίγνια και αστεία. Έτσι, για ένα αστείο μίας πρότασης συναντάμε το άχαρο φαινόμενο των τριών υποσημειώσεων στα ελληνικά, χωρίς και πάλι το αστείο να γίνεται αστείο. Θέλω να ξέρεις ότι σε κάθε σημείο που έπρεπε να μπει μια τέτοιου είδους υποσημείωση <i>δεχόμουν ένα πλήγμα στην καρδιά</i> . Ένιωθα ότι δεν έκανα καλά τη δουλειά μου, ότι δοκιμαζόμουν μάταια. Κάθε φορά αναρωτιόμουν μήπως ένας άλλος μεταφραστής ή μεταφράστρια θα έβρισκε μια καλύτερη λύση. Μπορεί να, μπορεί και όχι. Ούτως ή άλλως, όπως λένε, πάντα κάτι <i>χάνεται</i> στη μετάφραση, κι έχω μάλλον εξοικειωθεί μ' αυτήν την <i>ήττα</i> .	IV. 19. ΠΑΛΗ	Μετάφραση	15/01/2018	14:01-14:41	https://webradio.ert.gr/rito-programma/15ian2018-carte-postale-enas-metafrastis-exomologite-maria-fakinou-pros-meg-wolitzer/

Παράρτημα V: Carte Postale: Ένας μεταφραστής εξομολογείται

Αρ.	Μεταφράστρια/ Μεταφραστής	Ιδιότητα, Γλώσσα- πηγή	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)	Στόχος	Ημ/νία α' ραδιοφωνικής μετάδοσης	Χρονικό σημείο εκπομπής	Υπερσύνδεσμος
CP 36	Φακίνου Μαρία προς Meg Wolitzer (2)	Μεταφράστρια (αγγλικά), συγγραφέας	Θέλω να ξέρεις, έδωσα τον καλύτερό μου εαυτό, έκανα ό,τι περνούσε από το χέρι μου για να 'ναι το βιβλίο σου διαβαστερό, <i>σπαρταριστό, ζωντανό, παλλόμενο</i> . Να, τέτοιες λέξεις αποφεύγω να χρησιμοποιούω· χάνεται η ουσία και μένουν μόνο τα κοσμητικά επίθετα [...] Μόνο που καμιά φορά, ακόμα και με τις καλύτερες προθέσεις, ορισμένες σχέσεις απλώς δεν ευδοκιμούν. Κάτι τέτοιο βεβαίως δεν μειώνει την αξία κανενός απ' τα εμπλεκόμενα μέλη: εσύ παραμένεις η Meg Wolitzer, αναγνωρισμένη και πολυαναγνωσμένη συγγραφέας, κι εγώ η Μαρία, χιλιόμετρα μακριά...	IV. 25. ΖΩΝΤΑΝΟ	Μετάφρασμα	15/01/2018	24:20-25:12	https://webradio.ert.gr/rito-programma/15ian2018-carte-postale-enas-metafrastis-exomologite-maria-fakinou-pros-meg-wolitzer/
CP 37	Φρυδά Έφη προς Dylan Thomas	Μεταφράστρια (αγγλικά)	Ήσουν άραγε άγγελος ή δαίμονας; «Έχω μέσα μου ένα κτήνος, έναν άγγελο κι έναν τρελό», σ' ακούω να μου λες, μ' αυτόν τον «πληγωμένο ψίθυρο», όπως εσύ τον ονομάζεις, «Και η έρευνά μου έχει να κάνει με τον τρόπο που λειτουργούν. Και το πρόβλημά μου είναι η υποταγή και ο θρίαμβός τους, η ανατροπή και η εξέγερσή τους. Και η προσπάθειά μου αφορά την αυτοέκφρασή τους». Ναι, έτσι είναι, Dylan Marlais Thomas. Μ' έβαλες στη θέση μου. Αυτό που έχει σημασία στην ποίηση —στη μεγάλη ποίηση— είναι η διερεύνηση του ανεξήγητου. Δεν θέλουμε «το εκτεθειμένο πηρουτισμένο ζώο», όπως λέει ο δάσκαλός σου στον <i>Βασιλιά Αηρ</i> . <i>Δεν τμαχιζουμε χειρουργικά την ποίηση, ούτε βέβαια τον ποιητή...</i>	IV. 23. ΕΓΧΕΙΡΗΣΗ	Πρωτότυπο, Συγγραφέας	17/06/2019	23:58-24:54	https://webradio.ert.gr/rito-programma/17ion2019-carte-postale-enas-metafrastis-exomologite-efi-fryda-pros-nydylan-tomas/
CP 38	Χατζόπουλος Θανάσης προς René Char	Μεταφραστής (γαλλικά, αγγλικά), ψυχναυαλτής, ποιητής	Αν κάτι μου ένευσε από μακριά στα ποιήματά σου, αυτό ήταν η αδρότητά τους: μια ιδέα σκληρότητας στην έκφραση, σαν οι λέξεις να ήταν πέτρες για να λαξευτούν ξανά. Ένας τρόπος γραφής που σπάζοντας κάποιους κανόνες δε στρογγυλεύει καθόλου τις γωνίες, αντίθετα τις φέρνει στο φως. Κάτι που θα το χαρακτήριζα αρρενωπότητα — εφόσον δίναμε βεβαίως χαρακτηρισμούς φύλου σε αυτό το αυτονόητο, ότι κάθε ποιητής γράφει και με το σώμα που το δόθηκε, με αυτό που διαθέτει.	II. 7. ΓΝΕΦΕΙ	Πρωτότυπο	22/01/2018	23:09-23:45	https://webradio.ert.gr/rito-programma/22ian2018-carte-postale-enas-metafrastis-exomologite-thanasis-chatzopoulos-pros-rene-char/

Παράρτημα VI: Ελληνόφωνοι μεταφραστές/μεταφρασεολόγοι			
Αριθμός	Μεταφραστής/Μεταφράστρια	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)
EM 1	Αγγελίδου Μαρία (2012)	Οι μεταφράσεις είναι σαν τις γέννες: δεν θυμάσαι τον πόνο τους μετά. Σαν τα παιδιά, όμως, άλλες τις χαίρεσαι περισσότερο κι άλλες λιγότερο.	II. 12. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ
EM 2	Καραπάνου Μαργαρίτα (1986)	[Με αφορμή την αυτομετάφραση του μυθιστορηματός της <i>Ο Υπνοβάτης</i> (πρώτη έκδοση Αθήνα, Ερμής, 1985) από τα ελληνικά στα γαλλικά:] Μεταφράζοντας, κυκλώνουμε μια γλώσσα απ' όλες τις μεριές, τη μαθαίνουμε σε βάθος, τη λύνουμε σαν ένα μεκανό για να την ξανασυντάξουμε σε μια άλλη της μορφή, αλλού. Ο μεταφραστής, όπως και ο συγγραφέας, δεν έχει ποτέ τη χαρά να δει ξαφνικά το λόγο στην τελική του μορφή, μαγικό, όπως τον βλέπει ο αναγνώστης. Παλεύει με τους μηχανισμούς, τις συνήθειες, τα βίτσια, τα πείσματα της γλώσσας, αλλά μέσα απ' αυτήν την πάλη προσεγγίζει μια άλλη μαγεία: εισχωρεί μέσα στην ίδια τη μήτρα της γλώσσας, εκεί που γίνεται η μυστηριώδης απόσταξη του λόγου. Για τον συγγραφέα, τον μελετητή, η μετάφραση γίνεται έτσι ένα εκπληκτικό εργαλείο. Αποτελεί μια εξάσκηση, παίζει τον ίδιο ρόλο που παίζονε οι γκάμες για έναν πιανίστα. Είναι ένα σώμα με σώμα με τη γλώσσα, μια προθέρμανση για τη μέλλουσα συμφωνική δουλειά του λόγου, όταν η γλώσσα, κρύβοντας πάλι τους μηχανισμούς της, θ' αποκτήσει τη λαμπρότητα και τη μαγεία της.	V. 32. ΜΑΘΗΤΕΙΑ
EM 3	Κυριακίδης Αχιλλέας (1986)	[Από το άρθρο του «Η γενναιοψυχία της Λέξης» (1986: 783), όπου αφηγείται την ιστορία ενός νεαρού ακροατή που παρίσταται σε μια μεταφρασεολογική διάλεξη κρατώντας σημειώσεις για ένα δικό του κείμενο:] «Η προσέγγιση αυτή γίνεται τόσο πιο δυνατή, όσο πιο κατατοπισμένος είναι ο μεταφραστής πάνω στην προσωπική ζωή του συγγραφέα και στις γενικότερες πολιτικές, κοινωνικές και πολιτιστικές συνθήκες που επικρατούν (ή επικρατούσαν) στον τόπο (ή/και την εποχή) που γράφτηκε το υπό μετάφραση κείμενο». Εδώ, χρειάζομαι μια «κορόνα»: «Η Μαντάμ Μποβαρύ είμαι εγώ, είχε πει ο Φλωμπέρ. Ο Φλωμπέρ είμαι εγώ, πρέπει να μπορεί να πει (και να το πιστεύει) ο μεταφραστής του».	V. 27. ΟΙΚΕΙΟΠΟΙΗΣΗ
EM 4	Κυριακίδης Αχιλλέας (2007)	Το δύσκολο είναι να βρεις στη γλώσσα σου ένα τέτοιο γλωσσικό και συντακτικό σχήμα, ώστε να προσομοιάσεις όσο μπορείς καλύτερα και να προσεγγίσεις όσο μπορείς περισσότερο το αντίστοιχο σύστημα του πρωτοτύπου. Δεν μπορείς να μεταφράζεις Μπόρχες και να έχεις στο σπλοστάσιό σου μόνο την αίσθηση μιας γλώσσας λαϊκής, όπως και δεν μπορείς να μεταφράζεις Περέκ ή Κενό και να μην πετάξεις στα σκουπίδια όποια ακαδημαϊκή τήβεννο κουβαλάς στη σκευή σου. Επομένως, αν έρθει κάποιος και επέμβει στο ύφος, στο ρυθμό... Είναι σαν να έχω γράψει μια μουσική και να μου την παίζουν σε διαφορετικό τέμπλο. Ε, τότε θα πάω στον μάεστρο και θα διαμαρτυρηθώ.	V. 28. ΤΕΧΝΗ

Παράρτημα VI: Ελληνόφωνοι μεταφραστές/μεταφρασεολόγοι

Αριθμός	Μεταφραστής/Μεταφράστρια	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)
EM 5	Κυριακίδης Αχιλλέας (2007)	Όσο για μένα, έχω κονταροχτυπηθεί αμέτρητες φορές και έχω βγει αιμόφυρτος μέσα από κείμενα του Μπόρχες, αλλά δεν το μετάνιωσα ποτέ.	IV. 19. ΠΑΛΗ
EM 6	Κυριακίδης Αχιλλέας (2007)	Αυτό δεν με απασχολεί καθόλου. Δεν με απασχολεί καθόλου ότι κάποιος προεδρεύει κι εγώ είμαι απλό μέλος του διοικητικού συμβουλίου. Δεν μ' ενδιαφέρει καθόλου. Του αξίζει και μπράβο του. Εγώ θα τον υπηρετήσω όσο μπορώ καλύτερα. Εξάλλου, κάθε κείμενο, από τη στιγμή που εκδίδεται, είναι κοινόχρηστο. Το γεγονός ότι ο συγγραφέας προεδρεύει, δε σημαίνει ότι έχει και όλα τα δικαιώματα επί του κειμένου.	IV. 20. ΥΠΗΡΕΤΗΣ
EM 7	Κυριακίδης Αχιλλέας (2007)	Πιστεύω ότι αυτό που μπορεί να διδαχτεί στη μετάφραση, είναι η τεχνική της, η τεχνική του πώς θα μπεις στο δάσος για να κωνηγήσεις και ν' αποφύγεις τις παγίδες. Αυτό, μάλιστα: διδάσκεται. Αλλά το πώς θα χτυπήσεις τη μπεκάτσα, αυτό πια είναι θέμα ταλέντου.	III. 14. ΠΑΓΙΑΔΑ
EM 8	Λιοντάκης Χριστόφορος (2004)	Η εποχή αυτής της μετάφρασης [σημ.: Arthur Rimbaud, <i>Μια εποχή στην κόλαση</i>] ήταν κάτι ανάμεσα στην Κόλαση και τον Παράδεισο. <i>Ερωτοτροπούσα μαζί της πολλά χρόνια.</i>	II. 10. ΕΡΩΤΑΣ
EM 9	Μαρονίτης Δημήτρης (2009)	Όσο σημαντικότερο είναι ένα λογοτεχνικό έργο, τόσο μεγαλύτερη μεταφραστική διαθεσιμότητα κρύβει στο εσωτερικό του που, για να βγει στην επιφάνεια, χρειάζεται το πρόθυμο χέρι του μεταφραστή, γιατί έτσι μόνο εξασφαλίζει το μεταφραζόμενο κείμενο την επιβίωσή του στο πέρασμα του χρόνου. Για να το πω αλλιώς: η μετάφραση αφυπνίζει το πρωτότυπο αρχαίο κείμενο, το οποίο άλλως ληθαργεί· όπως το λέει εξάλλου η λέξη <i>κείμενο</i> , παράγωγη από το <i>κείμαι</i> , που σημαίνει ότι κάτι βρίσκεται σε κατάσταση αδράνειας, <i>αναπαύεται</i> , εκτός αν στο μεταξύ έχει νεκρωθεί ή έχει περιπέσει σε <i>νεκροφάνεια</i> . Η μετάφραση, λοιπόν, το διεγείρει, το ενεργοποιεί, το μεταφέρει από το παρελθόν στο παρόν, από την απομόνωση στη συντροφική παρουσία· σε όρους δηλαδή και συνθήκες που θυμίζουν την πρώτη του εμφάνιση, ας πούμε: τη <i>γέννα</i> του.	VI. 37. ΜΕΤΑΘΑΝΑΤΙΑ ΖΩΗ

Παράρτημα VI: Ελληνόφωνοι μεταφραστές/μεταφρασεολόγοι			
Αριθμός	Μεταφραστής/Μεταφράστρια	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)
EM 10	Παλαβός Γιάννης (2019)	Η μετάφραση, αυτό που σου προσφέρει, είναι ότι είσαι υποχρεωμένος να διαβάσεις <i>εν τω βάθει</i> ένα κείμενο. Είναι σαν ένα βαθύ σφράγισμα που σου κάνει ο οδοντίατρος: φτάνει στη ρίζα.	I. 3. ΒΑΘΙΑ
EM 11	Παλαιολόγος Κωνσταντίνος (2014)	Ο Eduardo Galeano, ο γνωστός και επιτυχημένος αλλά, παρ' όλα αυτά, εξαιρετος Ουρουγουανός συγγραφέας, διηγόταν στο βιβλίο του <i>Patatas arriba la escuela del mundo al revés</i> την εξής ιστορία: Ένας τύπος, σε μια μεγάλη πόλη, βρίσκεται σε κάποιον πολυσύχναστο δρόμο και θέλει να περάσει απέναντι. Τα αυτοκίνητα περνούν ασταμάτητα και ο ήρωάς μας περιμένει πέντε λεπτά, δέκα λεπτά, μία ώρα... Στο τέλος, απελπισμένος, γυρίζει το κεφάλι του και παρατηρεί έναν τύπο που στέκεται πίσω του, ακουμπισμένος στον τοίχο. «Τι πρέπει να κάνω για να περάσω στην απέναντι πλευρά;» τον ρωτάει, και ο άλλος του αποκρίνεται: «Δεν ξέρω, εγώ σ' αυτή γεννήθηκα». Αυτή η ιστορία [...] μου έρχεται στο μυαλό κάθε φορά που αναφέρομαι στις μεταφράσεις και, κυρίως, στους μεταφραστές: σκέφτομαι ότι αυτοί οι επαγγελματίες, οι δημιουργοί, οι διαμεσολαβητές, οι τεχνίτες της γλώσσας, όπως θέλετε πείτε τους, κάνουν αυτό ακριβώς που δεν κάνει στην ιστορία του Γκαλέαโน่, ο άντρας ο οποίος στέκεται ακουμπισμένος ανέμελα στον τοίχο: <i>μας παίρνουν από το χέρι και μας βοηθούν να διαβούμε το «όριο»</i> , όλους εμάς που επιθυμούμε να «περάσουμε απέναντι» και να <i>επισκεφτούμε άλλα λογοτεχνικά τοπία</i> : μας ανοίγουν, εν ολίγοις, νέους ορίζοντες.	VI. 34. (ΔΙΑ)ΜΕΣΟΛΑΒΗΤΗΣ/ ΓΕΦΥΡΑ
EM 12	Παναγιωτίδου Μελίνα (2009)	[Η μετάφραση αφιερώνεται στους μεταφραστές:] όλους αυτούς, όλους εμάς τους <i>δον Κιχότες</i> που χιλιετίες τώρα αντιπαλεύουμε το στεγανό του κόσμου, μεταγγίζουμε λέξεις, έννοιες, ιδέες και μετακενώνομαστε.	VI. 36. ΟΡΑΜΑ/ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ/ ΕΠΙΜΟΝΗ/ΔΙΑΣΩΣΗ
EM 13	Παπαδημητρίου Χίλντα (2011)	[Οι Percival Everett και Dave Eggers] με έφεραν στα όρια να πάρω αντικαταθλιπτικά. Τα έχουν αυτά οι μεγάλοι <i>έρωτες</i> .	II. 10. ΕΡΩΤΑΣ

Παράρτημα VI: Ελληνόφωνοι μεταφραστές/μεταφρασεολόγοι			
Αριθμός	Μεταφραστής/Μεταφράστρια	Απόσπασμα	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)
EM 14	Πρατσίνης Νίκος (2019)	Υπήρχε —κι υπάρχει ακόμη εν πολλοίς, αλλά έχει αρχίσει λίγο να καταρρέει— μια άποψη ότι ο μεταφραστής είναι λίγο σαν συγγραφέας. Εγώ δεν το πιστεύω αυτό το πράγμα. Ο συγγραφέας είναι απόλυτα ελεύθερος, ο μεταφραστής δουλεύει με βάση κανόνες. Αν, ας πούμε, ο συγγραφέας είναι <i>ζωγράφος</i> , ο μεταφραστής είναι <i>βυζαντινός αριστογράφος</i> . <i>Η Παναγία θα γίνει μ' έναν ορισμένο τρόπο στη βυζαντινή αριστογραφία</i> . Εκεί μπορείς να παίξεις, αλλά υπάρχουν κάποιοι κανόνες. <i>Δεν μπορεί να γίνει με παντελόνι, πώς να το κάνουμε. Δεν μπορεί να γίνει αναγεννησιακή, να 'ναι ξανθούλα, μελαχρινούλα, κοκκινομάλλα και μαύρη Παναγιά</i> [...] Μέσα εκεί, βέβαια, μπορεί να δημιουργήσει και δίνει και την απόλαυση της δημιουργίας, αλλά υπάρχουν κάποια πλαίσια.	V. 31. ΠΙΝΑΚΑΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ
EM 15	Φραγκόπουλος Μίλτος (2003)	[Από το εισαγωγικό κείμενο της συλλογής μεταφραστικών δοκιμίων <i>Το εργατήρι του μεταφραστή</i> («Το Φερέφωνο»), όπου εκτυλίσσεται μια —φανταστική ή πραγματική— συνομιλία με τον φίλο του Μ., καθηγητή αγγλικής φιλολογίας, γύρω από τη μετάφραση:] «Όμως», συνέχισε ακάθεκτος ο συνομιλητής μου, «μόλις αυτός ο ξένος φίλος πει κάποιο αστείο ή χρησιμοποιήσει κάποιο λογοπαίγνιο, η φυσική διεργασία διακόπτεται. Εκεί που βαδίζουμε συναντάμε μια <i>λακκούβα με λασπόνερα</i> : πρέπει να σταθούμε έστω για ένα κλάσμα του δευτερολέπτου και να σκεφτούμε πώς θα κινήσουμε τα πόδια μας για να την αποφύγουμε [...] Η κίνησή μας για να αποφύγουμε τη <i>λακκούβα</i> μπορεί να είναι αποτελεσματική ή να μην είναι, και να πιστέψουμε τα πόδια μας με τα <i>λασπόνερα</i> . Όμοια και ο μεταφραστής. Μα δεν είναι μόνο θέμα αποτελεσματικότητας, δηλαδή τεχνικής. Η κίνησή μας μπορεί να έχει χάρη, σαν του χορευτή, ή να μην έχει».	III. 14. ΠΑΓΙΔΑ
EM 16	Χατζηνικολή Ιωάννα (1986)	Ο επαγγελματίας μεταφραστής [...] <i>ζει σαν τον ηθοποιό, πασχίζοντας να μπάινει στο πετσί, στη σκέψη, στο συναίσθημα και ιδιαίτερα σ' αυτή τη συγκεκριμένη ατμόσφαιρα που είναι στην ουσία η ζωή κάποιου τρίτου. Πολλών τρίτων. Παίζει, διαρκώς, σε έργα ξένων</i> . [...] Όμοια με τις παθιασμένες ανθρώπινες σχέσεις, η μετάφραση είναι μια τρομακτική αλλοτρίωση. <i>Ληστεύω τον εαυτό μου για κάτι το οποίο δεν είμαι εγώ</i> . Παλεύοντας να περάσω μέσα από τη μορφή που περιβάλλει την άπιαστη οντότητα που λέγεται Φιτζέραλντ ή Μαίηλερ [...] κάπου στο δρόμο κινδυνεύω να χάσω την αντικειμενικά ταπεινή αλλά υποκειμενικά μοναδική και αναπαλλοτριώτη Ιωάννα.	III. 16. ΗΘΟΠΟΙΟΣ

Παράρτημα VI: Αλλόφωνοι μεταφραστές/μεταφρασεολόγοι

Αριθμός	Μεταφραστής/ Μεταφράστρια	Απόσπασμα	Πρωτότυπο	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)
AM 1	Bankier Joanna (2001/1996)	Οι Μεταφραστικές Σπουδές ως επιστημονικό πεδίο μεταβάλλονται υπό την επίδραση της σύγχρονης κριτικής θεωρίας. Η συνήθης άποψη για τη μετάφραση είχε ως πρότυπο αυτό που ο Karl Popper αποκάλεσε «νοητική θεωρία του κουβά». Παίρνεις το «νόημα» από τη μια γλώσσα και το μεταφέρεις στην άλλη, χύνοντας κάμποση από την ποίηση στην πορεία. Το νόημα, όμως, δεν περνά άθικτο από άτομο σε άτομο, πόσο μάλλον από πολιτισμό σε πολιτισμό. Υπάρχει πάντοτε ερμηνεία. Τα κείμενα κωδικοποιούνται σε ένα ορισμένο περιεχόμενο στον πολιτισμό προέλευσης και κάθε αποκωδικοποίηση, είτε μετά από κάποιο χρονικό διάστημα στον ίδιο πολιτισμό ή σε ένα διαφορετικό πολιτισμικό πλαίσιο, περιλαμβάνει πάντοτε ερμηνεία, δηλαδή μια ορισμένη παρέκκλιση του νοήματος, για την οποία ο μεταφραστής μπορεί να είναι ανυποψίαστος.	(Μετάφραση: Διονύσης Γούτσος)	VI. 33. ΜΕΤΑΦΟΡΑ
AM 2	Benjamin Walter (2014/1923)	Εξάλλου η μετάφραση είναι μεταγενέστερη του πρωτοτύπου, και δεδομένου ότι τα σημαντικά έργα δεν βρίσκουν ποτέ τους εκλεκτούς μεταφραστές τους κατά την εποχή της δημιουργίας τους, η μετάφραση σηματοδοτεί το στάδιο της <i>συνέχισης της ζωής τους (Fortleben)</i> [...] Μεταφράσεις οι οποίες συνιστούν κάτι παραπάνω από μετάδοση γεννιούνται όταν ένα έργο έχει φτάσει στην εποχή της φήμης του. [...] Μέσα τους η <i>ζωή</i> του πρωτοτύπου κατακτά τη διαρκώς ανανεούμενη, την πλέον πρόσφατη, την περιεκτικότερη ανάπτυξη της. [Σημ.: Μάλιστα ο Benjamin επισημαίνει: «Η σκέψη περί της <i>ζωής</i> και της <i>συνέχισης της ζωής</i> των έργων τέχνης πρέπει να εκληφθεί με μια διόλου μεταφορική αντικειμενικότητα. (<i>Sachlichkeit</i>)»!]	(Μετάφραση: Γιώργος Σαγκριώτης)	VI. 37. ΜΕΤΑΘΑΝΑΤΙΑ ΖΩΗ
AM 3	Cronin Michael (Κελάνδριας Παναγιώτης: πρόλογος και σχόλια στο Cronin 2007)	Ο Cronin παρομοιάζει το μεταφραστή με το <i>γαιοσκώληκα</i> . Η δράση του <i>γαιοσκώληκα</i> <i>ανανεώνει το έδαφος καθιστώντας το κατάλληλο για σπορά</i> . Ο μεταφραστής ανανεώνει και αναδιαμορφώνει την κουλτούρα στο πλαίσιο της οποίας δραστηριοποιείται μέσω των <i>αλλεπάλληλων προσεγγίσεων παλαιών κειμένων και της παραγωγής νέων μεταφράσεων</i> . Και οι δύο διατηρούν το παρελθόν, ο <i>μεν γαιοσκώληκας μέσω των ενζυματικών εκκρίσεών του</i> , που συντελούν στη <i>διάσωση απολιθωμάτων και θαμμένων αντικειμένων</i> , ο <i>δε μεταφραστής με το να θέτει στη διάθεση της κοινωνίας παλαιότερα κείμενα τα οποία δεν είναι πλέον αναγνώσιμα υπό την αρχική τους μορφή</i> (μέσω της διαγλωσσικής ή της ενδογλωσσικής μετάφρασης, ανάλογα με την περίπτωση). Τέλος, και οι δύο λειτουργούν <i>στο περιθώριο, στην αφάνεια, στο σκατάδι</i> , υπό συνθήκες γενικής αδιαφορίας, η οποία, μετατρέπεται συχνά σε οργή, μίση, απέχθεια. Εάν αναλογιστούμε πόσοι μεταφραστές, σε όλη τη διάρκεια της Ιστορίας, κλητήθηκαν, εξορίστηκαν, καταδικάστηκαν σε θάνατο ή δολοφονήθηκαν, θα αντιληφθούμε ότι πρόκειται για μια <i>ενασχόληση (ή ένα επάγγελμα, πλέον, στις μέρες μας) ενίοτε εξαιρετικά επιβλαβή για την ευημερία και την ευζωία όσων επιδίδονταν σε αυτή</i> .		VI. 40. ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗ

Παράρτημα VI: Αλλόφωνοι μεταφραστές/μεταφρασεολόγοι				
Αριθμός	Μεταφραστής/ Μεταφράστρια	Απόσπασμα	Πρωτότυπο	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)
AM 4	Folkart Barbara (2007)	Οι ποιητές μεταφράζουν άλλους ποιητές για να τους <i>χωνέψουν</i> — ακριβώς όπως, σύμφωνα με τον θρύλο, <i>οι πολεμιστές τρώνε τις καρδιές των αντιπάλων που τους προκαλούν δέος</i> — εξασφαλίζοντας έτσι τη <i>θρέψη</i> που χρειάζονται ώστε να γίνουν περισσότερο ο εαυτός τους.	Poets translate other poets in order to <i>digest</i> them — precisely as legend has it that <i>warriors eat the hearts of awe-inspiring adversaries</i> — thus gaining the <i>nourishment</i> they need to become more themselves.	VI. 38. ΚΑΝΙΒΑΛΙΣΜΟΣ
AM 5	Guldin Rainer (2014)	[Μεταφορά και μετάφραση] αμφοτέρες διαθέτουν διττή υπόσταση και υποδηλώνουν την έννοια της διέλευσης από κάποιο όριο, σύνορο ή διάκενο [...] Δεν μπορεί να ασχοληθεί κανείς με τη μια πλευρά του ζεύγους χωρίς να λάβει αυτομάτως υπόψη του και την άλλη. Η προσοχή του κυμαίνεται διαρκώς μεταξύ των δύο, πηγαινοντας από τη μια συνιστώσα στην άλλη και πάλι πίσω σε μια κίνηση <i>ύφανσης όμοια με του αργαλειού</i> .	Both possess a dual structure and imply the notion of a movement across a border, frontier or gap of some kind [...] One cannot deal with one side of the pair without automatically having to consider the other as well. Attention oscillates continuously between the two, moving back and forth from one component to the other <i>in a weaving motion similar to a loom</i> .	V. 29. KENTHMA, 1.1. Μεταφορά και μετάφραση
AM 6	Guldin Rainer (2018: 44 με παραπομπή στην Wakabayashi 2009)	Η επίσημη ιαπωνική λέξη για τη μετάφραση, <i>hon'yaku</i> , έλκει την καταγωγή της από την Κίνα. Σύμφωνα με μια ορισμένη ανάγνωση του όρου, η μετάφραση συγκρίνεται με το <i>αναποδογύρισμα ενός υφάσματος μπροκάρ</i> , που αποκαλύπτει ότι το <i>μοτίβο</i> στην πίσω όψη είναι διαφορετικό. Αντίθετα προς τη χρήση της ίδιας μεταφοράς στον <i>Don Quijote</i> , ωστόσο, όπου η <i>ανάποδη πλευρά ενός κεντητού φλαμανδικού χαλιού τοίχου</i> χρησιμοποιείται για να καταδείξει την <i>αγεφύρωτη διαφορά</i> ανάμεσα στο πρωτότυπο και τη μετάφραση, η <i>κινέζικη μεταφορά</i> τονίζει τη σημασία της διαφορετικότητας.	The standard Japanese word for translation, <i>hon'yaku</i> , originated in China. One specific reading of the term compares translation to the <i>turning over of brocade</i> , showing that the <i>pattern</i> on the reverse side is different. Contrary to the use of the same metaphor in <i>Don Quixote</i> , however, where the underside of an embroidered Flemish tapestry is used to prove the irreconcilable difference between original and translation, the Chinese metaphor stresses the importance of difference.	V. 29. KENTHMA
AM 7	Hildebrand Birgit (Βηδενμάιερ 2018)	Τώρα τελευταία με τον Χρήστο Οικονόμου, πρόκειται βέβαια για πολύ θλιβερά, πολύ τραγικά κείμενα. Εκεί με ρώτησαν μερικές φορές πώς <i>άντεχα</i> να τα μεταφράζω και η δική μου απάντηση ήταν: «Το <i>άντεχα</i> γιατί είναι η δουλειά μου και επειδή προσεγγίζω τα κείμενα από μία ορισμένη απόσταση, δηλαδή <i>σαν τεχνίτης</i> ». Αυτό σημαίνει ότι δεν είναι τα κείμενα που <i>πλημμυρίζουν</i> την ψυχή μου, αλλά αυτό που νιώθει η ψυχή μου είναι το <i>εργαλείο</i> με το οποίο μεταφράζω.	(Μετάφραση: Ανθή Βηδενμάιερ)	I. 4. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

Παράρτημα VI: Αλλόφωνοι μεταφραστές/μεταφρασεολόγοι				
Αριθμός	Μεταφραστής/ Μεταφράστρια	Απόσπασμα	Πρωτότυπο	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)
AM 8	Larbaud Valéry (1986/1946)	Αυτό φαίνεται να είναι εύκολο, και πράγματι το <i>ζύγισμα</i> θα ήταν εύκολο, αν αντί τις λέξεις κάποιου συγγραφέα <i>ζυγιάζαμε</i> εκείνες του λεξικού. Αλλά έχουμε καταπιαστεί να <i>ζυγιάσουμε</i> τις λέξεις ενός συγγραφέα, λέξεις ποτισμένες και φορτισμένες από το πνεύμα του, και οι οποίες μεταβάλλονται [...] από τις προθέσεις του και το ύφος της σκέψης του, την οποία δεν μπορούμε να πλησιάσουμε παρά μόνο [...] μέσα απ' όλα τα έργα που έγραψε πριν απ' αυτή τη λέξη, και ύστερα μέσα από τα έργα που έγραψε μετά και που μπορούν να μας εξηγήσουν αναδρομικά την πρόθεση που κλείνει αυτή η λέξη. Κι ας μη μας ξεφύγει αυτή η λέξη· γιατί είναι κάτι το ζωντανό. Προσέξτε την: πάλλεται και παίζει στο φως, βγάζει κεραίες και πλοκάμα κι έτσι μπορεί [...] να συνδεθεί με τη ροή της ζωντανής σκέψης — με τη φράση, με ολόκληρο το κείμενο — μέσα από το οποίο την ανασύραμε· και αυτά τα δείγματα ζωής φτάνουν στο σημείο να μετατρέψουν δυναμικά το <i>βάρος</i> της. Πρέπει λοιπόν, να συλλάβουμε αυτόν τον ρυθμό έτσι ώστε να εμψυχωθεί το <i>αντίβαρό</i> της μ' έναν ισότιμο ζωτικό ρυθμό.	(Μετάφραση: Πέτρος Παπαδόπουλος)	V. 35. ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ
AM 9	Pontalis Jean-Bertrand (1988)	Το να μεταφράζεις, πράγματι, δεν είναι, όπως πολύ θα θέλαμε να πιστέψουμε, το να περνάς από τη γλώσσα σου, τη λεγόμενη «μητρική», σε μια γλώσσα που αποκαλούμε «ξένη» για να επιστρέψεις στην πρώτη. Αυτό το <i>τουριστικό ταξίδι μετ' επιστροφής</i> θα μπορούσε να διεξαχθεί χωρίς δάκρυα και επιπλέον χωρίς την υπερδιέγερση που διακατέχει τον πραγματικό <i>ταξιδιώτη</i> . Τον μεταφραστή, αντίθετα, τον βλέπω πρώτα απ' όλα σαν ένα πλάσμα που υποφέρει: <i>έχει χάσει τη γλώσσα του χωρίς να κερδίσει κάποια άλλη</i> στη θέση της.	Traduire en effet, ce n'est pas, comme on aimerait le croire, passer de sa langue, dite « maternelle », à une langue dite « étrangère » pour revenir à la première. <i>Cet aller et retour de touriste</i> pourrait s'effectuer sans larmes et aussi sans l'excitation qui anime le vrai <i>voyageur</i> . Le traducteur, je le vois d'abord comme un être en souffrance : il a perdu sa langue sans en gagner une autre.	III. 14. ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ

Παράρτημα VI: Αλλόφωνοι μεταφραστές/μεταφρασεολόγοι

Αριθμός	Μεταφραστής/ Μεταφράστρια	Απόσπασμα	Πρωτότυπο	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)
AM 10	Pontalis Jean-Bertrand (1988)	<p>Διότι το να μεταφράξεις είναι μια <i>εγχείρηση</i> που τροποποιεί, <i>κόβει</i>, <i>ακρωτηριάζει</i> αλλά και προσθέτει, <i>μεταμοσχεύει</i>, <i>αντισταθμίζει</i> μια <i>εγχείρηση</i> που <i>μεταβάλλει εκ φύσεως τον ζωντανό ιστό</i>. Ο μεταφραστής <i>εγχειρίζεται</i>. Τουλάχιστον ας το γνωρίζει και ας το επιθυμεί: η <i>restitutio ad integrum</i> [αποκατάσταση της αρχικής μορφής] υπερβαίνει τις δυνατότητές του. Λέγεται ότι το κυριότερο προσόν ενός <i>χειρουργού</i> είναι η αποφασιστικότητα που θα πρέπει να επιδεικνύει ανά πάσα στιγμή. Ο μεταφραστής δεν κάνει άλλο από το να λαμβάνει αποφάσεις: η επιλογή των λέξεων, η σειρά των λέξεων, η διάταξη της φράσης, ο ρυθμός, η έμφαση που θα αποδοθεί στον τάδε σύνδεσμο, στο δείνα επίθετο... Ας μην συγχέουμε μια μετάφραση που έχει λάβει «<i>περίθαλψη</i>», κατά <i>ιατρικά συνετό τρόπο</i> (<i>primum non nocere...</i> [πρωτίστως, μην προξενείς κακό]) με μια μετάφραση που έχει υποβληθεί σε <i>εγχείρηση</i>, με τη μοναδική δηλαδή μετάφραση που μπορεί να αποβεί λειτουργική.</p>	<p>Car traduire est une <i>opération</i> qui modifie, <i>coupe</i>, <i>mutile</i> et aussi bien ajoute, <i>greffe</i>, <i>compense</i>, qui altère par nature le <i>tissu vivant</i>. Un traducteur <i>opère</i>. Autant qu'il le sache et le veuille : la <i>restitutio ad integrum</i> n'est pas à sa portée. On dit que la <i>qualité maîtresse du chirurgien</i> est, à chaque instant, la décision. Décider, le traducteur ne fait que cela : le choix des mots, l'ordre des mots, l'agencement de la phrase, le rythme, l'accent porté sur telle conjonction, tel adjectif... Ne pas confondre une traduction « <i>soignée</i> », <i>médicalement prudente</i> (<i>primum non nocere...</i>) et une traduction <i>opérée</i>, la seule à pouvoir être opérante.</p>	IV. 23. ΕΓΧΕΙΡΗΣΗ
AM 11	Pontalis Jean-Bertrand (1988)	<p>Το να φτάσεις όμως στο σημείο να πεις: «<i>αυτό μου μυρίζει μετάφραση</i>», είναι <i>απαγορευτικό</i> [...] <i>Οι μυρωδιές της μετάφρασης είναι σαν τις μυρωδιές της κουζίνας: σου κόβουν την όρεξη και κάνουν τα πιάτα άνοστα</i>. [Διευκρινίζεται ότι οι μεταφράσεις των αποσπασμάτων από το έργο του J.-B. Pontalis <i>Perdre de vie</i> (κεφάλαιο «<i>Encore un métier impossible</i>») στηρίζονται στην ομαδική τους μετάφραση στο πλαίσιο του μαθήματος του τρίτου εξαμήνου του παρόντος ΠΜΣ «Μετάφραση δοκιμακού λόγου». Συμμετείχαν οι φοιτητές της κατεύθυνσης «Μετάφραση»: Μάνθα Ασφή, Ρένος Καινουργιάκης, Μαριέττα Λούβαρη, Αθανασία Παπαπούλιου, Αθηνά Πεντίδη —συμπεριλαμβανομένης της γράφουσας— υπό την καθοδήγηση της διδάσκουσας του μαθήματος Μαρίας Παπαδήμα.]</p>	<p>Mais pouvoir dire : ça sent la traduction, cela, c'est rédhibitoire [...] <i>Les odeurs de traduction, c'est comme les odeurs de cuisine : ça coupe l'appétit et ôte au mets sa saveur</i>.</p>	IV. 25. ΖΩΝΤΑΝΟ/ ΠΕΘΑΙΝΕΙ

Παράρτημα VI: Αλλόφωνοι μεταφραστές/μεταφρασεολόγοι				
Αριθμός	Μεταφραστής/ Μεταφράστρια	Απόσπασμα	Πρωτότυπο	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)
AM 12	Prinzinger Michaela (Βηδενμάιερ 2018)	Μεταφράζω πολύ διαφορετικούς συγγραφείς και αυτό μου αρέσει πολύ, γιατί ο μεταφραστής είναι ένα είδος ηθοποιού, μπαίνεις σε ρόλους, μπαίνεις σε διαφορετικές υφολογικές προσεγγίσεις και μπορείς να βγάλεις πράγματα από μέσα σου που κανονικά στην καθημερινότητα είναι θαμμένα, δεν επιτρέπεται να βγουν προς τα έξω. Μου έρχεται στο μυαλό μια ενδιαφέρουσα μετάφραση ενός σεναρίου που μόλις πρόσφατα τελείωσα, όπου στα ελληνικά η γλώσσα ήταν πολύ χυδαία και γεμάτη με εκφράσεις αργκό και πραγματικά το διασκέδασα να κάνω έρευνα και να προσπαθώ να βρω λύσεις στα γερμανικά. Λύσεις που και στα γερμανικά υπάρχουν προβλήματα, με μια τόσο χυδαία, σεξουαλική-σκατολογική γλώσσα, πώς να τα μεταφέρεις αυτά σωστά, και ήταν πραγματικά ενδιαφέρον.	(Μετάφραση: Ανθή Βηδενμάιερ)	III. 16. ΗΘΟΠΟΙΟΣ
AM 13	Round Nicholas (2005)	Όταν μεταφράζουμε, αντιμετωπίζουμε τη γλώσσα του κειμένου-πηγής με τον ίδιο τρόπο που θα αντιμετωπίζαμε ένα χωρίο μεταφορικού λόγου [...] Για τον μεταφραστή [η γλώσσα ενός ξενόγλωσσου κειμένου-πηγής] είναι, όπως και η μεταφορική γλώσσα, βαθύτατα μη-κανονική, ωστόσο έμμεσα αντιπροσωπευτική ενός άλλου πράγματος: αποτελεί την εικόνα ενός κειμένου-στόχου που δεν έχει ακόμη προκύψει.	When we translate, we are operating with the language of our source-text <i>in very much the same way as we would operate on a stretch of metaphorical language [...]</i> To the translator [the language of a foreign-language source-text] is, <i>like figurative language</i> , profoundly non-standard, but indirectly representative of something else: it is the image of a target-language text which has not yet come to be.	1.1. Μεταφορά και μετάφραση
AM 14	Skibińska Elżbieta (2006)	[Οι πορτογαλόφωνες μεταφράσεις του Κωνσταντίνου Καβάφη μπορούν να γίνουν αντιληπτές ως] η συνύπαρξη πολλών κειμένων που τα ενώνει ένας αρχέγονος δεσμός: το πρωτότυπο έργο «ιδρυτικό» της οικογένειας που απαρτίζουν αυτά τα κείμενα. Υπάρχουν σε αυτή την οικογένεια αδελφές και αδελφοί που τους χωρίζει μια σοβαρή διαφορά ηλικίας, αλλά υπάρχουν επίσης και αδέρφια που γεννήθηκαν ταυτόχρονα (χωρίς ωστόσο να είναι δίδυμα).	(Μετάφραση: Μαρία Παπαδήμα)	II. 12. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Παράρτημα VI: Αλλόφωνοι μεταφραστές/μεταφρασεολόγοι				
Αριθμός	Μεταφραστής/ Μεταφράστρια	Απόσπασμα	Πρωτότυπο	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)
AM 15	Stallings Alicia (2018)	<p>Η μετάφραση είναι μια αναπαραγωγή του ποιήματος. Είναι όμως μια <i>σεξουαλική αναπαραγωγή</i>· όχι κλωνοποίηση. Επομένως υπάρχει το <i>DNA</i> του πρωτοτύπου — το οποίο και θέλουμε να μεταφερθεί στο ακέραιο, ελπίζουμε ότι τα δικά του <i>γονίδια</i> θα είναι τα <i>δεσπόζοντα</i>... Υπάρχει όμως, αναπόφευκτα, και το <i>DNA</i> της γλώσσας-στόχου και το <i>DNA</i> της ίδιας της ποιήτριας που μεταφράζει. Και είναι μέσω αυτής της ίδιας που τούτο το πράγμα πρέπει να ενσαρκωθεί — αυτή είναι, αν θέλετε, η <i>μήτρα</i> μέσα στην οποία πρέπει να αναπτυχθεί. Αρχισα λοιπόν να ενδιαφέρομαι πολύ γι' αυτήν την ιδέα, ότι [...] υπάρχει ένας <i>πρόγονος</i> και οι <i>απόγονοί του</i>. Και θα έπρεπε τάχα να θεωρούμε έναν απόγονο λιγότερο άνθρωπο, λιγότερο πραγματικό από τον πρόγονό του; Αυτό που ελπίζουμε μάλλον — αν είμαστε μεταφραστές — είναι ότι [οι απόγονοι] θα εμφανίζουν μια πολύ ισχυρή <i>οικογενειακή ομοιότητα</i>...</p>	<p>Translation is a reproduction of the poem. But it is a <i>sexual reproduction</i>; it is not cloning. So, there is the <i>DNA</i> of the original — and you want all of the <i>DNA</i> of the original to come through; you hope that those are the <i>dominant genes</i>... But there is inevitably the <i>DNA</i> of the target language and the <i>DNA</i> of the poet herself, who is translating. And she is the one through which this has to be embodied — she's, you know, if I go further, she's the <i>womb</i> in which this has to grow. So I became very interested in this idea, that [...] 'there's an <i>ancestor</i> and <i>descendants</i>.' And do we think of a descendant as being less human, less real than an ancestor? We hope that they have — if we're translators — a very strong <i>family resemblance</i>...</p>	VI. 40. ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗ
AM 16	Tymoczko Maria (2010)	<p><i>Όπως η ανάποδη πλευρά ενός κεντήματος</i> —που συνήθως στα σύγχρονα κινέζικα εργόχειρα εμφανίζει <i>κρεμάμενα νήματα</i>, <i>ξέφτια</i> και διαφοροποιήσεις στο <i>μοτίβο</i> σε σχέση με την μπροστινή όψη— μια μετάφραση, σύμφωνα με αυτήν την εννοιολογική θεώρηση, νοείται ως διαφορετική μεν, αλλά συμπληρωματική του πρωτοτύπου. Η μετάφραση δεν είναι ανάγκη να είναι αντίστοιχη από όλες τις απόψεις με το πρωτότυπο και η μεταφορά με τη στενή έννοια του όρου δεν είναι ο πρωταρχικός στόχος. Την ίδια στιγμή, ασφαλώς, η <i>κρυφή πλευρά ενός κεντήματος</i> μάς διδάσκει πολλά για την κατασκευή του.</p>	<p>Like the <i>reverse of an embroidery</i> —which typically in modern Chinese handwork has <i>hanging threads</i>, <i>loose ends</i>, and variations in <i>patterning</i> from the front— a translation in this conceptualization is viewed as different from but complementary to the original. A translation is not expected to be equivalent in all respects to the original and transfer per se is not the primary goal. At the same time, of course, the <i>working side of an embroidery</i> teaches much about its construction.</p>	V. 29. KENTHMA
AM 17	Vieira Else Ribeiro Pires (1999)	<p>Ο <i>κανιβαλισμός</i> είναι μια μεταφορά που προέρχεται από τον τελετουργικό τρόπο με τον οποίο <i>οι ιθαγενείς έτρωγαν ή έπιναν το αίμα κάποιου</i>, μια πράξη που συνδεόταν με τον <i>τοτεμικό «τάπιρό» τους</i> και αποτελούσε ένα μέσο για να <i>απορροφήσουν τη δύναμη του άλλου</i>. Το τελετουργικό αυτό υποδηλώνει το σχέδιο της ομάδας της Ανθρωποφαγίας: στόχος της δεν είναι να απορρίψει τις ξένες επιρροές ή την ξένη τροφή, αλλά να τις <i>απορροφήσει</i> και να τις <i>μετασχηματίσει</i> με την προσθήκη αυτόχthonων δεδομένων.</p>	(Μετάφραση: Άγγελος Φιλιππάτος)	VI. 38. ΚΑΝΙΒΑΛΙΣΜΟΣ

Παράρτημα VI: Αλλόφωνοι μεταφραστές/μεταφρασεολόγοι

Αριθμός	Μεταφραστής/ Μεταφράστρια	Απόσπασμα	Πρωτότυπο	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)
AM 18	Volkovitch Michel (2004)	Ο ίδιος ο Berman, κατά πως φαίνεται, προτιμούσε να σκέφτεται παρά να μεταφράζει, προτιμούσε να παίρνει τον σφυγμό των κειμένων παρά να τους κάνει έρωτα.	Berman lui-même, semble-t-il, aimait moins traduire que penser, moins <i>faire l'amour</i> aux textes que leur prendre le pouls.	II. 10. ΑΓΑΠΗ/ΕΡΩΤΑΣ
AM 19α	Volkovitch Michel (2005)	Η μια συμπληρώνει, υποβασιάζει την άλλη όπως ο τυφλός τον παράλυτο, σε τούτη την ανάβαση μιας απάτητης κορυφής που επαναλαμβάνουν αενάως χωρίς ποτέ να φέρουν εις πέρας.	Les traductions successives ne sont donc pas concurrentes, mais alliées, l'une complétant, soutenant l'autre <i>comme l'aveugle et le paralytique</i> , dans cette ascension d'un sommet inviolé sans cesse reprise et jamais menée à bien.	IV. 22. ΒΑΡΟΣ/ΝΟΣΟΣ
AM 19β	Volkovitch Michel (2005)	Πρέπει να φανταστούμε τον αναμεταφραστή ευτυχισμένο, όπως τον Σίσυφο...	Il faut imaginer le traducteur heureux, <i>comme Sisyphe</i> ...	IV. 22. ΒΑΡΟΣ/ΝΟΣΟΣ
AM 20	Volkovitch Michel (2008)	Ο συγγραφέας που μεταφράζει είναι ένας ποδηλάτης ανοιχτού δρόμου που προπονείται στην πίστα για να γίνει πιο ευκίνητος και πιο εύστοχος.	L'écrivain qui traduit : <i>un coureur cycliste sur route qui ferait de la piste pour devenir plus souple et plus malin.</i>	V. 32. ΜΑΘΗΤΕΙΑ
AM 21	Volkovitch Michel (2008)	Ας το παραδεχτούμε: το συναρπαστικότερο [μεταξύ των δύο] είναι, όπως και να το κάνουμε, η συγγραφή. Ο μεταφραστής είναι υπάκουο μουλάρι, ο συγγραφέας πουλάρι που δραπέτευσε. Η πράξη όμως της μετάφρασης, λιγότερο εγωκεντρική, μας κάνει να ενδώσουμε στα ασκητικά θέληγτρα της καλής συνειδήσεως. Ο μεταφραστής θέτει τον εαυτό του, φαινομενικά τουλάχιστον, στην υπηρεσία του άλλου. Είναι μια μαιά που φέρνει στον κόσμο τα παιδιά των άλλων· ένα είδος Ορφέα που ανασύρει μια χάρτινη Ευρυδική από τα τάρταρα της ανυπαρξίας — ένας Ορφέας απ' την ανάποδη, που δεν πρέπει ούτε στιγμή ν' αφήσει την καλή του από τα μάτια του.	Il faut l'avouer : le plus excitant, c'est tout de même l'écriture. Le traducteur est un mulet docile, l'écrivain un poulain échappé. Mais l'acte de traduire, moins égoïcentrique, nous fait accéder aux charmes austères de la bonne conscience. Le traducteur se met, du moins en apparence, au service d'autrui. C'est une <i>sage femme</i> qui met au monde les enfants des autres ; <i>une espèce d'Orphée qui tire une Eurydice de papier hors des enfers de l'inexistence — un Orphée à l'envers, qui ne doit pas un instant quitter des yeux sa belle.</i>	VI. 37. ΜΕΤΑΘΑΝΑΤΙΑ ΖΩΗ

Παράρτημα VI: Αλλόφωνοι μεταφραστής/μεταφρασεολόγοι

Αριθμός	Μεταφραστής/ Μεταφράστρια	Απόσπασμα	Πρωτότυπο	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)
AM 22	Volkovitch Michel (2012)	Μεταφράζω, για μένα, θα πει επιστρέφω λιγάκι στην παιδική ηλικία. Πλάθω τις λέξεις σαν πλαστελίνη. Να γιατί είναι τόσο απολαυστική η μετάφραση! Κάποιοι μεταφράζουν τα έργα: όσο για μένα, <i>παίζω στην άμμο με τα κουβαδάκια μου</i> .	Traduire pour moi, c'est toujours un peu retomber en enfance. On manie les mots <i>comme de la pâte à modeler</i> . Voilà pourquoi c'est tellement jouissif ! Il y en a qui traduisent des œuvres ; <i>moi je joue dans mon bac à sable</i> .	III. 17. ΠΑΙΧΝΙΑΙ
AM 23	Volkovitch Michel (2014)	Αυτό που μου αρέσει στους μεταφραστής είναι ότι, στη μεγάλη τους πλειονότητα, δεν κυνηγάνε την εξουσία, τις τιμές και το χρήμα. Έχουν αυτήν την πλευρά του ιδεαλιστή, του ουτοπιστή, που επισύρει τον γέλωτα του καλπάζοντα νεοφιλελευθερισμού. Ο μεταφραστής είναι εξ ορισμού ανοιχτός στους άλλους. Είναι κάποιος που έχει ως αποστολή του ν' ακούει τον άλλον. Να γιατί βρίσκω ανάμεσά τους [...] ένα καταφύγιο απ' τη σκληρότητα του κόσμου.	Ce que j'aime chez les traducteurs, c'est que dans leur grande majorité, le pouvoir, les honneurs et le fric ne sont pas ce pour quoi ils roulent. Ils ont ce petit côté idéaliste, boy-scout, qui fait ricaner le néo-libéralisme triomphant. Un traducteur est par définition ouvert aux autres. C'est quelqu'un qui a pour mission d'écouter l'autre. Voilà pourquoi je trouve parmi eux [...] un <i>refuge</i> contre la dureté du monde.	VI. 36. ΟΡΑΜΑ/ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ/ ΕΠΙΜΟΝΗ/ ΔΙΑΣΩΣΗ
AM 24	Volkovitch Michel (2016)	Το <i>σονγιαδάκι</i> , το μυθικό αυτό αντικείμενο, είναι ο σύντροφος και το έμβλημα του χωρικού, του οδοιπόρου, του <i>τεχνίτη</i> , του <i>μάστορα</i> . Δεν πρόκειται για ένα ολόσωστο πορτρέτο του μεταφραστή; Τι άλλο είναι η μετάφραση αν όχι ένα ταξίδι αργό, με τα πόδια, ένα υπομονετικό <i>μαστόρεμα</i> , μια ταπεινή αλλά τίμια <i>τέχνη</i> ;	<i>L'opinel</i> , objet mythologique fort, est le compagnon et l'emblème du campagnard, du routard, de l'artisan, du <i>bricoleur</i> . N'est-ce pas là un juste portrait du traducteur ? La traduction n'est-elle pas un voyage lent, pédestre, un <i>bricolage</i> patient, un <i>artisanat</i> humble et fier ?	V. 28. ΤΕΧΝΗ
AM 25	Volkovitch Michel (2017)	Τους οκτασύλλαβους, τους δεκασύλλαβους, τους αλεξανδρινούς τους έχω μέσα μου, μου βγαίνουν φυσικά. Θα έλεγα μάλιστα ότι τους θεωρώ <i>ζωντανές υπάρξεις</i> με τις <i>προσωπικότητες</i> , τα προτερήματα και τα ελαττώματά τους είναι <i>παλιόφιλοι</i> πια: δουλεύουμε μαζί τόσα χρόνια.	Les octosyllabes, les décasyllabes, les alexandrins, je les ai dans l'oreille, me viennent naturellement. Je dirais même que pour moi ce sont des véritables <i>êtres vivants</i> , avec leurs <i>personnalités</i> , leurs qualités, leurs défauts ; ce sont des <i>amis</i> , quoi, on travaille ensemble depuis tant d'années.	II. 8. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ ΦΙΛΙΑ
AM 26	Volkovitch Michel (2017)	Έχω την αίσθηση ότι <i>κυνηγώ κάτι</i> , ότι κοντεύω να το φτάσω κι έπειτα απομακρύνεται, κι έπειτα το προλαβαίνω: πρόκειται γι' αυτό το ατέρμονο <i>κρυφτό</i> με την επιτυχία, με την ομορφιά — ένα τέτοιο <i>κρυφτό</i> αποτελεί κάθε μετάφραση.	J'ai l'impression <i>de courir après quelque chose</i> , d'être près de l'atteindre, et puis ça s'éloigne, et puis je le reviens : c'est cette espèce de <i>cache-cache</i> perpétuel, avec la réussite, avec la beauté — qui est toute traduction.	III. 17. ΠΑΙΧΝΙΑΙ

Παράρτημα VI: Αλλόφωνοι μεταφραστές/μεταφρασεολόγοι				
Αριθμός	Μεταφραστής/ Μεταφράστρια	Απόσπασμα	Πρωτότυπο	Κεφάλαιο-Ενότητα (Πηγή)
AM 27	Volkovitch Michel (2018)	Αισθάνομαι σαν άγγελος — εφόσον ένας άγγελος είναι ένας απλός αγγελιοφόρος, ένας ταπεινός υπηρέτης των θεών, που είναι οι συγγραφείς. Και το μέλι φυσικά είναι το έργο των συγγραφέων, που είναι και νόστιμο και θρεπτικό. Οπότε διαλέξαμε αυτή την ονομασία, και ελπίζω να μας βγει σε καλό...		VI. 34. (ΔΙΑ) ΜΕΣΟΛΑΒΗΤΗΣ/ ΓΕΦΥΡΑ
AM 28	Wille Doris	Προσπάθησα κάποτε να εξηγήσω σε μαθητές πώς μεταφράζω, και πράγματι είναι μια περιγραφή για παιδιά σχετικά με τον τρόπο που λειτουργεί μια μετάφραση. Σκέφτηκα λοιπόν μια εικόνα, σαν να φροντίζω έναν κήπο, να φτιάχνω ένα παρτέρι για λουλούδια, πρώτα σκάβω το χώμα και βγάζω τα αγριόχορτα και ετοιμάζω το έδαφος, όπως όταν μεταφράζω πρόχειρα το κείμενο, και μετά αφαιρώ ένα ένα τα ζιζάνια, βγάζω τις λέξεις που δεν ταιριάζουν και χαλούν τη γενική εικόνα και μετά αρχίζω να φύτευω εδώ κι εκεί: ωραία λουλούδια, όχι ωραίες λέξεις αλλά εκφραστικές. Χρησιμοποιώ εκφραστικά δυνατές λέξεις. Όπως και με ένα κήπο που δεν έχει απλά μια επιφάνεια με γκαζόν, αλλά ξεπροβάλλουν και διάφορα λουλουδάκια.	(Μετάφραση: Ανθή Βηδενμάιερ)	V. 28. ΤΕΧΝΗ